

**T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

AHMED-İ RIDVÂN

HEFT-PEYKER

(İnceleme – Metin – Özel Adlar Dizini)

Mustafa KARADENİZ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ramazan SARIÇİÇEK

**DİYARBAKIR
2010**

**T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

AHMED-İ RIDVÂN

HEFT-PEYKER

(İnceleme – Metin – Özel Adlar Dizini)

Mustafa KARADENİZ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ramazan SARIÇİÇEK

**DİYARBAKIR
2010**

ÖZET

15. yüzyılın ikinci yarısıyla 16. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Ahmed-i Rıdvân, hamse sahibi bir şairdir. Şairin Heft-Peyker mesnevisini ele aldığımız bu çalışmada amacımız; eserin mevcut iki yazma nüshasının karşılaştırılarak incelenmesi, çeviriyazı metninin oluşturulması, özel adlar dizininin ve esas aldığımız Atatürk Üniversitesi Agah Sırrı Levend Yazmaları 369 / 2 numarada bulunan el yazması metnin bir nüshasının verilmesidir.

Konusu itibariyle ana çizgisini aşk ve macera konularının oluşturduğu mesnevi gurubuna dahil olan Heft-Peyker, bir ana hikaye ve bu ana hikayenin içinde anlatılan yedi hikayeden oluşan bir kurguya sahiptir. Eser bu bakımdan, Binbirgece Masalları'ndaki çerçeve öykü tekniğine benzeyen bir kurgu özelliği göstermektedir. Nizâmî'den tercüme yoluyla oluşturulan bu mesnevide Ahmed-i Rıdvân, Nizâmî'den farklı olarak esere bir kaside ve sekiz gazel eklemiştir.

Çalışmamızın çeviriyazı metninde, sadece İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi Ty. 7575 numarada bulunan nüshada yer alan başlıklara yer verildi. İki nüsha arasındaki diğer farklılıklar dipnotlarda belirtildi.

Çalışmamızda, Heft-Peyker'in mevcut iki nüshasını karşılaştırarak aslına en yakın metni kurmaya çalıştık. Eserin daha geniş nüshasını da çalışmamızın sonuna ekledik.

Anahtar Sözcükler : Ahmed-i Rıdvân, Heft-Peyker, Nizâmî, mesnevi, çeviriyazı metin.

ABSTRACT

Ahmed-i Rıvan, who lived in the second half of the 15th century and the first half of the 16th century, was a poet who owned Khamse. The purpose of this study is to examine the poet's masnavi of Heft-Peyker through the comparative study of the two copies of the poet's manuscripts, to constitute the transcription text, to annex index of the proper names and a copy of the manuscript text, which is available at 369 / 2 within the Agah Sırrı Levent manuscripts at Ataturk University.

In term of its topic Heft-Peyker, which is within the category of a fictious masnavi, whose theme is romance and adventure, has a main story with seven shorter stories. In this regard the masnavi of Heft-Peyker resembles the framestory technique of Arabian Nights tales. Ahmed-i Rıdvan unlike Nizami added a eulogy and eight lyrics to this masnavi, which was translated from Nizami.

Only the titles in the transcription text of this masnavi which is available at Ty.7575 at the Library of Manuscript of Istanbul University have been included in this study. The rest of the differences between the two manuscripts have been listed at footnotes.

The most possible original text has been attempted to be recreated of Heft-Peyker by comparing the available two copies of the masnavi. The more comprehensive copy of the two masnavi has also been attached to this study.

Key Words : Ahmed-i Rıdvan, Heft-Peyker, Nizami, mesnevi, transcription text.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma jürimiz
tarafından.....

.....
...

Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan (imza)
:.....
(Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı)

Üye (imza)
:.....
(Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı)

Üye (imza)
:.....
(Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı)

Üye (imza)
:.....
(Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı)

Üye (imza)
:.....
(Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçene öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

.....
Akademik Unvan, Adı Soyadı
Enstitü Müdürü
(Mühür

ÖNSÖZ

Şairlerin mensubu oldukları kültür dairesi, onların yaşam tarzı gibi edebi verimlerini de etkilemiştir. Estetik ölçütlere bağlı kalınarak oluşturulan edebi eserlerin aynı zamanda yazıldığı dönemin sosyal, siyasal ve kültürel hayatını yansıtan bir ayna olduğunu söylemek, sanırız, pek de yanlış bir tespit olmayacaktır. Bu tespite bağlı olarak mesnevilerin de sadece birer hikayeden ibaret olmadığını, yazıldığı dönemin kültürünü, tarihini, inanç dünyasını, toplumsal ritüellerini, dil ve edebiyat özelliklerini yansıtan önemli bir tür olduğunu belirtmek gerekir. Kültür tarihimizi aydınlatmada önemli bir yere sahip olan mesnevî geleneği, günümüzde eski Türk edebiyatı alanında yapılan akademik çalışmalara çok sık konu olmaktadır.

Bu gerçeklerden hareketle biz de, 15. yüzyılın ikinci yarısıyla 16. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan ve daha önce Prof. Dr. İsmail Ünver tarafından hayatı, eserleri ve edebi kişiliği üzerine kapsamlı bir çalışma yapılan Ahmed-i Rıdvân'ın Heft-Peyker adlı mesnevisi üzerine çalışmayı uygun bulduk.

Çalışmamıza; Heft-Peyker'in Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Agah Sırrı Levend Yazmaları 369 / 2 numarada bulunan nüshasıyla, İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi Ty.7575 numarada kayıtlı iki nüshasını tespit ederek başladık.

Üç bölümden oluşan tezimizin birinci bölümünde, Ahmed-i Rıdvân'ın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verdik. Akademik çalışmaya konu olan eserlerini belirttik.

İkinci bölümü “Heft-Peyker” başlığı altında; mesnevinin özetine, mesnevide geçen şahıs ve yer adlarına, deyimler ve atasözlerine, son olarak da dönemine ait sözcüklere ayırdık.

Üçüncü bölümde “Mesnevinin İncelenmesiyle İlgili Hususlar” başlığı altında, Heft-Peyker'in nüshalarını tanıtp metnin çeviriyazısı verilirken esas alınan hususları ifade ettik. Ardından metnin çeviriyazısında, bilimsel çalışmalarda kabul görmüş çeviriyazı alfabetine yer verdik. Metin incelemesi kısmında, daha geniş ve hatasız olduğu için esas aldığımız Atatürk Üniversitesi Agah Sırrı Levend Yazmaları'ndaki

nüsha ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlı nüshayı karşılaştırıp, iki nüsha arasındaki farkları dipnotlarda belirttik.

Metindeki Arapça-Farsça ön ek, son ek, yapım ekleri, bileşik kelimelerin ve tamlamaların yazımı konusunda Prof. Dr. İsmail Ünver'in " Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" başlıklı makalesindeki¹ esaslara uyduk.

Ahmed-i Rıdvân'ın hayatı ve eserleri ile Heft-Peyker'in özeti kısımlarını Prof. Dr. İsmail Ünver'in doçentlik çalışmasından hareketle oluşturduk.

Çalışmamızın sonunda, yararlandığımız kaynakları bibliyografya bölümünde belirtip özel adlar dizini ile Atatürk Üniversitesi Kütüphanesinden elde ettiğimiz el yazması metnin bir kopyasını verdik.

Çalışmamıza ilişkin eksiklik ve kusurların olabileceğini şimdiden belirtir, bunların hoşgörüle karşılanmasını temenni ederiz.

Yardımlarıyla tez konusunu tespit etmemize vesile olan Prof. Dr. Hasan KAVRUK'a, Arapça kısımların okunmasındaki yardımlarından ötürü Doç. Dr. M. Edip ÇAĞMAR'a, çalışmaların başından sonuna kadar beni yönlendiren, hatalarımı düzelten, her konuda yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ramazan SARIÇİÇEK'e ve diğer hocalarıma gönülden şükranlarımı bildiririm.

Mustafa KARADENİZ
DİYARBAKIR-2010

¹ Ünver, a.g.m., s.51-89.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
TUTANAK	III
ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMED-İ RIDVÂN'IN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. AHMED-İ RIDVÂN'IN HAYATI.....	3
1.2.ESERLERİ.....	4
1.2.1. Divan.....	4
1.2.2. Heft-Peyker	5
1.2.3. Hüsrev ü Şirin	7
1.2.4. İskender-nâme	8
1.2.5. Leylâ vü Mecnûn	8
1.2.6. Mahzenü'l-esrâr.....	9
1.2.7. Rıdvâniyye	9

İKİNCİ BÖLÜM

HEFT-PEYKER

2.1. MESNEVİNİN ÖZETİ	10
2.2. MESNEVİDE YER ALAN ŞAHISLAR	22
2.2.1. Ana Hikayede Yer Alan Şahıslar	22
2.2.1.1. Behrām-gür	22

2.2.1.2. Yezdgürd	22
2.2.1.3. Nu‘ m̄n	22
2.2.1.4. Münzir	23
2.2.1.5. Münzir’in Oğlu Nu‘ m̄n	23
2.2.1.6. Sinm̄r (Sinimm̄r).....	23
2.2.1.7. Kısra	23
2.2.1.8. Fitne	23
2.2.1.9. Ners̄i	23
2.2.1.10. R̄m Musahip	23
2.2.1.11. Ŗide	24
2.2.1.12. R̄Ŗen	24
2.2.1.13. Ŗoban	24
2.2.2. Alt Hikayelerde Yer Alan Ŗahıslar	24
2.2.2.1. Siyahlar Giyen H̄k̄mdar	24
2.2.2.2. T̄rkn̄z	24
2.2.2.3. Ken̄z-f̄r̄Ŗ	24
2.2.2.4. BeŖ-i Perhizk̄r	24
2.2.2.5. M̄leyh̄a	25
2.2.2.6. Ŗehzade	25
2.2.2.7. Rus H̄k̄mdarının Kızı	25
2.2.2.8. M̄h̄n	25
2.2.2.9. Hayr	25
2.2.2.10. Ŗer	25
2.2.2.11. K̄rd	25
2.2.2.12. BahŖe Sahibi YakıŖıklı Adam	26
2.2.2.13. N̄r	26
2.3. HEFT-PEYKER’DEKİ YER ADLARI	26
2.3.1. Havern̄k Sarayı	26
2.3.2. Heft-Ḡnbed (Yedi K̄mbet).....	26
2.4. DEYİMLER VE ATASÖZLERİ	27
2.4.1. Deyimler	27
2.4.2. Atasözleri	32

2.4.3. Atasözü Gibi Kullanılan İfadeler	32
2.5. DÖNEMİNE AİT SÖZCÜKLER	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MESNEVİNİN İNCELENMESİYLE İLGİLİ HUSUSLAR

3.1. NÜSHALARIN TANITILMASI	38
3.2. METNİN KURULMASINDA İZLENEN YOL	39
3.3. ÇEVİRİYAZI ALFABESİ	43
3.4. METİN	44
SONUÇ	451
BİBLİYOGRAFYA	453
ÖZEL ADLAR DİZİNİ	455
EL YAZMASI METİN	460

KISALTMALAR

A	: Heft-Peyker, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Agah Sırrı Levend Yazmaları 369 / 2
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Dr.	: Doktor
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesi
H.	: Hicri
İ	: Heft-Peyker, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty. 7575
Ktp.	: Kütüphanesi
M.	: Miladi
MEB	: Milli Eğitim Basımevi
Prof.	: Profesör
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü

TD.	: Türk Dili
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Ün.	: Üniversitesi
Yay.	: Yayınları
yk.	: Yaprak

GİRİŞ

Bir edebiyat terimi olarak ilk defa İran edebiyatında kullanılan, ardından müstakil bir nazım şekli olarak Arap edebiyatında görülen Mesnevi nazım şekli, klasik edebiyatta değişik konuların işlenmesinde çok kullanılmış bir nazım şeklidir. Türk edebiyatına İran'dan geçen bu türde birçok eser yazılmıştır.

Olgun ilk örneğini “Şehnâme” adıyla İranlı şair Firdevsî'nin verdiği bu tür, ilk zamanlarda yalnızca destanî konularda kullanılan bir nazım şekli olsa da böyle kalmamış; ahlâkî, tasavvufî konularla aşk ve macera konularında da yazılır olmuştur.

Bu alanda Attâr, Nizâmî, Sa‘dî, Emîr Husrev, Hâcû-yı Kirmânî Molla Câmî gibi İran edebiyatının büyük şairleri Türk şairlerini büyük ölçüde etkilemiştir.

Türk şairleri üzerindeki etkisi bakımından en ön sıralarda bulunan şair ise eserlerini Farsça yazan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (1207 – 1273)'dir. Nazım şekliyle aynı adı taşıyan “Mesnevi”si Anadolu sahasında yazılan birçok mesneviyi şekil ve muhteva yönünden etkilemiş, bu nazım türüne verilen adın alemi olmuş, mesnevi denince akıllara önce Mevlânâ ve eseri gelmiştir.¹

Yazıldığı dönemde konusu ve üslup özellikleriyle halk nezdinde ilgi uyandıran mesnevilerin farklı şairler tarafından tekrar tekrar kaleme alındıkları olmuştur. Leylâ vü mecnûn, Hüsrev ü Şirin, Ferhâd u Şirin gibi mesneviler birçok şair tarafından kaleme alınmış, bununla beraber aynı konuda yazan bütün şairler aynı ilgiyi görmemiştir.

Bu tür mesnevilere dahil edilebilecek mesnevilerden biri de Heft-Peyker'dir. Heft-Günbed adıyla da bilinen eser ilk olarak Firdevsî'nin Şehnâme'sinde anlatılmıştır. Ancak konuyu başlı başına bir eser içerisinde işleyen Nizâmî olmuştur.

Heft-Günbed adıyla da anılan eserinde Nizâmî; Behrâm'ın destanî kişiliğinin yanı sıra, avla, eğlenceyle önce cariyesi, ardından yedi iklim hükümdarının yedi kızıyla geçirdiği günleri anlatmıştır. Bu konu İran edebiyatında daha sonra Emîr Husrev tarafından Heşt-Behişt adıyla işlenmiştir. Ancak Emîr Husrev, Nizâmîdeki destani unsurların çoğunu atlamış ve onun anlattığı hikayeleri değiştirmiştir. Büyük Türk şairi Nevâ'î ise Seb‘a-i Seyyâr adıyla aynı konuda yazdığı mesnevide Nizâmî ile aynı vezni kullanmış, ancak konuyu işlerken önemli değişiklikler yapmıştır.²

¹ ÜNVER, İsmail: “Mesnevi” Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II, (Divan Şiiri), S. : 415-416-417 / Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.430-563.

² İsmail Ünver, Ahmed-i Rıdvân, TTK Belleten, c.: L / S. 196, 1986, s. 120.

Anadolu sahasındaki Heft-Peyker'ler ise Nizāmī'nin eserinin tercümesi yoluyla yazılmışlardır. Bu sahada Behiştī ve Aşkī tarafından yazılan Heft-Peyker'lerin Ahmed-i Rıdvān'ın eserinden önce yazıldığı kaynaklar tarafından ifade edilir. Behiştī'nin eseri, konu itibariyle örtüşmekle birlikte, kullanılan vezin, tasvirler ve olay örgüsündeki farklılıklar açısından Rıdvān'ın eserinden ayrılmaktadır. Aşkī de eserini Nizāmī'den değişik bir vezinle ve daha esnek bir tutum içinde tercüme etmiştir. Lāmi'î'nin daha sonra damadı Rūşenizāde tarafından tamamlanan aynı konulu eserinin ise Rıdvān'ın eserinden sonra yazıldığı bilinmektedir.

Çalışmamıza konu olan Heft-Peyker de Nizāmī'nin aynı adlı eserinden tercüme yoluyla oluşturulmuştur. Ahmed-i Rıdvān'ın eserinin Hayātī mahlaslı iki yazma nüshası mevcuttur. Eserin, her ne kadar doğrudan Ahmed-i Rıdvān adına kayıtlı olmasa da, Rıdvān'ın hamsesine dahil olan diğer mesnevilerle dil ve üslup yönünden örtüştüğünü söylemek mümkündür.

Tercüme yoluyla oluşturduğu eserinde Rıdvān, vezin konusunda Nizāmī'ye uymuş, ancak Nizāmī'den farklı olarak eserine kattığı bir kaside ve sekiz gazelde farklı vezinler kullanmıştır. Prof. Dr. İsmail Ünver, Doçentlik çalışmasında, Rıdvān'ın bazı yerlerde beyit beyit tercüme yoluna gittiğini fakat çoğunlukla mealen tercüme tercih ettiğini, iki eser arasında kullanılan motifler ve olaylar açısından küçük farklılıklar olduğunu belirtir.³

Klasik edebiyatta muhtelif şairlerce sıkça, fakat farklı bir anlayış ve üslupla ele alınan bir mesnevi olması, ait olduğu dönemin kültürel ve edebi anlayışına ışık tutması Heft-Peyker'i Edebiyat tarihi açısından önemli kılmaktadır. Biz de çalışmamızda Ahmed-i Rıdvān'ın Heft Peyker isimli mesnevisinin mevcut iki nüshasını karşılaştırarak aslına en yakın çeviriyazı metnini ortaya koymaya çalıştık.

³ İsmail Ünver, Ahmed-i Rıdvān'ın Hayatı, Eserleri ve Edebi Şahsiyeti, Ankara, Ün. DTCF, Basılmamış Doçentlik Tezi, Ankara 1982, s.249-257.

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMED-İ RIDVÂN'IN HAYATI VE ESERLERİ⁴

1.1. AHMED-İ RIDVÂN'IN HAYATI

Anadolu'da yedi yüzyıllık bir dönemi içine alan klasik edebiyatımız adını hiç duymadığımız, bazen de edebi düzey kaygıları gözetilerek dışarda bırakılan sayısız isimle doludur. Yazarı belli olmayan ya da yazarı hakkında ayrıntılı bilgi edinilemeyen eserler de az değildir. Bu durumdaki yazarlar ve eserler üzerine çalışmalar yapmak kültür ve edebiyat tarihimize çeşitli yönlerden ışık tutabilir.

Eski Türk Edebiyatı alanındaki bütün çalışmaları klasik edebiyatın önde gelen kişileri üzerinde yoğunlaştırmak yerine, bu edebiyatın yeterince tanınmayan şahsiyetleri üzerindeki çalışmalara öncelik vermek, Türk dili, Türk tarihi ve Türk toplum yaşayışıyla ilgili yeni bilgi ve belgeler ortaya çıkaracaktır.

Ahmed-i Rıdvân, kaynaklardan edinilen ve eserlerinin incelenmesinden ortaya çıkan bilgilere göre XV. yüzyılın ikinci yarısıyla XVI. yüzyılın ilk yarısında yaşamış, önemli görevlerde bulunmuş, geride 27.000 beyit tutan altı mesnevi ile büyük bir divan bırakmıştır.

“Tütünsüz” veya “Bî-duhân” sanıyla anılan Ahmed-i Rıdvân'ın son yıllarını Edirne'de geçirdiği, ünlü bir sancakbeyi olduğu ve şairliğiyle tanındığı, tezkirelerin verdiği yetersiz bilgilerden anlaşılmaktadır. Şairle ilgili araştırmalar ve eserlerinden elde edilen bilgiler onun hayatını tam olarak aydınlatmaktan uzaktır. Tezkireler onun Edirne'de yerleştiğini bildiriyorsa da, memleketi hakkında herhangi bir bilgi yoktur.

Rıdvân'ın sancakbeyi olarak Anadolu'nun değişik yerlerinde görev yaptığı *Divan*'ındaki bazı şiirlerinden anlaşılmaktadır. II. Bayezid'in son yıllarında Şehzade Selim ile Şehzade Ahmed arasındaki taht mücadelesinde padişah ve birçok ileri gelenler gibi Rıdvân'ın da Şehzade Ahmed'i tuttuğu, Heft-Peyker adlı mesnevisini Şehzade Ahmed adına yazmasından anlaşılmaktadır.

⁴ Ahmed-i Rıdvân'ın Hayatı ve Eserleriyle ilgili bilgiler, Prof. Dr. İsmail Ünver'in şu çalışmalarından hareketle oluşturulmuştur: İsmail Ünver, Ahmed-i Rıdvân'ın Hayatı, Eserleri ve Edebi Şahsiyeti, Ankara, Ün. DTCF, Basılmamış Doçentlik Tezi, Ankara, 1982; İsmail Ünver, Ahmed-i Rıdvân, TTK Belleten, c.: L / S. 196, 1986, s. 73-125.

Ahmed-i Rıdvān'ın ölüm yılı hakkında da kesin bir tarih yoktur. Ancak bazı kayıtlara dayanarak onun ölüm tarihi hakkında akla yakın bir tahmine ulaşmak mümkündür. Ona ait tapu kaydından H. 945 / M. 1528-29 yılında sağ olduğu anlaşılmaktadır. Eserini H. 945 / M. 1538-39 yılında tamamlayan Sehî ise, şairi rahmetle anmaktadır. Buradan Rıdvān'ın 1528-29 ile 1538-39 yılları arasında öldüğü sonucuna varılabilmektedir. Eserini H. 953 / M. 1546 yılında tamamlayan Latîfi'nin: "Bu devrde fevt oldı." deyişi de bu düşüneyi doğrulamaktadır.

Sonuç itibariyle, Ahmed-i Rıdvān muhtemelen Ohri'de ya da o çevrede doğmuş, devşirme olarak alınıp yetiştirilmiş, XV. yüzyılın ikinci yarısıyla XVI. yüzyılın ilk yarısında yaşamış, bir ara defterdarlık yapmış, sonra da Anadolu ve Rumeli'nin farklı yerlerinde sancakbeyliği görevinde bulunmuştur. Dimetoka yakınlarındaki Fakihlü (Ece) Köyü kendisine II. Bayezid tarafından mülk olarak verilen şair, hayatının son yıllarını Edirne'de geçirmiştir. Elde bulunan altı mesneviden beşini II. Bayezid adına yazan şairin, *Divan*'ını da bu padişah adına düzenlediği, Yavuz Sultan Selim'le ilgili şiirlerinin sayfa kenarına sonradan değişik bir yazıyla yazmış olmasından anlaşılmaktadır. Bütün yakınmalarına rağmen, Edirne'de medrese, tekke ve türbe yaptıracak maddi güce sahip olduğu görülen şair, 1528-1539 yılları arasında Edirne'de ölmüştür.

1.2. ESERLERİ

1.2.1. Divan⁵

Kaynaklar, Ahmed-i Rıdvān'ın bir divan sahibi olduğunu doğrudan zikretmemekle beraber, eser önce klasik divan tertibi anlayışına uygun olarak düzenlenmiş, ancak sonradan yazılan şiirlerin gelişigüzel eklenmesiyle bu düzen bozulmuştur.

⁵ Ahmed-i Rıdvān, *Divan*, TDK. Ktp., B.32.

1.2.2. Heft-Peyker⁶

Heft-Peyker'e konu olan Sāsāni hükümdarı Behrām-gūr'un hayatı ilk ve basit haliyle Şāh-nāme'de anlatılmıştır. Ancak bu konuyu başlı başına bir mesnevi olarak işleyen Nizāmī'dir. Behrām-nāme veya Heft-Günbed adıyla da anılan bu eserinde Nizāmī, Behrām'ın destanī yönünden daha çok; avla, eğlenceyle, önce cariyesi, sonra da yedi iklim hükümdarının yedi kızıyla geçirdiği günleri anlatmıştır.

Ahmed-i Rıdvān'ın Heft-Peyker mesnevisi, Nizāmī'nin aynı adlı eserinden tercüme edilmiştir. Bu hikayenin Anadolu'da Rıdvān'dan önce Behiştī ve Aşkī tarafından yazıldığı bilinmektedir. Behiştī'nin eseri, kullanılan vezin, tasvirler ve olay örgüsündeki farklılıklarla Rıdvān'ın eserinden ayrılır.⁷ Aşkī'nin eseri de farklı vezinle fakat Rıdvān'ın eseri gibi Nizāmī'den tercüme yoluyla oluşturulmuştur. Lāmi'î'nin sağlığında tamamlayamadığı ve daha sonra damadı tarafından tamamlanan Heft-Peyker tercümesinin ise Rıdvān'ın eserinden sonra yazıldığı kesindir.

Ahmed-i Rıdvān'ın yazdığı Heft-Peyker'in Hayātī mahlası taşıyan iki yazması mevcuttur. İkinci yazma, birincide görülen ve bizi tereddüde düşüren noktaları aydınlatmaktan uzaktır. İstinsah tarihi birinciye göre çok daha yeni olan bu yazmanın, birinciden kopye edildiği, aynı yanlışların tekrarlanmasından anlaşılmaktadır. Eser, yazıldığı dönem ve sunulduğu kişi bakımından olduğu kadar, dil ve anlatım bakımından da Rıdvān'ın öbür mesnevileriyle bütünleşmektedir. Şair, Mahzenü'l-Esrār'da olduğu gibi bu mesnevisinde de Nizāmī'yi hiç anmaz.

Mahzenü'l-esrār gibi Heft-Peyker'de de yazılış tarihi yoktur. Ancak, eserin yazılışı bazı olaylardan hareketle yaklaşık olarak tespit edilebilmektedir. Mesnevi önce II. Bayezid'in şehzadesi Ahmed adına yazılmış ancak birçok devlet adamının, hatta II. Bayezid'in istekleri aksine Selim'in padişah olmasıyla, eserdeki Ahmed adı Selim'e çevrilmeye çalışılmıştır. Nazım tekniği gözetilmeden yapılan bu değişiklikler, mesnevinin Selim adına yazılmadığını gösterir. Ayrıca, mesnevinin sonunda unutulmuş bir beyitte Ahmed adı açıkça görülmektedir:

⁶ Ahmed-i Rıdvān, Heft-Peyker, Atatürk Ün. Ktp. Levend yazmaları 369/2, yk. 23b-65b (Hayātī mahlası taşıyan öbür mesnevilerle aynı ciltte; tanıtması için Bkz. A.S. Levend, Hayātī'nin İskender-nāme'si TD., S.4, 1952, çalışmamızda "A" şeklinde kısaltılarak gösterilmiştir.) İkinci nüsha: İstanbul Ün. Ktp., Ty. 7575 (çalışmamızda "İ" şeklinde kısaltılarak gösterilmiştir.).

⁷ Bkz. : Şener, Demirel, Behiştī ve Heft-Peyker, Fırat Ün. Sosyal Bilimler Dergisi, S. 7, c. 1-2, Elazığ 1995

Şehryār-ı zamāne Aḥmed Hān
Hān bin ḥān Sikender-i devrān⁸

Bir başka beyitte ise, “Şāh Selīm” ve “iklīm” sözcüklerinin silinmiş sözcükler yerine sonradan yazıldığı görülmektedir:

Siyyemā şāh-zāde şāh Selīm
Mefhār-i āl-i Ḥusrev-i iklīm⁹

Şair başka bir yerde eserini sunacağı şehzādeyi;

Şeh Selim ibni Ḥusrev-i devrān
Bāyezīd ibni şeh Muḥammed Hān¹⁰

beytiyle anıyor. Halbuki bu beyit İ nüshasında şöyledir:

Şeh Aḥmed ibni şeh-i her devrān
Bāyezīd ibni şeh Muḥammed Hān¹¹

Bu beyitler, eserin II. Bayezid’in son yıllarında, Şehzadeleri Ahmed’le Selim arasındaki çekişmeler sırasında yaklaşık olarak, H. 917-918 / M. 1511-1512 yılları arasında kaleme alındığını ve eserin Şehzade Ahmed için yazıldığını açıklamaktadır.

Mesnevi’nin elde bulunan yazmalarındaki beyit sayısı birbirine çok yakındır. Prof. Dr. İsmail Ünver Doçentlik çalışmasında A nüshasındaki yazmada 4174 beyit, İ nüshasındaki yazmanın ise diğerinden 18 beyit eksik olduğunu belirtmiştir. Çalışmamızda ise A nüshasındaki beyit sayısı 4173’e kadar ulaşabilmekte ve İ nüshasının bu nüshadan 16 beyit eksik olduğu görülmektedir. Bu sayı, şairin adını

⁸ Heft-Peyker, A, yk. 65b/46 (4170. beyit).

⁹ Heft-Peyker, A, yk. 25a/17 (158. beyit).

¹⁰ Heft-Peyker, A, yk. 25b/14 (201.beyit).

¹¹ Heft-Peyker, İ, yk. 7b/ (3.beyit).

anmadan tercüme ettiği Nizāmî’de 5000 beyittir. Bu sayısal farklılık Rıdvân’ın eseri kısaltarak tercüme ettiğini gösteriyor.

Şair, mesnevinin vezninde de Nizāmî’ye uymuş ve hafif bahrinin fe’ilātün / mefā’ilün / fe’ilün kalıbını kullanmıştır. Ancak, Nizāmî’de baştan sona tek vezin kullanıldığı halde, Rıdvân esere kattığı 1 kaside ve 8 gazelde değişik kalıplar kullanılmıştır. Mesnevide; bahr-ı remelden fā’ilātün / fā’ilātün / fā’ilātün / fā’ilün vezniyle 1 kaside 5 gazel, aynı bahrin fe’ilātün / fe’ilātün / fe’ilātün / fe’ilün vezniyle 1 gazel, bahr-ı muzāri’den mef’ū lü / fā’ilātü / mefā’ilü / fā’ilün vezniyle 1 gazel, bahr-i hezceden mef’ū lü / mefā’ilü / mefā’ilü / fa’ülün vezniyle 1 gazel bulunmaktadır.

1.2.3. Hüsrev ü Şîrîn¹²

Sāsānî hükümdarlarından Hüsrev’in padişahlığı ve Şîrîn’le olan ilişkisi Şāh-nāme’de anlatılmış olmakla birlikte, bu konuyu bir aşk hikayesi olarak işleyen yine Nizāmî’dir. Nizāmî’nin Hüsrev ü Şîrîn’i İran edebiyatında olduğu kadar Türk edebiyatında da etkili olmuştur. Eserin Anadolu’daki ilk örneklerinde Nizāmî’ye uyulmuştur.

Hüsrev ü Şîrîn’in konusu, Sāsānî hükümdarlarından Hüsrev’le Ermen melikesi Mihin Bānū’nun yeğeni Şîrîn arasındaki aşktır.

Hüsrev ü Şîrîn’i yazarken hem Nizāmî hem de Şeyhî’nin eserlerinden yararlanan Ahmed-i Rıdvân, kimi olayları verirken Nizāmî’ye kimilerinde ise Şeyhî’ye uymuştur. Rıdvân, plan bakımından Şeyhî’yi izlemiştir. Nizāmî’de bulunmayan kısımları Şeyhî’den, Şeyhî’de bulunmayan kısımları Nizāmî’den almıştır. Rıdvân’da iki şairden ayrılan yönler onun, eserine orijinal bir görüş verme çabasıyla açıklanabilir. Ancak bu konuda başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir.

Eser üzerine doktora çalışması yapılmıştır.¹³

¹² Ahmed-i Rıdvân, Hüsrev ü Şîrîn nüshaları: W. Pertsch, Die Türkischen Handschriften Der Herzoglischen Bibliothek zu Gotha, Wien 1864, s. 173-174; Pertsch Die Türkischen Handschriften Der Königlichen Bibliothek zu Berlin, Berlin 1889, s. 457; Atatürk Ün. Ktp. A.S. Levend yazmaları, 369/4 (Hayātî mahlaslı); Hasan Kavruk’taki yazma (Hayātî mahlaslı).

¹³ Orhan Kemal Tavukçu, Ahmed-i Rıdvân, Hüsrev ü Şîrîn, (İnceleme-Metin), Atatürk Ün. SBE., Doktora Tezi, Erzurum, 2000.

1.2.4. İskender-nāme¹⁴

İran edebiyatında manzum İskender hikayesi ilk olarak Firdevsî'nin Şāh-nāme'sinde yer almıştır. Anadolu'daki ilk İskender-nāme ise Ahmedî tarafından yazılmıştır. Ahmedî'nin eseri vezni, düzeni, değişik konulara yer veriş ve ele aldığı konuların işleniş bakımından İran edebiyatındaki örneklerden oldukça farklı, orijinal bir mesnevidir.

İskender-nāme, Ahmed-i Rıdvān'ın ilk mesnevisidir. Rıdvān, İskender-nāme'de vezin ve beyit sayısı bakımından Ahmedî'ye uymuştur. Eser, remel bahrinin fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Eserin beyit sayısı 8300'dür.

İskender-nāme'nin konusu, Makedonyalı Büyük İskender'in efsaneleşmiş hayatıdır. Eserde onun hayatı, seferleri ve düşünürlerle ilişkisi tarihi gerçeklere bağlı kalınmadan anlatılmış, okuyucuya ansiklopedik bilgi verilmiştir.

1.2.5. Leylā vü Mecnūn¹⁵

Leylā vü Mecnūn, başlı başına bir mesnevi olarak ilk kez Nizāmî tarafından yazılmıştır. Gerek bu konudaki ilk mesnevi olması, gerekse konunun işlenişinde şairin gösterdiği başarı dolayısıyla Nizāmî'nin eseri İran ve Türk edebiyatlarında son derece etkili olmuştur. Anadolu dışındaki Türk şairlerinden Ali Şir Nevā'î de Leylā vü Mecnūn yazmıştır. Anadolu'da Ahmed-i Rıdvān'dan önce Şāhidî ve Hamdullah Hamdî'nin Leylā vü Mecnūn yazdıkları kesin olarak bilinmektedir.

Ahmed-i Rıdvān'ın Leylā vü Mecnūn mesnevisinin tek yazması bilinmekte, bu yazmanın da sondan ve ortaldan eksik olduğu görülmektedir. Yazmanın yaprak sayısının 200 kadar olduğu tahmin edilmektedir. Baştan ve sondan kopan yapraklar, eserin telif tarihini, sebep-i telif bölümünü ve sunulduğu kişiyi tespit etmeyi imkansız kılmaktadır.

Rıdvān, Leylā vü Mecnūn'u hezec bahrinin mefā'ilün / mefā'ilün / fa'ülün kalıbıyla yazmıştır.

¹⁴ Ahmed-i Rıdvān, İskender-nāme, Atatürk Ün. Ktp. A.S. Levend yazmaları, 369 / 3.

¹⁵ Ahmed-i Rıdvān, Leylā vü Mecnūn, Atatürk Ün.Ktp. A.S. Levend yazmaları, 414.

1.2.6. Mahzenü'l-esrâr¹⁶

Nizâmî'nin ilk mesnevisi olan Mahzenü'l-esrâr dini, ahlaki ve tasavvufi konularda yazılmış yirmi “makale” ve her makaleden sonra gelen birer hikayeden oluşmaktadır. Mahzenü'l-esrâr, gerek İran edebiyatında, gerekse Türk edebiyatında çok tanınmış ve etkili olmuş bir mesnevidir. Nizâmî'nin eseri Anadolu dışındaki Türk edebiyatını da etkilemiş, Çağatay şairlerinden Mîr Haydar ve Ali Şîr Nevâ'î de bu türde mesnevi yazmışlardır. Ancak bu şairlerin eserleri Rıdvân'dan önce Anadolu'da etkili olmamıştır. Eldeki yazması Hayâtî mahlasını taşıyan Mahzenü'l-esrâr'ın yazıldığı tarih kesin olarak belli değildir.

Mesnevi'nin II. Bayezid adına yazıldığı, baş tarafındaki üç ayrı başlık altında belirtilmiştir. Mahzenü'l-esrâr'ın eldeki yazmasında 2023 beyit bulunmaktadır. İki eser arasındaki beyit sayısının yakın oluşu Nizâmî'ye ne ölçüde bağlı kaldığını göstermektedir. Şairin kullandığı vezin de Nizâmî ile aynıdır. Mesnevi, serî bahrinin müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün vezniyle yazılmıştır. Eser, baştan sona Nizâmî'nin eserini izlemektedir. Ancak mesnevinin hiçbir yerinde Nizâmî'den söz edilmez.

1.2.7. Rıdvâniyye¹⁷

Elde tek yazma nüshası bulunan bu mesnevide de yaprak kopuklukları mevcuttur. Konunun akışından, eserin iki yerinde kopma olduğu anlaşılıyor. Bunlardan ilki 1b'den 2a'ya geçişte, ikincisi ise 4b'den 5a'ya geçiştir. Ancak kaybolan yaprakların sayısı hakkında tahminde bulunmak güçtür.

Mesnevinin konusunu dini ve ahlaki öğütler oluşturmaktadır. Şair her öğütle ilgili hikayeler de vererek, söylediklerini pekiştirmeye çalışmıştır.

Rıdvâniyye, baştan sona remel bahrinin fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Mesnevi içinde başka nazım şekilleri de bulunmaktadır.

Dini ve ahlaki öğütlerle hikayelerden oluşan bu kısa mesnevi üzerine 2006 yılında bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır.¹⁸

¹⁶ Ahmed-i Rıdvân, Mahzenü'l-esrâr, Atatürk Ün. Ktp. A.S. Levend yazmaları, 369/1 yk. 1b-22b (Hayâtî mahlaslı).

¹⁷ Ahmed-i Rıdvân, Rıdvâniyye, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud, 3330.

¹⁸ Nebi Yılmaz, Ahmed-i Rıdvân ve Rıdvâniyyesi, (Metin-Dizin-Tıpkıbasım), Ankara Ün. SBE., Ankara, 2006.

İKİNCİ BÖLÜM

HEFT-PEYKER

Mesnevi nazım şekli, klasik Türk edebiyatında değişik konuların işlenmesinde çok kullanılmış olan bir nazım şeklidir. Türk edebiyatına İran edebiyatından geçmiş bu türde XI.-XIX. yüzyıllar arasında sayısız eser yazılmıştır.

“Mesnevi” başlıklı çalışmasında bu nazım şeklini yazılış amaçlarına göre dört guruba ayıran İsmail Ünver, Heft-Peyker’in, taşıdığı özellikler bakımından sanat yönü ön planda olan, okuyucunun edebi zevkine hitap eden, ana çizgisini aşk ve macera konularının oluşturduğu üçüncü gurup mesneviler içerisinde yer aldığını kaydeder.¹⁹

Heft-Peyker, bir ana hikaye (Behrām-gür’un hikayesi) ve bu ana hikayenin içinde anlatılan yedi hikayeden oluşan bir kurguya sahiptir. Bu yönüyle Binbirgece Masalları’ndaki çerçeve öykü tekniğine benzer bir kurgu özelliği göstermektedir.²⁰ Ana hikaye içinde sırayla anlatılan hikayeler, uygun geçişlerle tekrar ana hikayeye bağlanmıştır. Eser bu bakımdan bir bütünlük arz etmektedir.

Çalışmamızın bu bölümünde öncelikle mesnevinin özetine, ardından mesnevide yer alan şahıs ve yer adlarıyla deyimler ve atasözlerine, son olarak da dönemine ait sözcüklere yer verilmiştir.

2.1. MESNEVİNİN ÖZETİ

Heft-Peyker, İran hükümdarı Behrām-gür’un destanî yönünden çok; av ve eğlenceyle, önce cariyesi, sonra da yedi iklim hükümdarının yedi kızıyla geçirdiği günleri anlatır. Aşağıda Heft-Peyker’de anlatılanların özetini vermeye çalışacağız.

Düzenleniş biçimi itibarıyla mesnevi nazım şeklinin yerleşik özelliklerini gösteren eser, “Tevhîd”le başlar. Bunu dört hailefenin de anıldığı “na‘t” bölümü izler. Sebeb-i te‘lifle ilgili iki başlıktan sonra, II. Bayezid’i ve şehzâde Ahmed’i ayrı başlıklar

¹⁹ ÜNVER, a.g.m., s. 445.

²⁰ AKTAŞ, Şerif: Roman sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, 5. Baskı, Akçağ Yay. Ankara, 2000, s. 74.

altında öven şair, yine aynı şehzade için 19 beyitlik bir kaside verir, övgüsünü mesnevi ile sürdürür. Bunu, sözün değerinin anlatıldığı, kendini bilmenin önemi ve itaatin gerekliliğinin dile getirildiği bölüm izler. Şair, hikayeye geçmeden önce, insan için aklın ve bilginin önemi üzerinde de durur.

İran hükümdarı Yezdgürd'ün birçok çocuğu doğup ölmüştür. Münecimler, Behrām adlı çocuğunun ömürlü ve tahtının varisi olacağını; ancak bu çocuğun Arap şahının yakınlığı ile büyüüp, Arap askerlerinden yardım göreceğini bildirir. Yezdgürd, Yemen şahı Nu'mān'ı çağırarak Behrām'ı ona teslim eder. Behrām'ı oğlu gibi seven Nu'mān, Yemen'in havasını sert bulduğu için oğlu Münzir'i bu çocuğun gelişmesine müsait bir yer bulmakla görevlendirir. Münzir'in bulunduğu yere güzel bir kasr yaptırmak için usta bir mimar arar. Rüm'dan getirilen Sinmār²¹ adlı mimar, beş yıl içinde eşsiz bir kasr yapar. Havernak adlı bu muhteşem kasrı yapması karşılığında Sinmār'a eşsiz hediyeler verilir. Ancak Sinmār, daha fazla hediye ve mükafat almak amacıyla Havernak sarayından daha eşsiz ve güzel bir saray yapabileceğini söyleyince, Nu'mān'ın emriyle kuleden atılarak öldürülür.

Kasra yerleşen Nu'mān tüm zamanını Behrām'la geçirmekteyken, Hıristiyan vezirinin telkiniyle Tanrı'ya yönelip ortadan kaybolur. Oğlu Münzir, bütün aramalarına rağmen onu bulamaz. Babasının yerine geçen Münzir, Behrām'ı babasından da hoş tutar. Münzir'in Behrām'la yaşıt Nu'mān adlı bir oğlu vardır. Behrām'la Nu'mān birlikte öğrenim görüp, büyürler. Öğrenimini bitirdikten sonra av eğitimi gören Behrām'ın bu konudaki yeteneği herkesi hayrete düşürür.

Aşkar adlı atıyla ava çıkan Behrām, gür (yaban eşiği) avlamaya düşkündür. Bir gün Münzir ve Nu'mān'la ava giden Behrām, yakaladığı gürü parçalamaya çalışan arslana öyle bir ok atar ki, ok arslandan ve gürdan geçerek yere saplanır. Münzir ve Nu'mān onun bu atışını çok beğenirler. Havernak'a bu olayı tasvir eden bir duvar resmi yaptırırlar.

Başka bir gün, ardına düştüğü gür, Behrām'ı bir mağara önüne götürür. Mağaranın önünde duran ejderhayı öldüren Behrām, onun karnından bir gür yavrusu çıkarır.

²¹ Ünver'de "Simmār" olarak geçen bu sözcük Devellioğlu lüğatinde "Sinimmār" olarak geçmektedir. Biz, sözcüğü asıl metindeki yazımı esas alarak "Sinmār" şeklinde okuduk.

Bu, Behrām'ı oraya götüren dişi gürun yavrusudur. Dişi gür, Behrām'ın mağaraya girmesini sağlar. Orada zengin bir hazineyle karşılaşan Behrām, otuz deve yükü gelen hazineyi babasına Münzir'e Nu'mān'a bölüştürür. Bu olay da Havernak'ın duvarına nakşedilir.

Behrām, Havernak'ta gezerken kapısı kilitli bir odayla karşılaşır. Buranın anahtarlarını getirterek odaya girer. Odanın duvarında yedi güzel kızın (heft-peyker) resimlerinin, ortalarına da kendi resminin nakşedildiğini görür. Buradaki yedi güzel, yedi ülkenin hükümdarlarının kızlarıdır. Resmi yapan nakkaş, Behrām'ın yedi iklime hakim olacağını ve bu kızlarla evleneceğini de yazmıştır. Bu suretlere aşık olan Behrām, odaya başkalarının girmesini yasaklar, kendisi zaman zaman bu odaya girerek resimlere bakar.

Her türlü kaygıdan uzak bir şekilde günlerini geçiren Behrām kendi ülkesini aklına bile getirmezken, babası Yezdgürd vahşi bir atın çiftesiyle ölür. Halk, zalim Yezdgürd'ün ölümüne sevinir. Bu yüzden oğluna haber vermezler. Onun yerine Erdeşir soyundan Kisrā'yı padişah yaparlar. Halk, Kisrā'nın adaletinden memnundur. Bunun üzerine Behrām, Nu'mān'ın yardımıyla asker toplayıp İran'a yürür.

İranlı'lar, Behrām'ın geldiğini öğrenince, Nu'mān'a elçi yollayıp Behrām'ı engellemesini isterler. Nu'mān ise onu durduramayacağını, şahlarına itaat etmeleri gerektiğini bildirir. Behrām kendisine de gönderilen elçiye atalarının tahtını hiç kimseye bırakmayacağını ve İranlı'lar huzur isterse kendisiyle anlaşmak zorunda olduklarını, babası gibi zalim olmayacağını bildirir. İran'ın ileri gelenleri yaptıklarına pişman olup bir mektupla Behrām'dan özür dilerler, yolda konaklayan Behrām'a gelerek eşiğine yüz sürerler.

Behrām'dan özür dilemeye gelenler, babasının zulmünü de anlatırlar. Behrām, hiç kimseye kötülük etmeyeceğini, hatta tahtını ve tacını elde etmek için savaşmayacağını söyleyerek, hükümdarlık tacını iki arslan arasından alabilenin hükümdar olacağı şeklinde bir yol önerir. Meydan hazırlanır, taç yakalanan kanlı iki arslan arasına konur. Sözlü atışmalar sonrası Behrām, iki aslanı da öldürür. Bu kahramanlığı gören Kisrā, Behrām'ın elini öper ve bağışlanmasını diler.

Cömertliği ve adaletiyle halkını mutlu kılan Behrām, bunu Tanrı'nın yardımıyla elde ettiğini bildirerek, doğru yoldan ayrılmayacağını söyler ve halkına da böyle olmalarını tembihler. Fakat halk, bu nimetler karşılığında Tanrı'ya şükretmez, dört yıl sonra büyük bir kıtlık başlar. Behrām, ülkedeki zahire ambarlarının açılmasını ve halka dağıtılmasını emreder. Bu yıllarda bir kişi açlıktan ölür. Bunu duyan Behrām çok üzülür, Tanrı'dan bağışlanmasını diler. Hatiften gelen bir ses, Behrām'a halkının ve kendisinin bağışlandığını, bundan sonra rahatlık ve bolluk geleceğini söyler. Halk silahını bırakıp eğlenceğe dalar. Nüfus öylesine artar ki Isfahan'la Rey arası evle dolar.

Behrām, bir gün Aşkar adlı atına biner, Fitne adlı cariyesini de yanına alarak ava gider. Karşılaştığı gür sürüsünün çoğunu olağanüstü bir başarıyla avladığı halde Fitne'den küçük bir takdir görmez. Uzaktan gelen bir gürü Fitne'nin istediği şekilde vurur ancak Fitne, bunun bir idman işi olduğunu söyler ve Behrām'a beklediği övgüyü yine yapmaz. Bu duruma kızan Behrām Fitne'yi öldürmesi için bir çavuşuna teslim eder.

Fitne; çavuşu, Behrām'ın haksızlık ettiğine, öfkesi geçince yine kendisini arayacağına inandırır. Ona mücevherler vererek kendisini saklamasını sağlar. Behrām bir hafta sonra çavuşa Fitne'yi ne yaptığını sorar. Çavuş, sultanın emrini yerine getirdiğini söyleyince Behrām ağlar. Bu durumu gören çavuş, Fitne'ye daha çok değer verir, onu bir cariye gibi köşküne yerleştirir. Çavuşun sürüsünde bir buzağı doğmuştur. Fitne yavruyu çok sever, her gün kucağına alarak köşkün en üst katına kadar çıkarır. Altı yıl bu işi sürdüren Fitne'nin gücü artar ve boğayı taşıması tam bir alışkanlık haline gelir.

Çavuşa mücevherler veren Fitne, çavuştan, şahlara mahsus bir ziyafet için gerekli olan her şeyi almasını ve Behrām ava çıktığında köşke gelmesini sağlamasını ister. Çavuş, ziyafet için her şeyi hazırlar. Behrām bir av dönüşü köşke gelir. Köşkün çok yüksek olduğunu gören Behrām şaşkınlıkla bunu dile getirir. Çavuş buna şaşırmasını, asıl şaşırması gereken şeyin güzel bir kızının olduğu ve bu kızın altı yaşındaki bir boğayı omuzlayıp bu yüksek yere çıkardığını söyler. Behrām böyle bir şeye gözüyle görmeden inanmayacağını söyler. Çavuş, Fitne'ye durumu bildirince Fitne giyinip kuşanır, süslenir. Sonra da boğayı alıp Behrām'ın yanına çıkarır. Orada bulunanlar çok şaşırırlar. Behrām bunun bir idman işi olduğunu söyleyince Fitne; "Ey

padişahım, boğa taşımanın delili idman olur da, gür avlamanın delili neden idman sayılmaz.” der ve yüzündeki örtüyü kaldırır. Behrām, Fitne’yi görünce çok sevinir, haksızlığı için ondan özür diler. Fitne de av sırasında şahı takdir etmeyişini, onu kötü gözlerden esirgemek isteğiyle açıklar. Behrām Fitne’yi sarayına götürür ve onunla nikahlanır. Birlikte mutlu günler geçirirler. Bu olaydan sonra şair, mutrip dilinden “buldum bugün” redifli gazeli verir.

Behrām ülkenin idaresini Nersī adlı vezirine ve onun üç oğluna bırakarak zevk ve eğlenceye dalar. Halk, bu vezirin ve oğullarının kötü idaresinden bıkar. Behrām’ı da kendi aleminde görerek, ÇİN hakanına haber gönderip onu şahlığa kabul edeceklerini bildirirler. Bunu duyan Behrām, ordusuna güvenemediğinden tahtı bırakır, avlanmakla vakit geçirir. Hakan ise Behrām’ın tahttan ayrıldığını duyarak sevincinden içip eğlenmeye başlar. Behrām, hakanın durumunu iyice öğrendikten sonra, ülkesinden yüz kahraman seçerek bir gece hakanın çadırına baskın yapar. Hakanı ve askerlerinin çoğunu öldüren Behrām sayısız ganimet elde eder. Yeniden tahtına geçen Behrām, ülkenin ileri gelenlerine sitem eder. Kendisinin içip sarhoş olduğunu sananların yanıldığını, halbuki harekete geçmek için uygun zamanı beklediğini söyler. Beyler Behrām’dan özür dilerler.

Behrām bir gün Havernak’ta gördüğü nakşı hatırlar ve hemen harekete geçerek sırayla ÇİN, Rūm, Mağrib, Hind, Harezmi ve Saklab hükümdarlarının kızını alır. En sonunda da Kısra’nın kızını alarak muradına erer.

Behrām’ın Rūmī musahibi, ona Havernak’ı yapan Sinmār’ın öğrencisi olduğunu, padişah isterse yedi kız için yedi kümbetli bir saray yapabileceğini söyler. Behrām, önce bu öneriyi kabul etmez, ardından yaşadığı pişmanlıkla Şide adlı mimara hiçbir masraftan kaçınmadan yedi kümbet yapıp, hünerini göstermesini ister. İki yılda tamamlanan kümbetleri çok beğenen Behrām, Şide’ye sayısız armağanlarla Āmül şehrini verir. Kümbetlerin her biri bir gezegene eş olarak yapılmış ve o gezegenin hakim rengine boyanmıştır. Behrām gideceği kümbetin rengine uygun kaftan giyer ve haftanın her gününde başka bir kümbete gider, oradaki güzelle sohbet eder, o güzelin anlattığı hikayeyi dinler.

Birinci gün, Behrām müşg renkli kaftanını giyerek müşg̃ renkli kümbette oturan Hindli güzelin yanına gider. Hind hükümdarının kızı onu saygıyla karşılar. Birlikte yiyip içerler. Güzel kız, Behrām'ın uykusunu kaçırmak için şu hikayeyi anlatır:

Hindli güzel çocuk yaşlardayken saraylarına gelip giden ve hep siyahlar giyen bir kadının anlattığı hikayeyi nakleder. Bu yaşlı kadın siyahlar giymeyi gençken sarayında bulunduğu, siyah giyinmeyi adet edinmiş hükümdardan öğrenmiştir. Bu hükümdar konuklarını ağırlamayı, onlarla sohbet etmeyi alışkanlık haline getirmiştir. Bir gün sarayına baştan ayağa siyahlar giyinmiş bir konuk gelmiş. Ondan böyle giyinmesinin sebebini sormuş. Adam önce söylemek istememiş, sonra hükümdarın ısrarına dayanamayarak, Çin'de Medhüşân adlı bir şehir bulunduğunu, bu şehirde herkesin siyahlar giyindiğini söylemiş. Bu işi çok merak eden hükümdar, o şehre gider. Orada bir kasapla arkadaş olur. Bir süre sonra da böyle siyah giyinmesinin sebebini sorar. Bu sorudan rahatsız olan kasap, arkadaşına akşama kadar beklemesini söyler. Akşamla birlikte bir ıssız yere giderler. Kasap, hükümdara burada bulduğu bir sepetin içine girmesini ve kendisini Tanrı'ya emanet etmesini öğütler. Hükümdar sepete girer, sepet bir sütun üzerinde göğe yükselir. Büyük bir kuş gelip sütunun üzerine konar. Hükümdar bu kuşun ayağına tutunur, kuş onu cennet kadar güzel bir yere indirir. Akşam olunca oraya gökden güzeller yağar. Güzellerin başı olan Türknâz, burnuna bir yabancı kokusu geldiğini söyler. Bunun üzerine güzeller, hükümdarı arayıp, yakalar ve onun yanına götürürler. Türknâz ona çok rağbet gösterir. Meclis kurulur, içkiler içilir. Hükümdarın vuslat isteğini Türknâz kabule yanaşmaz. Ona gece için cariyelerden birini eş eder. Sonraki iki akşam da aynı olay tekrarlanır. Üçüncü akşam hükümdar yine vuslat isteyince Türknâz, ondan gözlerini kapamasını ister. Gözlerini kapatan hükümdar, gözlerini açtığında kendisini o sepet içinde viran bir yerde bulur. Sepetten çıkarken ona görünen güzel, “yüz yıl bizimle sohbet etsen, sonu yine mihnet ve firkattir.” der. Bu bölümün sonunda da şair, güzelin mutribi dilinden siyah rengin hakim olduğu gazeli verir.

İkinci gün Behrām, sarı renkli kaftanını giyerek, sarı renkli kümbete gider. Meclis kurulur, yemekler yenilip içkiler içilir. Şarabın etkisiyle Behrām'ın uykusu gelmeye başlayınca, o kümbetteki güzel, şahın uykusunu açmak için şu hikayeyi anlatır:

Irak şehrinde dirayetli bir hükümdar vardır. Kadınlara güvenmeyen bu hükümdar hiç evlenmez. Bir çok cariye alır, onları denedikten sonra satar. Bu yüzden adı “Keniz-fürüş” a çıkar. Sarayında bulunan bir kocakarı, cariye alım-satımında hükümdarın aracısı olup bu işten büyük kazanç sağlamaktadır. Bir gün şehre gelen esir tüccarı yanında birçok güzel cariye getirir. Esircinin olumsuz yöndeki telkinlerine rağmen hükümdar, değerinin iki katını vererek beğendiği cariyeyi alır. Ona aşık olan hükümdar, bunu hissettirmemeye çalışır. Onunla içki içip eğlenmekle yetinir. Büyücü kocakarının cariyeyi kendisinden uzaklaştırmaya çalıştığını öğrenen hükümdar kocakarıyı saraydan kovar. Bir gün yatağının başına kadar gelen cariyeye hükümdar, Süleymân peygamberle Belkîs’in Tanrı huzurunda doğru söyleyerek, elleriyle ayakları tutmayan çocuklarını iyileştirdiklerini anlatır ve ondan soracağı soruya doğru cevap vermesini ister. Cariyeye, aşığın karşı neden acımasız olduğunu sorar. Cariye, hamile kalıp çocuk doğurmaktan korktuğu için evlilik istemediğini söyler. Ardından cariye de o kadar cariyeyi alıp satarak mutsuz etmesinin sebebinin sorar. Hükümdar, kadınlarda vefadan eser bulunmadığını uzun uzun anlatır, fakat söylediklerinin o güne en küçük bir etkisi olmaz. Hükümdarın sıkıntısını duyan kocakarı, hükümdara cariyesinin gözü önünde başka bir güzelle sevişmesi gerektiği haberini gönderir. Hükümdar bu tavsiyeye uyar. Bu durum güzel cariyenin canını sıkar ve bir gece hükümdarın odasına giderek bu işi kimden öğrendiğini söylerse dikbaşlılığını bırakıp kendisiyle evlenebileceğini söyler. Bu hususta yeminler eder. Hükümdar bu yeminlere inanıp bu oyunu kimden öğrendiğini söyler. Hükümdarın bu içten tutumu karşısında güzelin sertliği sevgiye dönüşür. İkisi mutlu olurlar. Bu hikayenin ardından şair ikinci güzelin mutribi dilinden, sarı rengin hakim olduğu gazeli verir.

Üçüncü gün Behrâm, yeşil renkli elbiselerini giyerek yeşil kümbete gider. O kümbetteki güzel de Behrâm’a şu hikayeyi anlatır:

Rûm’da, Beşr-i Perhîzkâr adında bilgili ve hünerli bir zahid vardır. Yolda gördüğü bir kadına aşık olan bu zahid, dayanamayıp o kadının ardından Kudüs’e gider. Yolda Müleyhâ adında bir arkadaş edinir. Mizaç itibarıyla birbirinden çok farklıdır. Müleyha adlı bu adam, Beşr’e bulutu, rüzgarı ve dağı göstererek bunların oluş sebeplerini sorar. Beşr, bunları Tanrı’nın hikmeti olarak açıklamak isterse de arkadaş bu cevapları yetersiz bularak Tanrı dışında sebepler gösterir. Beşr ona haddini aştığını

ve günaha girdiğini söylese de onu yola getiremez. Yolculukları devam ederken çölde toprağa gömülü ve içi su dolu bir küp görürler. Bu küpün orada bulunuş sebebi üzerinde de anlaşamazlar. Beşr'in uyarılarına rağmen arkadaşı o suya girip yıkanmak ister. Fakat aslında bu bir küp değil, göldür. Müleyhā boğulur. Beşr onu sudan çıkartıp gömer. Giysilerini ve kesesini alır. Kesesinden bin Mısır altını çıkar. Beşr yola devam edip şehre varınca, adamın giysilerini göstererek onun evinin yolunu bulur. Müleyhā'nın evine giden Beşr, durumu karısına anlatır, giysilerini ve altınlarını verir. Kadın, Beşr'in doğruluğuna hayran kalarak onunla evlenmeye karar verir. Nikabını indirince Beşr onun aşık olduğu kadın olduğunu görerek çok sevinir. Ardından durumu kadına anlatır. Nikah kıyıp evlenirler. Bu hikayeyi beğenen Behrām sabaha kadar yeşil kümbetteki güzelle işret eder. Bu hikayenin sonunda yer alan gazelde ise yeşil renk hakimdir.

Dördüncü gün Behrām, kırmızı giysilerini giyip kırmızı kümbete gider. Buradaki güzel de Behrām'a şu hikayeyi anlatır:

Rus ülkesi hükümdarının çok güzel bir kızı vardır. Bu kızı istemeyen kalmaz. Babası onu isteyenlerden bunalınca sarp bir yere büyük bir kale yapar. Kaleyi büyülerle kapatır. Açık kalan tek kapıya da nöbetçiler diker. Bu güzel kız; reml, büyü, hey'et ve nücüm gibi bilgilere sahip olması yanında hattat ve ressamdır. Kız, at üzerinde kendisinin bir resmini yapar. Bu resmin üzerine de kendisiyle evlenmek isteyenler için öne sürdüğü şartları yazar. Evleneceği erkeğin seçkinlerden olmasını, tılsımlardan anlamasını, tılsımları çözerek kale kapısından girmesini ve babasının huzurunda soracağı rumuzlu sorulara cevap vermesini şart koşar. Bu şartları yerine getiremeyenler ölümle cezalandırılacaktır. Bu yolda birçok yiğidin başı gider. Bir şehzade ava çıktığında bu güzelin resmini görür ve aşık olur. Kaleye ulaşmak için, daha önce hükümdarın kızına da hocalık yapmış olan yaşlı bir bilginin yardımını alarak tılsımları tek tek çözer. Kız, sıranın son şarta geldiğini söyleyerek onu babasının sarayında rumuzlu sorularla dener. Bu soruları da başarıyla çözen şehzade Rus hükümdarının kızıyla evlenip muradına erer. Şair, bu hikayenin sonunda kırmızı rengin hakim olduğu gazeli verir.

Beşinci gün mavi (ezrak) renkli kaftanını giyerek, mavi renkli kümbete giden Behrām'a oradaki güzel şu hikayeyi anlatır:

Mısır'da Māhān adlı yaşlı bir adam arkadaşlarıyla bahçede eğlenirken, gezinmek için onlardan biraz uzaklaşınca eski arkadaşı olduğunu söyleyen bir cin onu hazine ve mal sahibi olacağı vaadiyle arkasından götürür. Sabahla birlikte kaybolan cinin ardından perişan durumda kalan Māhān, akşama doğru bu kez bir adamla kadına rastlar. Bunların da peşinden gider. Ancak bunlar da sabahla birlikte gözden kaybolur. Yol kenarında gizlenerek akşamı bekleyen Māhān, yoldan geçen bir atlının yedekteki atına binerek bir saraya varır. Burada her taraftan gürültü halinde çalgı sesleri yükselmektedir. Māhān'ın atı birden bire iki başlı dört ayaklı bir ejderha oluverir. Sabaha kadar tarifsiz işkenceler yaşar. Saraydan ayrılp ertesi gün akşama kadar çölde yürüyen Māhān, suya ulaşır. Su içtikten sonra dinlenecek bir yer ararken dar bir merdivenden bir kuyuya iner. Burada uykuya varan Māhān, uyandığında kuyunun duvarında bir ışık görür. Gediği büyüterek kuyudan bakar, bir meyve bahçesi görür. Hemen bahçeye girer, meyveleri yerken yaşlı bir adam onu yakalar. Māhān, başından geçenleri anlatınca ona acıyan ihtiyar, evlat hasreti çektiğini ve onu evlat edinmek istediğini söyler. Ardından ihtiyar, Māhān'ı bir ağacın üstüne yerleştirip, ne olursa olsun ağaçtan inmemesi yönünde uyarır. Māhān, yerinde yiyip, içer ve uyur. Gece uyanınca, parlak bir mum ardından birçok güzel kız gelip Māhān'ın bulunduğu ağacın yakınına yerleşir. Onların başında olan güzel, burnuna yabancı kokusu geldiğini söyleyerek onu bulup getirmelerini etrafındakilere söyler. Māhān'ı bulurlar, ağaçtan indirip onun yanına götürürler. Māhān'a ikramda bulunurlar. Şarabın etkisiyle o güzele yanaşan Māhān, birdenbire kendisini korkunç yaratıklar arasında bulur. Sabaha kadar korku içinde kıvranan Māhān, bu dertten kurtulmak için dua eder, secdeye kapanır. Yeşiller içinde Hızır'ı gören Māhān, ondan medet umar. Hızır, elini tutup gözlerini kapamasını söyler. Gözlerini açtığıında Māhān, kendisini arkadaşlarının yanında bulur. Arkadaşları onu öldü sanıp mavi renkli yas elbiselerini giymişlerdir. Māhān da bu renge bürünerek derviş olur, ebedi mutluluğa kavuşur. Bu hikayenin sonunda ise mavi rengin hakim olduğu gazel yer alır.

Altıncı gün sandalī (açık sarı) renkli giysiler giyen Behrām, sandalī renkli kümbetin yolunu tutar. Oradaki güzel de ona şu hikayeyi anlatır:

Davranışları yönünden isimlerine uygun tutum içinde bulunan Hayr ve Şer adlı iki yolcu Acem'den ÇİN'e gitmek üzere yola çıkarlar. Gidecekleri yolun çölden

geçtiğini bilmeyen Hayr yola tedariksiz çıktığı için bir süre sonra susar ve Şer'den su ister. Su karşılığında mücevher vereceğini söyler. Ancak Şer bu teklifi kabul etmez. Ondan su karşılığında gözlerini ister. Hayr bu teklifi önce kabul etmese de bir süre sonra dayanamaz ve canından olmaktansa gözlerinden olmayı yeğler. Şer, hançeriyle Hayr'ın gözlerini çıkarır, ancak su vermeden gider. Acı içinde kıvranan Hayr'ın imdadına çevrede deve ve koyun sürüleri bulunan Kürd'ün kızı yetişir. Hayr'ı alıp evine götürür kız, iki dalından biri göze, diğeri de sara hastalığına şifa olan ağacın yapraklarını getirir. Bununla gözleri iyileşen Hayr, Kürd'e kul köle olur. Onun çobanlığını yapar, bu arada kızına da aşık olur. Ancak bu duygusunu, utandığı için Kürd'e açıklayamaz. Oradan ayrılma düşüncesini dile getirince Kürd, onu çok sevdiğini, ne isterse vereceğini, hatta isterse kızıyla nikahlayabileceğini söyler. Muradına eren Hayr, bir süre sonra yine oradan ayrılmak ister. Ayrılırken gözlerine şifa veren ağacın yapraklarından almayı da ihmal etmez. Zevcesiyle gittikleri şehirde sara hastalığına tutulmuş hükümdar ve vezir kızlarını iyileştiren Hayr, bu kızlarla da evlenir. Bir gün çarşıda dolaşırken hasbelkader, Şer'i bir Yahudiyle pazarlık ederken görür. Yahudi'yle anlaşarak Şer'i tarif ettiği bahçeye getirtir. Bahçeye gelen Şer, değişik bir adla kendini tanıtmaya çalışır. Hayr, ona gözlerini oyan Şer olduğunu söyleyince, Şer onun ayaklarına kapanır, ondan özür diler. Hayr onu bağışlasa da Kürd, Şer'i bir yerde öldürüp Hayr'ın gözlerini getirir. Hayr, Kürd'e; "Ben bu değerleri senin sayende buldum, o cevherler senin olsun." der. Bu hikayenin sonunda şair, sandalî rengin hakim olduğu gazeli verir.

Yedinci gün Behrām, beyazlar içinde, beyaz kümbete gider. Orada bulunan güzel şu hikayeyi anlatır:

Yakışıklı ve kibar bir adamın yüksek duvarlı bir bahçesi vardır. Haftanın belirli günlerinde bu bahçeye giderek arkadaşlarıyla eğlenen bu kişi, bir gün beklenmedik bir zamanda bahçesine gider. Kapısı kapalı bahçeden çalgı sesleri gelmektedir. Bahçe bekçisi kapıyı açmayınca duvarları delerek içeri giren adam, orada şehrin güzellerinin toplanmış ve eğlenmekte olduklarını görür. Onu farkedenden iki kadın, bahçe bekçisiyle beraber, hırsız sanarak döverler, sonra da bağlarlar. Bahçenin sahibi olduğunu anlayınca onu serbest bırakırlar. Yaptıkları yanlış tamir etmek isteyen iki kadın ona, bahçenin bir yerine gizlenmesini ve beğendiği güzeli kendilerine göstermesini söylerler. Adam, havuza giren güzellerden Nür adlı çengiyi beğenir. Çengiyi adamın yanına getirirler.

Adam, çengiyle birlikteyken her seferinde bir aksilik olur ve bir türlü vuslat gerçekleşmez. İki kadın beceriksizliğinden ötürü adama sitem eder. Adam ise bu haram işten kendisini sakındığı için Tanrı'ya şükr eder. Nūr isimli çengiyi şeriat hükümlerine göre almak istediğini söyler. Ertesi gün o güzeli bulur ve nikahlanarak evlenir. Bu hikayenin sonunda da beyaz rengin hakim olduğu gazel yer almaktadır.

Bir bahar günü Behrām meclisinde eğlenmekteyken huzuruna gelen bir haberci Çīn ve Māçīn ülkelerinde, Fars ülkesine saldırmak için asker toplandığını haber verir. Behrām hemen hazine ve asker durumuna bakar. Ancak ne hazineden eser kalmıştır ne de ordudan. Onun gururlu, inançsız ve kötü huylu veziri Rūşen, halkla Behrām'ın arasını açmış, padişahın doğru yoldan ayrılıp işrete düşmesine sebep olmuştur. Bu yüzden Behrām'ı seven kalmamış, kimse vergi vermez olmuştur.

Sıkıntısını unutmak için ava çıkan Behrām, susuzluğunu giderecek bir yer ararken yaşlı bir çobanın çadırına uğrar. Orada ağaca asılmış bir köpek görür. İhtiyar çobana, bu köpeği neden astığını sorar. Çoban, bu köpeğin sürünün bekçisi olduğunu, fakat şehveti yüzünden dişi bir kurtla anlaşmış, en semiz koyunlarını ona yedirdiğini, bu yüzden köpeği astığını söyler.

Vezirine karşı yanlış davrandığını anlayan Behrām, padişahlığı bir çobandan öğrendiğini düşünür. Hemen şehre gidip divanını toplar, vezirini tutuklayıp zindana atar. Şah, bütün şikayetleri dinledikten sonra yedi şikayetçi seçerek onların durumlarını incelemeye başlar.

Birinci şikāyetçi; vezirin, kardeşini öldürttüğünü, mallarını elinden aldığını kendisini de zindana attırdığını söyler. Behrām onu hemen serbest bırakır, kardeşinin kan parasını ödeyip zararını karşılar.

İkinci şikāyetçi; kendisine babasından kalan bahçeyi, vezirin zorla elinden aldığını, sonra da iftira edip zindana attığını, iki yıldır zindanda suçsuz yere yattığını anlatır. Behrām, onu da serbest bırakıp bahçesini geri verir.

Üçüncü şikāyetçi; tüccar olduğunu, çalışarak elde ettiği eşsiz incileri vezirin zorla elinden aldığını, kendisini de bir bahaneyle zindana attığını anlatır. O da serbest bırakılıp incileri geri verilir.

Dördüncü şikâyetçi; bir çalgıcı olduğunu, çok sevdiği cariyesinin zorla elinden alındığını, sonra da zindana atıldığını anlatır. Behrâm, onu da serbest bırakıp cariyesini geri verir.

Beşinci şikâyetçi bir münecimdir. Vezir, bu kadar malı mülkü doğru yolda elde etmediği suçlamasıyla onu da, elindeki her şeyi alıp zindana atar. Behrâm, onu da serbest bırakıp malını ve parasını verir.

Altıncı şikâyetçi, padişahın değerli bir sipahisidir. Yararlılıkları karşılığında kendisine verilen tarla vezir tarafından zorla elinden alınır. Padişaha şikâyet edeceğini anlayınca da atını ve elbisesini sattırıp zindana attırır. Behrâm hemen tarlasını verip onu da serbest bırakır.

Yedinci şikâyetçi, dünyayla ilgisini kesmiş bir zahittir. Vezir, bedduasından korktuğu için onu da zindana attırmıştır. Zahid, bedduaları sonucu vezirin böyle aşağılandığını söyler. Behrâm tam onu kucaklayacakken birdenbire gözden kaybolur.

Ertesi gün veziri astıran Behrâm, kendisine ibret dersi veren çobanı getirtip ülkesine vezir yapar. Ülkeyi yeniden eski gücüne ulaştırır. Bunu duyan hakan, ona mektup göndererek özür diler. Bu konuda kendisinin bir suçu olmadığını, vezirin kendisini davet ettiğini bildirir Behrâm da bunun üzerine hakanı bağışlar.

Bu olaylar sonrası dünya işlerinden el etek çeken Behrâm Tanrı'ya yönelir. Yedi kübeti yedi Mübid'e (Mecûsî din adamı) verir. Bu kümbetler birer Ateş-kede (Mecûsî'lerin ibadet yeri) olur. Bir gün avda karşılaştığı bir gürun peşinden giden Behrâm kuyu biçiminde bir mağaraya girer. Arkasından gelen adamları oraya giremez. Ordu gelir, bütün askerler onu arar, ancak hiç kimse onun izine rastlayamaz. Annesi kuyunun çevresini kırk gün boyunca kazdırır, kuyunun büyük bir ırmağa açıldığını görünce umutlarını yitirirler. Günlerce yas tutarlar.

Şair, mesnevinin sonunda Behrâm'ın devletinin sona erdiğini, dünyanın faniliğini dile getirir. Eser, hatime bölümüyle sona erer.²²

²² Bu bölümde Prof. Dr. İsmail Ünver'in doçentlik tezinden yararlanılmıştır.

2.2. MESNEVİDE YER ALAN ŞAHISLAR

Heft-Peyker, şahıs kadrosu yönünden zengin bir mesnevidir. İncelememizde şahıslara yer verirken eserin kurgu özelliğini dikkate alarak şahısları “ana hikayede yer alan şahıslar” ve “alt hikayelerde yer alan şahıslar” şeklinde bir tasnife tutarak vermeye çalıştık.

2.2.1. Ana Hikayede Yer Alan Şahıslar :

2.2.1.1. Behrām-gūr : Heft-Peyker mesnevisinde anlatılan olayların mekezinde bulunan mesnevi kişisidir. İran şahı Yezdgürd’ün oğludur. Yetiştirilmesi için Yemen’e, Arap şahı Nu’mān’a gönderilir. Burada Havernāk denilen bir sarayda büyür. Babasının ani ölümünden sonra İran tahtına geçen Behrām, güçlü, kuvvetli, yardımsever, adil, ava ve eğlence meclislerine düşkündür. Özellikle av yeteneğiyle herkesi hayrete düşürür. Gūr (yaban eşiği), avına merakından dolayı kendisine Behrām-gūr denmiştir. Babasının ölümünden sonra İran tahtına oturan Behrām, yedi iklim hükümdarlarını egemenliği altına alır. Bu ülke hükümdarlarının kızlarıyla evlenen Behrām, evlendiği kızlar için her biri farklı bir renge sahip olan yedi kümbet yaptırır. Behrām, gideceği kümbetin rengine uygun kaftan giyer ve haftanın her gününde başka bir kümbete gider, oradaki güzelle sohbet eder, o güzelin anlattığı hikayeyi dinler. Halkını sürekli refah içinde yaşatmaya çalışır. Ülkesine göz diken Rūm ve Çîn hükümdarlarıyla savaşır, onları yener. Mesnevinin sonunda dünya işlerinden el etek çeker. Peşine düştüğü bir gürle birlikte kuyu biçiminde bir mağaraya düşer ve bir daha da ondan haber alınamaz. İran mitolojisinde Merih(Behrām), savaş tanrısıdır. Bu bakımdan şairler Behrām adını hem kahraman, hem de savaş tanrısı olarak anarlar.²³

2.2.1.2. Yezdgürd : Behrām’ın babası. İran hükümdarıdır. Behrām’dan önce bir çok çocuğu doğup ölmüştür. Behrām’ın da aynı akıbete uğramaması için onu Yemen’e gönderir. Dört nala koşarak kendisine doğru gelen bir atı tutmaya çalışırken atın çifteleriyle ölür.

2.2.1.3. Nu‘mān : Yemen şahıdır. İran şahı Yezdgürd’ün isteğiyle Behrām’ı himayesine alıp yetiştirir. Oğlu Münzir’e Havernāk sarayını yaptırması talimatını verir. Behrām’ın İran tahtına oturmasına yardım eder.

²³ İskender Pala, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, 15. Basım, Kapı Yay., İstanbul, 2007 s. 63.

2.2.1.4. Münzir : İran şahı Nu‘mān’ın oğludur. Mimar Sinmār’a Havernāk sarayını yaptırır. Nu‘man isimli Behrām’la yaşıt bir oğlu vardır. Babasının ortadan kaybolmasından sonra İran tahtına geçer.

2.2.1.5. Münzir’in Oğlu Nu‘mān : Münzir’in Behrām’la yaşıt oğlu. Behrām’la birlikte eğitim görüp yetişirler. Beraber ava çıkarlar.

2.2.1.6. Sinmār (Sinimmār) : Yemen şahı Nu‘mān’ın isteğiyle Havernāk sarayını yapan mimardır. Bu saraydan daha güzelini yapabileceğini söyleyince şahın emriyle saraydan aşağı atılarak öldürülür. Böylece mükafat yerine ceza görür. Bu nedenle mükafat yerine verilen cezaya “cezā-yı Sinimmār” denmiştir.²⁴

2.2.1.7. Kisra : Erdeşir soyundan bilgili, adaletli bir kişidir. İran hükümdarlarına verilen bir lakap olan bu sözcüğün “büyük padişah, padişahlar padişahı” anlamına gelen “hüsrev” sözcüğünün Arapçalaşmış şekli olduğu hakkında rivayetler vardır.²⁵ Heft-Peyker’de ise özel bir ad olarak kullanılmıştır. Erdeşir soyundan gelen Kisra, İran hükümdarı Yezdgürd’ün ölümünden sonra halk tarafından tahta geçirilir. Halkı yönetimiyle refaha ve huzura kavuşturur. Ancak taht için Behrām’la girdiği iddiayı kaybedince tahtı Behrām’a bırakmak zorunda kalır.

2.2.1.8. Fitne : Behrām’ın çok sevdiği bir cariyesidir. Beraber çıktıkları av esnasında Behrām’ı kötü gözlerden sakındığı için ona iltifat etmekten kaçınınca Behrām, bir çavuşuna onu öldürmesini emreder. Ancak Fitne, Çavuşu, Behrām’ın bu kararı bir kızgınlık anında verdiği inandırır. Çavuş onu kendi kasrına götürür. Kasra gelen Behrām onu görünce çok sevinir. Onu sarayına götürüp nikahlanırlar.

2.2.1.9. Nersī : Behrām’ın içki ve eğlence meclislerine dalarak ülke idaresini kendisine ve üç oğluna bıraktığı veziridir. Halkı kötü yönetimiyle canından bezdirir. Çin hakanına haber gönderip onu şahlığa kabul edeceklerini söyler.

2.2.1.10. Rūm Musahip : Behrām’a Sinmār’ın öğrencisi olduğunu ve isterse yedi güzel için yedi farklı renge sahip kümbetler yapabileceğini söyler. Behrām bu öneriyi yanaşmaz.

²⁴ Pala, a.g.e., s. 406.

²⁵ Pala, a.g.e., s. 277.

2.2.1.11. Şide : Akıllı, bilgili, ileri görüşlü ve alçakgönüllü bir mimardır. Behrām’ın isteğiyle yedi kümbeti iki yılda tamamlar. Kümbetlerin güzelliği karşısında çok etkilenen Behrām Şide’ye sayısız armağanla Āmül şehrini verir.

2.2.1.12. Rüşen : Behrām’ın gururlu, inançsız, kötü huylu ve zalim veziridir. Kötü yönetimiyle halkla Behrām’ın arasını açmış, kimse vergi vermez olmuştur. Padişahın doğru yoldan ayrılıp işrete düşmesinin ardından da ÇİN ve MâçİN ülkelerine haber göndererek ülkenin işgaline zemin hazırlar. Yaptıklarından dolayı asılarak cezalandırılır.

2.2.1.13. Çoban : Behrām’ın ava çıktığı bir gün su ararken karşılaştığı kişidir. Köpeği, şehvetine uyararak dişi bir kurtla anlaşıp en semiz koyunlarını kurda yedirmiştir. Bu yüzden köpeğini bir ağaca asarak cezalandırmıştır. Behrām’ın vezirine karşı yanlış davrandığını kavramasını sağlamıştır. Behrām’ın “şahlığı bir çobandan öğrendim” dediği hikaye kişisidir.

2.2.2. Alt Hikayelerde Yer Alan Şahıslar :

2.2.2.1. Siyahlar Giyen Hükümdar : Müşg renkli kümbette anlatılan hikaye kişisidir. Misafir ağırlamayı alışkanlık haline getiren bu hükümdarın sarayına bir gün baştan ayağa siyahlar giyinmiş bir konuk gelir. Böyle giyinmesinin nedenini konuğundan öğrenen hükümdar, ÇİN’in Medhüşân şehrine gider. Orada yaşadıklarının ardından, dünya hayatının faniliğini öğrenir. Bundan dolayı siyahlar giyinmeyi alışkanlık haline getirir.

2.2.2.2. Türknâz : Birinci gün, müşg renkli kümbette anlatılan hikayede, güzellerin başı olarak sözü edilen kişi.

2.2.2.3. Kenîz-fürüş : İkinci gün, sarı renkli kümbette anlatılan hikayede geçen bir hükümdar. Bir çok cariye alır; ancak güvenemediğinden dolayı bir süre sonra onları satar. Bu yüzden adı “Kenîz-fürüş” çıkar.

2.2.2.4. Beşr-i Perhizkâr : Üçüncü gün, yeşil renkli kümbette anlatılan hikayede yer alır. Rūm’da yaşayan bilgili ve hünerli bir zahiddir. Aşık olduğu kadının ardından Kudüs’e gider. Hikayenin sonunda bu kadına kavuşup onunla evlenir.

2.2.2.5. Müleyhā : Kudüs yolunda Beşr-i Perhizkār'la karşılaşan, birtakım durumlar karşısında Beşr'le tartışmaya giren olumsuz bir tiptir. İçi su dolu bir küp sanarak girdiği suda boğularak ölür.

2.2.2.6. Şehzade : Dördüncü gün, kırmızı renkli kümbette anlatılan hikaye kişisidir. Çıktığı av esnasında Rus hükümdarının kızının resmini görüp ona aşık olan şehzade, daha önce hükümdarın kızına da hocalık yapmış olan yaşlı bilginin yardımlarını alarak, hükümdarın kızıyla evlenebilmesi için çözülmesi şart koşulan tılsımları bir bir çözer ve Rus hükümdarının kızıyla evlenir.

2.2.2.7. Rus Hükümdarının Kızı : Reml, büyü, hey'et ve nücüm gibi bilgilere sahip olması yanında hattat ve ressam olan Rus hükümdarının kızı, kendisiyle evlenmek isteyenlerin belirlediği şartları yerine getirmesini ister. Hikayenin sonunda, öne sürdüğü şartları yerine getiren şehzadeyle evlenir.

2.2.2.8. Māhān : Beşinci gün mavi(ezrak) renkli kümbette anlatılan hikayede adı geçer. Mısır'da yaşar. Arkadaşlarıyla eğlenirken kendisine eski bir arkadaşı olduğunu söyleyen bir cinin peşine takılıp türlü türlü zorluklar yaşadktan sonra Hızır'ın yardımıyla tekrar arkadaşlarına kavuşur.

2.2.2.9. Hayr : Altıncı gün, sandalî renkli kümbette anlatılan hikayenin baş kişisidir. Şer adlı arkadaşıyla Acem'den Çin'e giderken yola hazırlıksız çıktığı için çok susar. Su karşılığında Şer'e gözlerini vermek zorunda kalır. Yörede çobanlık yapan bir Kürd tarafından iyileştirilir. Kürd'e çobanlık yapar, yararlılıklarından ve temiz kalbinden dolayı onun kızıyla evlenir. Kürd'ün yanından ayrılıp şehre gelince orada gördüğü Şer'le hesaplaşır, onu affeder.

2.2.2.10. Şer : İsmiyle müsemma bir kişidir. İçten pazarlıklı ve kötü kalplidir. Yol arkadaşından (Hayr) su karşılığında gözlerini isteyecek kadar zalimdir. Hikayenin sonunda Hayr tarafından affedilse de Kürd tarafından öldürülür.

2.2.2.11. Kürd : Perişan durumdaki Hayr'ı tedavi eden ve ona bakan iyi yürekli biridir. Çalışkanlığından ve temiz kalpliliğinden dolayı Hayr'ı çok sever. Yanından ayrılmaması için kızını Hayr'a verir. Hikayenin sonunda Hayr affetmesine rağmen Şer'i, başını kesmek suretiyle öldürür.

2.2.2.12. Bahçe Sahibi Yakışıklı Adam : Yedinci gün, beyaz renkli kümbette anlatılan hikayeye ait bir kişidir. Güzel bir bahçeye sahiptir. Haftanın belirli günlerinde bu bahçeyi ziyaret eder. Beklenmedik bir zamanda bahçeye girince, şehrin güzellerinin toplanıp eğlenmekte olduklarını görür. Bu güzeller içinden Nūr adlı çengiyi beğenir. Onunla vuslata erme girişimi her seferinde bir engele takılır. Bunu, Tanrı'nın bir lütfu olduğuna ve kendisini gūnahtan koruduğuna yorar. Hikayenin sonunda Nūr'la nikah kıyıp evlenir ve muratlarına kavuşurlar.

2.2.2.13. Nūr : Bahçe sahibi yakışıklı adam tarafından beğenilir. Birlikte vuslata ermeye çalışırlar ancak her seferinde bir aksilik çıkar, vuslata bir türlü eremezler. Hikayenin sonunda muradına erip bahçe sahibiyle evlenir.

2.3. HEFT-PEYKER'DEKİ YER ADLARI

Yukarıda belirttiğimiz üzere, bir ana hikaye ve buna bağlı alt hikayelerden meydana gelen Heft-Peyker, yer adları bakımından zengin bir mesnevidir. Ancak, mesnevi'de adı geçen ülke ve coğrafyalar uzun uzadıya tasvir edilmez. Anlatılan hikayelere gerçeklik kazandırmak ve fon oluşturmak amacıyla kullanılmış oldukları izlenimi vermektedirler.

Mesnevide tespit ettiğimiz yer adları şunlardır: Acem (İran), Rūm, Çīn, Māçīn, Yemen, Hind, Harzem, Saklab, Mağrib, İsfahan, Rey, Āmūl şehri, Medhuşān (Çīn şehri), Irak, Kudūs, Rus ülkesi (Rusya), Mısır.

Bununla birlikte Heft-Peyker'de ayrıntılı bir şekilde tasvir edilen iki mekan vardır:

2.3.1. Havernāk Sarayı : Yemen şahı Nu'man'ın emriyle oğlu Münzīr tarafından Mimār Sīnmār'a yaptırılan çok güzel ve çok büyük bir yapıdır. Bu bakımdan divān şairleri özellikle yapılardan bahsederken Havernāk'ın adını da anarlar.²⁶

2.3.2. Heft-Günbed (Yedi Kümbet) : Behrām'ın isteğiyle Şīde isimli mimara yaptırılan yapıdır. Her kümbet farklı bir renge sahiptir. Mesnevideki alt hikayelerin her biri bu kümbetlerde oturan yedi iklim hükümdarının kızları tarafından anlatılır. Hikayenin sonunda dünya işlerinden el çeken Behrām, bu yedi kümbeti yedi Mübid'e verir. Kümbetler birer Ateş-kede haline dönüştürülür.

²⁶ Pala, a.g.e. s., 199.

2.4. DEYİMLER VE ATASÖZLERİ

2.4.1. Deyimler :

Aklını başına dür- = Aklını başına topla- (2338)²⁷ : Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak.

Aman verme- (3944) : 1) Rahat bırakmamak, göz açtırmamak. 2) Acımayıp öldürmek.

And iç- (3667) : Bir şeyi yapmaya veya yapmamaya söz vermek, yemin etmek.

Āsmāna tāc u külāh dögdür- (3616) : Çok sevinmek.

Ayağına düş- (3234) : Yalvar yakar olmak, çok yalvarmak.

Bağrına bas- (1158) : 1. Kucağına almak, kollarıyla sıkıca sarmak. 2. Birini koruyup kayırmak, yetiştirmek.

Baş eğ- (726) : 1. Birinin buyruğu altına girmek. 2. Selām vermek.

Boynunu ur- (3412) = Boynunu vur- : Başını keserek öldürmek.

Canını bağışla- (3446) : Öldürülmesi gerekirken vazgeçmek.

Canına cevr eyle- = Canını acıt- (3550) : Birine acı vermek veya onu rencide etmek.

Canına geç- (2632, 3077, 3759) : Çok etkilemek.

Canını feda kıl- = Canını ver- (764) : Biri için kendini feda etmek, ölümü bile bile göze almak.

Cidd ü cehd et- (355, 642, 1594) = Çaba göster- : Bir işi başarmak için çalışıp uğraşmak.

Defātir-i küheni aç- = Eski defterleri karıştır- (739) : Eskiden yaşanmış olayları, bir yarar umarak yeniden ele almak.

²⁷ Deyimler, atasözleri ve dönemine ait sözcüklerin hemen ardından gelen parantez içindeki sayılar beyit numaralarını göstermektedir.

Defterini dür- (3873): Ortadan kaldırmak, öldürmek.

Derdine çare bul- (432) / Derdine dermān eyle- (3378, 3381) / Derdine em eyle- (3244)
: Bir sorununa çözüm bulmak, derdine çare olmak.

Derdini dök- (3636) : Acılarını, sıkıntılarını, sırlarını yakın bildiği birine tek tek ayrıntılı olarak anlatmak.

Dest bus et-/eyle- (813, 3005, 3460, 3507) = El öp- : Yaşlıların veya saygı gösterilmesi gereken kimselerin sağ elinin üstünü önce dudağa koyarak öpmek, sonra da alna götürmek.

Dünyadan kam al- (1634) / Dünya zevkini sür- (2484) = Dünyanın tadını çıkar- :
Dünyadaki bütün zevkleri tatmak ve onlardan yararlanmak, mutluluk ve huzur içinde rahat yaşamak.

El yu- (1719) = El etek çek- : İlgilenmemek, üzerinde durmamak.

Emrine ram ol- (1483) = Emrine gir- : Bir kimsenin buyruğu altında çalışmayı kabul etmek.

Ferman eyle- (3381) = Ferman çıkar- : Padişah tarafından herhangi bir konuda buyruk verilmek.

Geçip bu sevdadan (3255) :

Görmeze ur- (3818) = Görmezden gel- : Görmemiş gibi yapmak, farkında değilmiş gibi davranmak.

Göz yaşı akıt- = Göz yaşı dök- (628) : Ağlamak.

Guş-ı can ile dinle- (966) = Can kulağı ile dinle- : Çok dikkatle, titizlikle ve önem vererek dinlemek.

Hab-ı harguşi = Tavşan uykusu (1290) : Kısa ve tetikte olunan uyku.

Halini teftiş eyle- = Hal hatır sor- (3886) : Bir kimseye “nasılsınız?” demek.

Hayrete var- (530, 572) / Hayrete tal- (3408) = Hayrete düş- : Hayrette kalmak, şaşkın duruma düşmek.

Hun dök- (644) = Kan dök- : Yaralamak veya öldürmek.

İcazet ver- (2674) : İzin vermek, yol açmak.

Ümidvar ol- (619) = Ümit bağlamak : Olacağını ummak, beklenti içine girmek.

Ümidini kes- (3985) : Beklentisi sona ermek.

İnsafa gel- (3429) : Olumlu ve ılımlı yaklaşmak, öfkesi yatışmak.

Kadem bas- (2285, 2305, 2559, 2588) = Ayak bas- : 1. Bir yere varmak, ulaşmak. 2. Girmek, gelmek, uğramak. 3. Bir yere bağlanmak.

Kan dök- (1012) : Yaralamak veya öldürmek, yaralanmak veya öldürülmek.

Kanına gir- (1014) : Birinin öldürülmesine sebep olmak veya öldürtmek.

Karşı dur- (1268) : Direnmek, boyun eğmemek.

Kaydını gör- (1702, 2703, 3412, 3821) : 1. Hizmeti yerine getirmek, 2. İcabına bakmak(mec.).

Kıssadan hisse al- (3824) : Yaşanılan olaylardan veya anlatılan öykülerden ders çıkarmak.

Lâyık gör- (493) : Uygun bulmak.

Muradına er- (4100) : Çok istediği bir şeye kavuşmak.

Nîmet ü nanını helâl et- (3279) = Hakkını helâl et- : Hakkını veya emeğini bağışlamak.

Örü tur- (43, 1428) : Ayağa kalkmak, saygı göstermek için ayakta durmak.

Rağbet et- (2060, 2223, 2509) : İstemek, beğenmek, istekle karşılamak

Ruy-ı kabul göster- (3389) :

Rüsva et- (3500) : Toplum içinde ayıplanacak bir duruma düşürmek.

Saf bağla- (1356) : Saf saf, sıra sıra durmak, sıraya girmek

Safa sür- (3396) : Huzurlu, sakin, ve eğlenceli bir hayat yaşamak.

Secdeye var- (3095) : Namaz kılariken alını, el ayaklarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirmek

Selam ver- (3443) : 1. Selamlamak, esenlik dilemek. 2. Başını sağ ve sol omuzlarına çevirerek namazı bitirmek.

Serini feda kıl- (3997) = Başını ver- : Ölümü göze almak, kendini feda etmek

Sırrını ayan eyle- (1581) / Sırrını(rāzını) ifşa et- (2248, 2631) :

Sineye çek- (3692) : Kötü bir davranış, söz veya olaya ister istemez katlanmak

Suyuna git- (1764) : Olurunu gözetmek, huyuna göre davranmak.

Şişe-i arını taşa çal- (3892) :

Tana kal- (572, 605, 3902) : Şaşırmak, hayret etmek.

Üstühana erdi bıçak (3174) = Bıçak kemiğe dayanmak : Çekilen sıkıntı artık katlanılamayacak bir duruma gelmek.

Yarağın gör- (2695, 2741, 4077, 4144) : Hazırlığını yapmak.

Yire geç- (1316) = Yere geç- : Çok utanmak, kimsenin yüzüne bakmamak.

Yüzüne siyah çal-(3870) : Yüzüne kara çalmak.

Yüzüne ur- (740) = Yüzüne vur- : Ayıplayarak kusurunu yüzüne söylemek.

Yüzünü ağart- (3562) : Beğenilir iş yapmak, iş ve davranışlarıyla yakınlarının övünmesine sebep olmak.

Yüzü suyuna (916, 2450) : “Birinin veya bir şeyin hatırına veya varlığına değer verildiği için” anlamında kullanılan bir söz.

Yüz sür- (397, 711, 719, 813, 1401, 1686, 2309, 3366) : Aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek.

Yüz tut- (2361, 4078) : 1. Olgunlaşmaya başlamak, olmak üzere bulunmak. 2. Zamanla şekil ve renk değiştirmek.

Zahmet çek- (3238) : Pek çok sıkıntıya katlanmak, nice zorluklarla karşılaşmak.

Zahmet eyle- (3272) = Zahmet ver- : Yük olmak sıkıntı vermek, eziyet etmek.

2.4.2. Atasözleri :

Ḳalḋ ḡazanur da ḡaltabān ḡönenür (566) = Kalp kazanır, kaltaban gönenir : İş becerme yeteneği bulunmayan kişi, düzenbazın kendisine yutturduğu şeyi kazanç sanır.

Kimse dimez ki düğam ekşidür (228) = Kimse, “Ayrıním / yoğurdum ekři” demez : Herkes kendi satacağı malına kötü demez, üstelik onu över. Kendi tutumunu ve tuttuğu kimseleri savunur. Başkaları eleştirseler de bunlara toz kondurmaz.

řoñ nedāmet kişiye itmez sūr (4145) = Son pişmanlık fayda vermez (etmez) : İyice düşünülmeden yapılan iş, çođu kez insanı zarara ya da geri dönemeyeceği bir çıkmaza sokar. O zaman pişman olmak da işe yaramaz.

2.4.3. Atasözü Gibi Kullanılan İfadeler :

Ādemīnūñ kerīm olur ulusu / Dirliğine göre olur ölüsi (252)

Cünbiş eyler çü nāmı bigi kişi (3147)

Geh ḡara taş toğar güherlerden / Gāh gevher çıkar hacerlerden (268)

Gider ādem ḡalur sözi yirine (219)

Her kişi cürmile mu‘āřab olur / ‘Amelinden ḡamu muḡāsib olur (731)

Her řalav āḡiri esilmekdür. / Resenūñ de řoñı kesilmekdür (2008)

Kim ki geldi bu ‘āleme bed-ḡū / Gine son demde ol çerker ḡorḡu (253)

Kimūñ olursa hem-demi bāde / Nađd-ı ‘ömrini ol virür bāde (1240)

Merd-i ‘āřıl oda yaşın olmaz / Od ile yār u hem-nişin olmaz (388)

řabr ider mi mizāc-ı ‘āřıřa sūd / ‘Ařř ile řabr olur çün āteř ü ‘ūd (2249)

2.5. DÖNEMİNE AİT SÖZCÜKLER

Ağdur- (1351) : Kaldırmak, yukarı çıkarmak, yükseltmek.

Alar (3588) : Onlar.

Bedlük (688) : Kötülük.

Bilesince (3406) : Birlikte, beraber.

Berkit- (2769) : Sağlamlaştırmak, pekitmek.

Biriş- (185) : Bir araya gelmek, birleşmek.

Buluş- (3593) : Karşılaşmak, rastlamak

Bunda (533) : 1. Burada. 2. Buraya.

Çatıldı (3816) : Çatırtı.

Çegzin- (3489) : Dönmek, dolaşmak.

Dedlük (688) : Hayvanlık.

Degzin- (3489, 4115, 4117) : Devretmek, çevrilmek, dönmek, dolaşmak.

Dehle- (3159, 3807) : Dikkatle üzerinde durmak.

Deñe- (2628) : Dikkatle bakmak, gözetmek, gözlemek.

Dir- (2962, 2968) : Toplamak, biriktirmek.

Dirgür- (3090) : Diriltmek, ihya etmek.

Diril- (3313, 3538) : 1. Yaşamak, ömür sürmek. 2. Geçinmek, imtizaç etmek.

Döy- (768, 769, 1118, 1146, 3071) : Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek.

Dürüş- (2248) : 1. Çalışmak, çabalamak. 2. Karşı karşıya gelmek, çarpışmak, mücadele etmek.

Düzet- (3715) : 1. Yoluna koymak, tanzim, tertip etmek. 2. Düzeltmek, tesviye etmek
3. Yapmak, inşa etmek. 4. Takmak.

Egin (2162) : Sırt, arka.

Esil- (2008) : Eksilmek.

Gele (3833) : Gel, haydi gel.

Göñdür- (2266) : 1. Uğurlamak, teşyi etmek. 2. Göndermek.

Göyün- (1020, 1548, 3640) : Yanmak.

Güle baş- (2975) : Gülerek bakmak, iltifat etmek.

Ḥoryadlık (3992) : Hoyratlık.

İrgür- (2922, 3090, 3197, 3634, 3685) : Ulaştırmak, eriştirmek.

İsteyü git- (3682) : İstemekte, aramakta devam etmek.

Ḳağır- (1581, 2468, 2704, 3359) : 1.Balgam çıkarmak için öksürmek. 2. Çağırarak (metindeki anlamıyla).

Ḳaḳı- (4000) : 1. Öfkelenmek, kızmak. 2. İtiraz etmek, karşı gelmek. 3. Azarlamak, tekdir etmek.

Ḳaltabān (566) : Rezil, namussuz, pezevenk, deyyus.

Ḳançaru (3183) : Neresi, nereye, ne tarafa. 2. Nereye ait.

Ḳande (3172) : Nerede, nereye.

Ḳar- (1314) : Karıştırmak, katmak, birleştirmek.

Ḳaran- (2439) : Küfretmek, kötü söylemek, lanet etmek.

Ḳaravaş (1039): Cariye, halayık.

Kendüzi (225, 1193, 1263, 1294, 1975, 2346, 2640, 3107, 3249) : Kendisi, zatı, şahsı, nefsi.

ır- (3766) : 1. ldürmek, yok etmek, imha etmek. 2. ok hayvan kesmek.

Kimesne / kimsene (627,737,930, 936, 2348, 2353, 2440, 2635, 3758, 3805, 3963, 3986) : Kimse

oc- (2242, 4030) : Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.

ocuş- (3593) : Kucaklaşmak, sarmaşmak.

oş- (2733) : Arkadaş olarak vermek, eklemek, artırmak. 2. Nazmetmek.

ov- (520, 521, 522) : 1. Takip etmek, izlemek, kovalamak. 2. Koşturmak.

ulmaş (3166) : Aldatıcı, hileci, sahteci, kalleş, terbiyesiz.

Nite (2835) : Nasıl.

k (2367): Akıl, zihin, hatır.

küş (300, 3809) : ok, fazla.

ñürdü/ñürdi (2266, 3490, 3980) : nce, ilk nce, daha nce, ileri.

rü (1428) : 1. Kalkık, dik. 2. Yükseklik.

tür- (3262) : 1. Geçirmek. 2. Terk etmek, bertaraf etmek, unutmak.

Saar (2953) : Cehennem.

Sesirge-(?) (3640) :

ı- (802) : 1. Kırmak. 2. Bozmak, nakz etmek. 3. Yenmek, mağlup etmek. 4. Aşaağı görmek. 5. Yıkmak, harap etmek.

ınun (1321,1323): 1. Kırık. 2. Mağlup, yenik, bozguna uğramış. 3. Hezimet, bozgun.

oğul- (1978) : 1. Suyu çekilmek, kaynağı yitmek ya da kurumak, ferî gitmek, solmak, sönmek. 2. Darlaşıp, ukurlaşmak.

Soyun- (3341) : 1. Soyulup atılan şey, kabuk. 2. İinden ıkmak.

Söykün- (1840) : Dayanmak, yaslanmak.

Söyün- (1296) : Sönmek, parlaklığı gitmek.

Şun- (1231) : 1. Uzatmak. 2. El uzatmak, uzanmak. 3. Saldırmak, hücum etmek.

Şuyınca (519) : Ardından, izinden, peşi sıra. 2. Keyfine göre, isteğine uygun, arzusu gibi.

Şalav (2008) : Yağma.

Şalbin- (3185) : Heyecanlanmak, çırpınmak.

Şamu (3656) : Cehennem.

Şamzur- (1967) : Damlatmak.

Şānış eyle- (383) : Danışmak.

Şaňla- (257, 460, 1122) : 1. Hayret etmek, şaşmak, garip bulmak. 2. Şaşırtmak.

Şoyum it- (565) : Doyurmak.

Şurğur- (534) : 1. Durdurmak. 2. Kaldırmak, ayakta tutmak. 3. Vücuda getirmek, ortaya çıkarmak, göstermek.

Uçmāğ (346, 3479, 3901) : Cennet.

Uğurla- / uğrula- (3862) : Çalmak, sirket etmek.

Uğurlayın / Uğrulayın (2968) : Hırsız gibi, gizlice, sessizce.

Umu (2294, 3164) : 1. Ümit, emel, arzu. 2. Beklenen şey.

Uşan- (282, 459, 505, 963) : Kırılmak, parçalanmak, ufalanmak, dağılmak, kopmak, toz haline gelmek.

Uşat- (2751) : Parçalamak, ufaltmak.

Üş- (1205) : Toplanıvermek, üşüşmek.

Üşür- (674) : Üşüştürmek, musallat etmek.

Varı geli (3924) : Vara gele, gide gele.

Vāz getir- (1975) : Vazgeçirmek.

Yarağ (675, 937, 1092, 2343, 2570) : 1. Hazırlık, levazım, teçhizat. 2. Silah. 3. (At hakkında) Pişkin ve idmanlı.

Yaşın- (963, 1834) : Gizlenmek, örtünmek, sakınmak.

Yavu kııl- (94) : Kaybetmek, yitirmek.

Yazı (3762) : Ova, sahra, ıssız kır.

Yeke (1364) : Yalnız, tek, bir.

Yel- (1721) : Koşmak, acele yürümek, esmek.

Yeliş- (3641) : Koşmak, şuraya buraya koşmak.

Yetil- (3257) : Büyüme, yetişme, kemale ermek.

Yetür- (342, 558, 685, 889, 910, 977, 1043, 1072, 1100, 1295, 1457, 2051, 2093, 2315, 3214, 3648, 3881) : 1. Ulaştırmak, eriştirmek. 2. Yetiştirmek.

Yid- (2895, 3202) : Çekmek, yedekte götürmek.

Yigrek (682, 2113, 2193, 2340, 2400) : Daha iyi, üstün, baskın, tercih edilir.

Yigren- (2112) : İğrenmek, tiksirmek, ikrah etmek.

Yoluş- (3593) : Pençeleşmek, dögüşmek.

Yun- (1231) : Yıkanmak.

Yügriş- (1298) : Koşmak.

Yügür- (482, 485, 642, 2094, 2693, 3498) : Koşmak, hızlı gitmek.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MESNEVİNİN İNCELENMESİYLE İLGİLİ HUSUSLAR

3.1. NÜSHALARIN TANITILMASI

“A” Nüshası : Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Agah Sırrı Levend Yazmaları

369 / 2

Heft-Peyker'in Hayati mahlası taşıyan iki nüshası mevcuttur. İlk nüsha, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Agah Sırrı Levend Yazmaları 369 / 2'de Hayati mahlası taşıyan öbür mesnevilerle bir arada bulunmaktadır.

Külliyatın 23b-65b aralığındaki varaklarında yer alan eser 42 yapraktan oluşmaktadır. Dört sütun halinde yazılan yaprakların her bir yüzünde ortalama 50 beyit bulunmaktadır.

Prof. Dr. İsmail Ünver doçentlik çalışmasında²⁸ bizim “A” kısaltmasıyla verdiğimiz nüshanın beyit sayısının 4174 olduğunu ve bu nüshanın ikinci nüshadan 18 beyit fazla olduğunu belirtmiştir. Biz çalışmamızda beyit sayısını 4173 olarak, İkinci nüshadan fazla olan beyit sayısını da 16 olarak tespit ettik.

Bu nüshanın istinsah tarihi mesnevinin sonuna çok küçük ve silik bir yazıyla H.1225 (Bu tarih, M. 1810'a denk düşmektedir.) olarak yazılmıştır.

“İ” Nüshası : İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty. 7575

Bu nüsha, 290x150-165x85 ebadında ve 124 varaktır. Yaprakların her yüzünde genel olarak 17 satır, iki sütun bulunmaktadır. Rik'a tarzı yazının kullanıldığı bu nüsha miklepli ve mukavva ciltlidir.

Metin incelemesinde “İ” kısaltmasıyla verilen bu nüshanın beyit sayısı ise 4157'ye kadar ulaşabilmektedir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu nüsha, A nüshasından 16 beyit eksiktir.

²⁸İsmail Ünver, Ahmed-i Rıdvân'ın Hayatı, Eserleri ve Edebi Şahsiyeti, Ankara, Ün. DTCF, Ankara, 1982, s.233.

Heft-Peyker'in İ nüshasında, A nüshasında yer almayan başlıklar bulunmaktadır. Bu husus metinde dipnot yoluyla belirtilmiştir.

İstinsah tarihi İ nüshasında M.1225 / H. 1810 olarak yazılmıştır. A nüshasında da mesnevinin sonuna çok küçük karakterlerle aynı istinsah tarihi yazılmıştır. Ancak her iki nüshada da ebced hesabıyla tespit edilebilecek bir tarih beyiti yoktur. Nüshaların müstensihisi konusunda da bir bilgiye ulaşılamamaktadır.

Prof. Dr. İsmail Ünver'in de belirttiği üzere, İkinci yazma, birincide görülen ve bize tereddüde düşüren noktaları aydınlatmaktan uzaktır.²⁹

3.2. METNİN KURULMASINDA İZLENEN YOL

Heft-Peyker, mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış bir metin olduğundan, çalışmamızda numaralandırmalar beyit esasına dayandırılmıştır.

Eserin mevcut iki nüshasından Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Agah Sırrı Levend Kitaplığı'ndaki nüsha, beyit sayısı daha fazla ve İstanbul Üniversitesi'ndeki nüshaya nazaran daha eksiksiz ve hatasız olduğu için esas alınmıştır.

İncelememizde nüsha farkları gösterilirken kolaylık sağlaması için, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Agah Sırrı Levend Kitaplığı'ndaki nüsha "A", İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki nüsha ise "İ" şeklinde kısaltılarak verilmiştir.

Her iki nüshanın yaprak (varak) numaraları beyit numaralarının sol tarafında, siyah puntolarla ve nüshaların kısaltmalarıyla beraber verilmiştir.

İki nüsha arasındaki farklılıklar dipnot yoluyla belirtilmiştir.

Arapça ve Farsça sözcüklerdeki uzun ünlüler (huruf-ı med), "ā, ū, ī" biçiminde gösterilmiştir.

²⁹ Ünver, a.g.e., s.229.

Farsça kelimelerdeki “vāv-ı ma‘ dūle” kelime üzerinde, “vav” harfinin bulunduğu yerde “v” işareti ile gösterilmiştir: ḥāb, ḥān, ḥāce, ḥār, üstüḥān, ḥāh.

Farsa ve Arapça kökenli ön ek, son ek, birleşik sözcükler ve terkiplerin yazımında Prof. Dr. İsmail Ünver’in “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” adlı makalesindeki³⁰ önerilere bağlı kalınmıştır.

İnceleme konusu olan metindeki Arapça sözcüklerin iç seslerindeki hemzelerin (‘) yazılmayıp, hemzenin kürsüsü konumundaki “ye” harfinin yazılmasıyla yetinildiği için, metnin çeviriyazısında metindeki hemzesiz yazım esas alınmıştır: dāyim, ḳāyim, dāyimā, ḳāyil...

Veze gereği bazı kelimeler arasında yapılan birleştirmelerde düşen vokali belirtmek üzere apostrof (‘) eki kullanılmıştır: k’oldur, k’eyleye, n’ola, k’idüben, k’ola, k’idesün, k’ummaz, n’itsün, seyr’çün.

Müstensih tarafından eksik yazıldığı veya unutulduğu düşünülen beyitlere, uygun ekler ve sözcükler tarafımızca eklendi. Yapılan eklemeler köşeli parantez “[]” işareti ile gösterildi:

Alt[ı] yaşında var ola bir gāv
Berye vü şāhdār u bezek çāv³¹

Şad ḳaṭār ester ü şütür pür-bār
Sīm ile zer dırahm[ı] vü dīnār³²

Metnin çevirisinde olabildiğince metne sadık kalındı. Kelimelerin yazımında yazmadaki biçimi esas alındı. Sadece “-b (ب)” ile yazılan zarf-fiil eki yerine daha yaygın bir kullanıma sahip olan “-p (پ)” harfi tercih edildi.

Veze bir tam hece okunmayı gerektirdiği yerlerde, medli okunan sözcüklerin bünyelerinde barındırdığı ikiz seslerden biri düşürülerek yazıldı. Ancak medli

³⁰ Ünver, a.g.m., s.51-89.

³¹ Heft-Peyker, yk. A35a/7 (1119. beyit).

³² Heft-Peyker, yk. A27a/32 (365. beyit).

okunuşlardan sonra ünlü ile başlayan bir sözcük veya izafet kesresi bulunuyorsa sözcük, ikiz sesiyle, yani aslıyla yazıldı:

Şabri şāhuñ da kendüden gitdi
Baña **lā-büd** siyāset emr itdi³³

Çünkü bu ‘ahdi itdiler taqr̄r
Buldılar **lā-büdd** ol zamān iki şīr³⁴

Metinde, anlamı bulunamayan veya okunuşundan emin olunamayan sözcüğün yanına (?) işareti konuldu.

Metinde okunamayan sözcük, mısra ve beyitler “.....” biçiminde belirtildi.

Ahmed-i Rıdvān’ın Divān’ında olduğu gibi çalışmamıza konu olan eserinde de Arap harfli metnin imlasında, vezinden kaynaklanan bazı farklılıklar söz konusudur.³⁵ Heft-Peyker’de vezin gereği imaleli okunması gereken Türkçe asıllı sözcük ve eklerin asli imlalarında değişikliklere gidilmiştir. Söz gelimi aşağıdaki beyitlerde vezni sağlamak kaygısıyla ilk beyitte “dahı” sözcüğü elif(l) harfi kullanılmadan yazılırken ikinci beyitte “dahı” sözcüğü elif(l) harfi kullanılarak yazılmıştır.

Dahı encāma varmadan bu söz
Çopdı nā-gāh durarağdan toz³⁶

Atuban urdı şīr ile gūri
İkisi **dahı** gördiler gūri³⁷

³³ Heft-Peyker, yk. A34a/8 (1022. beyit).

³⁴ Heft-Peyker, yk. A31b/13 (785. beyit).

³⁵ Bkz.: Halil Çeltik, “Ahmed-i Rıdvān Divanına Göre Eski Harfli Metinlerde Vezin-İmlâ İlişkisi”, Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic (Prof. Dr. İsmail Ünver Adına İmlâ Özel Sayısı), S.3, 2008.

³⁶ Heft-Peyker, yk. A28b/2 (481. beyit).

³⁷ Heft-Peyker, yk. A28b/8 (487. beyit).

Bu şekilde, vezin gereği imaleli okunması gerektiği için Arap harfli asli imlaları değiştirilerek, “y-ى”li ve “elif-ل”li yazılan Türkçe asıllı sözcük ve ekler, çalışmamızda aşağıdaki örnek beyitlerde gösterildiği gibi asli imlaları korunarak, siyah puntolarla gösterildi:

Bağmadı bārgāh u maḥfeline
Gelmedi daḥı taḥt u menziline³⁸

Girü döndür nice getürdüñ ise
Gine yetür nice bitürdün ise³⁹

Olmaz idi biribirinden dūr
Āfitāb idi birisi biri nūr⁴⁰

Kimseye bir ḥaber diyemedüm
Ol yirüñ ḥālını ṭuyamadum⁴¹

³⁸ Heft-Peyker, yk. A27b/43 (426. beyit).

³⁹ Heft-Peyker, yk. A30b/4 (679. beyit).

⁴⁰ Heft-Peyker, yk. A28a/13 (445. beyit).

⁴¹ Heft-Peyker, yk. A41a/23 (1726. beyit).

3.3. ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

آ	A,a	ش	Ş,ş
آ	Ā,ā	ص	S,ş
ا	E,e	ض	D,d; Ž,z
ب	B,b	ط	Ṭ,ṭ
پ	P,p	ظ	Z,z
ت	T,t	ع	‘,‘
ث	Ṣ,ṣ	غ	Ġ,ġ
ج	C,c	ف	F,f
چ	Ç,ç	ق	Q,q
ح	H,h	ك	K,k ; G,g
خ	Ḫ,ḫ	ڭ	Ñ,ñ
د	D,d	ل	L, l
ذ	Z,z	م	M,m
ر	R,r	ن	N, n
ز	Z,z	و	V,v ; O,o,ō ; Ö,ö; U,Ū,u,ū ;
ژ	J,j	ھ	H,h
س	S,s	ی	Y,y ; İ,Ī,ı,ī ; İ̇,İ̇,ı̇,ī̇

3.4. METİN

HAZĀ KĪTĀB-I HĪKĀYE-İ BEHRĀM-GÜR⁴²

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

(A23b) (İ1b)

- 1 B'ism-i men 'azze ismuhu'l-esmā
Enşe'ü'l-halka 'alleme'l-esmā⁴³
- 2 Gine senden yitişdi saña vücūd
Senden aqdem yoğ idi bir mevcūd
- 3 Çünkü sensün hidāyet-i her şey
Gine sensün nihāyet-i her şey
- 4 Āferinende-i siphr-i bülend
Kādir ü bī-nazir ü bī-mānend
- 5 Mu'ṭi vü vāhib-i hazāyin-i cūd
Mebde' -i vāfir yed-i kār-ı vücūd
- 6 Sen yaratdun bu 'ālemüñ vārın
Hem düzetdüñ kāmusunüñ kārın⁴⁴
- 7 Bir 'aceb varsun ki yoğ mişlüñ⁴⁵
Lemyelidsün yoğ asluñ u neslüñ

⁴² Bu ve takip eden başlıklar İ nüshasında bulunmakta, A nüshasında başlıklar bulunmamaktadır. A nüshasının 22b numaralı yaprağında "Heft-Peyker, Behrām-gür Hikāyesi" başlığı bulunmaktaysa da, bu başlık sonradan, Hayati mahlaslı hamse bir araya getirilirken, karışıklığa mahal vermemek için yazılmış gibi görünüyor. Çünkü söz konusu başlığın yazı tarzı, mesnevinin yazımında kullanılan yazı tarzıyla örtüşmemektedir. Bu ve başlıkların yazımı konusunda bir bütünlük ve tutarlılık sağlama sebeplerinden dolayı metnin çeviriyazısı verilirken İ nüshasındaki başlıklar esas alınmıştır.

⁴³ B'ism-i men 'azze ismuhu'l-esmā / Enşe'ü'l-halka 'alleme'l-esmā : İsmi en değerli şeylere üstün gelmiş olanın ismiyle. O, mahlukatı yarattı ve isimleri öğretti.

⁴⁴ sen : señ, İ.

Vārın : varün; kārın : kārūñ, İ.

⁴⁵ Varsun : varsuñ, İ.

ki : —, İ.

- 8 Yoğ iken kāyināti var itdüñ
Aşl-ı çārı qarın ü yār itdüñ
- 9 Varlığı kamunuñ senüñle tamām
Varlığıñdur viren bu mülke nizām
- 10 Bestedür varlığıñla rāh-ı hayāl
Çonmaya ol serāye gerd-i zevāl
- 11 Şubḡāha virüp şeb-efrūzi
Murġa kılduñ ʿ atiyye hem rūzi
- 12 Mihr ile māha eyledüñ iblāğ
İki ḡādim biri siyeh biri āğ
- 13 Rāh-ı ʿ aşkuñda rüz u şeb bī-hūş⁴⁶
Dergehüñde ġulām ḡalka begveş
- (İ2a)**
- 14 Reh-nümāsun cihāna bīnāsun
Heme-cā pür senüñle bī-cāsun
- 15 Ṭalʿ at-ı rüz enver-i şeb-i dāc⁴⁷
Luṭfunuñ feyzine kamu muḡtāc
- 16 Çünki sensün muḡavvilü'l-aḡvāl
Olur emrüñle nīk ü bed her-ḡāl
- 17 Ḥüb u zişti sen eyledüñ inşā⁴⁸
Olmadı kimse kendüden peydā

⁴⁶ u : —, İ.

⁴⁷ ṭalʿ at : ḡılʿ at, İ.

⁴⁸ u : —, İ.

- 18 Dürri feyzüñ çıkardı deryādan
La‘l u yāķūtu seng-i ħārādan⁴⁹
- 19 Perdeñ ardında her kişi naķķāř
Rāzuñı kimse lākin itmedi fāř
- 20 Eyü yavuz sitāreden ne gele
Hükmüñ altında çün zebūnun ola
- 21 Ger sa‘ādet sitāreden evveldi
řāh olaydı müneccimüñ veledi
- 22 Görmedi kimse bir sitāre-řinās
Bula genci ide nücūma sipās
- 23 Zinde oldu senüñle zümre-i cān
Hem tenūruñda biřdi küllī nān
- 24 Bī-niyāz it beni der-i ħalkdan
Ser-firāz it ħapuñda yārab sen
- 25 Rāzıķısun ħamunuñ ey Sübhān
Rızķımı vir miyāncısuz āsān
- 26 Sen bilürsün eyā‘alīm ü ħabīr
Yigid iken daķı bu‘abd-ı faķīr
- 27 Kimsenüñ ħapusına varmadum
Ėayrlar ħapusını görmedüm

⁴⁹ u : —, İ.

- 28 Rızķımı ben dimeksüzüñ virdüñ
Cümle esbāb u ķaydıñı gördüñ⁵⁰
- 29 Şimdiki dem ki dūd-ı pür-āfet
Bende'ı ķıldı pır-i bī-tāķat
- 30 Dest-gır ol gine bu miskıne
Merķamet ķıl ğarīb ü ğam-gıne
- (İ2b)**
- 31 Luţfuñ ile beni ķılup merzūk
Baña çekdürme mihnet-i maķlūk
- 32 Ķıl teraķķum ki dest-gırümsün
Cerem-puş u ğüneh-pezirümsün
- 33 Rāz-ı püşide gerçi kim çoķdur
Saña maķfı velı biri yoķdur
- 34 Āşķare ķatuñda cümle nihān
Genc-i maķfı 'ulūmuñ iķre 'ayān
- 35 Ħacetüm var ķatuñda pinķānı
Ķıl müyesser kerem ķılup anı
- 36 Rāzumı ħalka dirsem olam ħ'ār
Cān-ı ğam-gınem olmaya mesrūr
- 37 'Arz idersem saña olam maķbül
Derģeģüñde gine mükerrrem ķül

⁵⁰ u : —, İ.

- 38 İste haqdan hayāt-ı maṭlub-ı cān
Özgeler qapusından isteme nān
- 39 Tā ki dürrveş tācdār olasun
Haq qatında büzürkvār olasun
- 40 Yā ilāhī beni mużaffer kıl
Her murādum baña müyesser kıl
- 41 ‘İzzetüñ haq’çün zelil itme
‘İllet-i cehl ile ‘alil itme
- 42 Mefhar-ı evvelin devlet-yār⁵¹
Enbiyā hatmi Aḥmed-i Muhtār
- 43 Seyyid-i murselin Ebu’l-Ḳāsım
Müzhibine şefā‘ at-i ‘Āsım
- (A24a)
- 44 Mīve-i tāze-i dıraht-ı kühen
Dürr-i yektā-yı ‘aḳd-ı tāc-ı süḥan
- 45 Ḳabdı ser-keşlerüñ serinden tāc
Cümleden seyf-i şer‘i aldı ḥarāc
- 46 Ferş-i na‘leyni ‘arşadur sāye
Müflis-i dehre girdi ser-māye
- 47 Cümle şehler kemine tapuñda
Penc nevbet urıldı qapuñda

⁵¹ — : ü, İ.

(İ3a)

- 48 Genc ü kân içre cevherüñ maqşūd
Sen Muhammed risāletüñ Maḥmūd
- 49 Sözlerüñ bigi toğrudur revişüñ
Emr-i ma' ruf u tehi münker işüñ
- 50 Bir sırdur ādemī çü büzürg ü ḥurd⁵²
Lik şāfi tapuñ ḳalanı dūrd
- 51 Minber-i şāh-ı gülde faşl-ı bahār
Bülbül eyler medāyihüñ tekrār
- 52 Āḥir-i rüzgāra sensün ḥān
Ḳaldı namuñla ḥuṭbe-i devrān
- 53 Kişver-i dīn içinde şāh olduñ
Genc-i faqr ile pādşāh olduñ
- 54 Gerçi 'āmī görür bu faqrı renc
Merd-i 'ārif ḳatında oldur genc
- 55 Derd-i riyā-yı bī-nihāyetsün
Mihri gencine-i sa' ādetsün
- 56 Hedef-i dīne tīr atan sensün
Kim düşerse elin tutan sensün
- 57 'Ālem olursa zenbile derhem
Ol cürūḥa şefa' ātūñ merhem

⁵² Bu mısra İ nüshasında mevcut değil.

- 58 Ehl-i imāna niçe bī-dīnler
Bağlamışlardı buğz ile kīnler
- 59 ‘ Ākıbet dilleri olup sālīm
Gelüb imāna oldılar Müslim
- 60 Gerçi haq didi ‘ ömr ü cānuñ’çün
Bu cihānı yaratdı anuñ’çün
- 61 Çeşmi mā-zāğdur çü zāğ degül
Cilvegāhı bu qaşr u bāğ degül
- 62 Yidi biñ leşker ile hükümün bil
Şanki sulţān idi yidi yüzyıl
- 63 Balış-i çarı aşl ile fer‘ üñ
Çar dīvārı hāne-i şer‘ üñ
- 64 Haq yaratmışdı anı nurından
Kılmış idi güzīde hūrından
- (İ3b)**
- 65 Nūr idi cism-i pāki ser-tā-ser
Mihr ü mehden münīr ü hem enver
- 66 Ravza-i pākine dūrūd-ı peyām
Cism-i derrākine şalāt u selām
- 67 Çok taḥiyetler āl u aşḥāba
Biñ senālar muhibb ü aḥbāba
- 68 İçlerinde ḥusūsiyile çehār
Muştafā’ya qarīn idi hem-yār

- 69 Biri Būbekr yār-ı ğār u refîk
Hem şefîk idi Aḥmed'e şiddik
- 70 Biri dīnūñ çerāġı adı ' Ömer
Felek-i dīn-i Muştafā'da kamer
- 71 Biri ' Oşmān Cāmi'ü'l-Ḳur'ān
Zevc-i nūrın eşrefü'l-aḳrān
- 72 Birisi ' ālim-i fūrūġ u uşul
İbn-i ' ām-ı reşul u zevc-i Betul
- 73 Oldılar pişvā-yı dīn bunlar
Aḥmed'ün şer'ine emīn bunlar
- 74 Ḳıldılar naḳd-ı cānlarını fedā
Raḳıya'llāhu ' anha ebedā
- 75 Sen de ey dil muḥibb-i aḥbāb ol
Ḥāk-i pāy-ı resul u aşḥāb ol
- 76 Aḥmed'ün tā ki ümmeti olasun
Rüz-ı maḥşer şefā'atin bulasun
- 77 Şubḡāh esdi çün nesīm-i seḡer
Buldı ' ālem ziyāyile zīver
- 78 İtmiş iken cihānı meh rüşen
Āftāb itdi ' ālemi gülşen
- 79 Ḳopdı dilden ḡurūş u cūş-ı heves
Viridi bang-ı derāy şavt-ı ceres

- 80 Gicenüñ tutmuş idi hışmını h'āb
İtmiş idi şabāh-ı şādık tāb
- 81 Çekmiş idüm zamānedən ben el
Yoğidi dilde fikr-i müstākbel
- (İ4a)
- 82 Olmuş idüm bu hālüme rāzı
Gelmez idi hayālüme māzı
- 83 Qalmamışdı gönülde şabr u qarār
İtmiş idi hevā-yı vaşl-ı nigār
- 84 Olmuş idi güşāde dīde-i cān
Görmüş idi cemāl-i yāri 'ayān
- 85 Bu şafāyile qalmayup kaygū
Gönül olmuşdı şevk ile memlū
- 86 Bu aralıkda h'āba vardı ten
Gördüm ol h'āb içinde ben rüşen
- 87 Kendümi hūb u 'ālī menzilde
Qavm-i rühānilerle maḥfelde
- 88 Daḥı yirler ki dimezem anı
Sır gerekdür kim ola pinhānı
- 89 Dört kişi tutdılar beni muḥkem
Mescid-i 'arşa iletdiler ol dem

- 90 Çamet itdi müezzin-i ervāh⁵³
 Hāzır oldı namāz çün eşbāh
- 91 Çıldı anda şalāt-ı evvelīn
 Pür huzū^c u huşū^c u pür temkīn
- 92 Çün namāz işin eyledi itmām⁵⁴
 Cānibine selāmı virdi imām⁵⁵
- (A24b)**
- 93 Geldi ol demde bāşuma sevdā
 Gönlüme düşdi şūriş ü ğavġa
- 94 Çalmadı havf u şermüm ādemden
 Kendümi yavu kıldum ol ğamdan
- 95 Bu elemelerden ü bu ħorħudan
 Nā-gehānī uyandum uyħudan
- 96 Gördüm ol yār-ı dil-pezir^c ayān⁵⁶
 Elüm alup didi uyan ey cān
- 97 Sen neden ħāb içinde ben bīdār
 Sen niçün mest-i ħāb u ben hūşyār
- 98 Mişl-i^c ām idi ħōd iş bu kelām
 Gül-i nevm^c ale'l-muħıbb-i ħıram⁵⁷
- 99 Didüm ey^c ayb-pūş u özr-pezir
 Beni^c ayb itme oldıysa taşşır

⁵³ İtdi: —, İ.

⁵⁴ Çün namāz işin eyledi itmām: Çün namāz işi tekmīl itdi imām, İ.

⁵⁵ selāmı: selām, İ.

⁵⁶ dil-pezir: dil-pezirī, İ.

⁵⁷ 97 ve 98. beyitler İ'de derkenara yazılmıştır.

- 100 Hālüm olmışdı ‘ aşkuñ ile harāb
Demler idi hayāl idi baña h̄āb
- (İ4b)**
- 101 Dāmen-i ‘ aşkuñı tuṭup muhkem
Sehv ile h̄āba varmışum bir dem
- 102 Gine h̄ābumda da qarīnūñ idüm
Maḥrem-i hās u hem-niṣīnūñ idüm
- 103 Bülbül idüm yüzüñdi gülzārum
Geçmiş idi senūñle bāzārum
- 104 Luṭf u cūduñla pūṣiṣ-i sehv it
Keremūñden bu sehvümi afv it
- 105 Kihter-i nāsuñ işi sehv ü ḥaṭā
Mihter olan ḥiṣāli afv u ‘ aṭā
- 106 Bendelerden cināyet ü ‘ isyān
Pādşehden ḥimāyet ü iḥsān
- 107 Keremūñden ḫabūl idüp sehvüm
Şaymadı berkgāha(?) bu lehvüm
- 108 Gine oldum ḫatında ḥāşü’l-ḥāş
Ḥased itdi baña ‘ ibād u ḫavāş
- 109 Bende-i ‘ āsi itse istifkār
Tevbesini ḫabūl ider ḡaffār

MEDHİYYE

- 110 Ey sezāvār baht-ı pīrūzi
Diñle bu dāstān-ı dil-sūzi
- 111 Açılıb perde-i Süleymānī
Bu işāret yitişdi pinhānī
- 112 Ben de tūrdum çü murğ-ı bāl-güşāy
Tā Süleymān katında bulam cāy
- 113 Ol işāret kılan beşir-i berīd
Baña gösterdi niçe va' d u va' id
- 114 Didi mihrüm cemālini göster
Şeb-i ' idüñ hilālını göster
- 115 Hāyil eyle hicāb-ı tārīki
Tuymasun kimse remz-i bārīki
- 116 Şaqlayup perdede birūnın anuñ
Görmesün kimsene derūnın anuñ⁵⁸
- (İ5a)**
- 117 Bir hayāl it ki sihrine Hārūt
İrmeye anı tuymaya Mārūt
- 118 Sāmri bilmeye hikāyetini
Bābil işitmeye rivāyetini
- 119 Söze gel ey debir-i nāfe-güşāy
Bād-ı şubh ola tā ki ğāliye-sāy

⁵⁸ şaqlayup : şaqlasun, İ.
kimsene : kimse, İ.

- 120 Çü berīdūñ murādını bildüm
Levh-i cānuñ ğubārını sildüm
- 121 Gitdi ğam geldi şādlık yirine
Anı ğuş itse hāsīdūñ yirine
- 122 Ele aldum devāt u hāmeleri
Aradum dāstān u nāmeleri
- 123 Ol ki tārīh-i şehryārāndur
Kışsa-ı nağz u tācdārāndur
- 124 Aşlıyile kāmusını gördüm
Cümlesinūñ hikāyetūñ şordum
- 125 Tīĝ-i tab^ç a cilā derüp nāzük
Peyk-i efkārüm eyleyüp çāpük
- 126 Sergüzeşt-i cihānı geşt itdüm
Seyr-i iqlīm-i kūh u deşt itdüm⁵⁹
- 127 Tab^ç -ı pāküm kılup güher-senci
Cehdiyile kázandı bu genci
- 128 Kışşalar kim yürirdi illerde
Söylenürdi hemīşe dillerde
- 129 Şol haberler ki vardı pinhānī
Bilmez idi ^ç avām-ı nās anı

⁵⁹ u : —, İ.

- 130 Ol sühanlar ki Tāzī' dūr ya Derī
Söylenüpdür Buḥārī vü Taberī
- 131 İntihāb eyleyüp kâmusından
Eyledüm nazm-ı tāze çün gülşen
- 132 Gülsitān irem bigi ḥandān
Bostān-ı na'ım ü bāğ-ı cinān
- 133 Ğoncayile müzeyyen eşcārı
Āb-ı ḥayvān içinde hem cārı
- (İ5b)**
- 134 Dir görenler behişt-i Yezdānī
Bī-nihāyet gül ile reyḥānī
- 135 Ravzā-yı dil-güşā çü ḥuld-ı berīn
Mīvesi ābdār u hem şīrīn
- 136 Ḳasr-ı pür-naḳş çīn-i heft-^ç arūs
Cāy-ı cevelān sab^ç a-i ṭāvūs
- 137 Bir serāy-ı bülend ü bī-mānend
Dil-firīb ü müferriḥ ü dil-bend
- 138 Saḳf-ı dīvārı naḳş-ı reng-ā-reng
Sanki Çīn içre ḥāne-i erjeng
- 139 Şāh-ı nazm idi gerçi Firdevsī
Muḥkem idi bu şīve-i ḳavsī
- 140 Yapmadı mişli bir serāy-ı sürūr
Görmedi bu ^çarūsa benzer ḥūr

- (A25a)
- 141 Giş-i baħrine ıoldı ok ęavvās
Bu gūherūñ ıkarmadı der-ħās
- 142 ūn senūñdür Ħayātī bu devrān
Kıl gōñūlden  ibādet-i Yezdān
- 143 Hamdüñi rabbūñe firāvān it
Her kelāmuñda Őukr-i Sūbhān it

VAŞF-I PĀDŞĀH-I ZAMĀN

- 144 Bu cihāñ ire aşl-ı her mevcūd
ār faşıl oldu maķşad u maķşūd
- 145 Faşl-ı evvel sipās-ı ħamd-ı Ħudāy
K'oldur evvel kilid-i  uķde-gūşāy
- 146 Faşl-ı Őāni beyān-ı na' t-ı nebī
Ħātem-i enbiyā Şeh-i  Arabī
- 147 Faşl-ı Őālīş du' ā-yı Őāh-ı zamān
Ki bulupdur nizām anuñla cihān
- 148 Faşl-ı rābi' naşihāt-ı Őāhān
Kim kılalar ħalāyıķa iħsān
- 149  Adl ile mülki eyleyüp ma' mūr
Gün bięi dehri ideler pūr-nūr
- (İ6a)
- 150 Ba' de ħamd-ı Ħudā-yı rebb-i enām
Ve dūrūd-ı resūl-i faħr-ı kirām

- 151 Eyleyelüm du‘ā-yı şāh-ı cihān
Ya‘ni sulţān Bāyezīd-i zamān
- 152 Hān bin hān müğīş-i devlet ü dīn
Hāfız u nāşır-ı zamān u zemīn⁶⁰
- 153 Pādşāh-ı cihān ‘ale’l-ıtlāķ
Husrev-i baħr u berr b’istihķāk
- 154 Hücetü‘l-haķ güzīde-i ebrār
Nāşır-ı şer‘i Aħmed-i Muħtār
- 155 Zıll-ı ‘ālīsi müstedām olsun
Devlet ü mülki ber-devām olsun
- 156 Aşlı olup kavīm ü fer‘i ref‘i
Muştafā rüz-ı maşşer ola şefi‘
- 157 Dünye turduķça tursun evlādı
Halk-ı ‘ālem dilinde hem yādı
- 158 Siyyemā şāh-zāde şāh Selīm
Mefhār-i āl-i Husrev-i iķlīm⁶¹
- 159 Kāyil-i feyz-i cūd-ı Sübhānī
Vāriş-i mülk ü taħt-ı ‘Osmānī⁶²

⁶⁰ nāşır-ı zamān : nāşır u zamān, İ.

⁶¹ İsmail Ünver’in de belirttiği üzere (Ahmed-i Ridvān, Hayatı, Eserleri ve Edebi Şahsiyeti, Ankara, 1982) A nüshasında selīm ve iķlīm sözcükleri sonradan, silinen sözcükler yerine yazılmış gibi duruyor. İ nüshasında benzeri bir görüntü olmaması, bu nüshanın A’dan kopya edildiği düşüncesini kuvvetlendiriyor.

⁶² ü : —, İ.

- 160 Selef-i mülke oldı hayr-ı halef
Virdi cūdı cihāna ʿizz ü şeref
- 161 ʿAdldür bāğ-ı dehre ferverdīn
Buldı zīnet anuñla devlet ü dīn
- 162 Devletüñ virdi mihre nūr u cemāl⁶³
Ṭalʿ atuñdan yitişdi māha kemāl
- 163 Zerre-i hüsnüñ katında biñ hurşīd
Eşigüñde kemīne yüz Cemşīd
- 164 Cümle-i nāsa cūd u luṭfuñ ʿām
Ḳavm-i āzāde luṭfuñ ile gulām
- 165 Her kemāl içre çünki fāyıḳsun
Devlet ü mülk ü taḫta lāyıḳsun
- 166 Mülk ü devlet ḳapuñda çākerdür
Salṫanat işigüñde kemterdür
- (İ6b)**
- 167 Bī-ʿ adeddür semāda gerçi ılduz
Biri līkin görünimez gündüz
- 168 Ger ṫulūʿ ide āftāb ʿayān
Lā-büdd olur sitāreler pinhān
- 169 Āftāb-ı cihān vücūduñdur
İntizām-ı zemāne cūduñdur

⁶³ nūr u cemāl : nūr-ı cemāl, İ.

- 170 Nūruñ ile cihān münevverdür
Rūy-ı ʿadlūñ çü māh-ı enverdür
- 171 Mīve-i devhā-i Muḥammed'sün
Sebeb-i devletle muḥalledsün
- 172 Bu Ḥayātī çeküb niçe renci
Tuḥfeyiçün düzetdi bu genci
- 173 Nām-ı pākūñle kıldı ʿunvānın
Yazdı aduñ ile dīvānın
- 174 Tā kim ola zamānede her ḥüb
Ehl-i diller ḳatında hem maṭlūb
- 175 Ḥased eyleye işidüp saḥbān
Ḥüsn-i nazmına reşk ide ḥisān
- 176 Bula nām-ı şerīfūñ ile şeref
Ṭola şayt u şadāsı külli ṭaraf
- 177 Şadr-ı medhūñ içre nā-gāhān
Hātif-i ğaybdan irişdi nihān
- 178 Bir ḳaşīde ki nazm-ı ʿālīdür
Medḥ-i sulṭān-ı ebü'l-meʿālīdür
- Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün*
- + - - / - + - - / - + - - / - + - -
- 179 İy meh-i burc-ı saʿādet şāh-ı gerdün-ıktidār
Ḥusrev-i ʿālī-nesebsün nesl-i şāh u şehryār

180 Çeşm-i ikbāl u sa‘ādet ʔal‘atun gözler müdām
Mülk ile devlet ʔudūmun’çün çekerler intizār

181 ‘Adl ile dünyā serāyın yine ta‘mīr itmege
Fā‘il-i muhtār idüpdür zāt-ı pākūñ ihtiyār

182 Muntazırdur dīde-i devrān rükūbun görmege
Atun ayağına tā kim dūrlerin ide nişār

(İ7a)

183 Hār u hāradan bitürdi āb-ı luḫfūñ tāze gül
Eyledi ‘adlūñ nesīmī her zemistānı bahār

184 Devr-i ‘adlūñde emīndür fitneden ḫalk-ı zamān
Sāye-i luḫfūñda sālimdür meḫünden rüzgār

185 İşidüb ḫahruñ ḫarışdı āteş-i sūzān u āb
Hışmuñ ucundan birişdi ḫavf idüp sūz u ḫār

186 Hükümüñe münḫād olupdur çār-rükñ şeş-cihet
Emrüñe her dem musahḫir heft-kişverine hışār

187 Āstānuñda gulāmuñdur Ḳıyād u Erdeşīr
Bārgāhuñ çākeridür Rüstem ü İsfendiyār

188 Sen şehi medḫ eylemek gāyet hevesdendür baña
Yoḫsa neyler ka‘beye naḫş-ı ḫabā-yı zer-nigār

(A25b)

189 ‘Adlūñüñ mi‘marı ma‘mūr eyledi her gūşeyi
Ṭālī-i ferḫundegīyle şād u ḫurrem her diyār

- 190 Cūd u ‘adlūñ şavt ile memlū cihān halkı u enām
Luţfuñ āvāzıyla ıoldı hem yemin ile yesār⁶⁴
- 191 Mağzen-i en‘ām-ı ‘āmuñ mār-ı sebz gencinedür
Yā gül-i terdür dikensüz yā ‘ukār-ı bī-ğumār
- 192 Gülşen-i ħüsnüñde şāha bir cu‘ldür ħāsidi
Cehl ile dāyim gül-i ħoş-büydan eyler firār⁶⁵
- 193 Būy-ı elţāfuñ kılpudur ‘ālemi ‘avr u ‘abır
Bād-ı şubĥ olur dem-i luţfuñla dāyim müşğbār
- 194 Sen sehī servi ħatırdan şaklasun diyü müdām
El götürmüşdür duā‘ eyler niyaz ile çenār
- 195 Bülbül-i gülzāruñ olub rāst-gū-yı nüktedān
Dür ola baĥtuñ gülünden zaĥmet-i āzār-ı ħār
- 196 Āsmān devr eyleyüp oldukça sākīn bu zemīn
Āstānuñda Ĥayātī çāker olsun pür-ğarār
- 197 Menzil-i aĥbābuñ olup hem-çü bülbül gülsitān
Mesken-i ħussāduñ olsun çün semender ka‘r-ı nār
- 198 Çünki nazm-ı ħasīde oldı tamām
Virelüm nazm-ı mesnevīye nizām
- (İ7b)**
- 199 İdelüm vaşfını yine şāhuñ
Ağduralum göge ıopın māhuñ

⁶⁴ hem yeminile yesār : hem yemin ü hem yesār, İ.

⁶⁵ Chehl ile dāyim gül-i ħoş büyüdan eyler firār : Chehl ile dā‘im gül büyüdan eyler firār, İ.

- 200 Medh-i şāh-ı dil-āveri diyelüm
 H̄usrev-i mülk-i Q̄ayşar'ı diyelüm
- 201 Şeh Selīm ibni H̄usrev-i devrān⁶⁶
 Bāyezīd ibni şeh Muḥammed H̄ān
- 202 Şāh u şeh-zādedür eben ' an ced
 Vāriş-i mülk-i devlet-i sermed
- 203 Z̄ıll-ı Yezdān zāhīr-i devlet ü dīn⁶⁷
 Āftāb-ı burūc-ı ' illiyīn
- 204 Virdi ' adlūñ cihāna ḥüsn-i nizām
 Oldı āsūde devletūñde enām
- 205 ' Ālemūñ baḥtı devletūñde sa' id
 Ādemūñ leyli qādr u gündüzi ' id
- 206 Dīde-i dehre ḥāk-i pāyuñ nūr
 Virdi çeşm-i cihāna ḥ' āb-ı ḥuzūr
- 207 Sebeb-i rāḥat-ı cihān sensūñ
 Bā' iş-i emin ü hem imān sensūñ
- 208 Buldı revnāq senūñle ehl-i kemāl
 Āftāb-ı cehūle geldi zevāl
- 209 Ehl-i fazluñ bülend olup qādrı
 T̄oğdı burc-ı sa' ādetden bedri

⁶⁶Şeh Selīm ibni H̄usrev-i devrān : Şeh Aḥmed ibni şeh-i her devrān, İ. A nüshasında "Selīm" sözcüğünün sonradan başka bir sözcüğün üzerine yazıldığı görülmektedir. Bu sözcük muhtemelen İ nüshasındaki gibi "Aḥmed"dir.

⁶⁷Zāhīr-i devlet ü dīn : Zāhīr ü devlet ü dīn, İ.

- 210 Devletüñde fezāyil oldı mezīd
Fāzıluñ fālı himmetüñde sa‘īd
- 211 Fāl-i bahtuñ şehā sa‘īd olsun
Rūzgāruñ çü rüz-ı ‘īd olsun
- 212 Tāl‘ atıñ şubhı ola rüz-ı necāt
Tālī‘ üñ şāmı Leyl-i Qadr ü Berāt
- 213 Devletüñ üstüvār u pāyende
Mıhr-i cūduñ hemīşe tābende
- 214 ‘Avn-ı Bārī enīs ü hem-rāzuñ⁶⁸
Nuşret-i haq celīs ü dem-sāzuñ
- 215 Görmeye ‘ömrüñ āftābı kūsūf
İrmeye devletüñ mehine husūf⁶⁹
- (İ8a)**
- 216 Geleliden vücūda māderken
Hiç ferzend toğırmadı çü suhen
- 217 Nā-şinīde hikāyeti bilür ol
Nā-nüvişte maqāleti oqur ol⁷⁰
- 218 Geşt iderseñ ser-ā-ser āfākı
Sözden özge bulunmaya bākī
- 219 Gider ādem qalur sözi yirine
Sözi qalmayan ādemī yirine

⁶⁸ ü : —, İ.

⁶⁹ husūf : kūsūf, İ.

⁷⁰ oqur : bilür, İ.

- 220 Yādigār-ı ‘azīz-i ādem-i zād
Suḥenīdür qalanı hem-çün yād
- 221 Sen de cehd it ki fehm idüp kāmı
Anlayasun nebāt u ḥayvānı
- 222 Hem bilesün mizāc-ı insānı
Farq idesün uşul u erkānı
- 223 Bilesün şehre şāh olan kimdür
Senüñ ile ebed qalan kimdür
- 224 Cehd idüp her ki kendüyi bildi
Tā ebed ḥayy-ı cāvidān oldı
- 225 Tanıyan bākī kıldı kendüzini
Fānīdür ol ki bilmedi özini
- 226 Ol kişiler ki bī-nazarlardur
Kendülerden de bī-ḥaberlerdür
- 227 Ḥuylarından qamu olup ḥoşnūd
İtmediler tedārik-i maqşūd
- 228 Her yiri zu‘m ider ki yaḥşidür
Kimse dimez ki dūgam ekşidür
- 229 Cehlile niçe müdebbīr-i evbāş
Cedd ü ābāya egmediler bāş

230 aldılar  alem ire b -m ye
N -kes   b -vuc d  n s ye⁷¹

231 Ol ki p r-m yed r gerek  g h
Kim ser- -ser ar mdur bu r h

232 H ace-i  n  n ola n fe-g ş y
B y-ı m şg-at  olur heme-c y

(I8b)

233 Geri h dh d deg ld r mişl-i   i b
İtdigiy n vel  işinde şit b

234 Menzil alup yet rdi ıdmetini
ıldı z hir   i ba sebatini

235 Mab l olup   bende-i mab l
Şeh S leym n atında buldı ab l

(A26a)

236 B -ired b -ired amu ayv n
 fet   ahra t ş olur yeks n⁷²

237 Mur -ı z rek hev  id p d ne
Eyley p c st   c y dend ne⁷³

238   Aıbet hem-  am k-ı    mme
İki aya  ile d şer d me

239 Ol m ferreh ki la l-i y verd r
andesı yo  u gıryesı p rd r

⁷¹ N -kes   b -vuc d  n s ye : N -kes   b -vuc d b -m ye, İ.

⁷²  fet   ahr :  fet-i ahr, İ.

⁷³ C st   c y : c st-c y, İ.

- 240 ‘ Āşq-ı cānān göñülde pinhāndur
Cism içinde nühüfte çün cāndur
- 241 Her dilüñ var çü yār-ı dildārı
Eyler anuñla gizlü bāzārı
- 242 Hıredver ider velikin yār
Ādemīye gereklü hem yarar
- 243 Bī-ḥired gerçi şüretā insān
Divdür ma‘ nide yāḥūd ḥayvān
- 244 Hıredveriyle olan hoş-ḥāl
Ādemīdür velī ferişte-ḥıṣāl
- 245 Ger olursa ḥired mizācıña yār
Gül ü gülzār ola saña her ḥār
- 246 Ādemī-zād olan gerek huşyār
Göñli dānā vü cān gözi bīdār
- 247 Her ‘ alef-ḥ̣ārı ādemī şanma
Her Berāḥīm’i Edhemī şanma
- 248 Aña ceḥd it ki merdkār olasun
Dehenüñden güher-niṣār olasun
- 249 Keremüñden gulām olup bu cihān
Ola fermān-pezirüñ ins ile cān
- (İ9a)**
- 250 Gül bigi tā kim olasun hoş-ḥūy
Her dimāğa yitişe senden būy

- 251 Ne demişdür işitmedüñ mi hekim
Nā-revādur ki ādem ola le^c im⁷⁴
- 252 Ādemīnūñ kerīm olur ulusı
Dirligine göre olur ölüsü
- 253 Kim ki geldi bu ^cāleme bed-ḥū
Gine son demde ol çeker qorḥu
- 254 Ol ki hoş-būyla ola mevlūd
Gidiserdür bu ḥāneden mes^c ūd
- 255 Ğāfil olma ki bu dönen ṭolāb
Virmez āḥir dehānuña senūñ āb
- 256 Biñ senūñ bigi ādemī bu yir
Anca yidi seni de bir gün yir
- 257 Ādemīdür çü zāde-i ḥāki
Ṭaḥlama anda dāniş-i pāki⁷⁵
- 258 Gül ü ḥāruñ tefekkür it ḥālın
Senūñle la^c lūñ aḥla aḥvālin
- 259 Ādemīde çü dāniş oldı hüner⁷⁶
Bī-hünerden deminde yegdür ḥar
- 260 Dāniş ehlişüñ olmağıl nā-dān
Ḳudretüñ yetdigince kııl iḥsān

⁷⁴ ki : kim, İ.

⁷⁵ dāniş-i pāki : dāniş ü pāki, İ.

⁷⁶ ādemīde : ādemīden, İ.

261 Zer ü sîmüñ yog ise çekme melâl
Olma bedr-i münîr iken çü hilâl

262 Hâtıruñ dürlerin nişâr eyle
Cüduñı halka bî-şümâr eyle

263 Maḥzenüñ hod tolu cevâhirdür
Her nefâyis katuñda vâfirdür

264 ‘Ömrüñ oldıçça vâruñı harc it
Kıssa’ı nîki nâmeñi derc it

ĀĠĀZ-I DĀSTĀN-I BEHRĀM-ŞĀH

265 Bildi ma’ rifet-i süḥan-senci
Çünki fetḥ eyledi bāb-ı genci

(İ9b)

266 Ol terāzūyile cihān-ı dü-reng
Gāh gevher getürdi gāh seng

267 Şulb-i şāhān da böyledür ekşer
Kimisi seng olur kimisi gevher

268 Geh kara taş toğar güherlerden
Gāh gevher çıkar hacerlerden

269 Bunlar içre niceyse nisbet ü nām
Yezdgürd ile böyledür Behrām

270 Yezdgürd idi çün şeb-i deycür
Oğlı bedr-i münîr idi pür-nür

- 271 Zühre'yile kırân idüp Pervîn
Müşteri olmuş idi Hüt'a qarîn
- 272 Taķmış idi felek dönüp Zühal'e
Gelmiş idi güneş dahı hamele
- 273 Bulmuş idi şerîf olup evķāt
Tali' -i sa' dı encüm ü sâ' at
- 274 Ol maħalde ki sa' d idi eyyām
Toğdı mäh-ı dü-hefte-i Behrām
- 275 Maşrıķ-ı devlet ü sa' adetden
Ufķ-ı rif' at u siyādetden⁷⁷
- 276 Kadd-i bedāni i' zzü'l-eyyāmī
Āftāb-ı bülend-i Behrāmī
- 277 Ātası Yezdgürd hām-endiş
Tāli' in gördi çekdi çoķ endiş
- 278 Bilmez idi velikin evķāti
Hāl-i sâ' at ü iķtirānātı
- 279 Eyler idi tefekkür-i ' amı
Fāsıd olmuşdı fikri encāmı
- 280 Gerçi görmişdi sāl-i nā-ma' dūd
Olmamışdı zamānedен hoşnūd

⁷⁷ maşrıķ-ı devlet : maşrıķ u devlet, İ.
ufķ-ı rif' at : ufķ u rif' at, İ.

281 Țali' i pür-nuḥüset olmışdı
Niçe ferzendi toğup ölmüşdi

282 Țāli' inden Țatı uşanurdı
Bunda nā-geh ola şanurdı

(İ10a)

283 Ol sebebden çekerdı ālāmı
Bilmez idi n'ola ser-encāmı

284 İttifāḫ idüp āḫir ehl-i raşad
Didiler cümle bî-ḫilāf u ḫased

(A26b)

285 Ki bu ferzend olur ḫalef şāha
Devlet-i mihri ṭa' n ider māha

286 Līkin olup ' Arab şehi yāri
Leşker-i Tāzī ola enşārı

287 Perveriş bula ol diyār içre
Görmeye terbiye bu dār içre

288 Ola kāmīl fūnūn-ı bāzīde
Bula devlet diyār-ı Tāzī' de

289 Hem şüyūḫuñ kelāmıdur bu meşel
Kim denilmişdür el-beḳā' -ı düvel

290 Çünki bildi atāsı ṭāli' ini
Añladı ol mehūñ meṭāli' ini

291 Niyyet itdi zārūri şāh-ı ' Acem
Çekmeye daḫı oğlıyiçün ḡam

- 292 Gøndere mülk-i Tāzī'ye anı
Besleyeler 'Arab'da ol ḥānı
- 293 İlçiler şaldı pādşāhāne
Yemen'in pādşāhı Nu' mān'e
- 294 Da' vet itdi ḥuzūrına anı
Ḥıdmetine getürdi Nu' mān'ı
- 295 Eyleyüp aña 'izz ü ikrāmı
Virdi yüz minnet ile Behrām'ı
- 296 K'idüben terbiyet o şeh-zāde
İde servini şāhuñ āzāde
- 297 Kıla āyīn-i serverī ta' līm
Eyleye ḥāl-i leşkeri tefhīm
- 298 İzzet ile alup şehi Nu' mān
Gitdi şehir ü diyārına şādān
- 299 Şan getürdi sehīlini Yemen'e
Yāḥūd iletdi lü'lü'y[i] 'Aden'e
- (İ10b)**
- 300 Gösterüp şāha niçe rağbetler
İtdi Nu' mān öküş muḥabbetler
- 301 Sevdi şeh-zādeyi çü rüh-ı revān
Kurretü'l-'ayn idindi anı 'ayān
- 302 İrdi çāre çü sāli Behrām'uñ
Zāhir oldı kemāli Behrām'uñ

- 303 Gördi şāh-ı dil-āveri Nu' mān⁷⁸
Tazelükde çü lāle-i Nu' mān
- 304 Didi bu ḥod çü verd-i ḥamrādur
Bu yirüñ de hevāsı germādur⁷⁹
- 305 Ḥāk-i yābis siyāh u ḵīr-endūd
Āb-ı şūre nesīmi zehr-ālūd
- 306 Bu hevālarda ola mı ter-i gül
Bite mi cāy-ı şūrde sünbül
- 307 Güle gülşen gerek çü bāğ-ı cinān
K'ola vāfir çemenler āb-ı revān
- 308 Servi bigi bülend ü hem dil-bend
Ola āb u hevāsı bī-mānend
- 309 Tā vire perveriş nesīm-i şimāl
Aça her-dem hümā bigi pür-vebāl
- 310 Bes hem-ān-dem Yemen şehi Nu' mān
Oğlı şeh Münzir'e idüp fermān
- 311 Didi var iste bir müşerref cāy
Ḥāk-i müşgīn hevāsı gāliye-sāy
- 312 Ola sāfi zülāli çün kevşer
Pür-reyāḥīn ü süsen ü ' abher

⁷⁸Gördi şāh-ı dil-āveri Nu' mān : Gördi dil-āveri Nu' mān, İ.

⁷⁹yirüñ : yirin, İ.

313 Serv ü bîd ü çenâr ü sebzistân
Sîb ü emrûd u nâr u nahlistân

314 Ola âb-ı hevâsı rûh-efzâ
Bu şıfatlu maqâmı kı l peydâ

315 Güş idüp şâhuñ emrini şeh-zâd
Gitdi fermân-pezir olup çün bād

316 Mülk-i Nu' mân'ı eyleyüp seyrân
Buldı bir cā çü ravza-i rıdvân

(İ11a)

317 Āb-ı şîrîn hevâsı germ ü latîf
Sebzezâr u bülend ü cāy-ı zerîf

318 Yoğ idi mişli ol diyâr içre
Bî-naẓîr idi şehir ü dâr içre

319 Sâ' at u lahza itmeyüp ârâm
Şâh Nu' mân'a eyledi i' lām⁸⁰

320 Şeh buyurdı ki bulalar üstâd
Bir mühendis ki uruban bünyâd

321 Yapa bir qaşr-ı dil-keş ü âlî
Olmaya yiryüzinde emşâli

322 Çün serây-ı server huld-ı berîn
Ravza-i h'âbgâh hurû'l-'în

⁸⁰ eyledi : eyleyüp, İ.

- 323 Tā maḳām idinüp anı Behrām
Eyleye anda sāl u mäh ārām
- 324 Ol zamān içre kāmīl ü rānā
Var idi Rūm içinde bir bennā
- 325 Seng-i hārā ki saḥt idi ma‘lūm
Nerm olurdu elinde hem-çün mum⁸¹
- 326 Nerm idi desti çerb ü şīrīn-kār
Nesli Sāmī’ydi ad ile Sinmār⁸²
- 327 Merd-kār idi hem cihān-dīde
İşleri hūb idi pesendīde
- 328 Gerçi Rūmī’ydi o merd-i tamām
Tolmuş idi velī bināsıyla Şām
- 329 İtmiş idi ‘Acem’de çok bünyād
Mısr içinde çıkarmış idi hem ad
- 330 Yazar idi niçe şūr-ı tāşa
Üstād idi velī cümle naḳḳāşa⁸³
- 331 Çīn’ler hūşe-çīn bāgīydi
Rūmī’ler ḥod gine bayağıydi
- 332 Didiler şāha ḥālını anuñ
Hünerinde kemālını anuñ

⁸¹ çün : çü, İ.

⁸² Sinmār : Bu sözcük, Devellioğlu’nda “Sinimmār” olarak geçmektedir. Vezin gereği imlada değiştirim söz konusu olabilir. Biz metindeki yazımı esas alacağız. (Bkz. : Devellioğlu, Ferit; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, 16. Baskı, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 1999, s.955).

⁸³ — : velī, İ.

- 333 Hem didiler eyā şeh-i devrān
Ol binā kim sen eyledüñ fermāñ
- (A27a) (İ11b)**
- 334 Bir binādur cihānda key düşvār
Kimse itmez anı meger Sinmār
- 335 Ol ḳabā kim sen eyledüñ der-ḩāst
Āndan özge kimsene diñmez rāst
- 336 Īlçiler şaldı Rūm'a şāh-ı Yemen
İstedi anı pādşāh-ı Yemen
- 337 Şāhuñ emrini gūş idüp mi' mār
İmtisāl itdi hükmüne nā-çār
- 338 Vardı Nu' mān ḩuzūrına ol dem
Didi Nu' mān aña olup ḩurrem
- 339 Āferīnler saña eyā üstād
Ger ḩılursañ bugün beni dil-şād
- 340 Müşkilüm var kimesne itmez ḩal
Sen ḩılasun meger o ḩamri ḩel
- 341 Didi üstād eyā şeh-i devrān
Bilmedüm daḩı niydügin fermān⁸⁴
- 342 Şāh iderse murādını ger edā
Yetürem yirine bi-^c avn-i ḩudā

⁸⁴ bilmedüm : bilelüm, İ.

- 343 udretüm yetdügünce uram el
 ‘Ude-i alb-i Őāh idem al
- 344 Didi Nu‘ mān budur murād üstād
 K’idesün bunda bir yüce bünyād
- 345 Yapasun bir sarāy-ı bī-mānend
 Dil-keş ü bī-miŐāl ü adr-i bülend
- 346 Reşk ide üsnüne irem bāğı
 acel eyleye vaŐfi uçmāğı
- 347 Őāh idince kelāmını tekrār
 Añladı Őāhuñ emrini Sinmār
- 348 Didi sem‘ ān ve tāt ān fermāne
 Bağladı bel uŐandı merdāne
- 349 Gördi Őāhuñ kemal ile cūdın
 İstedi hep murād u maŐūdın
- 350 Eyleyüp cümle emrini itmām
 Küll-i esbābını ıvırdı tamām
- (İ12a)**
- 351 Çün tamām itdi aydını üstād
 Bes turugeldi urrem ü dil-Őād
- 352 Őev ile medh-i Őehryār itdi
 Yüz yire sürdi ‘azm-i kār itdi
- 353 Rüz-ı pīrüz u yemn-i āletde
 EŞref-i vaqt ü sāt id sāt atde

- 354 Başladı buķ' a-yı hümāyuna
Urdı bünyādı ķaşr-ı meymūna
- 355 Cidd ü ceħd idüp itmedi ārām
İtdi āħir beşinci yılda tamām
- 356 Yapdı bir ķaşr-ı zer-nigār u bülend
Ĥāne-i dil-firīb ü bī-mānend
- 357 Ābı verdī gül-i ' abir-āmīz
Ĥıştı müşgīn zemīni ' anber-bīz
- 358 Seng-i la' l ü zeberced ü yāķut
Kim virürler revāne ķuvvet ü ķūt
- 359 Naķşı sebzī sepīdi hem zerdī
Nergis-i erguvāni hem verdī
- 360 Hem-ķü şahn-ı felek pür-ārāyiş
Mişl-i bāğ-ı cinān-ı pür-āsāyiş
- 361 Ćünkü üstād işini itdi tamām
Ķıldı Nu' mān'a ol zamān i' lām
- 362 Görüben şāh işini itdi pesend
Didi üstāda şad-hezār aħsend
- 363 Ĥordan özge virildi revnāķ aña
Lā-cerem didiler Ĥavernaķ aña⁸⁵

⁸⁵ didiler : dindi, İ.

- 364 Virdi üstāda ni[‘] met-i bī-[‘] add
Genc ü māl ü cevāhir-i bī-ḥadd
- 365 Şad қағār ester ü şütür pür-bār
Sīm ile zer dırahm[i] vü dīnār⁸⁶
- 366 Niçe yükler daḥı kumāş u ḥarīr
‘ Anber ü ‘ūd u müşg-i çīn ü ‘ abīr
- 367 Cāme-i ḥās u ḥil[‘] at-ı zerrīn
Virdi üstāda idüben taḥsīn
- 368 Ol kadar virdi mālı bennāya
Kim sıgışmazdı tağ u şahrāya⁸⁷
- (İ12b)**
- 369 Bī-ḥad aldı şehūñ filorisini
K’ummaz idi begende birisini
- 370 Çeküp üstādı luḫ ile suḥene
Daḥı çoğ kıldı va[‘] de-i ḥüsne
- 371 İşidine bu va[‘] deyi üstād
Oldı ḳalbi bayağıdan daḥı şād
- 372 Didi ḥayfā ki olmışam aḥmaḳ
Tuymamışam bu va[‘] de-i esbāk⁸⁸
- 373 Tā ḳılaydum işüm daḥı maḥbūb
Bu ḳaşırdan müveccih ü mergūb

⁸⁶ Bu beyit İ nüshasında yer almamaktadır.

⁸⁷ tağ : kūh, İ.

⁸⁸ tuymamışam : duymamışdum, İ.

- 374 Bundan artuğ dağı ekeydüm renc
Tā ki Şehden alaydum ok genc
- 375 Őāh işidüp didi eyā Sinmār
Dağı yigrek gelür mi elüñden kār
- 376 Kim bu yolda eküp tekellüfler
Eyledüñ iŐüñe teessüfler
- 377 Didi Őāhā sözüm budur rüşen
Yaparum dağı yeg bu iŐümden
- 378 Şeh buyursun dağı yegin yapayın
Ser-i mehden külāhını apayın⁸⁹
- 379 Bunu yapdumsa seng-i mermerden
Yapayın anı la' l ü gevherden⁹⁰
- 380 Bu haberden ĥarāb olup dil-i Őāh
İrdi āyīnesine dūd-ı siyāh
- 381 Didi ger ben meyāsir olmazsam
Ol didüğüñ beyānı itmezsem
- 382 Āĥir iün yapar dađı ĥūbuñ
Bu aŐırdan nefis ü merğübuñ
- 383 Gitdi Nu' mān bu derd ü yanıŐla
ŦāniŐ eyledi ehl-i dāniŐla

⁸⁹ yapayın, apayın : yapayum, apayum, İ.

⁹⁰ yapayın : yapayum, İ.

(A27b)

384 İttifāk itdiler ki bennānuñ
İsm ü resmüñ qomayalar anuñ

385 Şāhuñ emriyle itmeyüp ihmāl
Atdılar anı qulleden derhāl

(İ13a)

386 Kendü yıqdı hişārını söz ile
‘ Adem eyledi vārını söz ile

387 Şehler olur çün āteş-i sūzān
Nūr iderler yaq̄in olanı hemān

388 Merd-i ‘ āqıl oda yaq̄in olmaz
Od ile yār u hem-nişin olmaz

389 Ol binā qaldı nām-ı şāh ile
Girdi bānisi derd ü āh ile

390 Çün serāy-ı Havernaq oldu tamām
Geldi Behrām idindi anı maqām

391 Ber-makām oldu reşk-i bāğ-ı cinān
Toldı şayt u şadāsıyla bu ciḥān

392 Adına qible-i zemīn didiler
Murğzār-ı bahār-ı Çin didiler⁹¹

393 ‘ Āleme tölmiş idi evşāfi
Tutmuş idi ser-ā-ser āfāqı

⁹¹ murğzār-ı bahār : murğzār u bahār, İ.

- 394 Adını gūş iden ıraqlardan
Ehl-i ʿ uzletden o taraflardan
- 395 Hep gelürlerdi görmege anı
Kıble-gāh idi kaʿ be-i şānī
- 396 Deng ü hayrān kalurdi bennālar
Āferīnler dir idi bīnālar
- 397 Yüz sürerdi eşigine zūrafā
Medh iderdi bināsını şuʿ arā
- 398 Dür-feşān idi mevc-i baħr-i ʿ Aden
Pür-sehīl idi āsmān-ı Yemen
- 399 Yemen'e irdi ʿ izzet ü devlet
Buldı bāğ-ı irem bigi şöhret
- 400 Oldı şimdi çü hāş-ı Behrāmī
ʿ Ālemi tutdı ser-be-ser nāmı
- 401 Çünkü toğdı şeh-i felek Behrām
Zühre aldı neşāt ile ele cām
- 402 Gördi bir kaçır-ı ʿ ālī çün gerdün
Āftāb indürven meh-i bīrūn
- (İ13b)**
- 403 Güneş eyler içerde cilve-geri
Māh olur taşra şemʿ -i reh-güzeri
- 404 ʿ Arşagāhı çü şahn-ı bāğ-ı cinān
İrmeye aña hayf-ı bād-ı hāzān

- 405 Her ʔarafda revāne āb-ı Furāt
Mürdeye cān virür çü ‘ ayn-ı hayāt
- 406 Her gülistānda çeşme-i şāfi
Murğzār u çemen her etrāfi
- 407 Ol maḳām-ı müşerref içre müdām
Otururlardı şāh ile Behrām
- 408 Cān u dilden sordı Behrām’ı
Bī-nihāyet ʔılurdu ikrāmı
- 409 Ansızın bir nefes dirilmezdi
Hıdmetinden müdām irilmezdi
- 410 Gice gündüz mey ü neşāt idi
İşleri süfre vü simāt idi
- 411 Çevre manzarları olan şahrā
Geş-i sebz idi lāle-i hamrā
- 412 Serv-i şimşād idi sanavber ile
Yāsemīn idi verd ü ‘ abher ile
- 413 Pīşeler ʔolu serv ü bīd-i ʔarī
Āşiyān-ı tezerv ü kebg ü derī
- 414 Nazār idüp bu hālete Nu‘ mān
Eyledi şükr-i Hālik ü Mennān
- 415 Didi bunuñ bigi huzūr olmaz
Buña benzer cinān u hūr olmaz

416 Bu huzūr içre dil gerek hürrem
Ki yaraşmaz muķim-i cennete ğam

417 Varidi ol zamānda bir düstūr
‘Adl ü ‘İsī-perest idi meşhūr

418 Didi Nu‘ mān Hāliķ’ı bilsün
İsm ü vaşfiyile rāzını bilsün

419 Yegdurur mülk ü genc ü mālūñdan
Begligüñle güzīde hālūñden

(İ14a)

420 Ger olaydı o ravzadan haberūñ
Olmaz idi dahı yire nazaruñ

421 Āb-ı germ ile bu şerāre-i germ
Gūş-ı sahtini şāhuñ itdi nerm

422 Dest-i devrān çeküp kemān-fezā
İtmemişdi bu resme tīr-i rızā

423 İşidüp bu sözi alup hayrān
Turdı yirinden ol zamān Nu‘ mān

424 İndi tenhā revādan aşığa
Huld-ı seb‘ -i abātan aşığa

425 Ferd ü tenhā ğarīb ü zār u hazīn
Gıtdi bir bīşeye çü şīr-i ğarīn

426 Bamadı bārgāh u maħfeline
Gelmedi dahı taht u menziline

- 427 Şeklini daħı görmedi kimse
İsm ü resmini bilmedi kimse
- 428 Çün perī oldı dīdeden pinhān
Görmedi anı dīde-i insān
- 429 Ol nihānı kılup ‘ayān Münzir
İstedi anı çok zamān Münzir
- 430 Vākıf olmadı sırrına anuñ
İrmedi ğavrine o pinhānuñ
- 431 Oldı göñli bu ğuşşadan derhem
Bulmadı zaħmına velī merhem
- 432 Bulmadı çünki derdine çāre
İrmedi cehdi ğāyet-i kāre
- (A28a)**
- 433 Memleket ğayreti düşüp diline
Geldi lā-büdd atāsı menziline
- 434 Taħtuña heyne geçdi oturdy⁹²
Bid‘ at u hayfi cümle götürdi
- 435 ‘Adl ile dādı idinüp pīşe
Mülk içinde kıomadı endīşe
- 436 Kıalb-i şāfını itmiş idi temīz
Tıtdı Behrām’ı cānı bigi ‘azīz⁹³

⁹² geçdi : geçüp, İ.

⁹³ bigi : gibi, İ.

(İ14b)

- 437 Mā-sabağdan çü tuymış idi eşer
Atasından dağı yeg itdi nazār
- 438 Var idi Münzir'üñ bir oğı sağır
Adı Nu' mān idi çü bedr-i münir
- 439 Dāyim ol şāhuñ oğıla Behrām
Geçirürlerdi sāl u māh eyyām
- 440 İkişi cism ü cān idi hem-şir
Birbirine zahir ü yār-ı müşir
- 441 Emzirüp ikisin de bir dāye
Bulmuş idi ikisi bir māye
- 442 Yoğ idi şehe kıl kabilde
Toğmuş idi ikisi bir belde
- 443 Yoğ idi sebkatı birisinüñ
H'ācesi bir idi ikisinüñ
- 444 Dersgāh içre hem-sebklar idi
Yār u hem-süfre yek-ṭabaqlar idi⁹⁴
- 445 Olmaz idi biribirinden dūr
Āftāb idi birisi biri nūr
- 446 Ol hişār içre niçe yıl Behrām
Perveriş bulup eyledi ārām

⁹⁴ hem : —, İ.
yek : —, İ.

- 447 Tāzī vü Pārsī vü Yunānī
Hāşıl itdi kemāl-i insānī
- 448 ‘İlm-i Yezdānī kim nihanīydi
Ger zemīnī ger āsmānīydi
- 449 Cümlesin kıldı cehd idüp taşşıl
İtdi nefis-i nefisini tekmīl
- 450 Behre bulup zamāneden Behrām
Añladı ‘ilmi aşlıyile tamām
- 451 Sırr-ı mektūm zīc ü uşurlāb
Çehresinden şamunuñ açdı niķāb
- 452 Çün bilindi fūnūn-ı fażl-ı edeb
Eyledi hāţırı silāhı şaleb
- 453 Heves idüp silāh u bāzīye
Bindi ol dem bir esb-i Tāzī’ye
- (İ15a)**
- 454 Her silāhuñ oyunuñ öğrendi
Bazısına görenler imrendi
- 455 Çün silāh emrini tamām itdi
Her yarağı özine rām itdi
- 456 Hevesi āşkāre Behrām’uñ
Düşdi şimdi şikāre Behrām’uñ

- 457 Eyles **idi** şikâr-ı kebk ü küleng
Avlar **idi** gürâz u şîr ü peleng⁹⁵
- 458 Avladırdı hevâda şah-bâzı
Kûh u şahrâda fehd ile tâzı⁹⁶
- 459 Tîgini görse uşânurdu şîr
Çocınurdu peleng atıcağ tîr
- 460 Divşîrürdi sünüsile arzın
Tañlar **idi** eger zükûr arzın
- 461 Var idi şâh-ı mülk-i A‘câm’uñ
Yezdgürd oğlı ya‘ni Behrâm’uñ
- 462 Bir sütürü ‘acîbi Aşğar-nâm
Tevseni çarhı eylemişdi râm
- 463 İrmez **idi** revişde gerdine yâr
Görmez **idi** hayâlin âdem-i zâr
- 464 Şayda yinse süvâr olurdu aña
Heybetinden gören çalurdu taña
- 465 Yitişürdi ol esb ile güre
Hem koyardı ‘adûsını güre
- 466 Çâr u penc olmayınca sâl-i gür
Anı boğazlamazdı hergiz gür

⁹⁵ ü : —, İ.
u : —, İ.
⁹⁶ u : —, İ.

- 467 Ger şikār itse yek-dü sālesini
Yire dökmezdi k̄ān-ı lālesini
- 468 Mühr ü tamgā urup şeh-i şimşād
Eyler idi çü serv anı āzād
- 469 İtmez idi kimesne anı şayd
Urmaz idi ayagına hem kayd
- 470 Ger şikār itseler anı nā-gāh
Ol ʿ alāmetden olsalar āgāh
- (İ15b)**
- 471 Anı ol dem hālās iderlerdi
Avlamayup gine giderlerdi
- 472 Ol ʿ alāmet şehūñ yasağıydı
Tutmayan mühri şāha bāgīydi
- 473 Mühr ü tamgāsını öperlerdi
Ol shehe büt bigi taparlardı
- 474 Şāh Behrām’a yüz tutup devlet
Her dem iderdi şayd ile şöhet
- 475 Giçürürdi bu resm ile sāli
Olmaz idi bu pişeden hālī
- 476 Günler içre meger ki nā-gāhān
Yindiler şayda Münzir ü Nuʿ mān
- 477 Anlaruñla süvār olup Behrām
Gitdi anlarsız itmedi ārām

478 Önlerrũnce giderdi ferr ile řāh
Der-peyince ol ikisi çũ sipāh

479 Her biri baķuban heybetine
Başdan ayağa ferr ũ şevketine

(A28b)

480 ˆ Āciz ũ ser-nigũn olurlardı
İkisi de zebũn şalurlardı

481 Daķı encāma varmadan bu sũz
Ķopdı nā-gāh duraraķdan toz

482 Gũrdi Behrām anı yũgũrdi hemān
Sũrdi ol cānibe çũ āb-1 revāñ

483 Yitiřũp gũrdi anı kim bir şir
Eylemiş gũr-1 vahşiyi naķcır

484 Gerden ũ pũřtine urup pençe
şirtına binmiş ider işkence

485 Ol daķı añırup ider feryād
Yũgũrũr ol acıyla kim irmez yād

486 Ele aldı anı gũrũnce kemān
Tır-keşinden bir oķ çıķardı hemāñ

487 Atuban urdı şir ile gũrı
İkisi daķı gũrdiler gũrı

(İ16a)

488 Öyle urdı ki tiri hem-çũn berķ
Ķurmadı iķlerinde olup ĝarķ

- 489 Şayd içinde demüñ kim eglendi
Çıķuban vardı ĥāke şaplandı
- 490 Gezine dek gömüldi topraĥa
Şaņasun batmış idi yapraĥa
- 491 Görđi bu đarbı Münzir ü Nu‘ mān
İkisi daĥı ĥaluban ĥayrān
- 492 İtdiler şehryāra şad taĥsīn
Ķıldılar şāha āferīn-i ĥarīn
- 493 Her kemāl içre buldılar fāyık
Gördiler şahlığı aña lāyık
- 494 Didiler āferīn ‘ Acem şāhı
Saña yār ola ‘ avn-i ilāhi
- 495 Her ĥazayı ĥıla ĥapuñdan red
Görmeyesün gezend-i dīde-i bed
- 496 Ķünki bu şūret ile āv oldu
Bu ĥaber il ü şehre çāv oldu
- 497 Adına şīr-i zūr dinildi
Şāh Behrām-gūr dinildi
- 498 Bes hem-ān-demde Münzir ü Nu‘ mān
Ehl-i taşvīre itdiler fermān

- 499 Ki şehüñ darb-ı tîr ü heybetini⁹⁷
Gür u şîr urdığında heybetini
- 500 Cümle eşkâli eyleyüp taşvîr
Zerile idüben kamu taħrîr
- 501 Yazalar bunları Havernağ'da
Komayalar dakîka revnağda
- 502 Ebedi tâ kim ol nigâr kıala
Sâ' at olunca yâdigâr kıala
- 503 Şüret-i şadra resm idüp üstâd
Öyle kılmışdı nağşını bünyâd
- 504 Kim görenler iderdi taħsînler
Şâdiye yitişürdi ğamġinler
- (İ16b)**
- 505 Nazar iden kişi uşanurdu
Nağş-ı bî-cânı zinde şânurdu
- 506 Dir idi dest-i şâha biñ taħsîn
Kirdġâr eylesün haıırdan emîn
- 507 Meger eyyâm içinde bir ġün şâh
Otururdu Havernağ içre çü mâh
- 508 'Ayş u nüş eyler idi şâhâne
Söz ü sâz idi pādşâhâne

⁹⁷Ki şehüñ darb-ı tîr ü heybetini : Ki şehüñ tîr ü darb u heybetini, İ.

- 509 Sākī-i gül-izār u la^ç līn-leb⁹⁸
Sağar ile şunardı mā^ç -i ^ç ineb
- 510 Şehi mest idicek mey-i gül-renk
Geldi yādına şayd-ı gūr u peleng
- 511 Aşkar'ına süvār olup Behrām
Gitdi ol dem şikāre bī-ārām
- 512 Niçe gūrı şikār idüp ol gün
Eyledi günlerini gūrun dün
- 513 Nā-gehān çıkdı ^ç ākıbet bir gūr
Māde idi velī pūr-āfet ü şūr
- 514 Peykeri çün hayāl-i rūhānī
Tāze manzar güşāde-pişānī
- 515 Şirtına şanasun şıvatmış zer
Şikemi tolu şır ile şekker
- 516 Haṭṭ u müşgīn keşide ser-tā-dem
Hāl idi pāy ser-be-ser tā süm⁹⁹
- 517 Yoğ idi gūr içinde mişl-i hūb
Bī-naẓīr-i cihan idi mergūb
- 518 Kaçdı şāhuñ öñünce ol ḥar-gūr
Düşdi denbāline şeh eyledi zūr

⁹⁸ u : —, İ.

⁹⁹ ser-be-ser : ser-te-ser, İ.

519 Şeh şuyınca gidüp çü āb-ı revān
Ol kaçardı mişāl-i pād u zān

520 Bir ‘aceb gūr idi revende civān
Der-peyince kovardı şîr-i revān

521 Şubhgehden olunca vaqt-i zevāl
Kovdı şaydını şāh şîr-mişāl

(İ17a)

522 Gerçi çok kovdı itmedi ārām
Yitmedi güre Aşkar-ı Behrām

523 Gerçi dūr oldı şeh diyārından
Likin ayrılmadı şikārından

524 Kāluban yolda leşker ü huddām
Kaldı har-gūr ile hemîn Behrām

525 Giderek irdi yolu bir gāre
Kıldı Behrām o gāre nazzāre

526 Gördi bir ejdehā yatur çün kūh
Kapusında mağāranuñ enbūh

527 Bir ‘acib ejdehāydı heft-ser
Yoğ idi mişli bir dağı ejder

528 Āteş-efşān idi demi gürzi
Demiyle çekerdı Elbrüz’i

(A29a)

529 Ol dil-āver çün ejderi gördi
Elini dizine urup tırdı

- 530 ‘Acibe kaldı bu işe Behrām
Hayrete varup eyledi ārām
- 531 Didi gūr-ı fākīre bu ejder
İtdi beñzer meḥāyif ü çok ḥar
- 532 Anuñiçün bizi bu ‘āciz ü zār
Aldı geldi bu araya nā-çār
- 533 Dest-i kudret bize daḫup künde
Şaldı bu ejdehāyiçün bunda
- 534 Ki bu mazlūm ile bu zālimini
Turgurup görevüz mezālimini
- 535 Yirine koyavuz bunuñ ḥayfin
Uravuz zālime ḥaḫkuñ seyfin
- 536 Çünkü bu resme olana evşāf
Dönüben gitmek olmaya inşāf
- 537 Ger gidersem ulu şenā‘ at ola
Şehler içinde key ḥacālet ola
- 538 Bes hemān ol dem itmeyüp ārām
Ele aldı kemānını Behrām
- (İ17b)**
- 539 Ejdehāya revān idüp bir tīr
Yidi başını kıldı anuñ bir
- 540 Ejdehā eyleyüp ‘alāla-i saḫt
Düşdi toprağa çün sūtūn-ı dıraḫt

- 541 Ejdehāya urup niçe yāre
Kesdi başını kıldı şad-pāre
- 542 Şikeminden çıkardı peçe-i gūr
Görüben şāh anı olup mesrūr¹⁰⁰
- 543 Didi ‘ilmüm yitişdi bildüm ben
Gūruñ āhıymış beni getüren
- 544 Hāmd-ı Allah ki alunup kīni
Şādmān oldu kılup ğamgīni
- 545 Ejdehāyı koyup şeh-i ğālib
Gine oldu şikārına tālīb
- 546 Şeh süvār oldu istedi gūrı
Görüben kıldı şaydına zūrı
- 547 Kıluban şeh şikārın āvāre
Kovalayıdüşerdi ol ğāre
- 548 Baqmayup şeh diyār u deyyāre
Girdi ardınca ol dağı ğāre
- 549 Görđi ol ğār içinde pūr merdüm
Şaklamış niçe husrevānī hum
- 550 İçleri tolu sīm ile pūr-zer
La‘l ü yāqut u zerr ile gevher¹⁰¹

¹⁰⁰ şāh : —, İ.

¹⁰¹ — : u, İ.

- 551 Gerçi çekdi şikārçün renci
‘ Āķibet buldı rāygān genci
- 552 Açdı ķapusın ol ĥazānelerüñ
Aldı vārın ķamu defīnelerüñ¹⁰²
- 553 Çünki görđi ķamu ĥazāyini şāh
Çıķdı andan ķapuya gözledi rāh
- 554 Görđi ĥalkını şād olup Behrām
Tevsen-i dehri ķıldı kendüye rām
- 555 Şehryāra nökerleri geldi
Şāh Behrām’a leşkeri geldi
- (İ18a)**
- 556 Şeh buyurđı çıķardılar genci
Ol çıķarmaķda çekdiler renci
- 557 Ester ü eşter oldı sī-sad bār
Aluban genci gitdiler yek-bār
- 558 Ƙaşr-ı şāha yetürdiler çün bād
Bāğ-ı ĥuld-i Ĥavernaķ’a dil-şād
- 559 Çün yitişdi Ĥavernaķ’a Behrām
Başladı genci ķılmağa en‘ām
- 560 Bes çıķardı o gencüñ evlāsın
Cevherüñ ĥāşını hem i‘lāsın

¹⁰² defīnelerüñ : gencīnelerüñ, İ.

- 561 Deh şütür bārını atāsına
Gönderüp baqmadı haṭāsına
- 562 Deh şütür daḥı Münzir'e der-ḥāl
Armaḡān idüp eyledi irsāl
- 563 Deh şütür daḥı oḡlı Nu' mān'e
Gönderüp kıldı luṭf-ı şāhāne
- 564 Kıldı bāḡī ḡalanını yaḡmā
Ḳomadı kimse müflis ü ednā
- 565 ' Ālem içinde ' āli yevm itdi
Toy idüp ' ālemi ṭoyum itdi
- 566 Bu meşeldür ki ḥāş u ' ām inanur
Ḳalb ḡazanur da ḡaltabān gönenür
- 567 Çün işitti bu ḥāli Münzir şāh
Didi naḡḡāşı eyleñüz āḡāh
- 568 Her ne var ise kışşā-i aḡvāl
Şüret-i ceng ü hey'et-i ef' āl
- 569 Gür ile ejdehā hikāyetini
Mār u gencīnenüñ rivāyetini
- 570 Kim Ḥavernaḡ'da eyleyüp taşvīr
Ḳamusın pūr-zer ideler taḡrīr
- 571 Şāhuñ emrini ḡuş idüp üstād
Kıldı ol resme naḡşını bünyād

572 Kim görenler taña qalurlardı
Her biri hayrete varurlardı

(İ18b)

573 Dest-i şahuñ medāyihi her yār
Söylenürdi şenāyla tekrār

574 Devr içinde meger ki bir gün şah
Seyr iderdi Havernaq içre çü mäh

575 Gördi bir hücre qapusu beste
Qılup şah oldu aña peyveste

576 Didi açuñ bu qapuyı der-hāl
İtmeñ emrümde bir nefes ihmāl

(A29b)

577 Çünki şah itdi emriyle tehdid
Geldi ol dem hazinedār u kilid

578 Hāzin alup kilidini hurrem
Şundı dest-i şehenşehe ol dem

579 Açdı ol qapuyı şeh-i kişver
Gördi bir hāne tobtolu gevher

580 Zib ü ziver kamu çü bāğ-ı bahār
Çār divarı pür nuqūş u nigār

581 Heft-Peyker yazılmış anda ‘ayān
Bāb u faşl ile āşkār u nihān¹⁰³

¹⁰³ u : —, İ.

- 582 Kendiler adı nām-ı ecdādı
İlleriyle atāları adı
- 583 Hep yazılmışdı anda bi' l-tafşıl
Şanki yazmışdı neticesin Cibrīl
- 584 Heft-Peyker içinde şūret-i hūb
Duhter-i şāh-ı Hind idi mergūb
- 585 Şāh-ı Hindī dimişdi Fūrek-i nām
Peyker-i hūb idi çü māh-ı tamām
- 586 Bint-i hākān-ı Çin idi birisi
Māh-tāb-ı zemīn idi birisi
- 587 Māh-ı ferhunde adı Yağmanaz
Çin içinde ferīd idi mümtāz
- 588 Bint-i H̄ārezm-şāhidi bir māh
Cümle peyker sipāh idi ol şāh
- 589 İsm-i hūbı dinürdi Nāz-perī
Hoş hīrām idi hem-çü kebk-i derī
- (İ19a)**
- 590 Bint-i Saqlāb-şāh idi birisi
Felek-i dilde māh idi birisi
- 591 Adına dirler idi Nesrīn-nūş
Ser ü la'lin kabāyidi gül-pūş
- 592 Duhter-i şāh-ı Mağrib idi biri
Maşrıq-ı dilde kevkeb idi dūrri

- 593 Dirler idi hem adına Zeytün
Māh-tāb idi hūsn-i rüz-efzūn
- 594 Duḡter-i Qayşar idi bir peyker
Mehliqāyidi hem mülk-i manzar
- 595 Nām-ı hūbına dirler idi Hümāy
Nādir-i rūzgār idi çü Hümāy
- 596 Biri adıyla dūrüstī hātūn
Leylī olmışdı hūsnüne Mecnūn
- 597 Duḡter-i Kısra nesl-i Keykāvūs
Bī-naẓīr-i zamāne çün Tāvūs
- 598 Öyle yazmışdı bunları naqqāş
Ġāret eylerdi ‘ālemi göz ü qāş
- 599 Peyker-i hūb u hū naqş-ı rūḡānī
Kim yapamazdı ḡayālını Mānī
- 600 Līkin ol kārđān u şūretger
Yazmış ortalarında bir peyker
- 601 Heft-Peyker’den ayru bir şūret
Māh-ı ruḡsār u Mūşterī ṡal‘at
- 602 Ol nuḡūşuñ nefisi hem naġzī
Qaşr-ı saḡt idi ḡamu ol maġzī
- 603 Tāc-ı gevher serine peyveste
Kemer-i zer miyānına beste

604 Heft-Peyker kevākib ol çü kamer
Cümle peyker kılurlar aña nazār

605 Peykerine alup amusın añā
‘ Āşık olmış bu yidi peyker aña

606 Māh idi Heft-Peyker’e ‘ alem
Kim aparlardı aña hem-çü şanem

(İ19b)

607 Başı üzre velī o naşuñ hūb
atırlamış müvecceh ü merğüb

608 Yazmış anda bu naşuñ üstādı
Şāhib-i naş u peykerüñ adı

609 Şāh Behrām-gūr’dur ulu hān
Kışver-i hefte ola ol şultān

610 Yidisinden alaydı duter
Her biri pāk u kıymeti gevher

611 ‘ İlm-i eflākı eyleyüp taşıl
Çü her zātumı idüp tekml

612 Bilmiş idüm nücümüñ akāmın
uymuş idüm amunuñ encāmın

613 Ol sebepten bu peykeri yazdum
Nām-ı şāh-ı dil-āveri yazdum

614 Bu yidi peykeri idüp taşvır
Eyledüm cümle hükümüni tarır

- 615 Yazdığım hüküm-i âsmân idi ben
Yazmış idüm bu satrı kendümden
- 616 Çünkü bu satrı okıdı şeh-zād
Hâtırı buldı inbisât ü güşād
- 617 Gönli bu şüret ile eglendi
Heft-Peyker içinde bağlandı
- 618 Bulmadı ma‘ nisine lîkin rāh
Nağş-ı bî-cāna āşık oldu şāh
- 619 Gerçi aşk ile bî-karār oldu
Ol hatt ile ümîdvār oldu
- 620 İrüşem diyü gül-i mağşūda
Cān u dilden şıgındı ma‘būda
- 621 Gösterüp miñnete taħammülünü
Kıldı hağğa dürüst tevekkülünü
- 622 Ol sebepten ‘ināyet-i Yezdān
Müşkil işin kırup kamu āsān
- 623 Hayr ile her ümîdi hitām oldu
Her murādını ‘aķıbet buldı
- (İ20a)**
- 624 Çün temāşayı şeh tamām itdi
Döndi kapuy[1] bağlayup gitdi
- 625 Bağmadı zāhirine bātınına
Virdi yine kilidi hāzinine

- (A30a)
- 626 Didi şağ ol şağın ilerü girü
Yasağ it kimse girmesün içerü
- 627 Ger kimesne gelürse yöresine
Ya ayağ başar ise çevresine
- 628 Dökerem kanını kesüp başın
Anası ağıdur gözi yaşın
- 629 Ol yasâğ ile kuş da uçmazdı
Çevresinden şabâ da geçmezdi
- 630 Gâh gâhi hücüm idüp sevdâ
Seyr iderdi gelürdi şeh tenhâ
- 631 Şâh Behrâm ‘ Arab diyârında
Gâh bezminde geh şikârında¹⁰⁴
- 632 Sevmiş idi ‘ Arab şehi anı
Olmış idi gulâm-ı fermânı
- 633 Virmiş idi añâ imâretini
Tahtgâhını hem vilâyetini
- 634 Eylemişdi ‘ aţâ selâm ile tîğ
Cânını dahı itmemişdi dirîğ
- 635 Genc ü mâl u cevâhir-i nâ-yâb
Virmiş idi şehe niçe esbâb¹⁰⁵

¹⁰⁴ geh : gâh, İ.

¹⁰⁵ 634 ve 635. beyitler İ nüshasında yer almamaktadır.

- 636 Ol sebebden Şeh unudup yirini
Añmaz idi atāsı kişverini
- 637 Mülk-i Tāzī'de ĥurrem ü dil-Őād
İtmez idi ˘ Acem diyārın yād
- 638 Bu ıarafda atāsı Yezdgürd
İtmiş id i zamāne Őafın dürd
- 639 Otururken serāy [u] taĥtında
Őād u āzāde mülk ü baĥtında¹⁰⁶
- 640 Kaıaraı geldi bir sütür-bih
Esb-i nīgü müvecceĥ ü ferbih
- 641 Cān u dilden ĥarīŐ olup cāhil
Oldı Őāĥ anı ıutmaıa māyil
- 642 Bildi yügürdi cidd ü ceĥd itdi
Yezdgürd atı kendüsi ıutdı
- (İ20b)**
- 643 ıutuban başına uyan urdı
İri esbābımı daıı gördi
- 644 Ardına geıdi k'ura ıusıunun
Debdi dökdi yire Őehüñ ĥūnuñ
- 645 ˘ Aııbet cehli cānına ıoydı
Cehliyile vücūduna ııydı

¹⁰⁶ Őād u āzāde mülk ü baĥtında : Őāĥ-ı āzāde mülk ü taĥtında, İ.

- 646 Ehl-i zulmüñ budur ser-encāmı
Çalınur t̄aşa ömrinüñ cāmı
- 647 Çünkü fevt oldu Yezdgürd-i hām
İttifāk eyleyüp havāş u ‘avām
- 648 Dirler rabbimüz bizi sevdi
Üstümüzden bu zālimi şavdı
- 649 Zālīm ü nā-bekār u cāhil idi
Düşmen-i ‘ālim ü efāzıl idi
- 650 Süfle tab‘ idi süfle-perver idi
Hās u mihter kıatında kemter idi
- 651 Ol sebebden cihānı tıutup nefret
Oğına dağı olmadı rağbet
- 652 Didiler anı dağı beklemezüz
Ol denī oğlı dōni beklemezüz
- 653 ‘Arab içinde büyümuşdür hām
Merdüm-i Fars’a Tāzī olmaya rām
- 654 ‘Ādet-i Fars’ı bilmeyen nā-dān
Mülk-i Īrān’a ola mı sulţān
- 655 Var idi içlerinde bir dānā
Erdeşir aşlı ad ile Kısra
- 656 Getürüp anı dikdiler sulţān
Oldılar kıamu bende-i fermān

657 Çuşadup biline şāhāne kemer
Serine urdılar külāh-ı zer

658 Çün cülūs itdi ferr ile Kistrā
Taht-ı Īrān-ı zemīne bī-ġavġā

659 Eyledi luţf ile himāyetler
Hem reāyāya çok ri^c āyetler¹⁰⁷

(İ21a)

660 Zulmi götürdi ^c adl ü dād itdi
Hātır-ı halkı cümle şād itdi

661 Bu haber şāyi^c oldı çün nāsa
Tutdı Behrām'ı işüdüp tāsa

662 Cānını yaġdı āteş-i ġayret
Cismini başdı şıġlet-i hayret

663 İlçiler şaldı şāh Nu^c mān'a
Didi her mā-cerāy[1] ol hāna

664 Şāh Nu^c mān daġı tutup hāme¹⁰⁸
Nāmeler yazdı şāh Behrām'e

665 Didi şāhā senüñdürür kişver
Genc ü māl u memālik ü leşker

666 Pādşehsüñ murāduñ üzre yüri
Tutma şāhā gül ile rüy-ı hūrī

¹⁰⁷ ri^c āyetler : himāyetler, İ.

¹⁰⁸ tutup : duţup, İ.

- 667 Ben dağı gidüben riķābınca
Süriyeyin yüzüm türābınca
- 668 Yetdügünce silāh u leşker ü māl
Al murāduñca eyleme ihmāl
- 669 Geldi şāha çü nāme-i Nu‘ mān
Gül bigi güldi çü lāle-i Nu‘ mān
- 670 Gerçi rām olmuş idi taķdīre
Başladı fikr ü rāy-ı tedbīre
- 671 Furs idi çünki maţlub-ı maķbūl
Oldı fikrine lā-cerem meşğūl
- 672 Şāh Behrām çü ķaşd-ı rezm itdi
Leşkeri virmesine ‘azm itdi
- 673 Ez Yemen tā ‘Aden şalup ādem
Mülk-i Nu‘ mān’ı eyledi derhem
- 674 Çeri halkını cümle düşürdi
Haşmı başına ādu üşürdi
- 675 Her yarağı kemāl ile gördi
Göç idüp mülk-i Fars’a dek sürdi
- (A30b)
- 676 Güş idüp ‘azm-ı şāhı Fars ehli
Zulm ile gösterüp gine cehli

(İ21b)

- 677 Şāh Nu‘mān’a şaldılar ādem
Didiler ey emīr-i luṭf u kerem
- 678 Naẓar eyle bizüm ſikestemūze
Zālīm oĝlın getürme üstümūze
- 679 Girü döndür nice getürdüñ ise
Gine yetür nice bitürdüñ ise
- 680 Şāh Nu‘mān didi benem mecbūr
Şāh Behrām emīr ü ben me‘mūr
- 681 Hākīm oldur kemīne maḥkūmum
Yoğ günāhum arada mazlūmum
- 682 Yigrek oldur velī ḥumūl idesiz
Gine ſeh-zādeñüz ḳabūl idesiz
- 683 Bilmezem ben ne var ise sözüñüz
Şāhuñuzdan yaña ṭutuñ yüzüñüz
- 684 Her ne ḥāl ise aña arz eyleñ
Beni yirümde ḳaldı farz eyleñ
- 685 İlçi geldi ḥuzūr-ı Behrām’a
Her kelāmı yetürdi encāma
- 686 Şāh iſidüp egerçi ḳıldı ğazab
Gine ſavdı ri‘āyet idüp edeb

- 687 Didi anlar kılsa yavuzluk
Eyleyelüm biz anlara uzluk
- 688 Nîk olandan revâ midur bedlük
Âdemîden sezâ degül dedlük
- 689 Ehl-i Fûrs itdilerse zabt u haṭâ
Biz kılalum muḳâbilini ‘ aṭâ
- 690 Eger anlar dürüşî ise çün hâr
Nerm olalum biz anlara nâ-çâr
- 691 Ola kim nerm olalar anlar da
Serd iken germ olalar anlar da
- 692 Şûretâ gerçi seng-dillerdür
Rûy-ı ma‘ nîdegî hacillerdür
- 693 Yegdür anlar velî ḳalup seng-dil
‘ Âḳıbet ḳalalar ḳarâb u hacil
- (İ22a)**
- 694 Bes medâr eya başladı Behrâm
İlçiye eyleyüp niçe ikrâm
- 695 Söyledi luṭf ile maḳâlâtın
Ser-güzeştiyle cümle hâlâtın
- 696 Didi Behrâm-gür’ dur adum
Ḳomazam ğayra mülk-i ecdādum
- 697 Benüm ile gelün cidâl itmen
Yeñilürsez ‘ abeş ḳayâl itmen

- 698 Yezdgürd itdiyise eger ālām
İdeyin ben sizi ri‘ āyet-i tām
- 699 Pārsī’ler dilerler ise felāh
Eylesünler benümle şulḥ u salāḥ
- 700 Çünki ilçı cevābını aldı
Dönüben gine ḥalkına geldi
- 701 Her ne tıydıysa āşkār u nihān
Kıldı ḥalkına cümlesini beyān
- 702 Ehl-i Fūrs’e gelüp ḥacāletler
Çekdiler ḥüzn ile melāletler
- 703 Yād idüp şehlerini ḥādimler
Oldılar işlerine nādimler
- 704 Bes hemān ol dem itmeyüp taḥbīr
Her biri nāmeler kı lup taḥrīr
- 705 İlçiler şaldılar gine şāha
İ‘ tizār idüp ol şehensāha
- 706 Didiler bendeyüz zalūm u cehūl
Pür-günāhuz ḥaḫāmuz eyle ḫabūl
- 707 Dergehūñden bizi şehā sürme
Eski ‘aybı yüzümüze urma
- 708 Āstānuñda tā ki zindelerüz
Päydāruz ḫadīmī bendelerüz

- 709 Şimdiki dem velikin ey dil-cū
Keremüñden şehā budur mercū
- 710 Gelicek ser-ḥade niçe eyyām
Eyleyesün şebāt ile ārām
- (İ22b)**
- 711 Tā kim anda ḥuzūruña varavuz
Ḥāk-i pāy-ı şerīfe yüz sürevüz
- 712 Bārgāhuñda ‘özrimüz dileyü
Eşkimüzle turābuñuz şulayu
- 713 Rif‘ at ile bulup taḳarrüb-i ḥaş
Āstānuñda oluruz çü ḥavāş
- 714 Vāşıl oldı çü ḳāşıda nāme
Sür‘ at ile yetürdi Behrām’e
- 715 Şeh ḥuzūrında oḳınup mektüb
Oldı ma‘ lūmı maḳşad u maḳşūd
- 716 Ṭoluban şādī ḳılup Behrām’a
Niyyet itdi o yirde ārāma
- 717 Ṭurdı ol yirde niçe gün Behrām
Pārsi’lerle itmeyüp ārām
- 718 Geldiler cümlesi āstānesine
Ḥāk-i dergāh-ı ḥusrevānesine
- 719 Sürdiler ḳamusı ğubārına yüz
İ‘ tizār itdi her birisi yüz

720 Yezdgürd'üñ diyüp elemelerini
Yād idüp şaydılar siteplerini

721 Her biri çekdiği ta' ablarını
Didiler nefretin sebeplerini

722 Cümle a' zārı şāh idüp maḳbūl
Pārsī'ler kelāmın itdi ḳabūl

(A31a)

723 Luṭf ile gösterüp temelluḳler
Ḥüsn ile ḳıldı bunlara ḥıl' atler

724 Seyyi' atı görüp ḳamu ḥüsne
ḳıldı bunlara va' de-i ḥüsne

725 Didi Behrām'um ad ile server
Senüñle bir ḳatumda her gevher

726 'Ālemi tutdı ḳıṣṣa-i fāşum
Yidi iḳlīm egmezem bāşum

727 Degülem līkin ol ḳadar 'ammī
Ki virem ḡayra taḥt-ı eyyamī

(İ23a)

728 Ger atām ḳıldısa sizi bīzār
Olayın ben size ḡöñüldeñ yār

729 Şaḳınuñ bendeden hirās itmeñ
Beni ol zālīme ḳıyās itmeñ

730 Eger ol seng ise benüm gevher
Şeb ise ol benüm meh-i enver

- 731 Her kişi cürm ile mu‘ āķab olur
‘ Amelinden ķamu muķāsib olur
- 732 Hıayr u şer nık ü bed hıaķā vü řavāb
Ādem oğlı bulur ‘ azāb u řevāb
- 733 Ger şeh-i dādger ü ger bī-dād
Mürdelerüñ kim ola hıayr ile yād
- 734 N’ola ķıldıysa taht-gāhı baña
Żarar itmez anuñ günāhı baña
- 735 Genc ü mālum cihāna bezl ideyin
Ķudretüm yetdügünce ‘ adl ideyin
- 736 Gürg ü şire ķoyunı götüreyin
Atamuñ źulmüni unutturayın
- 737 Hıasletümde ķomayayum bedlük
İtmeyeyin kimesneye dedlük
- 738 Olayın ķün mülk-i kerīm-nihād
Luťf ile mülki ideyin ābād
- 739 Añmayayın güzeşte-i suķanı
Aķmayayın defātir-i küheni
- 740 ‘ Āsiler zilyetini görmeyeyin
Hem ‘ ayubın yüzine urmayayın
- 741 Olayın her kişiye nık-endiş
Olmasunlar bu bendeden dil-riş

- 742 Her kiřinüñ şucın bağışlayayın
řānuma lāyık işler işleyeyin
- 743 Almayayın günehlüler cānın
Kesmeyeyin günāh'çün nānın
- 744 Bunlaruñ bigi niçe va' de-i hūb
Suhan-ı ' azab u dil-keř ü merğūb
- (İ23b)**
- 745 avm-i Fūrs'e ılup řeh Behrām
Virdi nāsuñ ulūbuna ārām¹⁰⁹
- 746 İstimāletler eyleyüp bī-ħadd
Va' deler ıldı ni' met-i bī-' add
- 747 Anda çün ħalkını inandurđı
ayğudan urtarup güvendürđı
- 748 Çünki řāh itdi sözlerini tamām
Kiřver-i Fūrs'e virdi tāze nizām
- 749 ħalkı dağı ılup sipās u řenā
Eyleyüp cümle devletine du' ā
- 750 Didiler ey şeh-i muzaffer fer
Hükmüñe rām olaydı kişver
- 751 Ehl-i ' adlūñ çü fāyıķı sensün
Bu serirün de lāyıķı sensün

¹⁰⁹ nāsuñ : ħalkuñ, İ.

- 752 Kurre-i dīde-i siyāhuñsun
 Halef-i Erdeşir bābuñsun
- 753 Şāh u şeh-zādesün hasīb u nesīb
 Mülk-i şāhī saña ezelde naşīb
- 754 Şeh-i ‘ālī-neseb şehensehsün
 Tā Gīv-i mūriş şāha dek şehsün
- 755 Bu maķālātı gūş idüp Behrām
 Eyleyüp kavm-i Fars’a ikrām
- 756 Didi hācet degül dağı i‘zār
 Şimdiden girü muhalsuz nā-çār
- 757 Geçmişüzdür kamu geçenlerden
 Fāriğuz gelmeyüp kaçanlardan
- 758 Mā-cerā hīne yef‘ alūhu cerā¹¹⁰
 Bes ne hācet arada çün ü çerā¹¹¹
- 759 Likin ol kimse kim size hāndur
 Kātımızda henüz bir oğlandur
- 760 Almazam zūr ile ben andan tāc
 Eylerem anı kıpuma muhtāc
- 761 İtmezem kimseyile gavgā ben
 Kılmazam taht’çün müdārā ben

¹¹⁰ Mā-cerā hīne yef‘ alūhu cerā : Gerçekleşecek olan, yapıldığı zaman gerçekleşir.

¹¹¹ ü : —, İ.

(İ24a)

- 762 Pādşāhum sülāle-i Cemşīd
Nūr-baḥşum cihāna çün ḥurşīd
- 763 Kişver-i Pārsī ḥazīnemdür
Mülk-i Tāzī serāy u ḥānemdür¹¹²
- 764 Baña Münzir sebīl idüp nānı
Şāh Nu‘mān feda kıılır cānı
- 765 Olmaya zūr ile musaḥḥir-i dūn
Taḥt-ı Cemşīd ü tāk-ı Ferīdūn
- 766 Tutmaya taḥt-ı pādşāhı sipāh
Varmaya cāy-ı zayfuma rübāh
- 767 Ger der-i ğāre girmek istese ded
Perde-i ‘ankebūt olur mı sed
- 768 Olmaya ejder ile bir zünbūr
Döymeye pāy-ı file peşşe vü mūr
- 769 Heybet-i berde döymeye çaylāk
Şarşara karşı turmaya bayrak
- 770 Bu kelamum çü şāfi şerbetdür
Ol marīze ğarāz naşīḥatdür
- 771 Mürdur ol baña çü mār degül
Ġarāzum ceng ü kārzār degül

¹¹² u : —, İ.

772 Geçdüm ol düşmenün haṭāsından
Geçmedüm dostlar rızāsından¹¹³

(A31b)

773 Līk bu da‘ vīye gerek ma‘ nī
Şābit olmaya ma‘ nīsiz da‘ vī

774 Olmasa ger güvāh u bürhānuñ
Zāhir olur sözünde buṭlānun

775 Hücetüm budur eylemeñ te‘ hīr
Sür‘ at ile ṭuruñ buluñ iki şīr

776 Yāvuz u çābük ola ‘ izzümde
Pençesi tīg-i tīz ü rezmde

777 Vaḥşī vü tünd-ḥūy u ḥıřm-alūd
Nefesi āteşin ü hem pür-dūd

778 Getürüñ ol dü şīri meydāna
Ḥāzır olsun diyüñ ehl-i dīvāna

(İ24b)

779 Ḥaber eylen fakīr ile bāya
Ḳamu gelsünler ol temāşāya

780 Ol iki şīrūñ orṭasında hemān
Tāc-ı şāhīy[i] ḳoyun nişāne ‘ ayān¹¹⁴

781 Her kim alursa pādşāh olsun
Ḳıřver-i Pārsī’ye şāh olsun

¹¹³ dostlar : dostların, İ.

¹¹⁴ hemān : ‘ ayān, İ; ‘ ayān : hemān, İ.

- 782 Olmasun ara yirde ceng ü kıtāl
Gelmesün kimseye Һasār u vebāl
- 783 İşidüp bu sözi Һamu leşker
Didiler āferīn eyā server
- 784 Cümlesi rāyını pesend itdi
Şānını şehine bülend itdi
- 785 Çünkim bu ‘ahdi itdiler taqrīr
Buldılar lā-büdd ol zamān iki şīr
- 786 Buluban bu Һarārla teskīn
İtdiler aña bir günü ta‘yīn
- 787 Kıldılar Һalk-ı ‘ālem içre nidā
Bildi ol vaqti şehryār u gedā
- 788 Şāh-ı Һāver seher çeküp i‘lām
Leşker-i nūrı bindürüp eyyām
- 789 Şaldı şāh-ı zemīne çün pertev
Virdi mülk-i cihāna revnāķ-ı nev
- 790 Ğurret-i māh olup yine ğarrā
Geldi bezmine zühre-i zehrā
- 791 Bāĝ-ı dünya çü rüz olup enver
‘Ālem oldı çü gülşen-i aҺzar

- 792 Kārdārān u kārfermāyān
Hem k̄ūy-1 dest ü hem k̄ūy-1 rāyān¹¹⁵
- 793 Gūş idenler dirildiler ol gün
Şanki ʿīd olmuş idi yād u gün
- 794 Ol iki şīrin ortasında ʿayān
Ḳodılar tāc-1 ḥusrevī çü nişān
- 795 Ol iki şāhı itdiler iḥzār
Kʿeyleyeler hūnerlerin izhār
- (İ25a)**
- 796 Didi Kistrāʿya ol zamān Behrām
İşde meydān eger degülseñ ḥām
- 797 Yezdgürd oğlına dönüp Kistrā
Didi lāf idüp eyleme ğavġā
- 798 Çünki geldüñ bu yola merdāne
Lāf u daʿ vīyle hem bu meydāne
- 799 Hūnerüñ var ise yūri ilerü
Pehlüvānlar öñünde ṭurma girü
- 800 Gūş idüp bu sözi şeh Behrām
Bir nefes daḥı kılmadı ārām
- 801 Yūriyüp şīre toġru şeh nā-çār
Pūştine birisinüñ oldu süvār

¹¹⁵Hem k̄ūy-1 dest ü hem k̄ūy-1 rāyān : Hem k̄ūy-1 dest idi hem k̄ūy-1 rāyān, İ.

- 802 Şıyup ol şîr-i ner miyânını
 ıldı hak ile pür dehânını
- 803 Birinüñ dahı kellesine revân
 Urdı müşt-i avî çü gürz-i girân
- 804 Şîr-i arrânı müşt ile yıdı
 İki gözleri patlayup ıdı
- 805 Ol iki şîri çünkim öldürdi
 Derisin yüzdi penbe oldurdi
- 806 Aluban giydi başına tâcı
 Devlet-i adri buldı mi' râcı
- 807 Bu şecâ' at ki eyledi Behrâm
 Bist ü deh sâl idi zamânı tamâm
- 808 Halk u leşker görüp şecâ' atını
 Kerem ü nefsinı seâvetini¹¹⁶
- 809 ıldılar her biri şabâh u mesâ
 Dest ü bâzû-yı pādşâha du' â
- 810 Şâh Behrâm-gür âhen-ten
 Şîr-gîr idi ejdehâ-efgen
- 811 Yoğ idi elde tîr ü şemşîri
 Ger beden-i kemter eyledi şîri

¹¹⁶ — : ü, İ.

812 Gördi bu zür-ı bāzūy[1] Kısra
Kendüy[i] kıldı bende-i ednā

(İ25b)

813 Varup ayağına yüzün sürdi
Dest-būs itdi qarşuda tırdı

814 Didi şāhā kemīne kim çāker
Kullaruñdan haķır ü hem kemter

815 Şalţanat t̄āpuña sezāu'l-haķ
Baht u devlet saña revā muţlāķ¹¹⁷

816 Sāye-i ʿālī pür-sebāt u devām
Devlet-i bākī tābe-rüz kıyām

817 Derisüñ işigüñde kul olayın
Bārgāhunda tek kabül olayın

818 Dimezem mülke olmışam sulţān
Āstānuñda olayın derbān

819 Redd iderseñ gine dönüp gideyin
Yāşım ile cihānı garķ ideyin

820 Rismān-ı peyk-i ʿömrümi çözeyin
Dār-ı dünyāy[1] der-be-der gezeyin¹¹⁸

(A32a)

821 Gördi çün bu tenezzüli Behrām
İtdi Kısra'ya istiķāmet-i tām

¹¹⁷ baht : taht, İ.

¹¹⁸ dünyāy[1] : dünyāda, İ.

- 822 Cān u dilden anı abūl itdi
Hased ũ buĝz u kīnesi gitdi
- 823 İdūp envā[ ] ile riāyetler
ıldı elāf-ı bī-nihāyetler
- 824 Bārgāhında olayın makbūl
Buldı atında itiā u abūl
- 825 Meger evcinde āf-tāb-ı bũlend
Sa[ ] d-ı ekberle eyleyũp peyvend
- 826 Hem eref burcına meh-i tābān
Gelũp itmidi zũhreyile ırān
- 827 Bulmi idi sa[ ] ādet-i sā[ ] āt
Gelmi idi meyāmin-i evāt
- 828 Olmi idi felek mũbārek-fāl
ılmı idi zamāneyi o-āl
- 829 Bat u fāl-i sa[ ] id ile Behrām
Tevsen-i rũzgārı idũp rām¹¹⁹
- (İ26a)**
- 830 Tat-ı Cemid'e gedi oturdı
Bid[ ] at u zũlmi cũmle gŕtũrdi
- 831   Adl ile   ālemi ılup ma[ ] mũr
İtdi alu gŕnũllerũn mesrũr¹²⁰

¹¹⁹ idũp : itdi, İ.

¹²⁰ gŕnũller : gŕnũllerũn, İ.

- 832 Dīde-i dehri eyleyüp rüşen
 Kıldı şahn-ı zemīni çün gülşen
- 833 İtdi halk-ı zamāne şükr-i keşir
 Virdi şükrāneler ğanī vü faķir
- 834 H̄āceler kıldılar hazīne nişār
 La‘l ü yāķūtī bī-hesāb ü şümār
- 835 Aṭlas u zer yığıldı reng-ā-reng¹²¹
 Sīm ile zer çü rīk ü rīze-i seng
- 836 Şāh Behrām’a kihterān u mihān
 Didiler cümle şehryār-ı cihān
- 837 Fuzalā Husrev-i zamān didiler
 Pādşehler hudāygān didiler
- 838 Her kişi şāha āşkār u nihān
 Didi kadrince āferīn ey ḥān
- 839 Çünki şāh oldı ser-bülend-i cihān
 Āsmāndan yüce ‘azīmü’ş-şān
- 840 H̄uṭbe-i ‘adl oķındı adına
 Nām-ı pāki getürdi yādına
- 841 Didi tevfiķ-i Kirdgār irdi
 Baña bu devleti H̄udā virdi

¹²¹ — : u, ĩ.

- 842 İki şîr ortasından almağ tâc
Tîr ü şemşîre olmamağ muhtâc
- 843 Baña maḥzâ ḥaḳḳuñ ‘ inâyetidür
Şaḳlayan bu ḳavli himâyetidür
- 844 Ben daḥı ḥaḳḳa lâyıḳ iş ideyin
Enbiyâ didigi yola gideyin
- 845 Tâ ki kârum olup Ḥudây-pesend
Ḳadrüm ola cihân içinde bülend
- 846 Siz daḥı ey benüm sipâhlarum
Bende-i bârgâh-ı şâhlarum
- (İ26b)**
- 847 Cümle ben gitdügüm yola gidüñ
Yoldan azmayup ol ḳûla gidüñ
- 848 Toğru yoldan çıkup firâr itmeñ
Peşrevsüz ‘ abeş yola gitmeñ
- 849 Rast-kâr oluñ eylemeñ kemlük
Menzil almazsaz itmeñ a‘reclük
- 850 Çünki şâhâne farz olupdur dâd
Olmazam şâh-ı zâlim ü bî-dâd
- 851 Dâd olupdur çü mezheb ü kîşüm
‘Ömrüm oldıḳça ‘adldür işüm
- 852 Ḥalkı çün gördiler şehi ‘âdil
Oluban her kelâmına ḳâyil

- 853 Secde-i şükre vardılar şādān
Tāze gül bigi oldılar ḥandān
- 854 Şāh Behrām-gūr şīr-şikār
Taḥtgāhında oturup her-bār
- 855 ‘Adl ü dād idi pīşesi her-dem
Pür-neşāt idi ḥāṭırı ādem
- 856 Taḥt-ı şāhīde eyleyüp geh rād
Geh giderdi ḥuzūrına dil-şād¹²²
- 857 Ḥalvetinde idüp ḥurūş ile cūş
Mey-i nābı müdām iderdi nūş
- 858 Şeh civan idi ‘unfuvānında
Dil-rubālar çoğ idi yanında
- 859 Kimi Çīnī nigār-ı pür-nīreng
Ḥūb u zībā çü ḥāne-i erjeng
- 860 Kimi Rūmī çü serv-i sīm-endām
Deheni piste çeşmi çün bādām
- 861 Rūm’lar Çīn’den alurdi bāc
Çīnī’ye Rūm’lar virürdi ḥarāc
- 862 Şāh-ı ‘āşık çeküp gam [u] nāzı
Dāyim eylerdi ‘aşk ile bāzı

¹²² Geh giderdi ḥuzūrına dil-şād : Geh ḥuzūrına giderdi dil-şād, İ.

863 Eyleyüp mehlikālar ile neşāt
 ulle-i ara sālmiş idi bisāt

(İ27a)

864 ār bālīş omişdı ün Cemşīd
 Penc nevbet iderdi tā urşīd

865 Şāh Behrām olup mūbārek-fāl
 Māh olurdu uceste ferru-sāl

866 Āb-ı cūlar amu fezānīde
 ārvālar da oldı zānīde

867 Her dıraht oldı mīvedār-ı arī
 Sikkeler tıtdı rūy-ı sīm ü zeri

868 Nie gūninde aftanuñ Behrām
 Nūş iderdi neşāt ile mey-i cām

(A32b)

869 Niesinden sorardı erkānı
 Begler ile iderdi dīvānı

870 Bir nie yıl bu resm ile eyyām
 Geirüp şeh cihāna virdi nizām

871 ‘Āıbet ni‘ metūñ ziyādından
 Emn ile mālūñ öz diyārından

872 Gelūben alka cehl ile tuyān
 Ni‘ met-i aa itdiler kūfrān

873 Oluban māl u ni‘ mete marūr
 Oldılar cānib-i udā’dan dūr

- 874 Lā-cerem ni^ç mete gelüp noķşān
^ç Ālem içre bulunmaz oldu nān
- 875 Rūzgār oldu teng-sāl u şedīd
 Şiddet ü ğam ziyāde ķaķt-ı mezīd
- 876 Ol sebebden cihān olup dil-teng
 Dāne-i gendüm oldu gevhere deng
- 877 Şöyle oldu zamāne ķaķt ol dem
 Birbirin yidi ķurt bigi ādem
- 878 Oldı hālķ-ı cihān cināyet h^ıār
 Yindi ķamu mülevveş ü murdār
- 879 Şāh Behrām-gūr olup āġāh
 Gördi hālķı mişāl-i rīġ siyāh
- 880 Ķamusınıñ vücūdı maķvolmuş
 Cū^ç ucundan niçe kişi ölmüş
- (İ27b)**
- 881 Bes buyurdı şeh-i cihān tekrār
 Her ne yirde ki bulına anbār
- 882 Umenā cem^ç olalar ol yirde
 Ger kırāda eger şehirlerde
- 883 Açalar ķapuların anbāruñ
 Yıķalar yapuların anbāruñ
- 884 Gendüm ü cev neyise bī-ķıymet
 Vireler ķavm-i aça bī-minnet

- 885 Dānenüñ aña kıyil olmayanın
Ādemī aña māyil olmayanın
- 886 Şaçalar cümle murğ-ı vaşşīye
Vireler herīmān u yaşşīye
- 887 Tā ki şeh devletünde toyunup āc
Kalmaya kimse müflis ü muhtāc
- 888 Murğ u māhī kıamu vuḥuş u tuyūr
Bulalar devletinde cümle ḥuzūr
- 889 Çün yetürdi yirine emr-i şāh
Toydı ‘ālem kıamu sefid ü siyāh
- 890 Eyleyüp Ḥālīķ’e sipās u şenā
İtdiler şāh-ı kāmkāra du‘ā
- 891 Zī-mürüvvet zihī civān-merdlik
Kerem ü cūd ile zihī ferdlik
- 892 Kimse devrinde olmaya muhtāc
Ni‘met-i toy ile toya her āc
- 893 Çünkü gördüñ bu şivesin şāhuñ
Nazar it ‘adline şehensāhuñ
- 894 Ğalleler kıymetin ḥazāyinden
Şaluban cümle virdi yanından
- 895 Virilüp narḥ rüziden zāyid
Olmadı kimseye zarar ‘āyid

- 896 Tā gelince zamāne-i ucuzluḡ
Āḡir olunca ḡaḡt u yavuzluḡ
- 897 Varmadı geṡt ü kāre bir kimse
Uymadı rūzgāra bir kimse
- (İ28a)**
- 898 Memleketde ḡamu ḡanī vü faḡīr
Kihter ü mihter ü ṡerīf ü ḡaḡīr
- 899 Ḳamunuñ ḡarcını virüp Behrām
Emrini nāsuñ eyledi itmām
- 900 Bu ḡesāb üzre geḡuben dōrt yıl
Ḳavmini ḡılmış idi fāriḡ-dil
- 901 Her mūhimmāti yād idüp sulṡān
İtmiş idi ḡamusını āsān
- 902 Ol sebebden ‘ināyet-i Yezdān
İriṡüp ḡılmış idi anı ḡān
- 903 Sāl-i ḡaḡt iḡre ger kes ü nā-kes
Bir kiṡi ölmüş idi ancak bes
- 904 ṡāha dindi ḡü ḡıṡṡa-ı mürde
ṡab‘-ı ṡāh oldu ḡün yoḡ efsürde
- 905 Lā-cerem ṡıtdı dergehe yüzünü
‘Ālemü’l-ḡayba söyleyüp sözünü
- 906 ‘Özr ü taḡṡiri yād idüp Behrām
Didi ey rāzıḡ-ı enām u hevām

- 907 ‘ Āleme rızķı baħş iden sensün
Ferd ü vehhāb ü zü’l-minen sensün
- 908 Ķudretüñdür alan ne var artuķ
Artuğı eksük eksügi artuķ
- 909 Bendeyüm nā-tüvān u vüs‘üm yoķ
K’eyleyem bir arınca arnın oķ
- 910 ıldığınca felek Şeb u rüzi
Yetürürsen ħalāyıa rüzi
- 911 ullaruñdan bucada bir muħtāc
Ne zarar baña ger olursa āc
- 912 Ķünkü emrüñle devr ider devvār
Benüm ol ortada ne cürmüm var
- 913 Tuymadum bir ħaber ħesābından
Oumadum varaķ kitābından
- 914 Őāh Behrām olup teferruħ-sāz
Eyleyüp rabbine sücüd u niyāz
- (İ28b)**
- 915 albe geldikçe bu leāyifden
Geldi āvāze Őāha ħātifden
- 916 Ki yüzüñ Őuyına senüñ Yezdān
Eyleyüp ħala raħmet ü gufrān

(A33a)

- 917 Bu belāy[1] giderdi ḥalkuñdan
Ya‘ ni қаһı götürdi ḥalkuñdan¹²³
- 918 Sen ki maḥlūq-ı ḥaḫsun ey Behrām
Çeküben neng-i ḥalk ü ğayret-i tām
- 919 Elem-i cū‘ ile faḫīr ü gedā
Görmedüñ nā-geh olmasını revā
- 920 Ben ki ḥallāq-ı aşl u erkānum
Rāzıq-ı ins ü cinn ü ḥayvānum
- 921 Қande görem revā bu ḥaşleti ben
K’ideler ḫullarum baña bed zan
- 922 ‘İzzetüm ḥaḫḫı’çün eyā Behrām
Şimdiden şoñra gerdiş olup rām
- 923 Vüs‘at ile geçür her eyyāmı
Rüz u üsbü‘ vü māh ile ‘āmı
- 924 Ölümi de giderdüm ilüñden
Dört yıla dek götürdüm ilüñden
- 925 Kimse ölmeye dört yıl evvelince
Gelmeye ölüm ol şavulınca
- 926 Çünkü fermān-ı kudret-i Bārī
Oldı bu resme vārid ü cārī

¹²³ götürdi : giderdi, İ.

- 927 Memleketde olup em̄nlikler
Her diyār içi ʔoldı Őenlikler
- 928 Kişver-i Farsī olup ābād
Kulle-i kũhe urdılar bũnyād
- 929 İŐfahān'dan varınca tā derri
Hāne-ber-hāne olmuş idi çũni
- 930 Gitse ʔam ũzre bir kimesne yayān
İŐfahān'dan Rey'e varurdu ' ayān
- 931 Ger iderseñ bu kũlũme sen kāl¹²⁴
' Ahde rāviyedũr menem naŐkāl
- (İ29a)**
- 932 Gerçi kim çoğ idi horende-i nān
Vardı nān veli dũ-Şad handān
- 933 Eyle sen dahı ey refiķa-Őinās
Ni' metũñ ğayrısında nāne kiyās¹²⁵
- 934 Ādemī ʔolmuŐ idi deşt ile kũh
' Ayş iderdi kāmũ gũrũh gũrũh
- 935 Bağlamışlardı Şaf niçe ferseng
Ber-baʔ u nāy u' ũd idi def ũ çeng
- 936 Kalmamışdı kimesne bu Őuda
' İŞret idi çemende her Őuda

¹²⁴ Ger iderseñ bu kũlũme sen kāl : Ger iderseñ benũm bu kũlũme kāl, İ.

¹²⁵ ğayrısında : baķında (?), A.

- 937 Her kişi düşmüş idi bang-1 neye
Her yarağı şatup virdi meye
- 938 ‘ Āleme virmeyüp ney ü ‘ averi
Meye virmişdi dır‘ -1 dāveri
- 939 Olup āsūde řatl u maktelden
Her silāhı şomışdı ĥalk-1 elden
- 940 Virmiş idi felek çü āmin ü amān
Ŧolmiř idi mey ü ney ile cihān
- 941 Bāy u yoĥsula ‘ āmdı bu ‘ ayş
Olmasun diyü nā-tüvān-1 dil-rīř
- 942 Giderüp sīneden buĥl u keydün
şeh şayurmişdi cümleññ şaydın
- 943 Cümlesine yitiřdürüp rūzi
Aña baĥř itmiř idi her rūzi
- 944 Nīm-evvelde geşt iderlerdi
Nīm-āĥirde cām iđerlerdi¹²⁶
- 945 şenlik olsa ‘ acib mi kişver ü il
Almamışdı ĥarācını yidi yıl
- 946 Altı biñ vardı muđannīler
Her biri gül‘ izār u sīmīn-ber

¹²⁶ cām içerlerdi : ‘ ayş iderlerdi, İ.

- 947 Her diyârı varup gezerlerdi
 aygunuñ bağrını ezerlerdi
- 948 Halk ile yiyüben ierlerdi
 Dillerüñ päsını aarlardı
- (İ29b)**
- 949 Tâli‘ i şür idi ol ezmānuñ
 Şāhibi zühreyidi devrānuñ
- 950 Şol maħalde ki cüş idüp sevdā
 Ketħüdā ola zühre-i zehrā
- 951 Ğam ola mı anuñ bigi demde
 Yā küdüret mizāc-ı ādemde
- 952 Şāha bir gün hücüm idüp efkār
 İstemişdi dil çü şiri şikār
- 953 Şeh süvār olup Aşkar’a dil-şād
 Yüridi şaydgāha toğrı çü bād
- 954 Şāhuñ altında raqş idüp Aşkar
 Şarşar idi zemīni çün şarşar
- 955 Şeh tururdi yaluñuz ilden dūr
 Uđradı öñine sürüsiyle gūr
- 956 Nie ħar-gūruñ aluban serini
 Ol sürünüñ düşürdi ekşerini
- 957 Çün azāyidi tiri ol māhuñ
 Yire düşmezdi atdığı şāhuñ

- 958 Vardı bir kenîzi şāhuñ hūb
 ʤalʕ at-ı nîk ü manzar-ı merġüb
- 959 Ğıybetinden elüñ kayırmazdı
 Şāh özünden anı ayırmazdı
- 960 Bile alup giderdi her cāya
 Bāġ u bostān u kūh u şahrāya
- 961 Fitne nām idi fitne-i ʕ ālem
 Muġtenim kılmış idi şāhı hem
- 962 Tāze rüy idi çün bahār-ı behişt
 Hoş hırām idi şanki ʕ arʕ ar-ı geşt
- 963 Yaşınurdu kâmer yanaġından
 Uşanurdu şeker tuġaġından
- 964 Bu cemāl ile Fitne-i devrān
 Ehl-i sâz idi ʕ andelib-elhān
- 965 Şanki māh idi çāpük ü rakķāş
 Şeh kaţında ʕ azîz idi hem hāş
- (A33b) (İ30a)**
- 966 Murġ-ı vaġşî işitse āvāzın
 Gūş-ı cān ile dinlese sâzın
- 967 Ol tuyūr-ı hevā çü berg-i hazān
 Dökülürlerdi topraġa yeksān

- 968 İldızı şāh ile barışmışdı¹²⁷
Yağ idi bāl ile qarışmışdı
- 969 Engübīn idi revgān-ālūde
Çerb ü şīrin çü şan pālūde
- 970 Fitne'yile şeh-i cihān her-dem
Kūh u şahrāda oluban hem-dem
- 971 Eyler idi hemīşe ʿ işretler
Sāz u söz ü semāʿ u muḥabbetler
- 972 Tīr idi sāzı şāh Behrām'un¹²⁸
Çeng idi sāzı ol dil-ārāmuñ
- 973 Şāh iderdi ğazāl u gūr ile ceng
Mehlikā çengine ururdu çeng
- 974 Şāh Behrām-gūr u şīr-efgen
Fitne'yile çü şekker ü revgān
- 975 Gözler iken şikārımı çün yüz
Nā-gehān kopdı qarşudan bir toz
- 976 Gördi şeh kim gelür niçe ḥar-gūr
Görüp anı kemāna eyledi zūr
- 977 Yire düşürdi niçesin anuñ
Bahre yetürdi seylini kanuñ

¹²⁷ İldız : yıldız, İ.

¹²⁸ — : şāh, İ.

978 ana boyandı ehre-i ahrā
Lālezār oldu gūlen-i adrā

979 Meger ol tenūk-em-i Tātārī
Eyleyüp āha nāz u  ayyārī

980 Amadı āha perde-i rāzı
İtmedi lāyık olan i zāzı

981 eh ki atında iledi ad-kār
Dimedi āha āferīn yek-bār

982 Aña āh incinüp didi tekrār
Bu kenīze revā degūl gūftār

(İ30b)

983 em-i tenkīdi gōrmedi eerūm
Gōze gōstermedi benūm hūnerūm

984 Bu aralıda nā-gehān bir gūr
ıkageldi revān ū lem a-ı nūr

985 Fitne'ye yūzini dōnūp Behrām
Didi bu aydı eyleyelūm rām

986 Neresinden urayın eyle beyān
Tā gōresūn hūner yūzini  ayān

987 Dōnūben Fitne didi ey server
Hūnerūñ vārını bugün gōster

988 Didigūm bu ki ayduñı gōresūn
oynaından revān anı urasun

- 989 Hnerñ tri varuban yirine
 7oynağından 7ıķup ge7e serine
- 990 İledp ķuyrıđın ķulađına
 7atasun başını ayağına
- 991 İşdp bu szi şeh-i meyyl
 Ele alup kemnını der-ħl
- 992 Urdı gr-ı revendeye bir tr
 Eyledi bş ile ayağın bir
- 993 Didigi bigi urdı naħcri
 ‘ciz eyledi Fitne’yi tri
- 994 şh Behrm idp kenze ĥıtab
 Gsterp 7ehre-i cell u ‘iķb
- 995 Didi grdñ mi bu hner nicedr
 Cnbiş-i tr  bu gzer nicedr¹²⁹
- 996 Ol kenz eyleyp tekebbr  nz
 A7dı şh-ı cihna ol dem rz
- 997 Didi şh bu grdigm sr
 Ehl-i idmna olmaya dşvr
- 998 Zrekn u sern-ı heft-iķlm
 Eyleypdr saña ķamu ta‘ lm

¹²⁹ cnbiş-i tr : cnbiş  tr, İ.

- 999 Hem gice gündüz eyleyüp idmān
Çalışırsun kemān ile her-ān
- (İ31a)**
- 1000 Hem gidermezsün oqını elden
Böyledür vaзі‘ u hālũñ evvelden
- 1001 Hüner olmaya müdmine bu kār
Şāha fahr eylemeñ bunuñla ‘ār
- 1002 Şāh işidüp bu sözleri der-hāl
Göñlüne geldi ğayret ile melāl
- 1003 Āteş-i kīne yaqdı sīnesini
Āşkār itdi hışm u kīnesini
- 1004 Ğazab idüp revān o sā‘ at aña
Şeh buyurdu hemān siyāset aña
- 1005 Pādşehler ki kīne-cūy olalar
Bir bahāneyle turş-rūy olalar
- 1006 Qan dökerler yire belā-‘ illet
Qande qaldı ki göreler zahmet
- 1007 Var idi qapusında bir ser-heng
Mīr-zād [u] ehl-i dāniş ü ferheng
- 1008 Tünd-saht idi līkin ol çün şīr
Hem sehim-nāk idi çü gerek kebīr
- 1009 Şāh anı da‘ vet eyleyüp nihān
Didi bitür kenīz işini nihān

1010 Fitne'dür aradan getir gitsün
Merd-i āzāde Fitne'yi n'itsün

1011 Şāhuñ emrini gūş idüp ser-heng
Fitne def^c ine eyleyüp āheng

1012 İledüp hānesine Fitne'y[i] tiz
Çanını dökmek istedi hūn-riz

1013 Fitne-i pür-fettān olup giryān
Didi ser-henge virüben eyman

1014 Çanuma girme bil ki maẓlūmum
Şimdi şehden ırağ u maḥrūmum

(A34a)

1015 Bī-günāhum şaķın baña kıyma
Nefs-i dīvūñ firibine uyma

1016 Ben ki şāhuñ herifidüm hāş
Kūh u şahrāda hem nefes çü havāş

(İ31b)

1017 Şehryāruñ enis ü yāriydüm
Ol cevārīnūñ ihtiyāriydüm

1018 Şeh katında 'aziz iken maḥbūl
Beni izlāl idüp firibile gül

1019 Şāh önünde beni kıilup küstāh
Çaşırını şāhuñ eyledüm sūrāḥ

1020 Söyledüm şāha nā-sezā sözler
Kim şerār ile göyünür özler

- 1021 İtmedüm şāha lāyık i' zāzı
Serd ü bî-hūde eyledüm nāzı
- 1022 Şabrı şāhuñ da kendüden gitdi
Baña lā-büd siyāset emr itdi
- 1023 Sen de қatlümde eyleme ta' cıl
Şeh қatında benüm de қadrüm bil
- 1024 Ola kim şāh işine nādım ola
Ağlaya düşmen şādıķı güle
- 1025 Ger şorarsa şehi dirīğ ile şāv
Fitne şavladı diyü eyle çāv
- 1026 Şāh işidüp sözüñ güvenürse
Қatlüm ile benüm қıvanursa
- 1027 Saña қanum ҳelāl ola тұyasun
Şāhuñ emrini yirine қoyasun
- 1028 Nādım olursa emrine ger şāh
Ekşidürse yüzün sitemkār şāh
- 1029 Görevüz ikimüz de rūy-ı ҳalāş
Olavuz bayağı bigi gine ҳāş
- 1030 Қurtulam ben helāķ u sen қandan
Sen saқardan kemīne zindāndan
- 1031 Bu firīb ile Fitne-i dil-bend
Virdi ser-henge dīnine sevgend

- 1032 Kim uyup dīve bozmaya ‘ahdı
İtmeye Fitne’ye yavuz kaçdı
- 1033 Virdi ser-henge bār ile gevher
La‘l ü yāķūt u sīm-i hās ile zer
- (İ32a)**
- 1034 Şol güherler ki kıymeti çü mehān
Her birisi deger hārāc-ı cihān
- 1035 Aluban bār-ı gevheri ser-heng
Fitne’ye didi olmayup dil-teng
- 1036 Yirüni bekle sākin ol bir dem
Şimdiden şoñra fāriğ ol ebsem
- 1037 Kimse yanuñda itmeyüp yādın¹³⁰
Dilüñe alma daħı şāh adın
- 1038 Kim şorarsa eyitge bu çavūş
Ben kenīze bana ki olup tūş
- 1039 Se-hezār aķçeye şatun aldı
Bu qaravaşı key zebün aldı
- 1040 Bu qarār üzre idinüp peyvend
İçdiler ikisi daħı sevgend
- 1041 Ara yirde geçince bir hafta
Şāh ne çarħ u māh dü hafta

¹³⁰ itmeyüp : añmayup, İ.

- 1042 Şordı ser-henge Fitne hālinden
Emr-i bī-fīkrinüñ me'ālinden
- 1043 Didi şāh emr ile yetürdüm anı
Ejdehā çengine yetürdüm anı
- 1044 Ejdehā yuduban helāk itdi
Fitnesinden cihānı pāk itdi
- 1045 Şāh iştdikde oluban maḥzūn
Gözleri yaşın eyledi Ceyḥūn
- 1046 Gerçi şāh oldı ḥüzn ile dil-teng
Feraḥ oldı velī dil-i ser-heng
- 1047 Başladı Fitne'nüñ ri'āyetine
Çeşm ü cānı bigi himāyetine
- 1048 Bir dihi var idi anuñ ma'mūr
Taḥtgehden ba'īd u ilden dūr
- 1049 Anda yapmışdı bir serāy-ı bülend
Ḥāki müşgīn şuyı gül-āb ile kıand
- 1050 Ṭa'n iderdi na'īme hey'etde
Yol şorardı semāya def'atde
- (İ32b)**
- 1051 Ol serāyı kılup maḥām-ı kenīz
Fitne'yi tıtdı cānı bigi 'azīz
- 1052 Yoğ idi çāvūşuñ daḥı kārı
Heb tavar idi mālınuñ vārı

- 1053 Böyle naql itdi nākīl u rāvī
Nā-gehānī ʔoğırdı bir gāvı
- 1054 Sevdi gūsālesin anuñ Fitne
Fitne'nüñ şaldı cānına fitne
- 1055 Dāyim anı kucağına alurdu
Götürüp ʔaşrına ʔıkarurdu
- 1056 Sevdigünden buzağıyı cānān
Niçe yıl itdi ʔamlını idmān¹³¹
- 1057 Tā kim olınca gāv şeş sāle
Götürürdi anı ʔü gūsāle
- 1058 Ferbih oldıqça gāv-ı nīk-nihād
ʔuvveti Fitne'nüñ olurdu ziyād
- 1059 ʔaşr u bāğında Fitne-i dil-teng
Otururdu belāsına ser-heng
- 1060 ʔıkarup bir niçe cevāhir-i hūb
La' l-i nā-yāb u lü'lü'-i mergūb
- 1061 Viridi ser-henge bunları der-ḥāl
Didi bu işde eyleme ihmāl
- 1062 Bunları şat bahālarını getür
Emrümü bozman yirine yetür

¹³¹ itdi : eyledi, İ.

- 1063 Güsfindü'l-nebāt u kıand u gül-āb
Nuql ü cām u buhūr u ŧem^ç ü ŧerāb
- (A34b)**
- 1064 Zinet it meclis çü ravza-ı hūr
Hāzır eyle ŧerāb u nuql u buhūr
- 1065 ŧehryār ola kim bu cāya gele
Seyr iderken bizüm serāya gele
- 1066 Çün gele ŧayda bu yire Behrām
Eyleme anda bir nefes ārām
- 1067 ŧehryāruñ yapıŧ licāmına
Da^ç vet eyle bu ŧuffe cāmına
- (İ33a)**
- 1068 ŧāhumuz pür-kerīm ü hoş-hūdur¹³²
Nerm ŧabi^ç ü dil-ber ü dil-cūdur
- 1069 İdegörsün niyāz u i^ç zāzı
Eylemez ŧeh saña ser-efrāzı
- 1070 Çün gele bu serāya ol devlet
İdevüz ŧāha aŧl ile hizmet
- 1071 Çün iŧitdi bu sözleri ser-heng
Fitne'nüñ sāzına düzüp āheng
- 1072 Kıayd u esbābı cümle yetürdi
Her kelāmı yirine yetürdi

¹³² — : ü, İ.

- 1073 Hâzır eyledi yirüñ ‘ayş u tere
Murğ u mâhî vü gûsfend ü bere
- 1074 Râh u reyhân u müşg ü ‘üd u buhûr
Nuql -ı şâhân u sâz u bâde vü hûr
- 1075 Aşlıyile füşûl u ebvâbı
Günehiyle düzetti esbâbı
- 1076 Zîb ü fer ki ola şehlere lâyıq
Cümlesin düzdi kâmil ü fâyıq
- 1077 Şâh Behrâm-gür şirîn-kâr
İsteyüp hâtırı hevâ-yı şikâr
- 1078 Arayup deşti sağ ile şolı
Deh ser-henge uğradı yolu¹³³
- 1079 Gördi bir menzili girân-māye
Sebzedür sebze sāyedür sāye
- 1080 Şordı bu yir kimüñ mekânıdur
Kank[ı] şebâzuñ āşiyânıdur
- 1081 Şeh su’âlini gûş idüp ser-heng
İtdi lâ-büd cevâbını āheng
- 1082 Şâh öñünde kılup sücûd u niyâz
Didi ey şehryâr-ı bende-nüvâz

¹³³ uğradı : uğrayup, İ.

- 1083 Sordığı da şehüñ ‘aṭāsıdur
Sāye-i ṭubā semāsıdur
- 1084 Şāhuñ itmāmıdur kemīnesine
Ḳatre-i feyzdür sefinesine
- (İ33b)**
- 1085 Dönüben şāh öñünde ol ser-heng¹³⁴
Eyleyüp sūz u nāleler çün çeng
- 1086 Didi bu sāye pādşāhuñdur
Ḳullaruñ mülk ü mālı şāhuñdur
- 1087 Şāh-ı ‘ālem çeküp ‘inān-ı kerem
Yüzüm üzre n’ola başarsa ḳadem
- 1088 Zerreden ‘ār idüp şeh-i pür-tāb
Ṭutmadı çehresine ebr-niḳāb
- 1089 Küncgāhında geh yatup sultān
Mesken-i künc olur gehi vīrān¹³⁵
- 1090 Gūş idüp bu ṭazarru‘ı şeh Behrām¹³⁶
Ḳıldı ser-henge luṭfile ikrām
- 1091 Didi ḳatlān-ı şikārdan dönicek
İşdeyüz şimdi kārdan dönicek
- 1092 Ḳonaruz ḥānuña yarāğuñ gör
Şām ile varuruz çerāğuñ gör

¹³⁴ Dönüben şāh öñünde ol ser-heng : Şāh öñünde dönüben ol ser-heng, İ.

¹³⁵ gehi : geh, İ.

¹³⁶ — : şeh, İ.

- 1093 Yire yüz urup ol zamān ser-heng
İtmedi bir nefes qarār direng
- 1094 Yüridi hānesine toğrı çü bād
Qaşrını düzdi çün behişt-ābād
- 1095 Şah-ı ʿālem dönüp şikārından
Serd olup göñli şugl-ı kārından
- 1096 Kāse-i mey bigi gelüp cūşa
Eylediʿ azm-i qaşr-ı çāvūşa
- 1097 Sāʿ at-i rūzuñ irmeden ʿaşra
Devletiyle yanaşdı ol qaşra
- 1098 Qadem-i esb-i şāha ol ser-heng
Şaçdı gevherleri çü rīze-i seng
- 1099 Eyleyüp ol zemīni ʿ anber-bīz¹³⁷
Düşdi pāyine muraşsaʿ -bīz
- 1100 Ol ki resm idi pādşāhāne
Hep yetürdi birine şāhāne
- 1101 Şāhibi ol serāy-ı zībāya
Nerdbān itmiş idi şad-pāya
- (İ34a)**
- 1102 Nerdbāndan çıkup şeh-i āfāk
Gördi ol menzili sırāʿ da tāk

¹³⁷ zemīni : zemīn, İ.

- 1103 Zīb ü tezyīni yeg Havernaq'dan
 Kubbesi 'ālī çarḫ-ı ezrāqdan
- 1104 Şāhib-i ḥāne eyleyüp 'izzet
 Her neyise şerāiṭ ü ḥıdmet
- 1105 Cümlesin bī-kuşūr edā itdi
 Şehryāra ṭurup duā' itdi
- 1106 Çekdi evvel ḥuzūra ni' metler
 'Aqabınca gül-āb u şerbetler
- 1107 Āḥir olup yenildi çün ni' met
 Ḥāṭırı şāhuñ istedi 'işret
- 1108 Mey-i nāb-ı muğāna kıldı taleb
 İstedi nuql u cām sāz u ṭarab¹³⁸
- 1109 Ḥāzır itmişdi cümlesin ser-heng
 Şundılar şāha bāde-i gül-reng
- 1110 Sāğarı şāh içüp şafā sürdi
 Hücre-i sīneden ğamı sürdi
- 1111 Şāhib-i kaşra şāh-ı feth ü zafer
 Söyleyüp luṭf ile suḥen çü güher¹³⁹
- 1112 Didi 'ömrüñ yitişdi heştāde
 Dirilürsün civān u āzāde¹⁴⁰

¹³⁸ sāz ṭarab : sāz u ṭarab, İ.

¹³⁹ çü güher : cevher, İ.

¹⁴⁰ u : —, İ.

(A35a)

- 1113 Saña çünkim yeterdi külbe-i t̄aḳ
Neydi bu revāḳ-ı heft-ṭabāḳ
- 1114 Yüz urup didi şāhib-i ḥāne
Ey şeh-i kāmyāb u ferzāne
- 1115 Devletüñde cihāne cānum ben
Gerçi pīrüm velī civānum ben
- 1116 ‘Acib itme bu ḥāli ey şāh
‘Ömrüñi dāyim eylesün Allah
- 1117 Daḥı a‘ceb budur anı diyeyin
Ḳışşamı şehryāra söyleyeyin
- 1118 Bir kızum var benüm çü bedr-i münīr
Ḳuvvet-i bāzusına döymez şīr

(İ34b)

- 1119 Alt[1] yaşında var ola bir gāv
Berye vü şāhdār u bezek çāv
- 1120 Götürüp gāvı boynına ol māh
Çıkarur bu nazargehe her-gāh
- 1121 Nerdbāndan çıkar çü kebg-ḥırām
Yolda diñlenmez eylemez ārām
- 1122 Şāh işitdikde tañlayup ānī
Görmek istedi anları ānī

- 1123 Didi ser-henge gülmezüz yüzine
Görmeyince inanmazuz sözine
- 1124 Lā-cerem tırdı çāvūş eyledi hīz
Fitne'ye toğrı vardı ol dem tīz
- 1125 Şeh kıatından çü şevķ ile gitdi
Fitne'ye mā-cerāy[1] ' arz itdi
- 1126 Gūş edince hadīş-i şāhı ' ayān
Fitne tırdı revān çü serv-i revān
- 1127 Kendüye virdi zīb ü zīnet ü fer
Çīnī'ler bigi bağladı zīver
- 1128 Virüben servine ser-efrāzı
Çeşmine çekdi sürme-i nāzı
- 1129 Varmāğa pür-sitāre şeh yüzine
' Aķd-ı Pervīn taķındı meh yüzine
- 1130 Ca' d-ı zūlfün kılup çü hālķa-i çār
Kıldı genc-i ruķīne hācibdār
- 1131 Ğamze-i sāhirin düzüp ğammāz
Nergisin kıldı sihr ile mümtāz
- 1132 Çeşm-i fettān ile kılup efsūn
Āhū-yı Çīn'i eyledi meftūn
- 1133 Ruķ-ı gül-pūşına düşüp jāle
Buldi nesrīni peyker-i lāle

1134 Huld-ı zībā bahārına ‘āşık
Hüsn-i ‘Azrā ‘izārına Vāmık

1135 Pîç-i zülfiyle gör bu naḥcîri
Gerden-i şîre daḳdı zencîri

(İ35a)

1136 Şāha şunmağa sîb-i ğabğabını
Tercümān itdi gül-şeker lebini

1137 Şol ki tezyîn idi kemāliyle
Düzedüp bî-bedel cemāliyle

1138 Tırdı yirinde ol çekîde gül-āb
Yürüdi ğāva toĝrı çün meh-tāb

1139 Tañlama ğāva vardısa bedri
Burc-ı şūr üzerüme bulur ḳadri

1140 Götürüp ğāvı māh-tāb-ı münîr
Yürüdi nerdbāna hem-çün şîr

1141 Nerdbāndan çıḳup çü kebg ü‘ iḳāb
Vardı şāhuñ ḥuzūrına meh-tāb

1142 Şah öñünde ḳılup niyāz u şenā¹⁴¹
Tırdı çün serv-i dil-keş ü zībā

1143 K’āhū boynında ğāvı çün gördi¹⁴²
Şāh çün zayğam ol zamān tırdı

¹⁴¹ niyāz : du‘ ā, İ.

¹⁴² K’āhū boynında ğāvı çün gördi : K’āhū boynında çün ğāv gördi, İ.

- 1144 ʿ Acebe vardı şehryār ol dem
Didi itmez bunı ben-i ādem
- 1145 Oturanlar ılup teʿ accüpler
amusı ıldılar terġıbler
- 1146 Didiler feyyil ola bu kāra mekr
Yoħsa döymez bu bāra zūr-ı beşer¹⁴³
- 1147 Şāh Behrām-gūr nīk-endīş
Didi ekmen ʿ abeş yire teşvīş
- 1148 Bu hüner saʿ y u zūr ile olmaz
Şīr-i ter de bu ħāleti bulmaz
- 1149 Her hünerde gerek mūrūr-ı zamān
Rūzgār-ı derāz ile idmān
- 1150 Ādeme tā kim el vire ol kār
İşleye anı görmeye düşvār
- 1151 Gūş idüp şeh kelāmını duħter
Mihterine duʿ a ılup kemter
- 1152 Didi şāhā ulu ġarāmetdür
Āħir ile şehe nedāmetdür
- (İ35b)**
- 1153 Gāva niçün delīl ola idmān
Olmaya ġūra hüccet ü bürhān

¹⁴³ zūr-ı beşer : nevʿ -i beşer, İ.

- 1154 Götürem gāvı diyeler ta‘līm
Dinmeye gūra bes nedür bu bīm
- 1155 Gūş idüp bu daķıķa Őeh-i gūr
Geldi yādına ķıŐŐa-i ħar-gūr
- 1156 Añladı aşl-ı kār u taķrī‘i
Zaĥmet-i ta‘n u ħār-ı teŐnī‘i
- 1157 Őaldırup burķa‘ı yüzünden māh
Gördi dildār u dil-pezīrin Őāh
- 1158 Őāh Behrām-gūr olup meyyāl
Bağrına başdı Fitne’yi derĥāl
- 1159 Seng-i bī-cenge tīğini bileği
Fitne’den Őırdı ‘öźrini diledi
- 1160 Çekdi yārın kenāra çün‘ āŐıķ
Serve Őarıldı Şanki ŐarmāŐıķ
- 1161 ŐiŐe-i çeŐmi dökđi cūy-ı gül-āb
Gül ü nergis aķıtdılar seylāb
- 1162 KīŐ-i baĥrīn dīde-i nāĥīd
Şaçdı māh üzre eşk-i mürvārīd
- (A35b)
- 1163 Ehl-i meclis görünce bu ĥālī
Đıldılar ĥāneyi o dem ĥālī

- 1164 aldı řāh ile ol hūmā-peyker
Māh-tāb ile Hūusrev-i hāver¹⁴⁴
- 1165 ūn kırān itdi māh ile Behrām
Eyleyūp anda  ōzrini itmām
- 1166 Didi kıldumsa ger yirūñ zindān
Pūr-gūnāhum atuñda ıl ihsān
- 1167 Seni yadıysa āteř-i hicrān
Beni daı yaupdur ol nīrān
- 1168 Hālī oldıysa Fitne-i devrān
 Āciz ū mūfteten benūm ezmān
- 1169 Vaşf-ı hālını řāh idince beyān
Fitne-i la l-leb de adı dehān
- (İ36a)**
- 1170 Hem-ū sūsen ekūp sitān-zebān
Didi ey řehryār-ı fitne-niřān
- 1171 Beni kılduñsa hecr ile mūrde
şimdi kılduñ viřāl ile zinde
- 1172 addūmi kıldıysa ğam n'ola be
Kūh-ı Elbrūz'da ala mı ğam hi
- 1173 řāh bilsūn řehe muabbetūmi
Cān u dilden hūlūř-ı řefatūmi

¹⁴⁴ Hūusrev-i hāver : Hūusrev ū hāver, İ.

- 1174 Bî-edeblik kim eyledüm ey şâh
Sırrını bilmedüñ ‘ alîmallah
- 1175 Tîr kim gûra urmuş idi şâh
Aña taḥsîn iderdi mâhî vü mâh
- 1176 Dest-i şâha zemîn iderdi şenâ
Asmân-ı şaştına kııurdu du‘ â
- 1177 Nâ-pesend oldıgum buyidi şehâ¹⁴⁵
İtmedigüm shehe sipâs u şenâ
- 1178 Şaḫınurdum şehi yavuz gözden
Şaḫlar idüm ḫamu yaman sözden
- 1179 Buyidi bendeye olan ḫâcib
Ol edebsüzlüğe de hem mücib
- 1180 Şâh Behrâm idüp bu sözleri güş
Bâḫınından muḫabbet eyledi cüş
- 1181 Didi ḫaḫdur ḫamu sözüñ Fitne
Dâyimâ ḫaḫkadur yüzüñ Fitne
- 1182 Saña yañlış diyen muânîddür
Şıdḫuña bu sözüñ de şâhiddür
- 1183 Şâh ser-henge eyleyüp iclâl
Virdi mülk ile bî-nihâyet mâl

¹⁴⁵ nâ-pesend : bî-pesend, İ.

1184 Didi senden Hudā olup hoşnūd
Bulasun ‘ömr ü māl-ı nā-ma‘ dūd

1185 Her hātırdan emīn ide seni haq
Olasun şād u fāriğ-i muṭlaq

1186 Ebedī eyleyüp beni dil-şād
Hūn-ı nā-haḳdan eyledün āzād

(İ36b)

1187 Ger kılsam saña cezā-yı ğaraz
Senüñ ihsānuña ola mı ‘ arz

1188 Şāh ser-henge idüp ikrāmı
Mümkün oldıqça itdi enāmı

1189 İylüğini anuñ şümār itdi
Birisine ‘ arz-ı hezār itdi

1190 Buldı qatında iḥtişāş-ı qabūl
Oldı mīr ü muqarreb ü maqḳbūl

1191 Fitne’yi aldı taḥtına gitdi
Dinlerince aña nikāḥ itdi

1192 Sürdi anuñla rüz u şeb ‘ işret
Hurrem ü hoş-dil eyledi muḥabbet

1193 Bir zamān pīşesini ‘ ayş itdi
Fitne’yi kendüzine iş itdi

1194 Sāz u söz idi ‘ ayş u nūş müdām
Rūzgārından almış idi kām

- 1195 Ol  arablarda mu rib-i  avv l
Bu ma alı didi m n sib h l

 AZEL

F 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'il n

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 1196 M flis iken k nc-i  amda genc   m l buldum bug n
G r-ı fir atde yaturken t ze c n buldum bug n
- 1197 D zah-ı  asretde yanarken mu' azzeb n -geh n
H r-ı rıdv n ile b g u bost n buldum bug n
- 1198 S bı a h r-ı bel da ' andel b id m es r
H liy   a r-ı na' im   g lsit n buldum bug n
- 1199 S yesinde r hat u  s de- h l itsem n'ola¹⁴⁶
Serv-i n zı  b  b g-ı cin n buldum bug n
- 1200  e m-i fett nına dil meft n olursa ta n deg l
Nergis-i ser-fitne-i  hir zam n buldum bug n
- 1201 Ol civ n-bahtu n  amından ger i p r m n -t v n
Devlet-i va lında baht-ı nev-civ n buldum bug n
- 1202 Ey H y t  z r id m  am g  esinde n -mur d
Himmet-i  ah ile ma  ud-ı cih n buldum bug n
- ( 37a)**
- 1203  azel-i p r-ter neyi  oyalum
Defter-i ' a k-ı mesnev  diyel m

¹⁴⁶ itsem : olsam,  .

- 1204 Bî-nişāndan sebze nişān virelüm
Ol vilāyetden armağan virelüm
- 1205 Ezelî mihri cāna düşmişdi
Leşker-i kişverine üşmişdi
- 1206 Düşmemişdi henüz hevāsı dile
Āteşi düşmiş idi āb u güle
- 1207 Āşināyidi cān anuñla ezel
Kişver-i dilde olmaz idi cedel
- 1208 ‘ Ālem-i şefkat ü muḥabbet idi
Sīneler şāfi pür-meveddet idi
- 1209 Şimdi tutdı cihānı naqş-ı ḥiyel
‘ Ālem ü mülke ṭoldı ceng ü cedel¹⁴⁷
- 1210 Çünkü ‘ ām oldı ‘ āleme kışşa
Çıqdı Behrām-gūr’a da ḥişşe¹⁴⁸
- (A36a)**
- 1211 Ḥusrev-i nerm kūy u āhen-ten
Şāh Behrām-gūr u şīr-efgen
- 1212 Gerçi mülk-i cihāna şāh oldı
Kişver-i Furs’e pādşāh oldı
- 1213 Līkin işi hemīşe şubḥ ile şām
Geh şikār idi gāhi şürb müdām

¹⁴⁷ — : ü, İ.

¹⁴⁸ Bu beyit İ nüshasında yer almamaktadır.

- 1214 Hālî olmazdı vaqti şoĥbetden
Māh-rūlarla ʿayş u ʿişretten
- 1215 Var idi ol zamānda bir ʿāqıl
Pîr ü dānā muĥābbet ü fāzıl¹⁴⁹
- 1216 İĥtiyār-ı zemāne Nersî nām
Hem-laĥab bā-birāder-i Behrām
- 1217 Hem kūy-ı rāy u hem tamām endiş
Ķalbi şāfi emîn ü bî-teşvîş
- 1218 Şāh-ı dānāyidi anuñ nesli
Key aşîl idi ferʿi hem aşli
- 1219 Şehryār olmaz idi andan dūr
Hem raĥîĶ idi şāha hem destūr
- 1220 Vardı anuñ üç oĥlı key fāzıl
Dāniş ehli müdebbir ü kāmîl
- (İ37b)**
- 1221 Ulu oĥlı ki mîr idi pür-dād
Dirler idi aña Zerāvendād
- 1222 ʿĀrif-i dehr idi refîĶa-şinās
Pād-ı sābiydi bî-ĥesāb u Ķiyās
- 1223 Hem debîr idi bî-naẓîr-i cihān
Cümle zabtında defter ü dîvān

¹⁴⁹ — : ü, î.

- 1224 Ol sebebden şeh-i cihān anı
İtmiş idi emīr-i dīvānı
- 1225 Hükmi nāfızdi cümle ‘Acem’e
İnkıyād itmiş idi halkı heme¹⁵⁰
- 1226 Ol iki oğlu daḥı beglerdi
Ḳavm-i A‘cām içinde yeglerdi
- 1227 Her birisi ol iki şamşāmuñ
Nāyib-i ḥāşiyidi Behrām’uñ
- 1228 Neyse kār-ı kişver ü iqlīm
Bunlara kılmış idi şeh teslīm
- 1229 Her nice itseler iderlerdi
Nā-sezā yollara giderlerdi
- 1230 Kimi yapup kimi yıkarlardı
‘Āleme od urup yaḳarlardı¹⁵¹
- 1231 Tīşveş her yire şunarlardı
Gine kendülere yunarlardı
- 1232 Kıldılar halkı çünkü böyle tırāş
Bu şadālar cihāna oldu fāş
- 1233 Şāh Behrām içinde ḥurrem u şād
‘Aş u nūşında fāriğ ü āzād

¹⁵⁰ halkı : —, İ.

¹⁵¹ 1229 ve 1230. beyitler İ nüshasında yer almamaktadır.

- 1234 Şalţanatdan ferāġat itmişdi
‘Ayş u nūşa  anā‘ at itmişdi
- 1235 Sāz u s z idi r z u Şeb k rı
Mey   maĥb blaydı b z rı
- 1236 Ol sebebden cih n id p nefret
D şmiş idi vil yete fetret
- 1237 Şehr   d h   hiş r u derv ze
 olmiş idi cih na  v ze
- 1238 Her kişi dirdi Ő h Behr m’a
Taĥtını virdi b de v  c ma
- 1239 D nini Çatdı naĥd-1 d n ra
Varını virdi mu rib u y ra
- (I38a)**
- 1240 Kim n  olursa hem-demi b de
Naĥd-1 ‘ mrini ol vir r b de
- 1241 Bu Őad lar cih na  v  oldı
Şayt ile Őavtı ‘ leme  oldı
- 1242 Vardı bu kışsa  in-M  in’e
 ttdi ĥ kanı işid p k ne
- 1243  ama‘ id p ‘Acem vil yetine
D şdi anuň fikrine fer setine¹⁵²

¹⁵² D şdi anuň fikrine fer setine : D şdi fikrine anuň fer setine, İ.

- 1244 Başladı cem^ç -i leşkere der-ḥāl
Dergehi genc ü ḥazāyin ü emvāl
- 1245 Fürs'i ṭutmāğa eyleyüp āheng
Dürdi üç yüz biñ er çü bebir ü peleng
- 1246 Āb-ı Ceyḥūn geçdi şāhāne
Zararı degdi tā Ḥorasan'e
- 1247 Şāh-ı ḥāḡan-ı Çinī şevket ile
Yüridi Fürs'e yatlu niyyet ile
- 1248 Şāyi^ç olup bu ḥādise ^ç āma
^ç Āḡıbet irdi semi^ç Behrām'a
- 1249 İşidüp düşdi cānına tāsa
Döndi ^ç id-i ḥucestesı yāsa
- 1250 İ^ç tiḡād eylemezdi kişverine
Yoğ idi i^ç timādı leşkerine
- 1251 Leşkerüñ ḥātırı mükedder idi
Ekşerī şūḡ u nāz-perver idi
- 1252 Ḳavm-i eşrāf u serverān-ı sipāh
Dilleri şāha gülmiş idi siyāh
- 1253 Ol sebebden aña bir ü a^ç yān
Serverān-ı memālik-i Īrān
- 1254 Her biri mülk ü mālını şaḡınup
Zen ü duḡter ^ç ıyālını şaḡınup

1255 İlçi şālup nihānī zindāna
Yazdılar nāme şāh-ı hāḳāna

1256 Didiler ey mülkler içre ulu
Bendeyüz ḳamumuz eli baḡlu

(İ38b)

1257 Saltanat ṫāpuña müsellemdür
Bārgāhuñ āsāsı muḫkemdür

1258 Kişver-i Furs'e şāh olan Behrām
Saltanat işini başarmaz ḡām

1259 Ger varursa ayāḡ ile şāha
Müstaḳīm ü emīn gide rāha

1260 Başını egmez ise ger şāha
Ḳayd u bend ile vara dergāha

(A36b)

1261 İttifāḳın bu firḳa-i 'āmuñ¹⁵³
ṫuydı bir ḡās-ı emīni Behrām' uñ

1262 Şāh Behrām'a vāḳi' ü'l-hālī
Didi cümle mufaşşal aḡvālī

1263 Şāh işidüp şaşurđı kendüzini
Lā-cerem ṫutđı ḳaçmaḡa yüzini

1264 Kendüye ṫuydı olınan ḳaşdı
Leşkerinden ümīdini kesdi

¹⁵³ İttifāḳın : İttifāḳuñ, İ.

- 1265 Kardeşi Nersı'y[i] diküp yirine
 Şehryār itdi anı kişverine
- 1266 Kendüsi sāyeveş nihān oldu
 Kaçdığı gün bigi ' ayān oldu
- 1267 Her kişi didi havf idüp Behrām
 İtmedi çünkü kaşđ ile ikdām
- 1268 Şāh hāķana tırmadı karşu
 Kaçdı tıolundı tırmadı karşu
- 1269 Geldi Behrām'a ' acizle fāķa
 Bu haberler yayıldı āfāķa
- 1270 Kaşid-i Farsı irüp hāna
 Nāmesin şundi şāh hāķana
- 1271 Her ne yazıldıysa mefhūmı
 Okıyup hānuñ oldu ma' lūmı
- 1272 Bildi hāķan ki kendi[y]le Behrām
 İdemez kārzāra hiç ikdām
- 1273 Kaşm-i Furs'üñ hıyānetini tamām
 Nā-bedīd olduğın kaçup Behrām
- (İ39a)**
- 1274 Kaşusın bildi hān-ı Ćin hāķan
 Gül bigi oldu hātırı handān
- 1275 Tir ü şemşiri koyuban elden
 Giymedi dağı dir' ile cevşen

- 1276 Fāriğ oturdı zevk-i ‘ işretde
Dil-rubālarla ‘ ayş u şoḥbetde
- 1277 Bu ḥayāl ile ḥān olup mağrūr
Mest ü fāriğ yaturdı ki maḥmūr
- 1278 Bu ṭarafda şeh-i ‘ Acem Behrām
Bir dem itmezdi dün ü gün ārām
- 1279 Leşker-i ḥāna gönderüp cāsūs
Düşmenüñ vaşfin añladı ma‘ kūs
- 1280 H̄āb-ı ğafletde şāh-ı Çin mağrūr
Rüz u şeb-i ḥafta ser-ḥoş u maḥmūr
- 1281 Düşmenin bildi çünki fāriğ ü bāl
Geldi Behrām’a müjde ber bu fāl
- 1282 Lā-cerem fikr idüp şeh Behrām
Eyledi ḥarb düşmene iḳdām
- 1283 Kılmıṣ idi çü düşmenüñ meftūn
Anı ḳaşd itdi k’eyleye şeb-ḥūn
- 1284 Leşkerinden çıkardı üç yüz merd
Her biri şir-i ceng ü bebir-i neberd
- 1285 Her biri kār-dīde merd-efgen
Pür-silāh ü dil-ber ü pür-cevşen
- 1286 Rüy-ı şahrāda cümlesi çü peleng
Ḳa‘ r-ı deryāda her biri çü neheng

- 1287 Cümle yek-dil çü nār-ı yek-dāne
Gerçi şad-güne kamu yek-hāne
- 1288 Tavrını düşmenüñ bilüp Behrām
Bir nefes **da**hı itmeyüp ārām
- 1289 Yüridi hāna toğrı hem-çün bād
‘ Ālem içre çıkarmağa bir ād
- 1290 Gerçi kim kıldı şabr u hāmūşī
Haşmına virdi ḥāb-ı hargūşī
- (İ39b)**
- 1291 Düşmeniyle çün eyledi bāzī
Şakladı mühre-i hīle-bāzī
- 1292 Düşmene karşı tutdı şemşīrin¹⁵⁴
Rast kıldı nişāneye tīrin
- 1293 Çīnī’ler şāhı olmadan āgāh
Eyledi bir gice şeb-hūn şāh
- 1294 Urdı üç yüz kişiyle özini
Merd-i sī-şad hezāre kendüzini
- 1295 Tār-ı saht **idi** ol şeb-i tīre
Şān yetürmişdi şeklini kıre
- 1296 Leşker içre söyünmiş **idi** çerāğ
Tutmuş **idi** felek yüzün pūr-zāğ

¹⁵⁴ tutdı : tutup, İ.

- 1297 Diyedüñ yüz biñ ola zengī mest
Her biri tīg-i tīze urmuş dest
- 1298 Her biri yügrişürdi sūy-be-sūy
Haşmıyile olurdı rūy-be-rūy
- 1299 Gör bu zulmāt içinde Behrām'ı
Kıldı hān ile ceng Behrām'ı
- 1300 Haşmına karşı şeh çeküp şemşir
Kimisi tutdı nīze kimisi tır
- 1301 Düşmene gerçi toқınurdı tır
Bulmazlardı def' ine tedbır
- 1302 Berķveş gerçi eldedür şemşir
Zahmı peydā veli görünmez tır
- 1303 Şāh-ı ferrūh-hüner bir rüz-ı maşāf
Tır ile olmuş idi müy-şikāf
- 1304 İrse tīgi ser-i süvāre çü hār
Eyler idi dü-nīme hem-çü hıyār
- 1305 'Acem'üñ nerre-şiri harbından
Tır ü şemşir ü nīze darbından
- 1306 Ol kadar oldu ādemī maқtül¹⁵⁵
Kalmadı zinde ger aға ger kıl

¹⁵⁵ Ol kadar oldu ādemī maқtül : Ol kadar ādemī oldu maқtül, İ.

1307 Toldı an ile yiryüzi ü sebü
Kelleler anki u içinde kedü

(İ40a)

1308 Sürhe boyandı ehre-i nesrîn
Lâlezâr oldu bâğ-ı rüy-ı zemîn

1309 anki hıyâţ olup yed-i feyyâz
Nîze arşundi ılıc-ı miqrâz

1310 Halk-ı Çîn' idi gūyiyâ kirbâs
ıruban taldururdu anla kâs

(A37a)

1311 ıldı cānını ādemüñ ü sebîl
Oldı Çîni'lerüñ ' azîz delîl

1312 Yürüdi yüz kişiyile şâh-ı ' Acem
Sürdi hâan'a toğru ekmedi ğam

1313 Buldı hâanı mest ü huftu harâb
omamış hüş u tâatini şerâb

1314 Kesdi başın revān o nā-dānuñ
ardı ānın ara yire hānuñ

1315 Tıydı bu hāli leşker-i hâan
aldılar amusı ten-i bî-cān

1316 açmağā ādir olanı açdı
açmayanlar amu yire geçdi

1317 Halk-ı Çîn'e irüp her nîmetler
Buldı amu ' Acem ğanîmetler

- 1318 Şöyle düşdi şikestelük Çin'e
Ön kaçanı yitişdi Māçin'e
- 1319 Şubha dek şöyle itdiler kırğun
K'oldı Behrām'lar kamu yorgun¹⁵⁶
- 1320 Merd-i sī-şad hezār leşkerden
Lāf-ı da' vīyle gelen erlerden
- 1321 Rub'ı kırtulmadı didi rāvī
Böyle çıkdı o şınkunuñ çāvı
- 1322 Şubh-dem nūr ile toplu bu cihān
Her nihān oldı āşkār u ' ayān
- 1323 Leşker-i Çin'i gördiler şınkun
Hānları mürde kendüler kırğun¹⁵⁷
- 1324 Şöyle kalmış kırusıyile(?) hıyām
Tolu esbāb içi şerāb u ta' ām
- (İ40b)**
- 1325 Esb ü ester şütür mişāl-i vuḥūş
Tağılup cümlesi yürür bum-buş¹⁵⁸
- 1326 Taht-ı hāqana giçüben Behrām
Oturup kıldı yidi gün ārām
- 1327 Aldı Çin şāhunuñ kamu varın
Genc ü esbāb u māl u tavarın

¹⁵⁶ Behrāmlar : Behrāmiler, İ.

¹⁵⁷ hānları : cānları, İ.

¹⁵⁸ yürür : gezer, İ.

- 1328 Leşkerüñ dahı cümle emvālin
Genc ü esbāb u aṭlas u şālin
- 1329 Cümlesini getürdiler öñüne
Bir ʿaşā da ḳomadılar şonuña
- 1330 Şāh öñünde baḡladı hem-çün gūh
Ol temāşāya geldi ḥalk-ı enbūh
- 1331 Kendüye yarayanını aldı
Yaramayanı dökülüp ḳaldı
- 1332 Ol ḳalanın dahı ḳılup yaḡmā
Ḥalkını ḳıldı münʿ am u aʿ lā
- 1333 Çünki şıḡmadı fetḫi evsāfa
Nāmeler yazdı küll-i etrāfa
- 1334 Fetḫini ḳıldı cümleye iʿ lām
Degdi her mülke şırr ile iʿ lām
- 1335 Ḳuvvet-i ṭāliʿi şehenşāhun
Zafer ü fetḫ ü şevketi şāhuñ
- 1336 Aḫter-i saʿ d u fāl-ı meymūnī
Ser-be-ser ṭıtdı rebiʿ meskūni
- 1337 Çün nasīb oldu şāha bu nuşret
Devleti buldı rifʿ at ü şevket
- 1338 Taḫtına gine geldi oturdı
Bidʿ at u ḥayfi cümle götürdi

1339 Eyleyüp kavmine himāyetler
Hem re'āyāsına ri'āyetler

1340 Ṭālī' i buldı sa' d ü firūzi
Gülşen-i bahtı tāze Nevruz' i

1341 Virdi gün bigi nūr fer-i māha
Her kişi didi āferīn şāha

(İ41a)

1342 Kıldı bu feth için şeh Behrām
Bī-nihāyet taşadduḡ u en'ām

1343 Degdi cümle faḡire ni' met-i şāh
Bin şütür kıldı vaḡf-ı āteşgāh

1344 La' l ü yāḡūt u lü' lü' -i şehvār
Kıldı Mübid' lere yük ile nişār

1345 Kendüyle olanlaruñ hem-rāh
Her birin kıldı bir vilāyete şāh

1346 Oluban cümle ḡāşuñı maḡbūl
Buldılar ḡazretinde ḡüsn-i ḡabūl

1347 Şā' ir-i ḡavm-i Tāziyān Saḡbān(?)
Şā' ir-i mülk-i Pārsī Selmān

1348 Didiler her biri ḡaşīde-i ḡüb
ḡazel-i teḡazzül ü ḡıḡ' a-yı mergüb

1349 Şimdi rüy-ı ḡayātī pür- ' ayb
Fuḡalā-yı ḡāk-i pāydur bī-reyb

- 1350 Rehber olup ʿ ināyet-i Yezdān
Aña şunıldı topladı çevgān
- 1351 Himmet-i şāh ile urup çübın
Ağdurursa göge n'ola topın
- 1352 Meger ol gün ki vaqt idi maḥmūd
Baḥt-ı ferḥunde ḳaldı mesʿūd¹⁵⁹
- 1353 Şāh oturmuşdı taḥtgāhında
Şād u ferḥunde bārgāhında
- 1354 Şaf tıttup tırtmış idi dīvānı¹⁶⁰
Yırlü yirinde cümle erkānı
- 1355 Her diyār u memāliküñ ḥānı
Her yirüñ şehryār u sultānı
- 1356 Çün sitāre tırtup mehe ḳarşu
Bağlamışlardı şaf şehe ḳarşu
- 1357 Söyleyüp şeh zebān çün şemşir
Didi ey mır ü mihterān u dil-ber
- 1358 Leşker ehli gerek kim eyleye ceng
Şulḥ-ı ḥayra yāḥūd ide āheng
- (İ41b)**
- 1359 İtmiyecek çü tāş u çü merdüm
Olalar belki ḥün-ı ḥarbi dem

¹⁵⁹ ḳaldı : ḳalupdı, İ.

¹⁶⁰ dīvānı : erkānı, İ.

(A37b)

- 1360 Merd-i merdān odur ki rŭz-ı neberd
Nām u nāmŭsı gözleyŭp çeke derd
- 1361 Kim ola ŧehler ire dŭyārŭ
Gösterŭp pŭr delŭ vŭ   ayyārŭ
- 1362 Eyleye ھاŧm-ı ğālabin maħhŭr
ŧād olanuñ ħ āhŭ dŭŧmeni kŭr¹⁶¹
- 1363 Kimse görmemiŧdŭr ki ھاṭre-i sŭ
Gire deryāya ekmeye orħŭ
- 1364 Geri evvel ide ħurŭŧ ile cŭŧ
Yeke ŧoñunda eyleye ħamŭŧ
- 1365 Rŭstem itse bu iŧi yā Keyvān
Ĥalk ıderlerdi anları deŧtān
- 1366 orlar ıdi amusına ulu nām
Kimine ŧŭr ŭ kimine zırgām
- 1367 Kimi gördŭñ ŧehān-ı   ālemde
ŧehryārān nesl-i ādemde
- 1368 Fırŧatında bu resme kār ide
Demŭ geldikde kārzār ide
- 1369 Ĥoŧ degŭl mi bu kim   avām-ı hevām
Her biri nŭkteyile ide kelām

¹⁶¹ ŧād : ŧāh, ĩ.

- 1370 Diyeler şāhımız meye düşdi
Nağme-i çeng ile neye düşdi
- 1371 Salṭanat nāmını yire şaldı
Neng ü nāmūsūñ erdine ıaldı
- 1372 Şoḥbet-i yāri virmeyüp felege
Kendüyi kıldı şehler içre leke
- 1373 Ben idem kārzār-ı merdāne
Ḍarb u ḥarbüm begendürem ḥāne
- 1374 Nev-civānum egerçi ‘ ayş iderem
Salṭanat fikrini daḥı görerem
- 1375 Bir elümle n’ola tutarsam cām
Elümüñ birisi tutar şamşām
- (İ42a)**
- 1376 Ṭañ mı sākī şunarsa destüme cām
Mūnis ü ğam-gūsārum ise müdām
- 1377 Fırşatumda unutmazam tīrüm
Yād iderven deminde şemşīrüm
- 1378 Şoḥbetümde beni gören kişiler
Meclis-i ḥāşıma iren kişiler
- 1379 Fikr iderler beni ki ben mestem¹⁶²
Mürde-i lāşe biği bī-destem

¹⁶² ki : —, İ.

- 1380 İtmesünler o fikri fāsiddür
Almasunlar meta^ç -ı kāsiddür
- 1381 Ser-ḥōş āyık yirindedür ḥūşum
Anlamaz kimse ḥāb-ı ḥargūşum
- 1382 Ḥasm olanlar bu şīri ḥufte şanur
Pīşede rūbeh-i nühüfte şanur
- 1383 Ol diyenler ki bī-başarlardur¹⁶³
Kendülerden de bī-ḥaberlerdür
- 1384 Ser-ḥōşı bilmezler ayıḳdan
Canluyı seçmezler uyukdan
- 1385 Bā-hüner kim işinde kāmīl ola
‘Āḳıl u ḥurde-bīn ü fāzıl ola
- 1386 Mey-i nāb ol kişiye urmaz dest
Ḥumlar ile içerse olmaz mest
- 1387 Ger kılam bādeyile rāmı çü nūr
Ḥāk-i rāh ola Ḳayşar u Fağfūr
- 1388 Nergis-i mestiyile fettānuñ
Bağladum uyḥusını ḥāḳanuñ
- 1389 Cān u dilden beni seven kişiler
Rif^ç at-i baḥtuma iren kişiler¹⁶⁴

¹⁶³ bī-başarlardur : bī-nażarlardur, İ.

¹⁶⁴ rif^ç at-i baḥtum : rif^ç at ü baḥtum, İ.

- 1390 Fikr iderler ki bu dönen gerduñ
Gerdiş eyler qolayına dün-gün
- 1391 Yā burūc-ı kevākib-i seyyār
Zannederler qamusını bī-kār
- 1392 Bunlaruñdur çü aşl ile bu kār
‘ Ālem içre niżām u bu etvār
- (İ42b)**
- 1393 Yoḥsa ben bu arada mehcürem
İhtiyārum yoğ elde mecbürem
- 1394 Felegüñ ‘avn ile velī geh gāh¹⁶⁵
İderem naqş-ı kārgāha nigāh
- 1395 Bilürem aḥterüñ sa‘ ādetini
Añlaram ṭālī‘ üñ nuḥüsetini
- 1396 Lā-cerem uyḥūdan olup bīdār
Mest iken oluram gine huşyār
- 1397 Dāstānuñ şeh eyleyince tamām
Oturandar qamu ḥavāş u ‘avām
- 1398 Güldiler cümlesi çü verd-i bahār
El götürüp qamu çü şāḥ-ı çenār
- 1399 Qıldılar cümle pādşāha du‘ ā
Quvvet ü ṭālī‘ ine medḥ ü şenā

¹⁶⁵ geh gāh : gāh gāh, İ.

- 1400 Ol du‘āya kamu diyüp āmīn
Şehryāra getürdiler taḥsīn
- 1401 Şāh-ı gūruñ begendiler sözini
Cümlesi ḥāke sürdiler yüzini
- 1402 Didiler āferīn ferāsetüñe
Diḳḳat-i fikrūñe kıyāsetüñe
- 1403 Her ne sözler ki eyledi taḳrīr
Ḳılmıſuz levḥ-i sīnede taḥrīr
- 1404 Müſğ ile ‘anberi ezüp çü midād
İtmiſüz ḥāme-i zer ile sevād
- 1405 Her kelāmuñ ſehā çü lü‘lü’-i ter
Şıdḳuñdan çıkar gine bu dürer
- 1406 Gökden indi saña bu tāc u güher
Ḥaḳdan oldu ‘aṭıyye hem bu hüner
- 1407 Kimse ṭāpuñ nazīri ſāh olmaz
Şehryār u ser-sipāh olmaz
- 1408 Ol hünerler kim eylemiſdür ſāh
Görmedi kimsene sefid ü siyāh
- 1409 Gelmedi dehre miſli āhen-ten
Ejdehā-küş dil-ber ü merd-efgen
- (A38a) (İ43a)**
- 1410 Ne kılam gūr bigi naḥcīre
Yüzidür ḥöd-niſānedür tīre

- 1411 ağ u řahrāda şaydı bebir ü peleng
Hedef-i tīridür semāda küleng
- 1412 Ebrū-yı Hind'e geh virür çini
Gāh Hindī'yile başar Çin'i
- 1413 Şāh-ı Fađfūr'uñ aldı çün tācın
Virdi Kayşar ĥarāc ile bācın
- 1414 Gerçi çoğdur řehān-ı şir-efgen
Başdılar her biri niçe düşmen
- 1415 Erlık oldur kim eyledi Behrām
Görmedi mişlini ĥavās u ' avām
- 1416 Sürdi üç yüz kişiyle ser-mest
Merd-i sī-şad hezāra virdi şikest
- 1417 Dāstānı řehān-ı pīşinüñ
Kışşası her dil-ber ü pür-kinüñ¹⁶⁶
- 1418 Her birinün işidilüp ĥayrı
Zāhir oldu řamusınuñ hüneri
- 1419 Itmedi kimsene bunun bigi kār
Görmedi dīde-i ulü'l-ebşār
- 1420 Şimdiden şoñra da olmaz ĥiç
Bu yola bir dağı gidilmez ĥiç

¹⁶⁶ — : ü, İ.

1421 Cām içerse şeh olmaya ser-mest
Merd-i huşyāra kimse urmaya dest

1422 Gözleri vardı[y]sa ger uyḥūya
Ḳalb-i cānuñ düşer mi ḳorḥūya

1423 Dīde-i cānı uyumaz zinhār
‘Ālem-i ḡaybı göz ol bīdār

1424 Rāz-ı maḥfīye cümle dānādur
Nik ü bede ḳamu tüvānādur

1425 Döndüğünce bu ḳubbe-i mīnā
Ṭurdığınca bu merkez-i ḡabrā

1426 Mihr ü māh oldığınca nūr-efṣān
Eyledikçe kevākib ile ḳırān

(İ43b)

1427 Devlet ü mülki ber-ḳarār olsun
Taḥt ile baḥtı üstüvār olsun

1428 Şāh Nu‘ mān ṭurup yirinden örü
Yüridi şehryāra ṭoḡru ilerü

1429 Didi şāhā benüm kemīne-ḡulām
Āstānuñda baña beyt-i ḥarām

1430 Saña bu sürürü Ḥudā virdi
Seri hem efseri Ḥudā virdi

1431 Bendeyüm tā ki bārgāhuñda
Serverüm sāye-i külāhuñda

- 1432 ' Ālemüñ māyesi vücūduñdur
Taht u tācum kıamusı cūduñdur
- 1433 Cümle fermān ki şāha vireyin
Emr idersen serüm dağı vireyin
- 1434 Bunca gündür şehüñ riķābında
Yürürem pāyınıñ türābında
- 1435 Çün ğulām olmışuz bu dergāha
İrmişüz baht u devlet-i şāha
- 1436 Ger virürse şeh-i cihān destür
Hem tutarsa bu cürmümüz ma' zür
- 1437 Varavuz künc-i bende-ķānesine
Aķrabā-yı şıla bahānesine
- 1438 Bezm-i şāha ne hācet ārāyiş
Ġuşemüzde kılalum āsāyiş
- 1439 Her ne vaķtin dir ise şāh-ı cihān
Türmişuz kızmete çü āb-ı revān
- 1440 Gelevüz āstāne yüz sürevüz
Bāb-ı devlet māyemüz ğörevüz
- 1441 Tā ki ' ālemde olavuz zinde
Bendeyüz pādşāhuñ emrinde
- 1442 Bes hemān ol maķalde şāh-ı ciķān
Ġāzin-i ğencine buyurdı ' ayān

- 1443 Tuhfeler kim ola lāyık-ı hānī
Mısrī vü Mağribī vü ‘ Ammānī
- (İ44a)**
- 1444 Getürüp yıgdılar қағār қағār
Қıldı Nu‘mān’a cümlesini nişār
- 1445 La‘l ü yāķūt u lü‘lü’-i şehvār
Sīm ü zer kīselerle şad-ħar var
- 1446 Müşg-i nāb u buħūr u ‘ anber ü ‘ ūd
Yükleri bī-hesāb u nā-ma‘ dūd
- 1447 Şad toyla irelü Tāzī Fürsī
Develer cümle pür-mehār u ceres¹⁶⁷
- 1448 Māh-peyker dü-şad ğulām u kenīz
Bī-nażīr-i cihān naķıs u‘ azīz
- 1449 Cümlesin virdi şāh Nu‘mān’a
Şāh-ı Tāzī toyundı ihsāna
- 1450 Çün icāzet virildi Nu‘mān’e
Turdı Nu‘mān da pādişāhāne
- 1451 Mülkine toĝrı eyleyüp seyrān
Vardı taħtına ħurrem ü ħandān
- 1452 Şāh-ı Īrān ħalup mekānında
Taħt-ı meymūn u kāmṛānında

¹⁶⁷ 1447. Beyit İ nüshasında yer almamaktadır.

1453 Oldı ‘ ayş u neşāına meşğūl
Fetḥ ü nuşret nedīm ü devlet-i ḳūl

1454 Meger ol gün ki gelmemişdi sipāh
Şāh oṭurmışdı ḥalvetinde çü māh

1455 Geldi yādına ḳışsa-i üstād
K’itmiş idi serāçede bünyād

1456 Lā-cerem Heft-Peyker’i añdı
Ad ile yidi ḳışveri añdı

1457 Heft-Peyker ḡamı düşüp diline
Şehryārı yetürdi menziline

1458 Ḳıldı şūrīde-ḥāl Behrām’ı
Ḳalmadı dilde şabr u ārāmı

(A38b)

1459 İmtişāl idüp emr-i taḳdīre
Başladı fikr ü rāy-ı tedbīre

1460 Heft-Peyker didügi sultānuñ
Her biri duḡteriydi bir ḥānuñ

1461 Reb‘ -i meskūn ki yidi ḳışverdūr
Her biri bir maḳāma serverdūr

(İ44b)

1462 Her bir iḳlīme ḥūkm ider bir şāh
Ḥākimi cümlenüñ velī Allah

1463 Gönderüp her diyāra ḳāşidini
İstedi ḳamudan maḳāşidini

- 1464 Şaklayup her birisi kişverini
Cümlesi virdi şāha duḡterini
- 1465 Virdiler daḡı niçe māl u ḡarāc
Her birisi çü müflis ü muḡtāc
- 1466 Evvelā şāh-ı Çīn'e şaldı berīd
Eyleyüp nāmesinde va' d u va' īd
- 1467 İstedi duḡteriyle ḡāḡanuñ
Heft sāle ḡarācını anuñ
- 1468 Her murādını gönderüp ḡāḡan
Oldı Behrām'a bende-i fermān
- 1469 Şāniyā Rūm'a şaldı ḡāşidini
İstedi cümle-i maḡāşidini
- 1470 Şehryāra çü bende-i kemter
Virdi ḡayşar da māl ile duḡter
- 1471 Şalisen şaldı Maḡrib'e ādem
Şāh-ı Maḡrib de lā-cerem ol dem
- 1472 Pādşāha muḡī' olup yek-ser
Virdi māl u ḡarāc ile duḡter
- 1473 Rabi' ā şāh-ı Hind'e ḡāşidini
İstedi gönderüp maḡāşidini
- 1474 Rāy-ı Hindī de ḡuş idüp sözini
Virdi bāc u ḡarāc ile ḡızını

- 1475 Hāmsā şehryār-ı H̄ārezm'e
İlçi gönderdi aşd ile rezme
- 1476 Şāh-ı H̄ārezm de virüp kızını¹⁶⁸
Tuydı şāh-ı muzafferüñ sözini
- 1477 Sādisen şaldı şāh-ı Saqlāb'a
āşidini çü māhi-i āba
- 1478 İstedi duteriyile tācını
Hem güzeşte arāc u bācını
- (İ45a)**
- 1479 Eyleyüp şāha  özr-i nā-maşūr
Virdi Behrām'a māl ile bir ūr
- 1480 Sābi' an aldı bint-i Kisrā'yı
Ol daı gül lebi şeker 'ābı
- 1481 Hāşılı şehryār-ı heft-ilīm
Şāh Behrām-gūr'a bā-ta' zīm
- 1482 Virdiler her birisi duterler
Sürdiler şāh eşigine serler
- 1483 Çün yidi kişver oldu emrine rām
Sürdi  ayş ile devrānı Behrām
- 1484 Oldı rüzı çü tal'at-ı Nevrüz
Ferrū u rüşen ü cihān-efrüz

¹⁶⁸ virüp : virüben, İ.

- 1485 Günler içre meger şeh ile havās
Eylemişlerdi hālī meclisi hāş
- 1486 Şiddeti vaḳtiydi ser-mānuñ
Evvel yevm idi zemistānuñ
- 1487 Şem^ç ü ḳandīl bāg olup merde
Āb-ı cūy olmuş idi efserde
- 1488 Gerden-i āba bād-ı şeb-gīri
Daḳuban ḥalḳa ḥalḳa zencīri
- 1489 Şāh-ı ser-mā siyāset itmişdi
Āb-ı cūyuñ revāmı gitmişdi
- 1490 Kūh u şahrāya giydürüp ḳaḳum
İder idi güneş ziyāsına ḳum
- 1491 Kimyākār gerdiş-i ç ayyār
Gizlemişdi ḥacerde la^ç l ile nār
- 1492 Zibaḳ-ı āsmān u berd-i ç azīm
Eylemişdi şuy[ı] çü nuḳre-i sīm
- 1493 Vaḳt-i ser-māda ḥüsrev-i ḥoş-rāy
Düzmiş idi mizācına göre cāy
- 1494 Çār faşluñ bilürdi ç unşurını
Düzmiş idi aña göre yirini
- 1495 Hem ç izāruñda ḥüb u enīsini
Faşlınuñ ḫab^ç ina münāsibini

(İ45b)

- 1496 Eşribe asemünde şirin
Hoş-güvār u leziz ü renginin
- 1497 Mīvenüñ de maħalle ābilini
Turş ü şirin amu me'ākilini
- 1498 Yirlü yirince hep düzetmişdi¹⁶⁹
Mevsimüñ ab'ını gözetmişdi
- 1499 Hīzem itmişdi şandal u 'üdü
Hoş gelürdi meşāmına düdü
- 1500 Hīme-i suhte çü şāh-ı itār
Olmış idi ocada pür-gül-nār
- 1501 Gösterüp nār-ı hīme şekl-i bahār
Mu'cizen ıldı çün nebī ezhār
- 1502 Meş'al-i Yūsuf u çerāğ-ı Kelīm
Bezm-i 'īsī vü bāğ-ı İbrāhim
- 1503 Her zemistānuñ āteşini celil
Bāğ u bostān ider çü nār-ı ħalil
- 1504 Bī-libās ādemīye nār-ı caħīm
Bī-gümān olısar çü bāğ-ı na'īm
- 1505 Vardı bir kişi muşāhib şāha
Nesl-i Rūmī degüldi ışm-ı sipāh

¹⁶⁹ yirlü yirince : yirlü yirinde, İ.

- 1506 Kāmil üstād idi dürüst-pīşe
Rām idi aña hāme vü tīşe
- 1507 Mānī itmezdi naqşını bünyād
Urmaz idi külengini Ferhād
- (A39a)**
- 1508 Gerçi şākirdiyidi Sinmār'uñ
Merdiyidi zamānede kārūñ
- 1509 İşlemişdi bile Havernağ'da
Yoğ idi mişli zīb ü zīnetde
- 1510 Hāzır idi qatında Behrām'uñ
Hem-demi muhabbetinde Behrām'uñ
- 1511 Gördi şevqini şāh-ı dil-şāduñ
Düşdi cānına āteş üstāduñ
- 1512 Yir öpüp şāh öñünde tırdı irü
Yüridi havf u şerm ile ilerü¹⁷⁰
- (İ46a)**
- 1513 Didi şāhā olursa ger destür
Açayın şeh qatında çok mestür
- 1514 Beni her nā-bekāra itme kıyās
Kāmilüm tali' ü sitāre-şinās
- 1515 Naqş u taşvīr işinde üstādum
Tīşe kārında mişl-i Ferhād'um

¹⁷⁰ — : u, İ.

- 1516 Kimse yapmaz bināmı gülkārum
Ben de devrümde şimdi Sinmār'um
- 1517 ʿİlmüm altındadır sipihr-i bülend
İstemezven kim ire şāha gezend¹⁷¹
- 1518 Çün semā ḥākīm ü zemīn maḥkūm
Āsmān ḥālī ḥodīña maʿlūm
- 1519 İdeyin merz-i cān için şāhuñ
Bir binā ʿavniyile Allah'uß
- 1520 Yapayın yidi günbed-i ʿulyā¹⁷²
Her biri ola sidreden aʿlā
- 1521 Gerçi yeksān ola gül ü sengi
Dürlü dürlü düşe velī rengi
- 1522 Ola cümle münakkaş u rengīn
Ezrağ u sebz ü şandalī müşgīn
- 1523 Baʿzısı zerd ü baʿzı sürḥ-i sarīḥ
Günbed-i heftümīn beyāz-ı şaḥīḥ
- 1524 Her birinde olup nuḳūş u şūr
Görüp il başiret ala ʿiber¹⁷³
- 1525 Düşdi hem dest-i şāha heft-nigār
Çeng-i şāhīne çün tezerv-i şikār

¹⁷¹ istemezven : istemezem, İ.

¹⁷² günbed-i ʿulyā : ḳubbe-i ʿulyā, İ.

¹⁷³ il : —, İ.

- 1526 Hāk-i ʿibrāda buyidi duḡter
Şaḡf-ı i ʿlāda şanki heft-aḡter¹⁷⁴
- 1527 Her birinüñ sitāresin göreyin
Aḡterine göre esās urayın
- 1528 Heft-Günbed çü ravza-i gülşen
Sebʿ a-i ḡūra olalar mesken
- 1529 Heftenüñ her günü[n]de şāh-ı cihān
Günbedüñ idinüp birini mekān¹⁷⁵
- 1530 Şāhibiyile eyleyüp şoḡbet
Meclis-i ḡāş idüp süre ʿ işret
- (İ46b)**
- 1531 Biçilüp şāh ile dil-ārāma
Günbedüñ rengine göre cāme
- 1532 Her libāsı o reng ile giyesüz
Her taʿāmı aña göre yiyesüz
- 1533 Gerçi yaparsa şeh zemīn ü zamān
Günbed-i hefti çün kuşūr-ı cinān
- 1534 Şehryār ola ʿālem içre mezīd
Sāʿat-i Leyl-i Qadr gündüzi ʿid
- 1535 Şāh-ı devrān idüp nişāne-i kār
ʿÖmr ü devletinden ola ber-ḡurdār

¹⁷⁴ 1526. beyit İ nüshasında yer almamaktadır.

¹⁷⁵ Günbedüñ idinüp birini mekān : Günbedüñ birini idinüp mekān, İ.

- 1536 Şāh işidüp didi eyā üstād
Eyledüñ tüt o günbedi bünyād
- 1537 Özümüz çü ger olmayadı merg
Hāne-i ‘ömrümüz olaydı berg
- 1538 Seb‘a katda yapaydık seb‘in
Kaşr-ı zerrin ü günbed-i simin
- 1539 ‘Ākıbet çün bu hāneden göçevüz
Bes ne hācet bu zaḥmeti çekevüz
- 1540 Daḥı didüñ yazam nuḳūş u nigār
Kim ola manzar-ı ülü’l-enzār
- 1541 Ol daḥı hāne-i hevā vü heves
Kışsa-i beyt-i ‘ankebüt u meges
- 1542 Hāne çok hāne āferin bulalum
Şāni‘i bulmağa heves kılalum
- 1543 Şāh eyitdi gine bu sözde ḥaṭā
Ola mı şāni‘e mu‘ayyen cā
- 1544 Görür ol ḥalkı kendü görölmez
Bī-nişāndur nişānı şorulmaz
- 1545 Varlığıyla ṭolu zemīn ü zamān
Derk olunmaz velī ṭapar bu cihān
- 1546 Ehl-i meclis kamu olup ḥāmūş
Ṭutdılar dürlerine şāhuñ gūş

- 1547 Koyuban şāh anı tamām itdi
 Hātırı bir söze dağı gitdi
- (İ47a)**
- 1548 Nefs-i emrde velī göyüندی özi
 Qaldı cānında ol sözüñ sūzi
- 1549 Şāha ma‘ lūm idi haqīqat-i kār
 İtmiş idi nigārını Sinmār
- 1550 Görmüş idi anı Havernaq’da
 Peyker-i hefti zīb ü revnaqda
- 1551 Ol perī-peykerān-ı heft-iqlīm
 Dürc-i şehde tırup çü dürr-i yetīm
- 1552 Hāne-i sebz idi çü sāye-i serv
 Cām-ı gül-reng idi çü hūn-ı tezerv
- 1553 Şāh Behrām-gūr ile yārān
 ‘Aş iderlerdi çün külehdārān
- 1554 Mey ü nuql u semā‘ u sāz idi
 Hem-dem-i hāş u dil-nevāz idi
- 1555 Cām-ı lāle şerāb-ı reyhānī
 Şāhid ü şem‘ ü bezm-i sulţānī
- 1556 Görmedi hāli meclisüñ ma‘ lūm
 Nerm idi dilleri dağı çün mūm
- 1557 Ehl-i meclis çü düşdi hālāta
 Başladı her biri maqālāta

(A39b)

- 1558 Vaşf-ı hāl ile bildügi sözden
Söyledi her birisi bir yüzden
- 1559 Söz çoğ oldu arada mestāne
Döñdi söz nevbeti suhandāne
- 1560 Didi devlet ki bu şehūñ varıdur
Mertebe kim şehenşehūñ varıdur
- 1561 Bu maķām-ı tarab çü heşt-behişt
Bu yidi hūr şekl ü nūr-sirişt
- 1562 Görmedi cümle-i şehān-ı cihān
Bunlaruñ mişlini ‘ayān u nihān
- 1563 Vüs‘at-i hāl ola ‘adū maķhūr
Rūz emīn ü emān u leyl-i huzūr¹⁷⁶
- 1564 Ni‘met ü şihhat ü selāmet ola
Gūşe-i emn ile ferāgat ola

(İ47b)

- 1565 Bundan özge dağı huzūr ola mı
Hātır-ı pür-gama sürūr ola mı
- 1566 Likin ol kıl ki pādişāhī ola
Bir senūñ bigi ya‘nī şāhī ola
- 1567 Kāmusı anda naķd u hāşıldur
Ni‘metūñ cümlesine vāşıldur¹⁷⁷

¹⁷⁶ leyl : şeb, İ.

¹⁷⁷ 1566 ve 1567. beyitler İ’de derkenara yazılmıştır.

- 1568 Kāşkī şehryār olup bī-derd
Görmeyeydi mizāc-ı germi serd
- 1569 Buluban cismi şıḥḥat-i sermed
İrmeyeydi gezend-i çeşm-i bed
- 1570 Ebedü'l-dehr olaydı dil-şād
Hırmen-i ' ayşı görmeyeydi bād
- 1571 'Ömr-i dāyim şehe ' aṭā oldu
Cānımız yolına fedā oldu¹⁷⁸
- 1572 Çün suḥanver sözün tamām itdi
Her kişi kendü yolına gitdi
- 1573 Var idi şeh katında āzāde
Merdüm-i nīk ü muḥteşem zāde
- 1574 Naḳş-pend idi hoş-nigārında
Ḥaṭṭ-ı nev-sepīdi ḥāmedārında
- 1575 Şīde nām idi ol ḥamīde-ḥıṣāl
Ṭal'at-ı ḥūb idi mübārek-fāl
- 1576 Ḥurde-bīn ü müḥendis-i ' ālem
Merd-kār u muşavvir-i ādem
- 1577 Rām idi sā' idine ressāmı
Bulmuş idi o pīşede nāmı

¹⁷⁸ oldu : olubdı, İ.

- 1578 Gördi rüşen muşavvir-i kâmil
Bu kederden şehi perîşân-dil
- 1579 ‘Âkıl idi velî ol ressam
Ol mahallerde eyleyüp arâm
- 1580 İtmedi sehv ile sözinde şitâb
Virmedi sür‘ at ile şâha cevâb
- 1581 Şeh kağırdı anı nihân bir gün
Eyledi sırrını ‘ayân bir gün
- 1582 Didi budur murādum ey üstād
Ki urasun Heft-Günbed’e bünyād
- 1583 Şan‘atun her neyise harc idesün
Hünerün vārın anda derc idesün
- (İ48a)**
- 1584 Mālî harc it murāduñ oldıqça
Her ne dirseñ filori vü aqça
- 1585 Şeh buyurdu hazinedāra hemân
Didi fikr itme bu sözümde gümân
- 1586 Her ne kim ister ise bu üstād
Eyleme sözine hilâf u‘ inād
- 1587 Hâşılıñ yoğ u varına bakma
Vir murādını gönlini yıqma
- 1588 Bes kuşandı hemân işe üstād
Niyyet eyledi urmağa bünyād

- 1589 İstedi cümle vaqt u sâ' atı
Aradı rûz u iktirânâtı
- 1590 Buldı bir sâ' at-i şerîf ü sa' id
Ferruḥ u pür-zafer ḥuceste çü 'id
- 1591 Urdı ol demde sab' aya bünyād
Kim görenler didi mübârek bād
- 1592 Merd-i aḥter-şinās u ṭālî' -bîn
Çünkü kıldı sitâresini güzîn
- 1593 Eyleyüp şuḡl u kâr-ı ressâmî
Gördi şehden 'aṭâ vü en' amı
- 1594 Gösterüp cidd ü cehd ile iḡdām
'Āḳıbet iki yılda itdi tamām
- 1595 Āşkâr idüp anda her hüneri
Eyledi Heft-Günbed'i güheri
- 1596 Ol yidi dürr-i la' l-i pârelerüñ
Añladı ṭālî' vü sitârelerüñ
- 1597 Her birinüñ yirin daḳâyıḳ-bîn
Eyledi ṭālî' e göre ta' yîn
- 1598 Çün tamām oldı Heft-Günbed-i şāh
Gelüben kıldı cümlesine nigāh¹⁷⁹

¹⁷⁹ Gelüben kıldı cümlesine nigāh : Gelüben cümlesine kıldı nigāh, İ.

1599 Görüben şāh anı pesend itdi
Şevk ü mihrini dilde bend itdi

1600 Virdi bennāya ni' met-i bisyār
Āferīn didi şevk ile şad-bār

(İ48b)

1601 Açdı genc ü hazāyinüñ kapusın
Bağdı burc u hişārınuñ yapusın

1602 Şehryāruñ eli döküp güheri
Şaçdı toprak yirine sīm ü zeri

1603 Ni' metiyle cihānı garq itdi¹⁸⁰
Ni' meti cümle 'āleme yitdi

1604 Gördi şeh kim kažiyye-i Sinmār
'Ālem içre şeni' idi bed-kār¹⁸¹

1605 Eylemişdi aña şeh Nu' mār
Zulm-i fāhiş cehālet ü tuğyān¹⁸²

1606 Şāh olan bī-günāhı katl itmeñ
Pişekār-ı cihānı yitürmeñ¹⁸³

(A40a)

1607 Kār-ı zişt ü şeni' dür 'uqalā¹⁸⁴
Hem şeri' atde tehī ider nuqlā

1608 Lā-cerem şāh idüp ri' āyet-i tām
Kıldı bennāya Āmül'i en'ām

¹⁸⁰ cihānı : cihān, İ.

¹⁸¹ içre : —, İ.

¹⁸² ü : —, İ.

¹⁸³ cihānı : cihān, İ.

¹⁸⁴ şeni' dür : şeni' atdür, İ.

- 1609 Ger haṭā kıldı n'ola Nu' mān
İtdiyise ' uqūbet ü hūsrān
- 1610 Eyledi şeh ri' āyet ü ihsān
Olmadı hem ' aṭāsına ḥannān
- 1611 Bile geldi kadīmi men' ile cūd
Kimi dāyim ziyān ider kimi sūd
- 1612 Kimisi nār-ı dūzaḥ ile ḥarīḳ
Kimisi āb-ı selis ile ğarīḳ
- 1613 Her kişi cünbişünde ḥayrāndur
Müflis ü ḥ'ācedür eger ḥāndur
- 1614 Ḥusrev-i şîr-gîr ü şeh Behrām¹⁸⁵
Taḥt-gāhında eyleyüp ārām
- 1615 Buldı nāz u na' im ü ni' met ü cāh
Ḳulle-i aṭlasa iderdi külāh
- 1616 Devletinde yapıldı günbed-i heft
Bî-naẓîr-i cihān çü cennet-i heşt
- 1617 Rengini anlaruñ sitāre-şinās
Necmine göre itmiş idi kıyās
- (İ49a)**
- 1618 Ol ki Keyvān'a olmuş idi ḳarīn
İtmiş idi bināsını müşgīn

¹⁸⁵ ü : —, İ.

- 1619 Aña kim kıldı Müşterî ‘avnî¹⁸⁶
Şandalî oldı günbed-i levnî
- 1620 Ol ki Merrih ile kılpdur rāy
Günbed-i sürhî kıldılar aña cāy
- 1621 Ol ki Hürşîd’e olmış idi qarîn
Cāy-ı zerd itdiler aña ta‘yîn
- 1622 Ol ki çün Zühre olmış idi sa‘îd
Günbed-i rengîn itmiş idi sefid
- 1623 Ol kim itdi ‘Uṭārid ile kelām
Günbedi ezraḡ oldı aña maḡām
- 1624 Ol ki māh ile eylemişdi kırān
Günbedi aḡzar idi aña mekān
- 1625 Heft seyyāre bu yidi aḡter
Birbirine qarîn olup yek-ser
- 1626 Heft-Günbed ki rengini üstād
Eyledi necmine göre bünyād
- 1627 Bunlaruñ cümlesini şāha Hūdā
Eyledi ‘avn u cūdiyile ‘aṭā
- 1628 Heftenüñ her günini şāh-ı zemîn
Günbed-i hefte eyledi ta‘yîn

¹⁸⁶ kıldı : oldı, İ.

- 1629 Günbedüñ her birinde bî-teşvîş
Her gün eylerdi bir nigârla ‘îş
- 1630 Hem giyürlerdi mâh ile sulţân
Günbedüñ rengine göre aftân
- 1631 Şeh kenârında oturup hâtûn
Söylenür laţîfeler mevzûn¹⁸⁷
- 1632 Hem hikâyet-i dil-keş çün and
Şâha söylerdi la‘l-i şeker-and
- 1633 Tâ ki şâh ola hurrem ü şādân
Gül bigi göñli açıla andân
- 1634 Gerçi severdi bu demleri Behrâm
Almadı dünyeden velîkin kâm
- (İ50a)**
- 1635 Şoñra dest-i ecel burup küşen
Aña tel itdi ‘ayş ile nüşen
- 1636 Ey Hayâtî recâ ılup ihsân
İste dâyim ‘inâyet-i Yezdân
- 1637 Hîle-i rûzgâra aldanma
Gülsitân-ı bahâra aldanma
- 1638 Degmez anuñ devâsına derdi
Zahmet-i ârına gül [ü] verdi

¹⁸⁷ söylenür : söylenürler, İ.

RŪZ-I ŐENBE DER-SİYĀH

- 1639 Nevbet-i ‘ayş gŭnbed-i mŭşgĭn
Çŭnkim olındı Şenbeye ta‘yĭn
- 1640 Kaynadup Őāhı āteş-i sĭne¹⁸⁸
Şenbe gŭn geldi kaşr-ı mŭşgĭne
- 1641 Şubhgehden turup Şeh Behrām
Kıldı duhter de Őāhına ikrām
- 1642 Duhter-i Őāh-ı Hĭnd’e virdi selām
Őāh ōnŭnde kılup sŭcŭd u kıyām
- 1643 Eyleyŭp gŭnbedini ‘anber-bĭz
Dŭşdi ayağına ağarr-bĭz
- 1644 Yağdı ol dem buhŭr u Şandal u ‘ŭd
Tutdı Őāhn-ı serāy[1] mŭşgĭn-dŭd
- 1645 Hāzır olmuşdı ni‘met-i aqsāmı
Ol na‘imle toyardı Behrām’ı
- 1646 ‘Aķabınca getŭrdi cām-ı Őarāb
Berre vŭ gŭsfend ŭ murđ-ı kebāb
- 1647 Verd ŭ nesrĭn ŭ sŭnbŭl ŭ reyhān
Sĭb ŭ emrŭd u ābĭ vŭ rŭmmām
- 1648 Şeker ŭ nuķl ŭ piste vŭ bādām
Cŭmlesini getŭrdilerdi tamām

¹⁸⁸ sĭne : kĭne, ĩ.

1649 Şāh anuñla içüp mey-i gül-gün
Oldı Leylī cemāline Mecnūn

1650 Devrini çün teselsül itdi müdām
Başladı h̄āba nergis-i Behrām

(İ50a)

1651 H̄ābımuñ def^ç iyiçün ol h̄ātūn
Diledi şāha eyleye efsūn

1652 Başladı kışşa vü hikāyāta
Çün mey-i dil-güşā maqālāta

1653 İbtidā eyleyüp şenāsıyla
Girdi k̄āle şehūñ du^ç āsıyla

1654 Didi ^çālemde penc nevbet-i şāh
Urılup dest-gīr ola Allah

(A40b)

1655 Tā cihān tırdıgınca var olasun
Taht u t̄ac ile bahtiyār olasun

1656 Çehre-i baht u ^çizzünüñ mesrūr
Devletüñ şem^ç i dāyimā pür-nūr

1657 Māh-ı Hindī didi utanurağ¹⁸⁹
H̄āb-ı dūşineden uyanurağ

1658 Kim işitdüm kemīne h̄urd iken
Tıynetüm şāfī dahı dürd iken

¹⁸⁹ Hindī : Hindū, İ.

- 1659 Vardı bir zen laṭif ser-mest
Pāk u ṣāfi çü ḥūriyān-ı behişt
- 1660 Kim gelürdi bize müdām ol māh
Giyür idi velī ḥarīr-i siyāh
- 1661 Dirler aña ey sebīke-i sīm
Ḳıl bize sırrını bunuñ tefhīm
- 1662 Neden oldu ne odlara yanduñ
Kim bu resme ḳaraya boyanduñ
- 1663 Sen ki dāyim sefidkār olasun
Bu siyāh ile nite yār olasun
- 1664 İşidüp bu sözi didi ol zen
Baña iñdürmeñüz gine şiven
- 1665 Vardı bir güzīde şāh-ı büzürg
Devletinde yürürdi miş ile gürk
- 1666 Bu za‘ife anuñ keniziydüm
Āstānında kefçe-liziydüm
- 1667 Bunca nāz u na‘imle ol şāh
Her libāsını giymişdi siyāh
- (İ50b)**
- 1668 Ol sebebden o şāha ser-cūşān
Dirler idi şeh-i siyeh-pūşān
- 1669 Likin ol giyürdi her rengi
Rūmī vü Çinī Hindī vü zengī

- 1670 Her ġarībi tūtardı çün cānı
Cān u dilden severdi mihmānı
- 1671 Żayf'çün yabmış idi ayru serāy
Düzmiş idi ġarīb'çün bir cāy
- 1672 Ni' met ü menzil ü şerāb u ta' ām
Heb müretteb düzelmiş idi tamām
- 1673 Żayfına her dem eyleyüp ' izzet
Bile iletürdi kendüsi ni' met
- 1674 Oturup ni' meti bile yirdi
Her sözi żayfa kendüsi dirdi¹⁹⁰
- 1675 Her ġarībüñ şorardı aġvālin
Ser-ġüzeştin bilür her ħālin
- 1676 Bir gice yatmaz idi mihmānsuz
Yoġ idi şabr u tākati ansuz
- 1677 Nā-bedīd oldı nā-gehān ol şāh
Leşkeri yoġ idi bile hem-rāh
- 1678 Ten ü tenhā sefer kıılup çün māh
Kimse ħālinden olmadı āġāh
- 1679 Hem-çü Sīmurġ idüp ' uzlet
Eyledi ' azm-i ġüşe-i vaġdet

¹⁹⁰ Her sözi żayfa kendüsi dirdi : Her sözi żayfına kendü dirdi, İ.

- 1680 Baht u devlet refiķ olup nā-gāh
Gine geldi seririne ol şāh
- 1681 Gördiler giydügi kıamusı siyāh
Cübbe vü pīrehan kıabā vü külāh
- 1682 Bī-musībet giyerdi kıara libās
Kim şanurlardı tıtmış idi yās
- 1683 Batmış idi siyāha sīmīn-zāt
Şanki zılmāt içinde āb-ı hayāt
- 1684 Kimse şormazdı lākin esbābın
Söylemezdi o hānenüñ cāyın
- (İ51a)**
- 1685 Bir gice luḫfiyile Allah'ıñ
Ḫalvetine yitişdüm ol şāhuñ
- 1686 Çünkü şāhuñ cemālini gördüm
Ḫāk-i pāyına yüzümi sürdüm
- 1687 Şefķat idüp bu ʿāciz ü ḫāra¹⁹¹
Başladı kemteriyle güftāra
- 1688 Eyledi çok şikāyet aḫterden
Gerdiş-i dün u süfle perverden
- 1689 Didi gördüñ mi ķerāĝ-ı nā-sāzī
Bu şeh ile nice kıılır bāzī

¹⁹¹ ʿāciz ü ḫāra : ʿāciz zāra, İ.

- 1690 Menzil iken baña sevād irem
Beni çekdi sevāda hem-çü kalem
- 1691 Bu ‘acebdür velī maḳālūmden
Pürsiş itmez kimsene ḫālūmden
- 1692 Kimse dimez niçün ḳara giydüñ
Aṭlası ḳoyuban ‘abā giydüñ
- 1693 Çün kelāmını diñledüm şāhuñ
Ḳaşd-ı pākini añladum şāhuñ
- 1694 Şāh öñünde ḳılup sücūd u rükū‘
Eyledüm şāh ile kelāma şürū‘
- 1695 Didüm ey dest-gİR-i ğam-ḫ‘ārān
BihterİN-i heme cihāndārān
- 1696 Kim ola sırrını şora şāhuñ
Yā bile remzini şehensāhuñ
- 1697 Kerem-i şāh ide meger fermān
Āşkār ola ḳışsa-i pinhān
- 1698 Didi göñlüm severdi mihmānı
Kim gelürse iderdüm iḫsānı
- 1699 Geçmez idüm cihānda ḫayf ile
Eglenürdüm hemİşe zayf ile

1700 Oturup añlaruñla bî-teşvîş¹⁹²
Eyler idüm güzeşteden teftîş

1701 Bir gice geldi bir misâfir-i rāh
Kefş ü destār u cāme cümle siyāh

(İ51b)

1702 Çekmedüm hāsîdūñ gam u keydüñ
Cümle gördüm misâfirüñ kayduñ

1703 Başladum şoñra pürsiş-i hāle
Çekdüm ol dem misâfiri kâle

(A41a)

1704 Şordum andan nedür didüm bu yās
Kim boyanmış siyāha cümle libās

1705 Didi gel geç şehā bu sevdādan
Kimse şormaz haber çü ‘Ankā’ dan

1706 Gine kıldum buña hezār ikdām
Diyüvir diyü eyledüm ibrām

1707 Niçe def’ a beni şavup dimedi
‘Ākıbet şerm idüp sözüm şımadı¹⁹³

1708 Didi ey şehryār-ı bende-nüvāz
Haq naşib ide saña ‘ömr-i dirāz

1709 Bir şehir var diyār-ı Çin içre
Mişli yok ehl-i küfr ü dîn içre

¹⁹² anlaruñla : añlar ile, İ.

¹⁹³ Şerm, İ : şer, A. Beytin bulunduğu bağlam nazara alındığında “şerm” sözcüğü anlam yönünden daha uygundur. A nüshasında eksik bir yazım söz konusu olmalı.

- 1710 Anuñ adı çü nām-ı Medhūşān
Ta^c ziyet-nāme-i siyeh-pūşān
- 1711 Peykeri merdümi çü şūret-i māh
Cümle giydükleri perend-i siyāh
- 1712 Her kim anuñ şerābuñ eylese nūş
Eyler idi çü mey hūrūş ile cūş
- 1713 Mest olurdı çü min velī hāmūş
Hem-çün ehl-i mesāyib esved-pūş
- 1714 Bu haberden ziyāde söylemezem
Öldürürseñ dağı haber dimezem
- 1715 Bu sözi söyleyüp tamām itdi
Rahtını aluban o dem gitdi
- 1716 Bu söz oldı içümde hem-çün dāğ
Virmedi cānuma huzūr u ferāğ
- 1717 Çok kişiden dağı sorup aḥbār
Tuymadum ol қаziyyeden āşār
- 1718 Gerçi çoğ eyledüm bu işde qarīb
İtmedi fāyda dögüñdi şekīb
- (İ52a)**
- 1719 Lā-cerem memleketden el yudum
Taht u raht u vilāyetüm kodum
- 1720 Çekmeyem diyü yolda zaḥmet ü renc
Vāfir oldum bile cevāhir ü genc

- 1721 Şordum ol şehriñ adını bildüm
Yel bigi yolda tırmadum yeldüm
- 1722 Sırr-ı rāh içre gerçi yorıldum
Añır ol şehri varuban buldum
- 1723 Gördüm ol şehri mişl-i bāğ-ı irem
Zinet ile cihān içinde ‘alem
- 1724 Gerçi peykerleri sefid çü şır
LİK giydükleri siyeh çün kır
- 1725 Kındum ol şehir içinde bir hāne
Gezdüm anda çü merd-i dīvāne
- 1726 Kimseye bir haber diyemedüm
Ol yirüñ hālını tıyamadum
- 1727 ‘Ākıbet gördüm anda bir kıasāb
Merd-i pākīze-dil revāne çü āb
- 1728 Eyleyüp baña şefkat ile nazār
Oldum anuñla hem-çü şır ü şeker
- 1729 Aramızda geçildi çoğ aħvāl
Aña harc eyledüm ‘adedsüz māl
- 1730 Her ne kim var idi bile hāzır
Genc ü sīm ü cevāhir-i vāfir
- 1731 Cümlesin yolına nişār itdüm
Aña en‘āmı bī-şümār itdüm

1732 Ol kadar kıldum aña ihsānı
Şaydum oldı çü kār-ı kurbānı

1733 ‘Ākıbet ol daḥı beni bir gün
Eylemişdi evinde şanki dügün

1734 Da‘ vet itdi beni serāyına
Hürmet ile iletdi cāyına

1735 Hıdmet idüp getürdi ni‘ metler
‘Aķabınca içürdi şerbetler

(İ52b)

1736 Pişkeş çekdi bī-hesāb u kıyās
La‘ l ü yāķūt u lü‘lü’-i elmās

1737 Bi-nihāyet daḥı kumāş u metā‘
Her birinden çeküp hezār envā‘

1738 O benüm virdigüm hedıyyeleri
Kendüye olunan ‘aṭıyyeleri

1739 Cümlesin getürüp bile çekdi
Üstüme kulle-i mihen çökdi

1740 Didüm ey ḥāce bu ne ‘ādetdür
Bizüm illerde bu şenā‘ atdür

1741 Nā-revādur ‘aṭāmuzı ırmaķ
‘Ayb u noķşān yüzümüze urmaķ

1742 Çekmezüz māl’çün ğam u ḥüzni
Zerre ķadarınca yokdur vezni

- 1743 Yek-cihet yanımızda seng ü güher
 Kātımızda bizüm çü hāk u çü zer
- 1744 Hādime söyledüm o dem pinhān
 İtmedüm sırrımı velī i‘ lān
- 1745 Didüm aña ne var ise memlūk
 Tuhfeler kim ola sezā-yı mülūk
- 1746 Bī-kušūr al getir huzūruma tīz
 Pür-şitāb ol çü bād-ı rüstā-ḥīz
- 1747 Varup ol demde ḥādem-i ma‘ hūd
 Heb getürdi ne var ise mevcūd
- 1748 Cümlesin yolına sebīl itdüm
 Merd-i қаşşābı key zelīl itdüm
- 1749 Didüm ey merdüm-i kerīm-nihād¹⁹⁴
 Degülüz biz çü ester-i ḥar-zād
- 1750 İşimüz çü dile fütüvvetdür
 ‘ Āleme şefkat ü mürüvvetdür
- 1751 Gördüm anuñ baña çün iḥlāsın
 Şıdķ u şāf u muḥabbet-i ḥāşın
- 1752 Lā-cerem sırrımı ‘ ayān itdüm
 Kışşamı ser-be-ser beyān itdüm

¹⁹⁴ merdüm-i kerīm-nihād : merd-i kerīm-nihād, İ.

(İ53a)

- 1753 Didüm aña yirümde şāh idigüm
Bir vilāyetde pādşāh idigüm

(A41b)

- 1754 Koyuban gitdigüm vilāyetümi¹⁹⁵
Cümle şerh eyledüm hikāyetümi
- 1755 Gördüm ol yāri bī-ğışş u sāde
Muḥkem oldı mevedded ortada¹⁹⁶
- 1756 Çünki qalmanı aramızda ḥicāb
Başladum k'eyleyem sevāl u cevāb
- 1757 Didüm ol şahşa ey birāder-i cān
Keremüñden bu sırrı eyle beyān
- 1758 Niçün heb qara giyer bu nās
Bunlaruñ ḥod qamusı tutmaz yās¹⁹⁷
- 1759 Didi kılduñ bugün beni dil-rış
Bir 'aceb yirden eyledüñ teftiş
- 1760 Şormasañ yeg idi baña anı
Açmasañ ḥoşdı rāz-ı pinhānı
- 1761 Nāliş ile gine kılup iqdām
Üstüne sürdüm eyledüm ibrām
- 1762 Didi şabr it olınca şeb-hengām
Şāma dek kıll taḥammül ü ārām

¹⁹⁵ gitdigüm : geldigüm, İ.

¹⁹⁶ ortada : ona da, İ.

¹⁹⁷ ḥod : cūd, İ.

- 1763 Çünki şām oldı tağrib-i leşker
 Țıtdı rüy-ı zamāne-i ‘anber
- 1764 Țırdı kaşşāb öñümce oldı revān
 Ben de gitdüm anuñ şuyınca revān¹⁹⁸
- 1765 Şehri koyup düşüp beyābāna
 Yolumuz vardı cāy-ı virāna
- 1766 Varup anda anuñla eglendük
 Ol ħarābın içinde diñlendük
- 1767 Otururken Țurup yirinden irü
 Yürüdi bir zamān ilerü girü
- 1768 Bir seped buldı ip ile beste
 Aldı getürdi anı āheste
- 1769 Didi gir bu seped içinde otur¹⁹⁹
 Ĥātruñdan ġam [u] melāli götür
- (İ53b)**
- 1770 Tā ki fehm idesün işāretini
 Cāme-i esvedüñ hikāyetini
- 1771 Çünki dilden ħayāli götürdüm
 Seped içinde girdüm oturdum
- 1772 Nā-gehān bu seped göge uçdı
 Şanki murğ idi perr ü bāl açdı²⁰⁰

¹⁹⁸ Ben de gitdüm anuñ şuyınca revān : Ben de gitdüm şuyınca anuñ revān, İ.

¹⁹⁹ gir : gel, İ.

²⁰⁰ — : ü, İ.

- 1773 Seped açdı çü evc-i ‘ulyāya
İrdüm anuñla bir bülend cāya
- 1774 Sepedüñ bend ü bāğı çözülmez
Saht u muhkem resende üzülmez
- 1775 Kendümi eyledüm Hebenneķ[a] ben
Çaldum ender-hevā mu‘allaķ ben
- 1776 Ol ider bu sefāhati ancaķ
Hem-çü sever hıřāryan(?) ahmaķ
- 1777 Yuķaru gök ařāğa yaķun yir
Çāk olur zührelerine bālā zİR
- 1778 Yolum irdi semāda bir mİle
Turdum anda hezār idüp hİle
- 1779 Oturup ‘āciz ü fūrümānda
Çaldum anda çü ħar-ı beyābānda
- 1780 Çünki sūd itmedi ümİd ile bİM
Eyledüm kendümi ħaķķa teslİM
- 1781 Ben bu ħayretde zār iken nā-gāh
Geldi bir murġ-ı bā-řükūh u siyāh
- 1782 Çondi ol mİLüñ üstüne çün kūh
Üstüme çökdi kūh kūh endūh
- 1783 Düşdi ol mİLüñ üstüne çün pİL
Çopayazdı yirinden ol dem mİL

- 1784 Per ile bāli şanki şāh-ı dıraht
Sāḡ u pāyı mişāl-i pāye-i taht
- 1785 Başı bir günbed idi yāḡūd ġār
Ortasında sūtūn idi minḡār
- 1786 Ol ḡuş anda oturdı eglendi
Niçe müddet ḡaşındı diñlendi
- (İ54a)**
- 1787 Her ḡaşındıḡça ol hümāyūn-per
Dökülürdi şādef ṡolu gevh̄er
- 1788 Bāşum üzre varurđı ol ḡāba
Ben de şankim ġarīk idüm āba
- 1789 ḡayret ile tefekküre vardum
Zir ü bālā ḡamu ḡatır ġördüm
- 1790 ḡalmadı ol maḡalde çün cāyum
Buña yitişdi   aḡıbet rāyum
- 1791 Kendüme zūr idüp ṡuram ḡalışam²⁰¹
Ol ḡuşuñ ayaġına berk yapışam
- 1792 Çünki dūr eyledi biraz dāyir
Uyḡusından uyandı ol ṡāyir
- 1793 ḡıldı bir dem ḡurūş ile āvāz
Niyyet itdi kim eyleye pervāz

²⁰¹ zūr : rüz, İ.

- 1794 Eyleyüp sūz u derd ile zārī²⁰²
İtdüm ol dem tevekkül-i Bārī
- 1795 Ƙudretüm yetdügünce çalışdum
Ol Ƙuşuñ ayağına yapışdum
- 1796 Ƙalkup uçdı o murğ-ı bāl-güşāy
İtmedi Ƙonmağa taleb bir cāy
- 1797 Nīme-i rūza dek idüp pervāz
İtmedi Ƙonmağa heves çün bāz
- 1798 Öyle çağında āftāb-ı münīr
Eyledi murğ-ı t̄āyra te‘ şīr
- 1799 Lā-cerem çeşmi gözledi sāye
Anı Ƙaşd itdi ki ine bir cāye
- 1800 İndi bir cāy-ı sebzeğe çü harīr
Āb u h̄āki gül-āb u müşğ ü ‘ abīr
- 1801 Yire indikde çözüp el bağıın
Ƙoyuvirdüm o Ƙuşuñ ayağıın
- 1802 Rabbüme şükr idüp şenā Ƙıldum
Ol Ƙuşa şıdƘ ile duā‘ Ƙıldum
- 1803 Gördüm ol cāy-ı tāze nāzük ü nerm
Mu‘ tedil hoş hevā ne serd ü ne germ

²⁰² u :—, İ.

(A42a) (İ54b)

- 1804 Ravza-i huld u cāy-ı āzāde²⁰³
Başmamış pāy-ı ādemī-zāde
- 1805 Gülşen-i tāze güller açılmış
Berg-i lāle içinde saçılmış
- 1806 Gülleri gūne gūne reng-ā-reng
Kim giderdi қоhusı bir ferseng
- 1807 Тағıdup kākūlini sūnbüller
Ca' dını bağlamış қарanfıller
- 1808 Çeşmeler sāfi müşg-bū çü gül-āb
Rīze-i sengi la' l ü dürr-i hoş-āb
- 1809 Şahn-ı şahrāsı ser-be-ser gülzār
Pişe vü kūhı serv ü şāh-ı çenār
- 1810 'Ūd u şandal toluydı ol cāy
Bādı olmışdı 'ūd u şandal-sāy
- 1811 İrem ārāmī-dil қomış idi ād
Çarḥ-ı mīnā dimişdi mīnū bād
- 1812 Çünkü bu resme künc-i cā buldum
Şanki rüy-ı zemīne şāh oldum
- 1813 Ol çemende biraz қarār itdüm
Ḥālīq'a şükr-i bī-şümār itdüm

²⁰³ u : —, İ.

- 1814 Çünki buldı sükün-ı dil pāyān
Hāṭırum istedi biraz seyrān
- 1815 Sa‘y ile eyleyüp ṭavāf-ı mecāz
Gezdüm ol ravza-i neṣīb ü firāz
- 1816 Mīveler buldum anda pür-lezzet
Dil-keṣ ü ābdār u pür-ṣerbet
- 1817 Ol na‘imden çü kıldum iftārı
Eyledüm ṣükr-i ni‘met-i Bārī
- 1818 Gördüm ol büstānda bir ‘ar‘ar
Āb-ı ṣāfi kenārı çün kevṣer
- 1819 Eyleyüp sāyesinde aḥṣāmı
Ṣubḥa dek kıldum anda ārāmı
- 1820 Bağladı çünki ṣāh ṣeb-i evreng
Ṭutdı rüy-ı zemīni leṣker-i zeng
- (İ55a)**
- 1821 Karṣudan gördüm anı kopdı ğubār
Çıkdı bir yel daḥı çü bād-ı bahār
- 1822 Nā-gehānī çü rāh-ı reyḥānī
Zāhir oldu bir ebr-i nīsānī
- 1823 Māh-rūlar çü lü‘lü’-i mercān²⁰⁴
Yağdı gökden zemīne çün bārān

²⁰⁴ lü‘lü’-i mercān : lü‘lü’ vü mercān, İ.

- 1824 Her biri verd-i tāze-i gülşen
Lāle-ruḥ-sār u serv-i sīmīn-ten
- 1825 Başdan ayağa cümlesi pür-zer²⁰⁵
Gerden ü gūşı pür-lāl-i ter
- 1826 Her birinüñ elinde şāhāne
Şem^ç -i kāfūrī pādşāhāne
- 1827 Her birisi tutar elinde ferş
Ferş ile hem-güzīde taht çü^ç arş
- 1828 Getürüp ferşleri döşediler
Tahtı **dahı** kurup kuşadılar
- 1829 Geçmeden nīm sāl at arada
Çıkağeldi hemān ol esnāda²⁰⁶
- 1830 Bir hümā-peyker ü mülk-i sīret
Māh-ı ferḥunde Müşterī ṭal^ç at
- 1831 Meclisüñ yandı şem^ç -i cāvīdi
Nā-bedīd itdi nūr-ı ḥurşīdi
- 1832 Bir peridür ki dide-i devrān
Görmemişdi nazīri bir cānān
- 1833 Hüsni görse māh-tāb utanur
Güneşi yiryüzine indi şanur

²⁰⁵ cümlesi : cümle, İ.

²⁰⁶ hemān : revān, İ.

- 1834 Gül-şeker şerm ider tutağından
Yaşınur lāle gül yañağından
- 1835 Çevresinde mişāl-i hūr u perī
Şad-hezārān sitāre-i sihrī
- 1836 Ol gül-i sürh idi kalanı semen
Kendü serv idi çevresinde çemen
- 1837 Geldi ol bānū-yı hümāyūn-baht
Şanasun āftāb-ı gerdūn-taht
- (İ55b)**
- 1838 Çehresinden niķābı götürdi²⁰⁷
Cevherī tahta geçdi oturdı
- 1839 Çünkim oturdı ol kıadd-i bālā
Kopdı ol dem kıyāmet-i girā
- 1840 Söykünüp mesnedini dinlendi
Nīm sā' at geçince eglendi
- 1841 Didi biğāne reng ü būsı gelür
Burnuma ādemī қоһusı gelür
- 1842 Tiz oluñ ğayrı mahremi buluñ
Zāde-i hāki ādemī buluñ
- 1843 Bu diyārı kıamu urup götürüñ²⁰⁸
Kimi bulursañuz baña getirüñ

²⁰⁷ niķābı : niķāb, İ.

²⁰⁸ Bu diyārı kıamu urup götürüñ : Bu diyārı kıamu uruñ getirüñ, İ.

- 1844 Ol perī leşkeri çü bildi yaķın
Meh yanından ıağıldı çün pervın
- 1845 Her biri gitdiler aramaĝa
Şāneveş yiryüzin ıaramaĝa
- 1846 Seyr iderken sitāreler çün māh
Biri ıuş oldu bende nā-gāh²⁰⁹
- 1847 Elüme yapışup benüm çü esır
Ol perīye iletdi hem-çün şır
- 1848 Ben daĝı itmeyüp hilāf u ‘ inād
Ĥātır-ı şāfiyile ĥurrem ü şād
- 1849 Ol hümāyile bāl açup çün zāĝ
Taĥt-ı bānūya dek getürdüm ayaĝ
- 1850 Yüzümü ĥāke urdum öñünde
Ol mehe karşı ıurdum öñünde
- 1851 Baña ‘ izzetler eyleyüp ol māh
Yanına da‘ vet itdi hem-çün şāh
- 1852 Cāy-ı mihmān gerek çü yanumda
Kerem it ıurma karşı yanumda
- 1853 Dil-nevāzum egerçi sultānum
Cān u dilden muĥibb-i mihmānum

²⁰⁹ bende : bendeye, İ.

(A42b)

1854 Hāşşa kim ola bir seng bigi yār
Merdüm-i gām-güsār u şīrīn-kār

(İ56a)

1855 Olalum gel senünle taht-nişīn
Yaraşur çünki mäh ile Pervīn

1856 Didüm ey bānū-yı ferişte-ıışāl
Bende de var mıdur liyākāt-ıhāl

1857 Ki varam menzil-i Süleymān'a
Yā geçem taht-ı şāh-ı Ken' ān'a

1858 Taht-ı Belķīs ola mı mesken diyü
Yā Zeliḫā'yı şayd ide mi diyü

1859 Didi itme bahāne yanuma gel
Oķ bigi toğrılup nişānuma gel²¹⁰

1860 Heb senüñdür bu menzil ü bu cāy
Olma vesvāsiler bigi ḫod-re' y

1861 Şefkatüm bil ki sūdmend olasun
Kaçma benden ki behremend olasun

1862 Didüm ey meh ne ḫaddüm ola bentüm
Kim ola ravza-ı irem vaṭanum

1863 Servsüñ hem-serüñ çü sāyuñdur
Ḫāk-i pāyuñ şehāne pāyuñdur

²¹⁰ toğrılup : doğrılup, İ.

- 1864 Eyleyüp baña rıfķ ile çok pend
Virdi bī-add ğılāz ile sevgend
- 1865 Didi kaçma benüm kenāruma gel
Üştür-i mestveş kaçāruma gel
- 1866 Żayfımızsun ri‘ āyetin vācib
Saña yoķdur bu kaçuda hācib
- 1867 Gerçi çoğ itdi ol perī ibrām
Olmadum dāmene çü vaḥşī rām
- 1868 Kendüme kullığı revā gördüm
Bendeler bigi kaçsuda tırdum
- 1869 Hāzini geldi āḫir ol māhuñ
Cebri iletdi seririne şāhuñ
- 1870 Tahtına çünkim geçdüm oturdum
Ara yirden hiçābı götürdüm
- 1871 Gösterüp baña mihr ü şefkatler
Eyledi şıdķ ile muḫabbetler
- (İ56b)**
- 1872 Bes buyurdi getürdiler ni‘ met
Ni‘ met ardınca şekerī şerbet
- 1873 Her ta‘ āmı velī çü ḫān-ı behişt
‘ Anber-āmiz ü hem ‘ abir-i sirişt
- 1874 ḫānı pirūze kāsesi yāķūt
Cān-ı pākize bulur andan ķūt

- 1875 Çün ta‘ām āhîr oldu geldi sâz
Muṭrib itdi terāneye āġâz
- 1876 Geldi cevlāna sākî-i ṭāvūs
Dehen-i kebge döñdi çeşm-i ḥurūs
- 1877 Bezm-i cānānı eyleyüp tezyîn
Girdiler raqşa māh ile pervîn
- 1878 Qalmanı kimsene ferāġ üzre
Ṭurdılar cümlesi ayaġ üzre
- 1879 Her birisi ri‘āyet idüp uşul
Sâz ile raqşa oldılar meşġul
- 1880 Çün biraz raqs u bâzî eylediler²¹¹
Her biri bir terāne söylediler
- 1881 Ol ‘amelden daġı uşandılar
Şerbet-i raqşa cümle kandılar
- 1882 Gine andan ferāġat eylediler
‘Ays u nūşa işāret eylediler
- 1883 Meclis oldu mey-i müdām ile germ
Qalmanı götürildi perde-i şerm
- 1884 Şürîş-i ‘aşk u devr-i cām-ı ṭarab
Qomadı bende ihtiyār u edeb

²¹¹ — : u, î.

- 1885 Başladum yār ile barışmağa
Şîr ü şekker bigi qarışmağa
- 1886 Gerçi gördi bu cür' etüm dildār
İtmedi hışm ile beni āzār
- 1887 Gösterüp baña mihr ü dem-sāzı
Didi itme bunuñ bigi bāzī
- 1888 Çünkü yāruñ muḥabbetin gördüm²¹²
Bu ġarībe mürüvvetin gördüm
- (İ57a)**
- 1889 Zülfi bigi ayağına düşdüm
Göz qarasıyla ağına düşdüm
- 1890 Şefqati eyleyüp beni küstāḡ
Oldı meydān ġüft ü ġūy-ı ferāḡ
- 1891 Başladum rıfḡ ile muşāḡabete
Yār ile söyleşüp münāsebete
- 1892 Çünkü gördüm kelāmınuñ ḡadın
Şormağa başladum o dem adın
- 1893 Didüm ey meh-liḡā nedür aduñ
Nām-ı ābā vü ism-i ecdāduñ
- 1894 Didi bütün çü Türk-i ḡüb-endām²¹³
Didiler Türknāz anuñ' çün nām

²¹² yāruñ : yārın, İ.

²¹³ bütün : benüm, İ.

- 1895 Didüm ey meh senüñle h̄ĩş imişüz
Hem-dem ü yek-zebān u kebs̄ imişüz
- 1896 Olmışuz sen nigār ile ādāş
Bu ʿaceb k̄ānı şeh k̄ānı evbāş
- 1897 Sende ey Türknāz niyet itdüm
Çün senüñle bir oldı nisbet ü nām
- 1898 Birlige yet bizümle çün ten ü cān
İkilik h̄āmesini kıl vīrān
- 1899 Ğuşşasından zemānenüñ geçelüm
Sāk̄i-i laʿ lūñ ile cām içelüm
- 1900 Nergis-i mestiyile ol mestūr
Virdi nāz u kirişmeye destūr
- 1901 Ğamzesi dir ki vaqt-i bāzīdür
Yaʿ ni hengām-ı kār-sāzīdür
- 1902 H̄andesı dir ki yā çāpūkdür
Būse-i laʿ l-i h̄üb u nāzūkdür
- 1903 İstedüm buse-i lebin yek-bār
Virdi biñ şevk ile birine hezār
- (A43a)
- 1904 Āteş-i ʿaşkıyile nerm oldum
Lebleri nūşiyile germ oldum
- 1905 H̄ün-ı mağzum bedende kıldı cūş
Ol perī peyker anı eyledi gūş

(İ57b)

- 1906 Didi bu pîşeden ferāgat kı
Bu gice bûseye kıanā' at kı
- 1907 'Āşık oldur ki şehveti ide terk²¹⁴
Nazarı şāfī ola şıdkı berk
- 1908 Ger olursañ bu lezzete t̄alib
Şehvet olursa ' aklıña ğālib
- 1909 Bu periler ki her biri çün māh
Cümle bunlar kenīzdür ben şāh
- 1910 Kıonuksun h̄atıruñ iderse kıabul²¹⁵
Nazaruñda olanını maqbul
- 1911 Seni anuñla idevüz h̄alī
Goresün h̄alvetüñde her h̄alī²¹⁶
- 1912 Şubha dek hem-nişin ü dildaruñ
Hem ' arūs ola hem pür-sitaruñ
- 1913 Āteşüñ t̄a ki oluban sākin
Olasun şāf u pür-şafā bātın
- 1914 Kıalbüñ anuñla bulmaz ise şafā
Derdüñe vaşlı virmez ise şifā
- 1915 Birini dahı eyleyem en' ām
T̄a ki gönlüñ bula teselli-i tām²¹⁷

²¹⁴ ide : —, İ.

²¹⁵ iderse : eyleyse, İ.

²¹⁶ idevüz : eyleyüp; h̄alvetüñde : h̄alvetinde, İ.

- 1916 Ol daħı virmez ise göñlüñe kām²¹⁸
Eyleyem cümlesini baħşış-i ‘ām
- 1917 Bu sözi diyüp itdi şefkatler
Baña gösterdi niçe rağbetler
- 1918 Ben daħı şükr-i bî-şümār itdüm
Ol nigārına i‘tizār itdüm
- 1919 Lā-cerem içlerinden evlāsun
İhtiyār eyledüm pür-i‘lāsun
- 1920 Çün beğendüm cemāl-i cānānı
Māha gösterdüm anı pinhānı
- 1921 Bes hem-ān-dem kağırdı māh anı
Didi gūşına rāz-ı pinhānı
- 1922 İşidüp didi bende-i fermānum
Bir kenīzüm muṭī‘-i mihmānum
- (İ58a)**
- 1923 Vaqt-i h‘āb irdi tağılup şöhet
Āħir oldu zamāne-i ‘işret
- 1924 Māh tahtında yapışup elüme
Sür‘at ile ilette menzilüme
- 1925 Gördüm ol mezili behişt-āsāy
Bārgāhı bülend ü dāde-güşāy

²¹⁷ göñlüñ : göñlin, İ.

²¹⁸ göñlüñ : göñlin, İ.

- 1926 Menzil ü hâne pür-besât-ı bülend
Pister-i hûb u perniyân u perend
- 1927 Bârgâhı pür eylemiş nûrı
Tâb-ı kandîl ü şem‘-i kâfûrî
- 1928 Şubha dek ol nigâr ile ‘üryân
Ol dem âsûde şanki kâlb ü cân
- 1929 Hür-ı ‘aynuñ liķāsını gördüm
Dâr-ı cennet şafâsını sürdüm
- 1930 Bir şadef buldum anda beste-dehân
İçi pür-la‘ l ü lü‘lü’-i mercân
- 1931 Ol şadef mihrine urup mismâr
Eyledüm la‘ lini cihâna nişâr
- 1932 Vaķt-i şubh oldu turuban gitdüm
Cây-ı hâlîde ğusl-ı pāk itdüm
- 1933 Ol perîler çü kevkeb-i raķşân
Şubhgâh oldılar kamu pinhân
- 1934 Kaldum ol sebze de ten ü tenhâ²¹⁹
Şâma dek deng ü vâle vü şeydâ
- 1935 Ğam-ı tenhâ-yı firķat-i dildâr
Mey-i dūşîneden belâ-yı humâr

²¹⁹ ü : —, î.

- 1936 Şubhgehden bulınca aḥşāmı
Çekdüm ol gün ‘ azāb u ālāmı
- 1937 Çünkü şām oldu leşker-i zulmāt
Kıbladı rûy-ı dehri çün ‘ arşāt
- 1938 Ol gubārı gine kıopardı nesīm
Dökdi bārānını şehāb-ı kerīm
- 1939 Ol perīler gine dūrıldiler
Şanasun ḥāşr idi dirıldiler
- (İ58b)**
- 1940 Her perī-çehre çün gül-i sūrī
Yağdı meclisde şem‘ -i kāfūrī
- 1941 Gine kıurıldı taḥt-ı zerrīnler
Heb düzildi rüsüm u ayīnler
- 1942 Geldi oturdu taḥtına bānū
Şanmayup bendeye yāvuz şanu
- 1943 Eyleyüp bu ḥarābını ābād
Kıldı bûyın ğarībini gine yād
- 1944 Gine bu ḥān-ı elde yānına²²⁰
Bağladı çün kemer miyānına
- 1945 Gine evvelki bîgi rağbetler
Daḥı biñ itdi mihr ü şefkatler

²²⁰ yānına : yādına, İ.

- 1946 Bendesine biraz kim itdi kelām
Hāḫırı isteyüp şerāb u ṭa‘ām
- 1947 ‘Āde üzre çekildi ni‘metler
‘Aqabınca şerāb u şerbetler
- 1948 Çün ṭa‘ām āḫır oldı gitdi şerāb
Şeker ü nuql u cām u murğ kebāb
- 1949 Gine meclisde devr idüp sākī
Şundı bezm ehline mey-i bākī²²¹
- 1950 Gine söziyle ol muğannīler
Eyleyüp her biri tağannīler
- 1951 Söylediler terāne-i terler
Her biri şaçdı dürr ü gevherler
- 1952 Çün yitişdi dimāğına mesti
Urdı zānū-yı bendeye desti²²²
- 1953 Başladı dört yaña çalınmağa
Nāz ile boynuma şalınmağa
- (A43b)**
- 1954 Eyledi ol perīlere yeksān
Ġamzesiyle esāret-i pinhān
- 1955 Meh qatından idildiler qamu
Çün serī‘ an tağıldılar qamu

²²¹ bākī : şāfī, İ.

²²² urdı : uzadı, İ.

- 1956 aldı tenh  ben mle ol dild r
 ıldı n z u kirişmeyle b z r
- (İ59a)**
- 1957 almadı bende  kat ile ar r
 S rd m ayağına y z m n - r
- 1958 Did m ey m h-ı  ft b-cem l
 Olmuřam   ařkuň ile zerre-i miř l
- 1959 almadı bende şabr u h şe mec l
 Vařluň oldu baňa hay l-i mađ l
- 1960 Didi bu gice vaşl-ı y r umma
 Saňa bu  h y[1] řik r umma
- 1961 Bu hev yı gider dim đuňdan
 Ol fet li ıkar ulađuňdan
- 1962 şeker   and ile an   at ıl
 Kend ne n ş-ı c mı    det ıl
- 1963  nki řu bulmadaň bulındı cev z
 ıl z r r  teyemm m ile nam z
- 1964 Gine sevd  ılup beni p r-c ş
  tmed m s zlerini m huň g ř
- 1965 Başladum ol per ye id ma
 Hadden aşru ziy de ibr ma
- 1966 Did m ideg r bu derd me  re
 Merhem ur kim cigereded r y re

- 1967 Tıfl-ı cān oldu luṭf ile emzür
Ağzına penbeyile şu ṭamzur
- 1968 Luṭf ile bendeye gine dildār
İstimālet kılp didi ey yār
- 1969 Kerem it bu gice taḥammül kılp
‘Özrümü añlayup te‘āmül kılp
- 1970 Ger çekerseñ firāḫımı bir şeb
Eylemezseñ vişālümü maṭlub²²³
- 1971 Yıllar ile vişālüme iresen
‘Ömrüm oldıḫça iyliğüm göresen
- 1972 Çünkü buldum şafāsını yāruñ
Ḥātır-ı nāzigīni dildāruñ
- 1973 Şabra ṭıtdum gine yüzüm nā-çār
Yārı kendümden itmedüm bızār
- (İ59b)**
- 1974 Rūza ṭıtdum ḫayāl-i ‘id ile
Ṭoyum olam didüm tirid ile
- 1975 Çünkü nāz ile dil-ber-i ṭannāz
Kendüzinden beni getürdi vāz
- 1976 Gine virdi perilerüñ birini²²⁴
Didemüñ dil-pesendi manzarını

²²³ çekerseñ : çekersen, İ.
eylemezsiñ : eylemezsin, İ.

²²⁴ perilerüñ : perilerin, İ.

- 1977 Ol gice anuñ ile tābe-şabāḥ
Eyledüm ‘ ayşı tā bulınca felāḥ
- 1978 Çün şabāḥ oldu heb tağıldılar
Çeşme-i huşkveş soğıldılar
- 1979 Yatdum anda namāz-ı şāma degin
Gözledüm vaqt-i nūş-ı cāma degin
- 1980 Çünki şām oldu tozdı gine ğubār
Luṭf ile esdi bād ile enşār
- 1981 Zāhir oldu ol ebr-i gevherbār
Gine yağırdı lü’lü’-i şehvār
- 1982 Geldiler cümle ol melek-ḥūlar
Toğıdılar çün sitāre meh-rūlar
- 1983 Gine kırıldı taht-ı şāhiler
Yandı ol şem‘ -i pādşāhiler
- 1984 Gine zeyn oldu meclis ü dīvān
Geldi cān bezmine kamu yārān
- 1985 Eyleyüp derdimin de dermānın
Gine yād itdi bānū mihmānın
- 1986 Gül bigi tāze kıldı ḥandesini
Gine tahta geçürdi bendesini

- 1987 Gine vāfir çekildi h̄ān u nā^c im²²⁵
Süfre-i ḥoda ḳondı h̄ān-ı kerim
- 1988 Gine ḳurıldı bezm-i şāhāne
Meclis-i ḥāş u pādşāhāne
- 1989 Gine devr itdi sākī-i dil-keş
Şundı yārāna bāde-i bī-ḡışş
- 1990 Meclisi çünki pür-şafā buldum
Gine şevḳ-i mey ile mest oldum
- (İ60a)**
- 1991 Başladum yāra ceḥd ü iḳdāma
Gine evvelki gibi ibrāma²²⁶
- 1992 Baña ḳıldıḳça ol tereffu^c lar
Eyledüm ben aña teferru^c lar
- 1993 Başladum āḫir el uzatmaḡa
Hedefe tīrūmi uzatmaḡa
- 1994 Ḥāşılı ceng ile müdārāda
Mā-ceray çün geçildi arada
- 1995 ^c Āḳıbet ḳaḳıyup baña seḫḫār
Gör ne mekr itdi cānuma mekkār
- 1996 Didi nāz ile ol büt-i ṭannāz
Gösterüp zāhir baña i^c zāz

²²⁵ u : —, İ.

²²⁶ gibi : bigi, İ.

- 1997 Ger dilerseñ ki vaşluma iresün
Gözlerüñ yum ki vuşlatum göresün²²⁷
- 1998 Lā-cerem ben de gözlerüm yumdum
Sehv ile vaşl-ı dil-beri umdum
- 1999 Gözlerüm nā-gehān açınca ‘ ayān
Kendümi buldum ol sepedde hemān
- 2000 Ferd ü tenhā gine beyābānda
Girdigüm yirde künc-i vīrānda
- 2001 Şoḥbet-i yār-ı dünyeden mehcūr
Kalmışam sāyeveş güneşden dūr
- 2002 Ben bu hālāt ile iderken enīn
Cünbiş itdi seped çü lerz-i zemīn
- 2003 Zāhir oldı o dil-ber-i mehveş
Ruḥları urdı ‘ āleme āteş
- (A44a)**
- 2004 İ‘ tizār ile bendeye ol yār
Eyleyüp luḥ ile gine güftār
- 2005 Gine bir bāz ile avutdı beni
Kesdi ol dem sepeddeki reseni
- 2006 Didi yüz yıl bizümle bezm-i müdām
Eyleseñ ‘ ayş u nūş sāğar u cām²²⁸

²²⁷dilerseñ : dilersen, İ.
gözlerüñ : gözlerin, İ.

²²⁸— : u, İ.

- 2007 Āhiri bil ki nīş ü miḥnetdür
Şerbeti zehr ü vaşlı firqatdür
- (İ60b)**
- 2008 Her ʔalav āhiri esilmekdür
Resenüñ de şoñı kesilmekdür
- 2009 Kimsene bilmedi ḥaḳıḳāt-i ḥāl
Zāhir olmadı bir kişiyeye māl²²⁹
- 2010 Lā-cerem ben daḫı ʔutup mātem
Boyanup reng-i māteme her-dem
- 2011 Firqat ü zāriyile āh itdüm
Giydügüm ʔonları siyāh itdüm
- 2012 ‘Āḳıbet yalvarup nigārına
Didüm ol māha ʔıyma miskīne
- 2013 Bendenüñ ḥālī ḥod saña ma‘lüm
Eyleme bu ġarībüñi maḥrūm
- 2014 Baña da giydür ol ʔara ʔondan
Aça kim ben daḫı ʔuyūr ḥāndan
- 2015 ‘İzz ü nāzıyla lā-cerem ol māh
Egnime şaldı bir perend-i siyāh
- 2016 Ol ʔarafdan çü behremi aldum
Biñ belāyile taḫtuma geldüm

²²⁹ Zāhir olmadı bir kişiyeye māl : Zāhir olmadı kimseye māl, İ.

- 2017 Ben ki şāh-ı siyāh-pūşānum
Şehryār-ı cihān çü şāhum
- 2018 Eyledüm ārzū-yı bahte vü hām
‘Ömrüm içinde bulmadum bir kām
- 2019 Hāyret ile şeh-i siyāh-pūşān
Ser-güzeştini kıldı cümle beyān
- 2020 Ben dağı çün keniziyem anuñ
Bir za‘ife faķiri sulţānuñ
- 2021 Hālūme giydiğüm güvāh itdüm
Lā-cerem tonlarum siyāh itdüm
- 2022 Tıtma reng-i siyāh levn-i memāt
Zulmet içindedür cevāb-ı hayāt
- 2023 Reng-i müy-ı civān olur çü siyāh
Merd-i piri kıllur sepīdi tebāh
- 2024 Çün siyāh oldu reng-i bālā-ter
Her kumaşuñ siyāhı zibā-ter
- (İ61a)**
- 2025 Dil-ber-i ‘anberīn ü ten müşgīn
Çün mübez-i siyāh olur şerbīn
- 2026 Bu hikāyātı ser-a-ser taķrīr
Vaşf-ı hāl ile eyleyüp tefsīr
- 2027 Evvelinden irince encāma
Bānū-yı Hindī didi Behrām’a

- 2028 Şāh işidüp begendi bî-kîne
Āferîn didi māh-ı müşgîne
- 2029 Ol gice şubha dek şeh-i mihmān
Yatdı ol māh ile çü kâlb ü cān
- 2030 Muṭribi ol gice nigārînüñ
Duḡter-i şāh-ı Hind ü müşgînüñ
- 2031 Eyleyüp bu maḡāle[y]i ezber²³⁰
Ṭūṭî-i Hind'veş yidi şeker

ĠAZEL-İ TERĀNE-TER

Mef'ū lü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- - + / - + - + / + - - + / - + -

- 2032 Hün-ı dil ile müşg-i teri eyleyüp midād
Yazdum hikāyet-i şeb-i hicrānı bām-dād
- 2033 Rüşen-i dil oldum ol ḡaṭṭ-ı müşgîn şu'ā' la
Dirler şaḡîh imiş bu kim alınur fi'l-sevvād
- 2034 Göz kararıyla kendümi zūlmāta şalmışam²³¹
Āb-ı ḡayāt leblerüñi idinüp murād
- 2035 Mār-ı siyāh ṭurresi bîminden ol mehün²³²
Düşdüm kara gūşelere herçi-bād-ā-bād
- 2036 Çāh-ı zenāḡda ḡaldı gönül zūlfi būyına²³³
Ol kara gönlü ḡasteyi yād eylemez mi yād

²³⁰ maḡāle[y]i : maḡalet, İ.

²³¹ zūlmāt : 'ummān, İ.

²³² ol : o, İ.

²³³ zūlfi : müşk, İ.

2037 Luṭf eyle bu ğubāruñı şavurma göklere
Nār-ı muḥabbetüñ çü kılubdur beni damād

2038 Zülmetde kalmışuz bu Ḥayātī ğarīb ile
Vaffiḳ lenā bi faḍlike mā yulhimu'r-reşād²³⁴

RŪZ-I YEK-ŞENBE DER-ZERD

2039 RŪz-ı yek-şenbe āftāb-ı cihān
Çetr-i zerrīn içinde oldı nihān

(İ61b)

2040 Cām-ı zer tıtdı elde çün hŭrşīd
Tāc-ı zerrīni giydi çün Cemşīd

2041 Şāh-ı 'ālī-cenāb u ḳadd-i şimşād
Günbed-i zerde geldi hurrem ü şād

2042 Şubḥ-gehden şalup serīr-i besāt
Şāma dek sürdi anda 'ayş u neşāt

2043 Mey-i cām idi sākī-i mevzŭn
Def ü çeng idi ber-baṭ u ḳānŭn

2044 Meclis-i 'ālīydi şoḥbet-i hāş
Zŭhre'yidi muġannī meh raḳḳāş

2045 Şām irince çü yükleri yitdi
Meclis ehli de hŭ'āba 'azm itdi

2046 Şāh Behrām-gŭr u zerrīn-pūş
Başladı hŭ'āba varmaġa bī-hŭş

²³⁴ Vaffiḳ lenā bi faḍlike mā yulhimu'r-reşād : Bizi, doğruyu ilham eden işlerde fazlınla başarılı kıl.

- 2047 Māh-ı Rūmī ' arūs u Çinī nāz
Eyleyüp şāha medh ile i' zāz
- 2048 H'ābını şāhuñ itmege yağmā
Nergis-i şāha çekdi kehl-i şenā
- 2049 Didi şāh-ı cihāna baht-ı müdām
Ber-ķarār ola tābe-rüz kıyām
- 2050 Devlet olup hemīşe yār u nedīm
İşiginde sa' ādet ola muķīm
- 2051 Çün du' āyı yetürdi gāyetine
Başladı şevķ ile hikāyetine
- (A44b)**
- 2052 Didi bu hāne-i firāk içre
Vardı bir şehr ' Irāk içre
- 2053 Şehr-i zībāyidi Süleymānī
Var idi bir sır āmda hānī
- 2054 Bunca nāz u na' im ü ni' metle
Mülk ü māl u sürür ü devletle
- 2055 Āftāb idi ol cihān-efrüz
Nev-bahār idi tālī' -i firüz
- 2056 Görmüş idi ' ulūm cümle tamām
Virmiş idi vilāyetine nizām
- (İ62a)**
- 2057 Rām idi fehmine fūnūn-ı ' ulūm
Hikmet ü tıbb u hey' et ile nücūm

- 2058 Ȧali'ini Şeh-i sitāre-Őinās
İtmiş id i meger ĥesāb u kıyās
- 2059 Kim gelürdi Şehe zarar zenden
İriŐürven aña ĥaȦar zenden
- 2060 Ol sebebden müdām idüp nefret
İtmemişdi zen almaġa raġbet
- 2061 Geçmiş id i bu ġuŐŐadan tenhā
Ekşeri rüzġārı çün ' Anġā²³⁵
- 2062 Zen ĥarīmine baŐmamıŐdı ġadem
Çekmiş id i bu miĥnet ile elem
- 2063 ' Āġıbet eyleyüp heves cānı
Meyl idüp Şehde çün meges cānı
- 2064 Zenlerüñ Şeh düşüp meyanına²³⁶
ȦüŐ olam diyü mihrbānına
- 2065 Başladı almaġa cevāriler
Şu bigi pāk u Őāf āriler²³⁷
- 2066 Ol kenizüñ ufaġı ger irisi
Düşmedi ġönlüne ġöre birisi
- 2067 Birini aluban birin Çatdı
Her gice bir keniz ile yatdı

²³⁵ ekşeri : ekşer, İ.

²³⁶ zenlerüñ : zenlerin, İ.

²³⁷ bigi : gibi, İ.

- 2068 aldı nāmi bu ařletiyle urūř
Didiler adına Keniz-fürūř
- 2069 Lākin il bilmez idi ālını
Ol řehūñ çekdiği zevālını
- 2070 Aldığı cümle nām ile yem idi
şanasun bādbān-ı sāyim idi
- 2071 Saht-rūlardı serd-ū çü ruām
ālī' inde düşerdi cümlesi ām
- 2072 Hem-çü seg ' av' av eyleyüp māha
a' n iderlerdi yo yire řāha
- 2073 ayretinden şeh-i cihān-ārā
' Ālem içinde oluban rüsvā
- (İ62b)**
- 2074 Aldı ayrı-eme niçe ürre
Sürdi ço nāfe gerçi kim sürre²³⁸
- 2075 Anlaruñ daı degmeyüp ayrı
İrdi řāha amusınuñ şerri
- 2076 şeh de lā-büd çü mevsim-i Nevrüz
İster idi mülāyemet şeb ü rüz
- 2077 āne-i şehde şanasun iblīs
Vardı bir ' acūze-i pür-telbīs

²³⁸ kim : —, İ.

- 2078 Ol kenîzüñe yigrenürdi şāh
Gūh ise tūtmaz idi hem-çün gāh
- 2079 Yoq bahāya şatardı şāh anı
Böyleyidi rūsūm u erkānı
- 2080 Ol ‘ acūze alurdi şatdığını
Şehryāruñ kapardı atdığını
- 2081 Eylemişdi felek ‘ acūzeeye cūd
Şeh ziyān idüp ol kııurdi sūd
- 2082 Bir gün ol şehre oluban yolu tūş
Geldi bir h̄ācegī-i berde-fürüş
- 2083 Ravza-i Çīn’e varmış ol h̄āce
Mīve-i tāze dermiş ol h̄āce
- 2084 Her biri bir nigār-ı hāne-i Çīn
Dürr-i nā-süfte mişl-i hūrū’l-‘īn
- 2085 Kimi halhī(?) kimi hıtāyīler
Dīde-i cāna rüşenāyīler
- 2086 Cümlesi mihr idi cihān-efrüz²³⁹
Mihrbān idi şem‘ veş dil-süz
- 2087 İçlerinde velī çü çeşme-i nūr
Āftāb idi birisi meşhūr

²³⁹ mihr idi : māh-rūy, İ.

- 2088 Süfte-güş **idi** dürr-i nā-süfte
Genc-i pūşide rāz-ı nühüfte
- 2089 Meh-i cebīnin gören viridi cān
Dirler **idi** bahāsına biñ cān
- 2090 Lāle-ḥadd **idi** māh-ı gül-ruḥsār
Serv-ḳadd **idi** kebk-i hoş-reftār
- (İ63a)**
- 2091 Kevkeb **idi** ḳalanı ol meh-tāb
Dürd **idi** ma^ç rāsı ol mey-i nāb
- 2092 Ḥ^ẗāceyi gūş edince şāh-ı cihān
Didi ol ḥ^ẗāceyi baña el^ç ān
- 2093 Berdesiyle varuban getürüñ
Cümlesini ḥuzūruma yetürüñ
- 2094 Ḥāşekiler hemān yügürdiler
Ḥ^ẗācey[i] varuban getürdiler
- 2095 Berdesini ne var ise mevcūd
Şeh buyurdı getürdiler ma^ç dūd
- 2096 Her biri gerçi ḥüb **idi** çü perī
Āftāb **idi** içlerinde biri
- 2097 Ḳamusı ḥüsn ile çü māh **idi**
Mihre nisbet velī sipāh **idi**
- 2098 Görüben şāh anı pesend itdi
Şivesi şāhı şeh-r-bend itdi

- 2099 Ol per̄inũñ pesend idüp r̄uyın
H̄āceye şordı şāh anuñ h̄uyın
- (A45a)**
- 2100 Didi gördüm bu serv-i gül-büyı
Ger cemāli bigiyise h̄uyı
- 2101 Begenürsem hışālini göreyin
Kıymetinũñ muzā‘ afın vireyin
- 2102 H̄āce-i Çin didi şehā bu keniz
Bī-bedeldür çeker çü cān-ı ‘aziz
- 2103 Yoğ naziri bugün cihān içre
Mişl-i hūr olmaya cinān içre
- 2104 Gerçi rüz-ı huçestedür r̄uyı
Hem-çü şeb-i tiredür veli h̄uyı
- 2105 ‘Aybı bu kim cemāline mağrūr
‘Āşıkuñ h̄üznüne olur mesrūr
- 2106 Derdmendũñ zevālini bilmez
Ārzūmend vaşlını bilmez
- 2107 Şubh-dem her kim anı şatun alur
Şāma dek bī‘ atı iğāle çalur
- (İ63b)**
- 2108 Derdmend-i ğama devā kılmaz
Renc-i bī-māra hem şifā kılmaz
- 2109 Cebr idersũñ yirini hāk eyler
Kendüyi ol zamān helāk eyler

- 2110 Hāleti böyle ol perī rūyuñ
Haşleti bu keniz-i bed-ḥūyuñ
- 2111 Şeh daḥı ter-mizāc u nāzūk-dil
İrtibātı bu ikinüñ müşkil
- 2112 Bendeden bu kenizi elden tüt
Yigrenüp gine baña virdüñ tüt
- 2113 Lā-cerem yigregi budur şāhā
K'olmaya aramuzda bey^c ü şirā
- 2114 Ğayrıya meyl iderse şeh göreyin
Cümlesin şāha bī-behā vireyin
- 2115 Şeh daḥı kaldı der-miyān ḥayrān
‘ Āciz ü zār u deng ü ser-gerdān
- 2116 Şāhı mest eyleyüp mey-i bī-gış
Şaldı cānına ol^c izār-ı āteş
- 2117 Şāh anı ‘ ayb ile ne alıbilür
‘ Aşkıını terk idüp ne koyıbilür²⁴⁰
- 2118 Şāhı gördükde itmiş idi şikār
Āteşi kılmış idi cānına kār
- 2119 ‘ Ākıbet ‘ aşq-ı şāh olup ğālib
Kıldı şāhı şirāsına t̄alib

²⁴⁰ alıbilür : alabilür; koyıbilür : koyabilür, İ.

- 2120 Çünki meyl itdi şeh şirāsına
Aldı mähı iki bahāsına
- 2121 Düşdi bu guşşaya velī cānı
Fıkr iderdi içinde pinhānı
- 2122 Kim ne bāzı kıla düşürmeye serd
Hām-ı destiyle nice oynaya nerd
- 2123 Derdini itmeyüp velī izhār
Şabra urdı özini şeh nā-çār
- 2124 Nüş iderdi nigār ile bāde
Şoĥbet eylerdi dāyım sāde
- (İ64a)**
- 2125 Gerçi bulmışdı zāhir aĥrabat
Bulmamışdı velī reh-i vuşlat
- 2126 Düşmüş idi şehüñ derünuna od
İrmiş idi semā-yı tās' a dūd
- 2127 Şāh idi gerçi servveş bālā
Māh idi sāyevveş velī der-i pā
- 2128 Tıydu bu hāleti ' acūze-i dīv
Başladı ol kenīze kıлмаğa rīv
- 2129 Şāh-ı ' aşık tıyup bu mekr ü feni
Hanesinden çıkardı pīre-zeni
- 2130 Hışm idüp ol ' acūz-ı bed-mihre
İşler itdi ki çāk olur zühre

- 2131 Gerçi şāh urmamışdı mihrine el
Tuymamışdı mezākı ʿam-ı asl
- 2132 Nāzük idi velī büt-i Çinī
Kılup şāha virürdi teskīni
- 2133 Bir gice ittifāḫ ol nigār ile şāh
Şanki burc-ı şerefde mihr ile māh
- 2134 Cāme ḥābında ol şeh-i şimşād
Yatmış idi ḥuzūr ile dil-şād
- 2135 Şu bigi ağıdup şehūñ yağın
Ol nigārın ovardı ayağın
- 2136 Germ olup māha şāh-ı ʿālem-tāb
Eyledi yüz talḫif ile ḫiḫāb
- 2137 Didi ey nūr-ı dīde-i cānum
Verd ü reyḫān u bāğ u bostānum
- 2138 Bir suʿālüm var eylerem der-ḫāst
Kim viresün cevābın anuñ rāst
- 2139 Kim bulur ḫaste-i ḫarīb-i memāt
Toğru sözden şifā-yı cism ü ḫayāt
- 2140 Nite kim söylenür cihān içre
Vāḫıʿ olmuş meger zamān içre
- 2141 Sāʿat-i Zühreʿyidi der-tesdīs
Şeh Süleymān u Ḥazret-i Belḫīs

(İ64b)

- 2142 Eylemişler meger kim anda kırân
Gelmiş ol dem zuhûra bir oğlân
- 2143 Elleri şell ayağı yir başmaz
Regleri birbirine uyuşmaz
- 2144 Şeh Süleymân'a eyleyüp tekrîm
Didi Belķîs eyâ resûl-i kerîm
- 2145 Sen şeh ü ben çü ter-i gülüz nâzük
Elümüz şâğ ayağumuz çâbük
- 2146 Oğlınıñ niçün ayağı başmaz
Cismi bî-ķuvvet elleri tutmaz
- 2147 Hâzrete karşı yire yüzünü sür
Cibrîl'e bunuñ ' ilâcını şor
- 2148 Ol zamân içre nâ-gehân Cibrîl
Şeh Süleymân'a yitişür ta' cîl
- 2149 Şeh Süleymân da âşkâr u nihân
Cibrîl'e kıılır nihânı ' ayân

(A45b)

- 2150 Dir ki bu hâna luţf u en'âm it
Hâlümi Kirdgâr'a i' lâm it
- 2151 Hâsteyüm derdümüñ devâsını şor
Bî-kesüm rencümüñ şifâsını şor

- 2152 Rūḥ-ı ẓudsīde fehm idüp kāmı
Kirdgār'a yetürdi peygāmı
- 2153 Ḥāzret-i 'izzet eyleyüp ikrām
Didi benden resūle eyle selām
- 2154 Öyle bilsün devāsı bu derdüñ
Dārū-yı germi 'illet-i serdüñ
- 2155 Kim Süleymān u zevcesi Belķīs
İtmeyeler ikisi de telbīs
- 2156 Söyleyeler ẓamu sözi toĝru
Şāĝ ola her söz olmaya şayru
- 2157 Ḥaḳ kelāmını gūş idüp Cibrīl
Şeh Süleymān'a yitişüp ta'cīl
- 2158 Emrini Kirdgār'uñ itdi beyān
Müşkili ol nebīnūñ oldı 'ayān
- (İ65a)**
- 2159 Didi Belķīs'a ẓıldı gönlini şād
ẓalb-i virānın eyledi ābād
- 2160 Şeh Süleymān'a ol zamān Belķīs
Didi vallāh itmezem telbīs
- 2161 Her neyise murāduñ eyle su'āl
İtmeyeyin ta'cīl ü ihmāl
- 2162 Cāme-i şıdķı egnime giyeyin
Her sözüñ saña toĝrusın diyeyin

- 2163 Lā-cerem müşkilini bī-pervā
Şordı Belķīs'a ol resūl-i Hūdā
- 2164 Didi ey şem' -i dil-çerāğ u cūd
Merkez-i gerdiş-i mürüvvet ü cūd
- 2165 Toğrusın di bugün zamān içre
Benden özge 'aceb cihān içre
- 2166 Bir kişiye dahı olup devlet
Eyledüñ mi muħabbet ü rağbet
- 2167 Didi Belķīs eyā meh-i manzūr
Çeşm-i bed tal' atüñden olsun dūr
- 2168 Mülk ü māl u civānlığuñ var hūb
Taht ile tāt u devletüñ mergūb
- 2169 Pertev-i mehterī cebīnūñde
Mühr-i peyğam-berī niğīnūñde
- 2170 Gelmedi 'āleme nazīrūñ şāh
Āsmān-ı vücūda mişlūñ māh
- 2171 Saña Mecnūn iken cihān Leylī
Ġayruña 'āķıl ide mi meylī
- 2172 Bu maķālāt-ı dil-keşi çün kıand
Gūş edince el uzadup ferzend
- 2173 Didi ana elüm şaħīh oldı
Sözlerüñ baña çün mesīh oldu

- 2174 Gördi Belķīs anı olup dil-şād
Hāṭırı oldı ıayğudan āzād
- 2175 Döndi lā-büd nigār-ı ferzāna
‘ İzz ü nāz ile şeh Süleymān’a
- (İ65b)**
- 2176 Didi ey pişvā-yı dīv ü perī
Āsmān-ı sa‘ ādetüñ ıameri
- 2177 ‘ Ulüv iseñ n’ola bu sefīl için
Sen de bir nükte aç bu tıfl için
- 2178 Bir sözümle çü desti oldı sāğ
Buldı gönüm teselliyle ferāğ
- 2179 Sen dağı mülke başmasun yāğı
Bir kelām eyle başsun ayağı
- 2180 Bir su‘ālüm var ey pesendīde
Hāṭıruñ olmaz ise rencīde
- 2181 Şorarum vir cevābını ıoğru
Bulmasun yol serāyuña uğru²⁴¹
- 2182 Didi bu taht u tāc u devletle²⁴²
Bunca mülk ü cünūd u şevketle
- 2183 Hāṭıruñ meyl ider mi çīnesine
Āḫıruñ ḫarmen ü ḫazīnesine

²⁴¹ serāyuña : serāyına, İ.

²⁴² Didi bu taht u tāc u devletle : Didi bu tāc u taht u devletle, İ.

- 2184 Şeh Süleymān didi eyā hūrī
Başımuñ řacı gözlerüm nūrı
- 2185 Bunca devlet ki baña virdi Hudā
Mülk ü māl u nübüvvet ile livā
- 2186 Bunlaruñla gine gözüm toymaz²⁴³
Dāyimā ac u göñlüme uymaz
- 2187 Bir misāfir yitişse ĥargāha
Gelse şavf-ı hicāz-ı dergāha
- 2188 Eylerem destine nühüfte nigāh
Gözlerem ne getüre tuĥfe-i rāh
- 2189 Bu maķālātı güş idüp ferzend
Didi baba çözildi pādan bend
- 2190 Turuban yürüdi revān ol dem
Vālideynini eyledi ĥurrem
- 2191 Çeşm-i cān-ı peyem-ber ü Belķīs
Geş-i rüşen yügüri iblīs
- 2192 Kıavl-i ĥaķ şıdķ ile civān-merdī
Dest ü pādan giderdi çün bendi
- (İ66a)**
- 2193 Yigrek oldur ki biz daĥı idevüz
Menzilüñ toĥru yolına gidevüz

²⁴³ bunlaruñla : bunlarınla, İ.

- 2194 Sen dahı ıođru di eyā büt-i Ćin
 ıTolu sīneñ niĉün ‘adāvet ü kīn
- 2195 ıTutmiş āyīne-i cemālūñ gerd
 Bahr-ı germüñ neden düşüpdür serd
- 2196 ıTutayın hecr ile yiyüp cigeri
 ıKıluram devrden saña naziri
- 2197 Ćünkü sensün bu gerdişüñ mihri
 Saña lāyık mıdur bu bed mühri
- 2198 Güş idüp bu su‘āli ol meh-rū
 Virdi şāha cevābını ıoğru
- 2199 Didi şāhā nisā da bī-‘illet
 Vardur aramızda bir haşlet
- (A46a)**
- 2200 Şevķ ile ķank[ı] zen ki yüklü olur
 Gelicek mevsim vilādet olur
- 2201 Ol sebebden gōñül ķılup nefret
 Eylemez merd-i şevhere rağbet
- 2202 Ben ki cān dostum ne cānān dost
 Postīn-dūza virmezem ben post²⁴⁴
- 2203 Müdde‘ āmı ben eyledüm işbāt
 ıTut dilerseñ beni dilerseñ şat²⁴⁵

²⁴⁴ ben : —, İ.

²⁴⁵ dilerseñ : dilersen, İ.

- 2204 Sırrımı çünkim eyledüm i' lān
 'Aybumı şehden itmedüm pinhān
- 2205 Sen daḥı ey şeh-i ferīdun-taḥt
 Müşterī ṭālī' vü hümāyūn-baḥt
- 2206 Yā niçün bu cevārīye her gāh²⁴⁶
 Zūlm idersün tecebbür ü ikrāh
- 2207 Kimin alup kimini şatarsun
 Oḡ bigi her yañaya atarsun
- 2208 Māh-ı gül-çehre kim çü lāle-i bāḡ
 Meclisüñde yana çü şem' ü çerāḡ
- 2209 'Ākıbet şem' veş kesüp bāşın
 Cūy idersen revān gözi yāşın
- (İ66b)**
- 2210 Hüsñ ile māh u sāl olan mesrūr
 Āya varmaz ḡatuñda olur ḥūr
- 2211 Eyleyüp riḡḡatiyle rāy-ı şevāb
 Virdi şeh de nigāre şāfi cevāb
- 2212 Didi anuñ'çün eylerem izā
 Rūz u şeb zenlere 'azāb u cezā
- 2213 Kim bulardan müdām elem gördüm
 Şādī yirine ḡarşu ḡam gördüm

²⁴⁶ — : yā, İ.

- 2214 Görmedüm bunlaruñ mülâyimini
Hıdmetinde muķım ü kıyimini
- 2215 Ol kenîz ki idinem hem-ser
Eyleyem ‘ ayn-ı şefkat ile nazır
- 2216 O nider ol zamānda berdeligin
Kendünüñ vaşf-ı zer-hırîdeligin
- 2217 Zen ki merdi göre denâetle
Nazır eyler aña haķâretle
- 2218 Zenler olur çü gâh bî-bünyād
Şāvurur her tarafa anı bād²⁴⁷
- 2219 Zer göricek zenān olur lertzān
Meyl ider bir cev ile çün mîzān
- 2220 Hem-çü engürdür zen-i bed-h’āh
Hām-ı ser-sebz ü puhte rüy-ı siyāh
- 2221 Çün kedūdur zenūñ mişāli tamām
Hāmdur puhte puhtesidür hām
- 2222 Görmişem çoğ egerçi zibā ben
Bulmuşam kāmusun hod-ārā ben
- 2223 İtmedi birisi baña rağbet
Sende gördüm şerāyit-i hıdmet

²⁴⁷ tarafa : yanaya, İ.

- 2224 Gerçi senden de bulmadum behre
Virmezem hâtırun velî dehre
- 2225 Niçe bunuñ bigi suhen çü nebât²⁴⁸
Nükte-i cān-fezā çü āb-ı hayāt
- 2226 Söyledi şāh anı nigārına
Yazdı naqşını hāne-i Çin'e
- (İ67a)**
- 2227 Olmadı kārger velî biri
İrmedi menzile şehüñ tiri
- 2228 Olmayup sūz ü nālesi dergir(?)
İtmedi gönli taşına te' şir
- 2229 Teşne cānı şehüñ cevānibi āb²⁴⁹
Şabr ider kendü rūzgār-ı şitāb
- 2230 Pīr-i zāl añladı şehüñ hālin
Taşradan tıydu içüñ ahvālin
- 2231 Didi kār itdi cānına yāre
Kılayın derdine şehüñ çāre
- 2232 'Azm-i taḫyir āftāb ideyin
K'al' asını mehüñ ḫarāb ideyin
- 2233 Sihr ile bulayın ḫiṣārına rāh
K'āferinler diye ḫayālūme şāh

²⁴⁸ suhen : şöhet, İ.

²⁴⁹ teşne cānı : teşnegānı, İ.

- 2234 Pîre-zen sihre eyleyüp niyyet
Söyledi şāha ol zamān ḥalvet
- 2235 Didi şāh ister ise kim bula kām
Tevseni ger dilerse emrine rām
- 2236 Şeh getürsün nazîri zîbāyı
Bir perî-şekl ü māh-sīmāyı
- 2237 Ol perîyle şeh-i zemîn ü zamān
Eylesün aña karşı karşı kıran
- 2238 Tevsen-i māh olur zarûri rām
Ögrenür görüp anı zîn licām
- 2239 Nite kim Rayzān idüp tefhîm
Kürreye böyle kıldılar ta' lim
- 2240 Sühan-ı pîri şeh pesend itdi
Pendini ḥātırında bend itdi
- 2241 Şeh de lâ-büd getürdi bir ḥûbı
Ol büt-i Çîn mişâli mergûbı
- 2242 Resm ü âyîn ile düzüp hoşdı
Māha karşı müdām anı kocdı
- 2243 'Ādet-i köhne üzre buldı sebîl
Sırmadan aķîķe sîmîn-mîl
- (İ67b)**
- 2244 Germ ile şeh bulam diyü nermi
Kıldı şad-pāre perde-i şermi

- 2245 Fāş idüp şeh cihāna destānı
Āşkār itdi cümle pinhānı
- 2246 Başdı māhı bunı görüp hayret
Yağdı cānını āteş-i ğayret
- 2247 Düşdi dildāra derd ile tāsa
Döndi ‘arsı bu tāsadan yāsa
- 2248 Sırrını līkin itmedi ifşā
Şabra dürüşdi olmadı rüsvā
- 2249 Şabr ider mi mizāc-ı ‘āşıkā sūd
‘Aşk ile şabr olur çün āteş ü ‘ūd
- (A46b)**
- 2250 İhtiyārī degüldi şabr ile hüş
Kasr ile eyler idi ‘işret-i nüş
- 2251 ‘Ādet üzre kıomazdı bendeligi
Şüretā gösterürdi hāndeligi
- 2252 Bāṭını pür-melālet idi velī
Ḥānde-i zāhıriydi ‘ameli
- 2253 Fıkr iderdi ferāsetiyle niğār
Bilmiş idi velī ḥāḳıḳat-i kār
- 2254 Siḥridür bu ‘acūze-i seḥḥāruñ
Mekridür bu ḥayāl o mekkāruñ
- 2255 Gerçi tuymışdı bu işi dildār
Eylemezdi velī ğamın izḥār

- 2256 Şaqlar idi ğamını cānında
Söylemezdi kimesne yanında
- 2257 Gösterüp kārına peşīmānī
Ağlar idi ğamını pinhānī
- 2258 Şabr ile geldi dem ki bir gice māh
Buldı şāh-ı cihāna ḫalvet-i rāh
- 2259 Didi ey Ḥusrev-i firīşte-nihād
Dāver-i mülk ü dīn ü dāniş ü dād
- 2260 Rūz u baḫtuñ ḫuceste-fāl olsun²⁵⁰
Her şebūñ leyle-i vişāl olsun
- (İ68a)**
- 2261 Şāhsun rāst-gūy u rāst-nażar
Rastlıgdan dilerven itme güzār
- 2262 Tōğrusın söyle ey şeh-i devrān
Bu kenīzūñle eyleyüp ʿudvān
- 2263 Şubḫgehden benümle nūşa tūş
Şām olursun mişāl-i sirke-fürüş
- 2264 Ger ziyānumsa muṭallaḫā sūduñ
Bī-kīne ḫatlüm ise maḫsūduñ
- 2265 Eyleyince baña bu resme cezā
Cānumı ḫalbūmden eyle cūdā

²⁵⁰ — : u, ĩ.

- 2266 Bāri bir dem öñürdüden öldür
Düşmen ü dostumı baña göñdür
- 2267 Lîk senden umarum ey şeh cüd
Kim diyesün baña nedür maqşüd
- 2268 Bu hünelerde reh-nümünüñ kim
Muqtedî pîr ü fütüvvetüñ kim
- 2269 Senden olmuş degül bu kār-ı saqîm
Toğrusın di kim eyledi ta' lîm
- 2270 Gerçegüñ söyler ise ger bana şāh
La' l ü gevher hişārına bula rāh
- 2271 Bağlayup şāh ile niçe peyvend
Virdi şāha gılāz ile sevgend
- 2272 Çünkü var idi şıdķı dīnine
Şāh inanup anuñ yemīnine
- 2273 Ol dem açup hicāb-ı güftārı
Söyledi māha cümle esrārı
- 2274 Didi çün gördi derdümi ol pîr
Böyle kıldı devāsına tedbîr
- 2275 Düzdü bu şiveyle şüret-rām²⁵¹
K'eyleyesün Hümā'yı şaydına rām

²⁵¹ düzdi : dürdü, İ.

- 2276 Yağdı âteş ki serdüñ eyleye germ
 Āhen-i suhte-ḥāṭıruñ kıla nerm
- 2277 Germ olur çünki âteşiyle celīd
 Nerm olur nār ile ḥadīd-i şedīd
- (İ68b)**
- 2278 Tutmuş idi dilümde odı vaṭan
 Pīre-zen olmuş idi dūd-efgen
- 2279 ‘Aşq-ı cānān çü cānumı yağdı
 Dūd-ı dūd-efgen ortadan çığdı
- 2280 Her kim ola ḥamelde mihrī şād
 Rūz-ı berdü’l-‘ acūzi itmeye yād
- 2281 Şāh-ı şīrin-kelām u şekker-yār
 Bunlaruñ bigi şad-suḥan tekrār
- 2282 Söyleyüp māha mūnis ü dem-sāz
 Dāstān-ı ġarīb ü ṭab‘ -nevāz
- 2283 Bu maḳālāta dil-ber oldı germ²⁵²
 Ḥāṭırı şehryāra oldı nerm
- 2284 Rām olup ol ġazāl-i tevsen-ḥūy
 Şāha meyl itdi serv-i sūsen-būy
- 2285 Bülbül-i şeh çeküp şehāne ‘alem
 Ğonca-ı taḥtgāha başdı ḳadem²⁵³

²⁵² oldı : olup, İ.

²⁵³ 2283 ve 2284. beyitler İ nüshasında yer almamaktadır.

- 2286 Tütî-i şeh görüp şeker-hâmı
Bî-meges kıldı şeker-efşânı
- 2287 Mâhîsi düşdi âb-gîre şehüñ
Raṭbı cûy-ı kand u şîre şehüñ
- 2288 Mîl-i sîm ile ol deri açdı
Ḳufl-ı gencîne-i zeri açdı
- 2289 Dürc-i lü'lü'-i Ḳusrev-i iḳlîm
Deldi elmâs ile çü dürr-i yetîm
- 2290 Buldı şeh bir hışâr-ı pür-zer-tâb
Eylemiş zerd içini zerrîn-âb
- 2291 Kim virür ḳalbe şâdmânîler
Tütîye ṭavḳ-ı za' ferânîler
- 2292 Za' ferân çehresi çü zerd oldı
Ol sebebden beyân-ı ferâḥ buldı
- 2293 Virdi zerdî güneş cemâline tâb
Nür-ı zerd oldı rûy-ı şem'e niḳâb²⁵⁴
- 2294 Zerde-i mihrdür çü mâha ziyâ
Ḳ'umusı anuñla buldı behâ
- 2295 Aşfar oldı bugün çü reng ü beb(?)
Olsa ṭañ mı hemîşe ' ayşa sebeb

²⁵⁴ nür : rûy, î.

2296 Dāstānın meh eyleyince tamām
Şubḥa dek şāh anuñla sürdi kām

(İ69a)

2297 Meclisünde şehüñ çü şemse-i zer
Muṭribi kıldı yüzi ezber

ĠAZEL-İ TERĀNE-TER

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

2298 Sikke-i şāhīyle şāh-ı ma'ādındür zeheb
Rif' at-i ḳadrine anuñ rüy-ı zerdindür sebep²⁵⁵

(A47a)

2299 Nūr-ı a'zamdan ḳılupdur şem' -i ḥurşīd iḳtibās
Çün ruḥ-ı 'āşīḳ zīyāyı zerdini itme 'aceb

2300 Derd ile zerde boyanmışdur ruḥ-ı dildār için
Za'ferān olsa 'aceb mi māye-i 'ayş u ṭarab

2301 Nār-ı zerd-i duzāḥ ile düşmen-i dīn-i Ḥudā
Yanuban ḥākister olur bu cehl hem bu leheb

2302 Savṭ-ı Yezdān'dur ḥaḳīkat āteş-i sūzān-ı zerd
Nār ile olur mü'eddeb 'āḳıbet her bī-edeb

2303 Ḥasret-i dīdār ile beñzer şarardup nār u rüz
Söz ile mihr-i cemālūñ tābın eylerler ṭaleb

2304 Sen de bu yolda Ḥayātī zār u zerd ol hem-çü sem'
Ger dilersenñ kim senüñle yār ola ol şehd-leb

²⁵⁵ rif' at-i ḳadrine : rif' at u ḳadrine, İ.

RŪZ-I DÜ-ŞENBE DER-AHZÂR

- 2305 Çünki rüz-ı dü-şenbe çekdi ˆ alem
Günbed-i sebze başdı şâh kadem
- 2306 Hızr'veş giydi tâc-ı sebz ü libās
Geldi şāhuñ selāmına İlyās
- 2307 Görđi bir sebze-i zümürüdvār
Şāh Behrām içinde itđi karar
- 2308 Şāhı gördükde geldi bir dildār²⁵⁶
Kāmeti serv-i sebz-püş nigār
- 2309 Şāh anuñ geldigini hoş gördi
Kadem-i şāha geldi yüz sürdi
- 2310 Şad niyāziyle ol hümāyün-fāl
Başladı şeh duˆ āsına der-ḫāl
- 2311 Didi şāhā hemīşe dil-şād ol
Bār-ı gamdan çü serv-āzād ol
- (İ69b)**
- 2312 Verd-i ruḫsār rifˆ atüñ ḫandān
Devletüñ şemˆ i bir nefes tābān²⁵⁷
- 2313 Aḫterüñle saˆ ādet ola ḫarīḫ
Görmeye devletüñ baharı ḫarīḫ
- 2314 Sebzear ola dāyimā bāguñ
Her demüñ tāze geçmeye çāguñ

²⁵⁶ şāhı : şāh, İ.

²⁵⁷ bir : her, İ.

- 2315 Çün du‘âyı yetürdi gāyetine
İbtidā eyledi hikāyetine
- 2316 Didi var idi bir ferīd-i zamān
Bī-naẓīr ādemī ‘ azīz-i cihān
- 2317 K̄obmuş idi diyār-ı Rūm içre
Engübīn idi şanki mūm içre
- 2318 Ne ki var ise ādemīde hūner
Hāşıl itmişdi cümlesin yek-ser
- 2319 Faẓl u cūd u şehā hūnermendī
‘ Afet ü ‘ adl u pāk-i peyvendī
- 2320 Her ne kim var mekārīm-i ahlāk
Başış itmişdi cümlesin Hallāk
- 2321 ‘ Ālem içinde nīk idi resmi
Beşr-i Perhīzkār idi ismi
- 2322 Seyr iderdi meger kim ol zāhid
Rāh-ı hālīde nā-gehān ‘ ābid
- 2323 Yolu tuş oldu bir gül-i endāma
Peçelenmiş giderdi hamāma
- 2324 Çehresinden niķābını māhuñ
Açdı nā-geh nesīmī ol rāhuñ
- 2325 Ebr içinden görindi tal‘ at-ı māh
Kıldı ol meh yüzine Beşr nigāh

- 2326 Gördiği dem ruḥ-ı gül-endāmı
Gitdi Beşr'üñ karar u arāmı
- 2327 Mey-i la' l-i nigār u nergis-i mest
Tövbe-i şad-hezārı kıldı şikest
- 2328 Ğamze-i şūḥı nüş idüp ḳānın
Küfr-i zülfi yitürdi imānın
- (İ70a)**
- 2329 Çeşm-i mānendi eyleyüp ḥaste
Ṭurresi bigi kıldı aşüfte
- 2330 Teb-lerze düşürdi endāmın
Aldı şabr u karar u arāmın
- 2331 Āteş-i ḥaddi ol dil-ārānuñ
Lāleveş yaqdı bağrını anuñ
- 2332 Cāzūy çeşmi kıldı çünki ḳarīb
Ḳalmadı pārsāda cāy-ı şekīb
- 2333 Ḳıldı sūz ile ol zamān āhı
Yaqdı gönüllerde ḥarmanı māhı
- 2334 Güş idüp zāhidüñ fiğānın māh
Şaḳlayup gün yüzini tutdı rāh
- 2335 Gitdi ta' cīl ile çü āb-ı revān
Āftāb-ı ' ayānı kıldı nihān
- 2336 Gitdi māh-ı zamāne sür' atle
Ḳaldı zāhid firāḳ u ḥasretle

- 2337 Kendüy[i] sehv ile düşürdi gile
 Țāli‘inden ‘aceb mi ҡalsa güle
- 2338 Derdine fikr idüp gine tīmār
 Başına dürdi ‘aqlını nā-çār
- 2339 Didi bu derde şabırdur çāre
 Oñmaya merhem ile bu yāre
- 2340 Yıgrek oldur düzüp sefer bir gün
 Bu diyāruñ revān uram terkin
- 2341 Eyleyem cāna bağlayup maħmil
 Hāk-i Beytü’l-Muḳaddes’i menzil
- 2342 Ola kim cān ҡalup bī-bāk
 Bu televvünden ola hālīş ü pāk
- 2343 Divşirüp taşları țağını
 Gördi ol dem sefer yarağını
- 2344 Ten ü tenhā ținurup yola girdi
 Menzil-i Ƙuds’a ‘āḳıbet irdi
- 2345 Görmesün diyü cānı āfet ü bīm
 Kendüyü ҡıldı rabbine teslīm
- (İ70b)**
- 2346 Bulmasun diyü mekri ğülüñ rāh
 Ƙuds’i idindi kendüzine penāh
- (A47b)**
- 2347 İrdi Beytü’l-Muḳaddes’e ol pāk
 Āstānında ҡıldı secde-i hāk

- 2348 Vardı bir kimsene hem-rāhı
Ol seferde refîk ü dil-ḥ`āhı
- 2349 Nükte-gîr idi lîkin ol seḥḥār
Söyler idi ḥaşv sözi bisyār
- 2350 Dürdini bî-ḥayr şanurdu şāf
Her maḥalde ururdu lâf u güzāf
- 2351 Beşr iderdi hemîşe ḥāmūşî
Gösterürdi aña ferāmūşî
- 2352 Şordı Beşr'e didi nedür aduñ
Telḥ ü şîrîn mi nicedür ṭaduñ
- 2353 Didi adum Beşr'dür ey yoldāş
Ḳılma rāzum şaḳın kimesneye fāş
- 2354 Didi Beşr ise saña nām u nişān
Men Müleyḥā'yum āftāb-ı cihān
- 2355 Āsmān u zemінде her ne ki var
Sırr-ı mektūm u maḥzen-i esrār
- 2356 Aşlına cümle vāḳıfım anuñ
Ṭuymışam hikmetini eşyānuñ
- 2357 Bilmişem fikrüm ile cümle tamām
Her ne kim var ise ḥelāl u ḥarām
- 2358 Kūh u deryā vü deşt ü bîşe vü rūd
Her ne var ise zîr-i çarḥ-ı kebūd

- 2359 Sebeb-i mūcidi kamu mefhūm
‘İlleti kamuñ baña ma‘lūm
- 2360 Sebz-i eflāke olmadan bīnā
Oldum anuñ da aşlına dānā
- 2361 Kank[ı] şeh kim irişe aña zevāl
Yā şehenşeh ki yüz tuta iqbāl
- 2362 Añlarum mūcidini her sūduñ
Olmadın niçe yıl öñürdüden
- (İ71a)**
- 2363 Tıbb-ı Buğrağ u hikmet-i Loqmān
Nabz-ı kārūre ‘illet-i ebdān
- 2364 Cümlesi zihnüme müsahhirdür
Şāh-ı tab‘um katında çākerdür
- 2365 Sihr ile āteşe ger uram na‘l
Kehrübāy kılam çü güne-i la‘l
- 2366 Taşı iksirüm eyleye gevher
Hāki destüm kıla sebīke-i zer²⁵⁸
- 2367 Her ne var ise yirde vü gökde
Görenin cümle düşde vü ökde²⁵⁹
- 2368 Kamusından bugün haberdārum
Bülbül-i şūh-ı bāğ-ı esrārum

²⁵⁸ taşı : taş; hāki : hāk, İ.

²⁵⁹ görenin : görenüñ, İ.

- 2369 Bār-ı ğamdan çü serv-āzādum
Her hünerde ferīdüm üstādum
- 2370 Derdini ğāfil añlayup şāfi
Urdı şāfi bunuñ bigi lāfi
- 2371 Hem-rehi urdıgınca lāf-ı keşir
Hayrete varur idi Beşr-i faķir
- 2372 Lāf iderken refiķ-i bī-pervā
Oldı gökde ğara bulud peydā
- 2373 Çün Müleyhā semāya kıldı nazār
Şordı ol hīn içinde Beşr'e haber
- 2374 Didi bu görünen siyeh çün ķir
Ba' zısı ebrüñ ağ olur çün şir
- 2375 Hikmetini bunuñ beyān eyle
Her nihānı bugün 'ayān eyle
- 2376 Didi zāhid bu sırr-ı pinhāndur
Kimse bilmez rumüz-ı Yezdān'dur
- 2377 Didi bilmezsün aşlın ey nā-dān
İdeyin bār-ı meşgelüñ āsān
- 2378 Gerd-i hān ola muķterik her ğāh
Olısdur semāda ebr-i siyāh
- 2379 Ebr kim şir-gün ola zerfām
Pürdür anuñ içi ruķubet-i hām

(İ71b)

- 2380 Söyler iken bu sözleri hurrem
Esdı nā-geh nesīm-i müşğīn-dem
- 2381 Şordı Beşr'e didi nedür bu bād
Aşlın anuñ kim eyledi bünyād²⁶⁰
- 2382 Didi emr-i Hudā'dur ol esrār
Vākıf olmaz bu hikmete ağıyār
- 2383 Didi Beşr'e refiķ-i bī-pervā
Ol Müleyhā imām-ı Sūfestā²⁶¹
- 2384 Güş it aşlıyla hikmet-i aḥvālin
Söyleme pīre-zenler aḥvālin
- 2385 Bāduñ aşlı hevādur añla yaķın
Kim anı depredür baḥār-ı zemīn
- 2386 Bu suḥenden bulınca ba'z ferāğ
Gözi tuş oldu gördi ebrūlu t̄āğ
- 2387 Didi Beşr'e niçün bu kūh-ı bülend
Ḳamusından yüceldi bī-mānend
- 2388 Güş idüp bu kelāmı Beşr-i kerīm
Didi bilmez bu sırrı ğayr-ı 'ilīm

²⁶⁰ aşlın : aşluñ, İ.

²⁶¹ Ünver, "Sofist" anlamındaki "Sūfestā" sözcüğünün XV. yüzyılda ender rastlanan bir kelime olduğunu, Ahmed-i Rıdvān'ın Divan'ındaki bir gazelde de bu sözcüğü kullanıldığını zikreder. Bkz.: İsmail Ünver, Ahmed-i Rıdvān, TTK Belleten, L/196, 1986, s.94-95.

- 2389 Kūh ile emr-i haḡ kılur peyvend
Kimini pest ider kimini bülend
- 2390 Döndi Beşr-i faḡire ol bī-derd
Söyledi germ ile maḡāle-i serd
- 2391 Didi dāyim sözüñde bī-ḡacet
Getürürsün ‘ abeş yire ḡucet
- 2392 Aşlı budur ḡaçan ki ola sīr-āb
Getüre seyl-i sehm-nākı seḡāb
- 2393 Ḥāşıl olur anuñla kūh-ı bülend
Pest olur itdigiyle ey dil-bend
- 2394 Ḳahr idüp aña Beşr-i merdāne
Didi olma çü merd-i dīvāne
- 2395 Cehl ile virme yañlış aḡbārı
Söyleme cāhilāne ḡüftārı
- 2396 Key şaḡın cāy-ı bī-rehe gitme
Ḥikmet-i Kirdḡār’a daḡl itme
- (A48a) (İ72a)**
- 2397 Ben ki senden ‘ ilimde i‘ lāyum
Her hünerde ferīd ü dānāyum
- 2398 Līkin emr-i ḡaderde nā-dānum
Ḳādirüñ ḡudretinde ḡayrānum
- 2399 Sehv ile fikr ictihād itme
Ḡalaḡ-ı ḡūla i‘ timād itme

- 2400 Yigrek oldur bu serv-i ‘ālī-şāh
İrmeye aña pençe-i küstāh
- 2401 Bu ‘azīmet ki kıldı Beşr ezber
İtmedi dīv-i bu’l-kuḍūla(?) eşer
- 2402 Gerçi çoğ itdiler hilāf u vifāk
Olmadı ara yirlerinde firāk
- 2403 İderek birbiriyle şulḥ u şavāş
Düşdiler bir yola iki yoldaş
- 2404 Gıtdiler niçe gün beyābānda
Cāy-ı huşk u maḳām-ı vīrānda
- 2405 Āc u teşne ‘azāb-ı bī-ḥ‘ābī
Çekdiler ḳahr-ı cū‘ u bī-ābī
- 2406 İrdiler bir dıraht-ı i‘lāya
Sāye-i serv sūdde bālāya
- 2407 Sebze altında hem-çü sebz-i ḫarīr
Nazarından gönül neşāt-pezir
- 2408 Bir maḳām-ı müşerref ü meymūn
Gördiler anda bir ḫum-ı medfūn
- 2409 Ağzı açuḳ derūnı pür-ḫarekāt
Māy-ı şāfī ṭolu çü āb-ı ḫayāt
- 2410 Ol Müleyḫā ferīd-i ‘ālimyān
Gördi bir ḫum ṭolu güşāde-dehān

- 2411 Didi Beşr'e niçündür eyle beyân
Hâk içinde bu hum kıldı nihân
- 2412 Kim getürdi 'aceb bu ravzaya âb
Neden açıldı bu maqâma bu bâb
- 2413 Eyleyüp Beşr-i haste rây-ı şavâb
Virdi ol dem 'alîle şâfi cevâb
- (İ72b)**
- 2414 Didi bu hum olunmasa medfün
Eyler idi şikest anı her dūn
- 2415 İrmesün diyü aña kesr ü ziyân
Kıldılar hâk içinde anı nihân
- 2416 Suhen-i Beşr'i gūş idüp evbâş
Didi Beşr'e 'abesün ey yoldâş²⁶²
- 2417 Sözlerüñdür ğalaţ özüñ meshūr
Rūz-ı enver katuñda çün deycūr²⁶³
- 2418 Didi bu şive ehl-i şayduñdur
Ya' ni bu dâne dām u kayduñdur
- 2419 Çün degüldür bu cāy ābādan
Düzdiler bu maqāmı şayyādān
- 2420 Tā kim āb içmege gele har-gūr
Bu keminden şikār ide şeh gūr

²⁶² Beşr'e :—, İ.

²⁶³ katuñda : katında, İ.

- 2421 İncinüp bu kelāma Beşr-i fakîr
Didi kıılma bize ‘ itāb-ı keşîr
- 2422 Ey Müleyhā sözüñ derāz itme
Yol ezersün uzaķ yola gitme
- 2423 Her kişi söyler i‘ tiķādınca
Müctehid ķavli ictihādınca
- 2424 Rast-güy şaķın yalān olma
Kimse haķķında bed-gümān olma
- 2425 Bed-gümān āhirî harāb olısar
Menzili ‘ āķıbet türāb olısar
- 2426 Bir zamān gerçi kim irişdiler
Āhirinde velî barışdılar
- 2427 Oturup birbiriyle nān yidiler
Rāz-ı maħfîlerin ‘ ayān didiler
- 2428 ‘ Āķıbet ol refîķ-i bed-girdār
Beşr’e didi ki bir zamān öte var
- 2429 Bu ĥuma girüben tenüm yuyayın
Beden-i çirküm üzre şu ķoyayın
- 2430 Didi Beşr itme kār-ı bî-hüde
Ķılma çirkünle ābı ālüde²⁶⁴

²⁶⁴ ābı : āb, ĩ.

(İ73a)

- 2431 Bir maḥaldür ḳamer-i ḥalḳ-ı keṣīr
Teṣne-lebdür gelen saġīr ü kebīr
- 2432 Olmasunlar bu ṣīveden ṣākī
İçmesünler bu āb-ı nā-pākī
- 2433 Eyleyüp Beṣr'le ḳahr ile verhem
Ol ṣuya girdi ṣoyunup ol dem
- 2434 Ḥum degül çāhmıṣ çü baḥr-i 'amiḳ
Düşdigi birle olmiṣ anda ġarīḳ
- 2435 Beṣr oturup yirinde diñlendi
Gördi ṣuda refīḳi eglendi
- 2436 İsteyü geldi gördi boġulmiṣ
Çeṣme-i 'ömr ü cānı ṣoġulmiṣ
- 2437 Ṣu içinden çıkardı ölüsini
'Ömrinüñ dökdi ḥāke ṭolusını²⁶⁵
- 2438 Cehl ile ḳıldı būdını nā-būd
İtmedi rāy u dāniṣi aña sūd
- 2439 Beṣr aña çoḫ ilendi ḳarandı
Dört yaña baḳdı yoldaṣ arandı
- 2440 Bulmadı kendüye kimesne refīḳ
Ḳıldı āḥir zarūrī 'azm-ı ṭarīḳ

²⁶⁵ ölüsini, ṭolusını : ölüsin, ṭolusın, İ.

- 2441 Şoydı lā-büdd Beşr Müleyhā'yı
Şanasun reh-zenān-ı yağmāyı
- 2442 Arkasından çıkardı cāmesini
Aldı tācıyle ʿ imāmesini
- 2443 Cümle rahtın aradı reybinden
Kise buldı çıkardı cībinden
- 2444 Kisenüñ mührün açdı nīk-endiş
Biñ zer-i Mışrī buldı bī-kem ü bīş
- 2445 Sikkesi köhne veznesi efzūn
Kıymeti seng ile olur mevzūn
- 2446 Bağlayup cümle rahtı berkitdi
Mürdey[i] hāk içinde defn itdi
- (A48b)**
- 2447 Yel bigi tırdı ʿ azm-ı rāh itdi
Āh ile yiryüzün siyāh itdi
- (İ73b)**
- 2448 Söyleşüp kendüyle Beşr-i emīn
Dirdi lāyıq degüldür ölüye kīn
- 2449 Erlik oldur bunuñ kamu vārın
Her ne olursa sıqlet ü bārın
- 2450 Çeküben yüz şuyile biñ ğam u bīm
Eyleyem cümle ehline teslīm
- 2451 Gitdi bu fikri bağlayup diline
İrdi āhır refiği menziline

- 2452 Niçe gün ol diyârı devr itdi
Şehre girdi kumâşî şûr itdi
- 2453 Mürdenüñ çünkim ehlin isterdi
Her kişiye o rahtı gösterdi
- 2454 Bildi bir şahış anuñ ‘imâmesini
Didi Beşr’e görünce câmesini
- 2455 Şay fülân yirdeki çoğ evleri
Heftemîn hânedür anuñ dârı
- 2456 Tiz irişdür özüñi hânesine
Rahtını irgür âşiyânesine
- 2457 Beşr işidüp anı revân oldı
Esb-i Tâzî bigi devân oldı
- 2458 İrişüp cehd ile ol araya
Vardı kâşâne-i Müleyhâ’ya
- 2459 Çünki kaşruñ nişânını gördi
Kapusu halkasına dest urdı
- 2460 Güş idince kapunuñ âvâzın
Şandı hâtun enîs ü dem-sâzın
- 2461 Turdı nâz ile kapuya geldi
Şehryârına tapuya geldi

- 2462 apuyı adı un nigāh itdi
Beş'i grdi gine dnp gitdi²⁶⁶
- 2463 Beş daı o dil-beri grdi
Lebleri verd  şekkeri grdi²⁶⁷
- 2464 Didi Beş'e gel evvel aduñ di
Niye gelduñ nedr murāduñ di
- (İ74a)**
- 2465 Didi Beş-i fairdr ismm
' Ālem iinde belldr resmm
- 2466 Hāliyā cāy-ı drdan gelrem
Şehvernden daı haber bilrem²⁶⁸
- 2467 Gş idp bu kelā mı ol hātn
Oldı Leyl meřā lakin Mecnn
- 2468 Beş'i ol dem ağırdı hānesine
Gnlını virdi dā m u dānesine
- 2469 Beş oñine getrdi hān-ı keşir
Dşedi altına besā t-ı harir
- 2470 Derdini Beş'e şerh idp dildār
Şordı zevcinden ol zamān abār
- 2471 Beş-i zāhid de ışşası bir bir
Ser-be-ser māha eyledi aqrir

²⁶⁶ grdi : grp, İ.

²⁶⁷  : —, İ.

²⁶⁸ şehvernden : şehverinden, İ.

- 2472 Ser-güzeşti kamu beyân itdi
Her nihânı mehe ‘ ayân itdi
- 2473 Mâh işidüp anı figân itdi
Çeşme-i çeşmini revân itdi
- 2474 Beşr-i bî-çâre fetḥ idüp bâbı
Her ne var ise naḡd u esbâbı
- 2475 Aşlıyile kamu kılup tefhîm
Cümlesin mâha eyledi teslîm²⁶⁹
- 2476 Gördi Beşr’üñ nigâr emânetini
Şıdḡını ‘ adlını diyânetini
- 2477 Cân u dilden anı ḡabûl itdi
Kendüy[i] ḡıdmetine ḡûl itdi
- 2478 Gösterüp Beşr’e rûy-ı tezyînler
Eyledi âferîn ü taḡsînler
- 2479 Beşr anup leccini Müleyḡâ’nuñ
Mâha ‘ arz itdi cehlını anuñ
- 2480 Meh daḡı yâd idüp sitemlerini
Söyledi çekdiḡi elemelerini
- 2481 Ḥisset ü nefsinı denâetini
Cinnet ü cehl ile şenâ‘ atini²⁷⁰

²⁶⁹ eyledi : eyleyüp, İ.

²⁷⁰ şenâ‘ atini : ḡabâsetini, İ.

(İ74b)

- 2482 Eyler iken ŧenāy^ç i zikrin
Çok kııurdu ħalāŧınıñ ŧükrin
- 2483 Didi āħir ħarībi ŧād idelüm
Mürdey[i] iyliġiyle yād idelüm
- 2484 Nık ü bed dünve zevķini sürdi
Vardı anda cezāsını ġördi
- 2485 Biz daħı ol maķāma varısaruz
Ķısmet-i ħaķķ neyse ġörıserüz
- 2486 Ol yirin buldı andan ayrılmaz
Mürdeler bu ġöz ile ġörilmez
- 2487 Yıġrek oldur ki ħālümüz ġörevüz
Arķamuzdan bu yükümüz irevüz
- 2488 Mürdelerden bugün rücū^ç idevüz
Dirlik esbābına ŧürü^ç idevüz
- 2489 ^ç Āķıbet ŧerme ķodı ol dildār
Söyledi Beŧr'e ħālını tekrār
- 2490 Didi ġördüm senüñ emānetüñi
Kerem-i nef süñi diyānetüñi
- 2491 Ben seni dilden iħtiyār itdüm
Kendümi sen ŧehe ŧıkār itdüm

- 2492 Sen dahı hātırum kılup mer‘i
Baña ‘ağd-ı nikāh kıl şer‘i
- 2493 Sım ü zer çok cevāhirüm vāfir
Her ne maqşūd olursa hep hāzır
- 2494 Kaşr ile bāğ u mülk ü mālum var²⁷¹
Nazar it gün bigi cemālüm var²⁷²
- 2495 Böyle didi niķābı kaldırdı
Gün yüzinden hicābı kaldırdı²⁷³
- 2496 Nazar idince Beşr-i bī-çāre
Hayrete vardı kaldı āvāre
- (A49a)**
- 2497 Gördi ol gördiği pür-āfetmiş
Rüz-ı evvel kıpan kıyāmetmiş
- 2498 Na‘re urup yıkıldı ol bī-hūş
Kıldı şahbā mişāli cūş u hurūş²⁷⁴
- (İ75a)**
- 2499 Gördi bu hāli ol nigār vücūd
‘Üd u micmer getürdi eyledi dūd
- 2500 Çünkü dārū iderdi meh-pāre
Kendüye geldi Beşr-i bī-çāre
- 2501 Dil-rubādan ziyāde şerm itdi
Māziy[i] aındı hāli germ itdi

²⁷¹ ü : —, İ.

²⁷² gün : nūr, İ.

²⁷³ hicābı : hicāb, İ.

²⁷⁴ u : —, İ.

- 2502 Didi mähı yol üzre gördigini
Nazarından ne hâle irdigini²⁷⁵
- 2503 Ol hevâyile Kuds'a gitdigini
Cânına çok cefâlar itdigini
- 2504 Ser-güzeştin kamu beyân itdi
Râzını ser-be-ser ' ayân itdi
- 2505 Mäh işidüp bu hâli zevk itdi
Sûzişinden ziyâde şevk itdi
- 2506 Çünkü mâzî-i ğamını fikr itdi
Beşr-i bî-çâre hâle şükr itdi
- 2507 Didi gerçi bu câna cevr itdi
Şiddet-i rûzgâra şabr itdi
- 2508 Cevr-i gerdişden itmedüm şekvâ
Şabr ile güreden yidüm helvâ
- 2509 İtmedüm çün harâma raġbet ü meyli
Buldum âhîr helâla kırbet ü neyli²⁷⁶
- 2510 İtmedüm kimse haġķına çü tama'^c
Kade lî men heveytuhâ ve cema'^{c 277}
- 2511 Bu suhenden nigâr-ı gül-çehre
Buldı ' ayş-ı zamâneden behre

²⁷⁵ irdigini : girdigini, İ.

²⁷⁶ raġbet ü meyli : raġbet meyli;

ķurbet ü neyli : ķurbet neyli, İ.

²⁷⁷ Kade lî men heveytuhâ ve cema' : Sevdigim şahıs beni yönetti ve topladı.

- 2512 alb ü cānı sevindi řād oldu
Beş'e mihri dağı ziyād oldu
- 2513 ün gōñüller bir oldu iş bitti
Ayrılığ da kemāline yitdi
- 2514 Beş-i zāhid de eyledi der-ĥ'āst
'Ağd olındı nikāĥ-ı şer' i rāst
- 2515 Birbirine şavuşdı ĥasretler
Geldi firat yirine vuşlatlar
- (İ75b)**
- 2516 Rāzıa şükr-i ni' met eylediler²⁷⁸
Ĥālik'e ĥamd u minnet eylediler
- 2517 Beř-i zāhid iriřdi mađlūba
Dil-ber-i gül-' izār u maĥbūba
- 2518 Oldı Beř behiřtinüñ nūrı
Cāme-i sebze giydi ün ĥūrı
- 2519 Sebz-pūř oldu serv-i āzāde
Virmedi berg ü řāĥımı bāde
- 2520 Sebz-pūř melek ü buldı felāĥ
Ĥıra-i sebze dūřdı ehl-i řalāĥ
- 2521 Sebz ile nūr-ı eřm olur ü mezīd
Sebzeden 'ārifisüñ olma ba' id

²⁷⁸ şükr-i ni' met : şükr ü ni' met, İ.

2522 Kışşai eyleyince mäh tamām
 Āferīn didi ol mehe Behrām

2523 Günbed-i sebz içinde t̄ābe-şabāh
 İtdi Behrām anuñla ʿ işret-i rāh

2524 Meclisinde şehūñ muğannī mäh
 Yād iderdi bu maṭlaʿı her gāh

ĠAZEL-İ TERĀNE-TER

Mefʿū lü mefāʿ ilü mefāʿ ilü faʿülün

- - + / + - - + / + - - + / + - -

2525 Çün mezraʿ a-i sebz-i felek oldı muṭarrā
 Şun kāse-i zerrīn ile sākī mey-i ḥamrā

2526 Zeyn oldı ḳanādīlle bu t̄āḳ-ı zeberced
 Ṭonandı ḥazır kisvetle ḳubbe-i ḥaḍrā

2527 Dībā-yı sebz giydigiʿ çün ʿ arʿ ar-i āzād
 Gülzār-ı cihān içre olupdur ḳadd-i bālā

2528 Sebz ile ḳılurlar çü ʿ alāmet-i ʿ adlūmi
 Tā rüz-ı ḳıyām anuñ ʿ çün oldılar iʿ lā

2529 Hızır ḥaṭṭuña ḳıldığıʿ çün meyl ü teşemmü
 Mergüb-ı cihān oldı bugün ḥüsn ile beḳā²⁷⁹

2530 Şāh oldı çemen mülkine çekdi ʿ alem-i sebz
 Fetḥ eyledi cān ḳışverini serv-i dil-ārā²⁸⁰

²⁷⁹ 2527 ve 2528. beyitler İ nüshasında yer almamaktadır.

²⁸⁰ eyledi : itdi, İ.

2531 Medh eyler anuñ'çün bu Hayātī haṭṭ-ı sebzüñ
Kim yazdı yed-i kudret ile ol haṭṭ-ı mevlā

RŪZ-I [SE]-ŞENBE DER-GŪNBED-İ SŪRH

2532 Günler içre meger se-şenbe gün
Giydi şeh cāmesini sŭrh-gŭn

(İ76a)

2533 Şubhgehden ṭurup şeh-i devrān
Gŭnbed-i sŭrhe ṭoĝru oldı revān

2534 Duḫter-i şāh-ı kişver-i Saḳlāb
Reng ile āteşin ü luṭf ile āb

2535 Hıdmet-i şehryāra baĝladı dest
Hŭb olur māh-ı āftāb-perest

2536 Şehryāra du' ā kılup dildār
Dŭr-feşān oldı la' li gevher-bār

2537 Didi çarḫ-ı āstāndur gāhuñ
Mihr-i hāver çerāĝ-ı ḫargāhuñ

2538 Gerdüñ ile cihān gözi pŭr-nŭr
Dide-i ḫāsıd-i cemālŭñ kŭr

2539 Çün du' ā kıldı şāha ol duḫter
Dökdi şir'in dehānı şehd ü şeker

2540 Ol ruḫı sīb-i sŭrhī şehd-āmiz
Söyledi kışşā-i neşāt-engiz

- 2541 Didi var **idi** bir muzaffer fer
Kişver-i Rūs'a şāh idi yek-ser
- 2542 Emrine rām idi vilāyet-i Rūs
Var idi bir maḳāmı hem-çü ' arūs
- 2543 Şehr-i hūb **idi** ḳavmi pāk-sirīşt
Bir kızı var idi çü hūr-ı behişt
- (A49b)**
- 2544 Dil-firīb **idi** çeşmi cādū-bend
Ser-firāz idi hem-çü serv-i bülend
- 2545 Māhdan dil-keş **idi** ruḥsārı
Cān-sitān **idi** çeşm-i hūn-h'ārı
- 2546 Rūsī'yidi egerçi ol mehveş
Rūm u Çin'i yaḳardı çün āteş
- 2547 Bende-i la'ldi ' aḳıḳ-i Yemen
Dişleri çākeriydi dürr-i ' Aden
- 2548 Hindūy zūlfıyidi müşg ü ḥaṭā
Rū siyāh **idi** ' anber-i sārā
- 2549 Āftāb **idi** burc-ı devletde
Māh irişmezdi aña rif' atde
- (İ76b)**
- 2550 Ḳılmış **idi** cihānı müştāḳı
Ṭutmuş **idi** şadāsı āfāḳı

- 2551 Oldı ‘ālemde bu şadā meşhūr
Kim yire indi ravzadan bir hūr²⁸¹
- 2552 Ay ile gün toğurdu bir duhter
Zühre-i dāye virdi şır ü şeker
- 2553 Her tarafından olındı rağbetler
İstedi anı kân-ı devletler
- 2554 Virmedi kimseye rızā hergiz
Kıldı ehl-i talib şehi ‘āciz
- 2555 Lā-cerem kıldı şeh de fikr-i necāt
Buldu bir yir kim ola cāy-ı şebāt
- 2556 Ol nevāhīde var idi bir kūh
Kullesi şa‘b idi ‘azīm enbūh
- 2557 Bir ‘aceb kūh idi çü çarh-ı bülend
Kimseden irmez idi aña gezend
- 2558 Kullesinde o kūh-ı ‘ulyānuñ
Sağf-ı merfū‘ u sidre-i āsānuñ
- 2559 Yabdı bir kal‘a āhenin bünyād
Tā kadem başmaya aña hūr-ı yād
- 2560 Dürr-i nā-süfte hıfzıyıçün şāh
Ol hışār içre durdu menzilgāh

²⁸¹ ravzadan : cennetden, İ.

- 2561 Çün tamām oldı ol serāy-ı hıřār
Genc [ü] gevher içinde itdi qarār
- 2562 Cāy[1] māhuñ çün üstüvār oldı
Nāmda bānū-yı hıřār oldı
- 2563 Her ne var ise baħr ile berde
Cümle lā-büddi huřķ ile terde
- 2564 Her murādını buldurup vāfir
Anda kıldurdu қamusın hāzır
- 2565 Zirek ü ħurde-bīn idi ol māh
Her ‘ ilimden ħabir idi āgāh
- 2566 Reml ü teşhīr ü hey‘ et ü tencīm
Eylemişlerdi ol mehe ta‘līm
- (İ77a)**
- 2567 Ol hıřāruñ yolında Bābil’vār
Düzdi ‘ ilmiyle dil-ber-i sehħār
- 2568 Bir tılsım-ı ‘ acīb çün mu‘ciz
Kıldı anuñla ‘ ālemi ‘ āciz
- 2569 Seng ü āhenden eyleyüp tertīb
Düzmiş idi anı tılsım-ı ħarīb
- 2570 Ellerinde қamu kemān ile tīr
Pür-yarağ idi ħançer ü şemşir
- 2571 Sehv ile uğrayan kişi rāha
Yañılup tuş olan güzergāha

- 2572 İrişirdi aña kazā-yı hudā
 Qālbinden sırrın qılurdu cūdā
- 2573 Kimi tıtmışdı tığ ile deşne
 Aña uğrardı qanına teşne
- 2574 Bir kişi qomış idi hācib-i rāh
 Ol maḥalde raqīb idi her-gāh
- 2575 Men^c iderdi tılsımı uğrayanı
 Sehv ile ol maqāma tuş olanı
- 2576 Ol tılsıma raqīb olup hāciz²⁸²
 Uqramazdı yöresine hergiz
- 2577 Bulmuş idi çü her ḥaṭar yirini
 Gözler idi qamu ḥazer yirini
- 2578 Bir kişi ger gideydi müddet-i māh
 Bulmaz idi der-i ḥişārına rāh
- 2579 Ol perī-peyker-i ḥişār-nişin
 Düzmüş idi nigār-ı ḥāne-i Çin
- 2580 Hoş-nevīyidi kāmil ü naqqāş
 Dirdi naqqşın gören kişi sābāş²⁸³
- 2581 Şöyle naqqş eyler idi āb üzre
 Kim yazardı şūr-ı ḥabāb üzre

²⁸² tılsıma : maqāma, İ.

²⁸³ kişi : —, İ.

- 2582 Yazsa şekl-i behişt-i rażvānı
Mānī-i Çīn olurdu hayrānı
- 2583 Hāme yundi kim eyleyüp tahrīr
İde kendü cemālini taşvīr
- (İ77b)**
- 2584 Şüretin yazdı bir perend üzre
Hem suvār itdi bir semend üzre
- 2585 Yazdı ol şüret üzre bir haţţ-ı hūb
Saţr-ı zībā müvecceh ü mergüb
- 2586 Didi her kim ola hevādārum
Bile bu al' adur benüm dārum
- 2587 Kim dilerse gelüp çü pervāne
Ruqlarum şem' i tābına yāne
- 2588 Ol gerek kim adem başa çün merd
Gelmeye bu cevānibe nā-merd
- 2589 Başını ūb idüp bu meydānda
Cān sebīl ide kūy-ı cānānda
- 2590 Çār şart itmişem bu devrānda
Çalmışam bu nefiri Herāt' da
- 2591 Her kim iletürse şartımı yirine
Ala meydānı iletmeyen yirine

- 2592 Ben Hümā'yı şikār ide ol merd²⁸⁴
Görmeye daḥı bīm ü zaḥmet ü derd
- 2593 Şarḥ-ı evvel gerek nigū nāmı
Olmaya dūn u süfle vü 'āmī
- (A50a)**
- 2594 Şarḥ-ı şānī bu ki olup hoş-rāy
Feth ide bu tılsımı 'uḫde-güşāy
- 2595 Şarḥ-ı şāliş budur kim ol üstād
Çün bula bu tılsıma rāh-ı güşād
- 2596 Bile bu ḫal' a ḫapusı nerde
Göre dervāze yapusı nerde
- 2597 Hem gire şehre bāb-ı 'āmından
İnmeye bu serāye bāmından
- 2598 Şarḥ-ı rābi' budur ki ben tıram²⁸⁵
Ol dem atam serāyına varam
- 2599 Ol serāya gele o merd-i zarīf
Ṭālib-i vaşl-ı māh-tāb-ı şerīf
- 2600 Şoram andan mesāyil-i müşkil
K'işidenler ḫamu ola ḫāyil
- (İ78a)**
- 2601 Ger cevābum virürse ol 'āḫıl
Şöyle ki anı ḫabül ide kāmil

²⁸⁴ hümāy : hümāy, İ.

²⁸⁵ — : ki, İ.

- 2602 Ben de anı kabûl idem dilden
 Kurtaram anı bend-i müşkilden
- 2603 ‘Akd u kabîn ile helâlüm ola
 Manzarı rûz u şeb cemâlüm ola
- 2604 Her ki da‘ vîyile gele görine
 Çâr şartı getürmeye yirine
- 2605 Koya mâr-ı siyâhı çoynına
 Kendü kanı günâhı boynına
- 2606 Şart ile kişi devlete yitişe
 Kimyâ-yı sa‘ âdete yitişe
- 2607 Çünkü taşvîr irişdi gâyetine
 Vardı mâhuñ sözi nihâyetine
- 2608 Virdi ol naqşı bir gulâmına mâh
 Kıldı tahrîr ile anı âgâh
- 2609 Didi bu naqşı tîz tut irişdür
 Kal‘ anuñ bâbı üzre yapışdur
- 2610 Tâ göre her kişi bu taşvîri
 Rûmî vü Pârsî vü Keşmîrî
- 2611 Her kim eylerse bu ‘arûsa heves
 Getürürse yirine şartımı bes
- 2612 Ola mîr-i hışâr u mâlik-i genc
 İre iksîr-i devlete bî-renc

- 2613 Şart işinde kalan kişi ‘ āciz
Görmeye rüy-ı devleti hergiz²⁸⁶
- 2614 Ol perendi alup ğulām-ı emīn
Ḳal‘ anuñ ḳapusına irdi hemīn
- 2615 Üstüvār itdi ḳapu üzre anı
Tā ki seyrān ide faḳīr ü ğanī
- 2616 Göre her kişi peyker-i māhı
Ola ‘ āşıḳlaruñ nazargāhı
- 2617 Gele meydāne ḫālib olan merd
Görmeye gerd-i rāhını nā-merd
- 2618 Bu şadā ḫıtdı Çin ü Bulġār’ı
İrdi rüy-ı zemīne aḫbārı
- 2619 Her ḫarafdan niçe dil-ber ü civān
Virdiler cehl ile gelüp ser ü cān
- (İ78b)**
- 2620 Bu ḫesāb üzre çoḳ zamān geçdi
Çeşm-i ḫūn-ḫ’ārı niçe ḳān içdi
- 2621 Ol zamān içre vardı bir merd
Pādşāh oĝlıydı ol bī-derd
- 2622 Zūrmend idi nev-civān u dil-ber
Ḍarb-ı şemşīrinüñ esīri şīr

²⁸⁶ 2611 ve 2612. beyitler İ nüshasında yer almamaktadır.

- 2623 Eyleyüp hâtırı hevây-ı şikâr
Bir gün ol şâh-zâde oldı suvâr
- 2624 Seyr iderken gelüp ol ārāya
Hâtırı meyl idüp temâşāya
- 2625 Gördi bāb üzre peykeri nā-gāh
Oldı dünyā gözine teng ü siyāh
- 2626 Oқuyup hâttı bildi mefhūmun
Añladı naқşuñ aşl u ma' lūmun²⁸⁷
- 2627 Eyledi kâtibine şad-taḥşin
Naқşına kıldı āferin-i qarın
- 2628 Deñeyüp çevre yanuñ itdi direng
Gördi serler yatur çü rize-i seng
- 2629 Çünkü şayd oldı peykere şeh-zād
İtmedi terk-i cānı hergiz yād
- 2630 Düşdi dāmına ol dil-ārāmuñ
Añmadı lu' betini eyyāmuñ
- 2631 Derdini lîkin eyledi aḥfā
Kimseye rāzın itmedi ifşā
- 2632 Niçe gün bu hevâyyla geçdi
‘Ākıbet guşşa cānına geçdi

²⁸⁷ aşl u ma' lūmun : aşl-ı ma' lūmun, İ.

- 2633 Aldı şüret karar u arâmın
İstedi ma' yeni dil-arâmın
- 2634 Gerçi 'aşk itmiş idi şabrını dūr
'Aqla uydı velikin oldu şabūr
- 2635 Didi 'aşk işi olmaya eshel
Kimsene itmeye bu 'uğdeyi hal
- 2636 Bu maħalde gerek ferāset ü rāy
Fikr olur dāniş ile 'uğde-güşāy
- (İ79a)**
- 2637 Hem gerekdūr başiret ü tedbīr
Ger düşerse muvāfiq taqdir
- 2638 Fikrini qalbiyle tanışdı
Şanasun kendüyle şanışdı
- 2639 Bilmedi līkin anda nidesini
Ne karar egledi ne gidesini
- 2640 Kendüzine virürdi gāhī pend
Dirdi urma elünle pāyuña bend
- 2641 Kirdgār emrine hilāf itme
Tehlike yirine özüñ atma
- 2642 'Aqla hācet olmaya fikret
Bu yatan küşteler yeter 'ibret
- 2643 Gāh olurdu hevā düşüp gālib
Gönlin eylerdi şuretā t̄alib

(A50b)

- 2644 Gözlerine cihān görünmezdi
Havf-ı cān hātırına gelmezdi
- 2645 Bu hayālātı fikr idüp tekrār
Söylemezdi kimesneye esrār
- 2646 Derdini cān içinde şaqlardı
Gāh olurdu nihānī aqlardı
- 2647 Her seher ‘ādetiydi tūrurdu
Dāyimā bāb-ı şehre varurdu
- 2648 Şubhgehdēn görürdi naqşını
Göre Ferhād u Kaşr-ı Şirīn’i
- 2649 Mübtelā oldı bu gama her-bār
Bulmadı derdine velī tīmār
- 2650 Dest-i gamdan toqındı bir yāre
Görmedi zahmı merhem ü çāre
- 2651 Devr idüp bu gam ile āfākı
Cüst ü cūy itdiler her etrāfı
- 2652 ‘Ākıbet derdine kı lup dermān
Guşşasına bulındı hem pāyān
- 2653 Şol fülāndur saña devā didiler
Rencüñe ol virür şifā didiler²⁸⁸

²⁸⁸ rencüñe : rencine, İ.

(İ79b)

- 2654 Vardı ol zamānda bir fāzıl
Her hünerde ferīd idi kāmīl
- 2655 Hükmine bende idi ins ile cān
Emrine rām idi zemīn ü zamān
- 2656 Dīvler boynına dağup zencīr
İtmiş idi melekleri teşhīr
- 2657 Ol ‘ azīzün hikāyetin şeh-zād
Güş idüp gitdi isteyü çün bād
- 2658 Şu bigi her yana revān oldu
Göñli kāmını ‘ aqıbet buldı
- 2659 Künc-i ğār içre genc-i bī-mārı
Buldı āhır harābede yārı
- 2660 Gül-bün ile çü gül idüp peyvest
Urdı fitrākına çü süsen-dest
- 2661 Feylesofa yitişdi çün şeh-zād
Kurtılup bār-ı ğamdan oldu şād
- 2662 Gösterüp ‘ uqdeler-güşādına rāh
Kıldı şeh-zādey[i] kamu āġāh
- 2663 Kim kılan hikmeti kurre tefhīm
Ol hekim idi eyleyen ta‘ līm

- 2664 Çünki tıydu rumūzı ol şeh-zād
Ser-firāz oldu hem-çü serv-āzād
- 2665 Ğam yirine ferāḥ gelüp diline
Döndi geldi ḳadīmī meziline
- 2666 Menzil-i māha ḳıldı çünki rücū
Eyledi ḥall-i müşkülāta şürū^ç
- 2667 Bağlayup gönlin emr-i taḳdīre
Başladı fikr ü rāy u tedbīre
- 2668 Cāmesin daḫı şāh-zād ol gün
ḳıldı çün lāle-i zümürüd-gün
- 2669 Ḥavf-ı ḥün ile giydi ol maḥsūd
Çeşmi bigi libāsı ḥün-ālūd
- 2670 Merd-i ḥaḳdan ḳılup taleb-i yārı
İsteyüp ^çavn-ı ḳudret-i Bārī
- (İ80a)**
- 2671 Başladı fetḫine tılsımātuñ
Açmaḡa rāzın ol ḥafiyyātün
- 2672 İsteyüp şehden evvelā destūr
Didi şāhā faḳīri tut ma^ç zūr
- 2673 Emrūñ ile işe şürū^ç idelüm
Emrūñ olmazsa dutuban gidelüm
- 2674 Şeh daḫı cūd idüp irādet aña
Virdi yüz luḫf ile icāzet aña

- 2675 Geldi şeh-zāde de tılsımāta
Çün velī başladı kerāmāta
- 2676 Vardı anda bir tılsım-ı büzürg
Çoğ civānlar yemişdi hem-çün gürg
- 2677 Açdı anı haqquñ ‘ ināyetiyle
Ol zamānuñ velīsi himmetiyle
- 2678 Bağısın(?) dağı cümle fetḥ itdi
Müşkil-i dehri keşf idüp gitdi
- 2679 Çünkü kıldı tılsım işin itmām
Eyledi fetḥ-i kal‘ aya iğdām
- 2680 Şankim olmışdı kal‘ aya şaḥne
Buldı ol kal‘ aya da bir raḥne
- 2681 Raḥneden kapu dağı oldu bedīd
Ol deruñ fetḥine de buldı kilīd
- 2682 Çünkü bu kışsa ‘ āleme tıldı
Bu şadālar cihāna fāş oldu
- 2683 Bu haberden olınca āgāhī
Kimse gönderdi māh-ı ḥargāhī
- 2684 Da‘ vet idüp ḥuzūrına anı
Didi ey ‘ ilm ü ma‘ rifet kānī
- 2685 ‘ İlm ile her tılsımı fetḥ itdüñ
Her hūnerde nihāyete yetdüñ

2686 Her kemāl içre zū-fünūn olduñ
 Ƙal' anuñ Ƙapusın dağı bulduñ

2687 Şimdiden soñra ey huçeste-liƘā
 Şehre toğru revāne ol çü şabā

(İ80b)

2688 Der-peyince kemīnede tırayın
 Şehr içinde serāyuma varayın

2689 Anda atam hużūrına varalum
 Şartımuñ rābi' in dağı görelüm

2690 Müşkilātum çü ben Ƙılup taħrīr
 Dört su'ālüm var ideyin taħrīr

2691 Ger virürseñ cevābını ma' Ƙul²⁸⁹
 Ben dağı saña Ƙul olam maħbūl

2692 Virmez iseñ cevābumı göresün
 Görmeden şāmı gūruña giresün

2693 Bu haberler geçince arada
 Şehre toğru yügürdi şeh-zāde²⁹⁰

(A51a)

2694 'AƘabınca tırup çü serv-i revān
 Şehrine vardı āfet-i devrān

2695 Her yarağını aşl ile gördi
 Tırdı andan atasına vardı

²⁸⁹ virürseñ : virürsen, İ.

²⁹⁰ yügürdi : yüridi, İ.

- 2696 Kışşai şāha eyleyüp taḳrİR
Söyledi ser-güzeştini bir bir
- 2697 Didi ḳaldı anuñla bir işüm
Ḳalmadı daḥı fikr ü teşvîşüm
- 2698 Dört su'ālüm var ideyin tafşİL
Ger virürse cevābumı ta'cİL
- 2699 Ben daḥı şartımı ḳabül ideyin
Kendümi ḥıdmetinde ḳul ideyin
- 2700 Eyleyüp şeh de aña mihmānİ
Da' vet itsün ḥuzūrına anı
- 2701 Ben daḥı şāha varayın anda
Perde ardında ṫurayın anda
- 2702 Ol civān ile ḥālümü göreyin
Neye varur meālümü göreyin
- 2703 Şeh de lā-büd ḳızı rızāsınca
Ḳaydını gördi muḳtezāsınca
- 2704 Meclisinde ḳağırdı şeh-zādı
Dikdi cān ravzasına şimşādı
- (İ81a)**
- 2705 Şeh buyurdu çekildi ni' metler
'Aḳabınca şarāb u şerbetler
- 2706 Oldı ayīn ile ziyāfet-i ḥaş
Ḳalmadı ol maḥalde ğayr-ı ḥavāş

- 2707 Lā-cerem meh de şermi götürdi
Perde ardında geldi oturdu
- 2708 İbtidā eyleyüp maḳālāta
Başladı remz ile su'ālāta
- 2709 İki lü'lü' çıkardı gūşından
Virdi bir hāzinine cūşından
- 2710 Gerçi hūrd idi şāf idi dūrler
Yoğ idi mişl-i kıymeti gevher
- 2711 Didi mihmāna bunları ' arz it
Armağānı ilet daḫı gel git
- 2712 Dūrleri ol keniz-i fermān-ber
Şeh-süvāra ilette çün çāker
- 2713 Aldı mihmān da dūrleri tartdı
Dūrri veznince üç daḫı katdı
- 2714 Penc idüp dūrri elde döndürdi²⁹¹
Ol keniz ile māha gönderdi
- 2715 Duḫter-i şeh çü gördi lü'lü'yi
İstedi ol zamān terāzūyi
- 2716 Çekdi lü'lü'lerini mizāna
Her birini cūdā cūdā rāna

²⁹¹ Penc idüp dūrri elde döndürdi : Penc idüp elde dūrri döndürdi, İ.

- 2717 Gördi vezninde cümlesi yeksân
Bulmadı adr zerrece noqsân
- 2718 ünkü vezn itdi dürleri yek-ser
İstedi ol zamânda urş-şeker
- 2719 Dürleri şekkere atup dökdi
a‘n iden âdemîlere suñdı
- 2720 Ol kenîziyle anda der-âl
Ol civân-bahta eyledi irsâl
- 2721 Gördiği birle nktedân anı
Remzini mâhuñ añladı ânî
- (İ81b)**
- 2722 İstedi kâseyile ol dem şîr
K’eyleye mâhı şîr ile teşhîr
- 2723 Geldiği birle şîri şîrin-fem
atdı dürr ile şekkere ol dem
- 2724 Kâse-i şîri itmeyüp ârâm
Mâha gönderdi eyleyüp ikrâm
- 2725 Ğonca-leb daı nş-ı şîr itdi
Şoñunu âvenle amîr itdi
- 2726 Ol amîri meh-i hmâyn-fâl
Urdı mîzâna dr bigi derâl
- 2727 Gördi evvelki vezni müstahkem
Yek-ser-m ne zâyid  ne kem

- 2728 Yād idüp vaşl-ı dil-rübā demini
Barmağından çıkardı hātemini
- 2729 Ol kenīziyle itmeyüp ihmāl
Zayfina duhter eyledi irsāl²⁹²
- 2730 Dest-i zayfa varınca ol hātem
Dağdı barmağına hemān ol dem
- 2731 Nağdini ğışdan itdi çünki temīz
Hātemin cānı bigi tutdı ‘azīz
- 2732 Ol dağı eyleyüp ferāset-i hūb
Māha gönderdi bir dūr-i merġūb
- 2733 Ol dūre meh de koşuban bir dūr
Damen-i zayfı eyledi pūr-dūr
- 2734 Gördi mihmān da ol iki dūrri
Hūb u raḥşān çü kevkeb-i dūrri
- 2735 Didi bunlara bir dūr-i fāyık
Şālis-i ilāmuñ olmaya lāyık
- 2736 Lā-cerem fikr idüp reh-i eslem
Mühre-i ezrāk istedi ol dem
- 2737 Mühreyile o dūrleri der-ḥāl
Zayf-ı şāh eyledi mehe irsāl

²⁹² eyledi : eyleyüp, İ.

- 2738 Dürleri mühreyile gördi çü mäh
Ferahından semāya itdi külāh
- (İ82a)**
- 2739 Dürleri gūşına dağdı der-ḥāl
Mühreyi kıldı dürleri içre çü fāl
- 2740 Söyleyüp şāha şevḳ ile ol ḥūr
Didi şāhā yitişdi mevsim-i sūr
- 2741 Şimdiden şoñra olacağın gör
Vaḳti geldi düğün yarağın gör
- 2742 Ben severüm çü yār-ı dānāyı
İster idüm ğanī tüvānāyı
- 2743 Minnet-i ḥaḳ ki sevdiğüm buldum
Devr içinde dilediğüm buldum
- (A51b)**
- 2744 Duḡterine su´āl idüp didi şāh
Ben bu sırlardan olmadum āğāh
- 2745 Baña bu remzüñi beyān eyle
Sırr-ı pinhānuñı ´ayān eyle
- 2746 Didi duḡter de ey şeh-i devrān
Müşkil-i şāhı ideyin āsān
- 2747 Ol iki dür ki evvel idüp ḳāl
Ol civān-baḡta eyledüm irsāl
- 2748 Remzümi gine dāniş ehli bilür
´İrfānı dü-rūza dimek olur

- 2749 Ol ki üç dür dağı kılpup manzum
Baña gönderdi biş idüp ol dem
- 2750 Remzi anuñ da fānī dimekdür
Penc ise ger zamānī dimekdür
- 2751 Ben ki ol dürlere şeker kıatdum
Şeker ile döğüben uşatdum
- 2752 Aşlı budur bu şīvenüñ ey şāh
Nüktesinden bu remzüñ ol āgāh
- 2753 Ya‘ni bu ‘ömr-i şehüñ ālūde
Çün dür ile şekerdür āsūde
- 2754 Kimsene birbirinden ayırmaz
Kıydını merd-i pīşe kıayırmaz
- 2755 Merd-i mihmān ki kıatdı bunlara şīr
Eyledi cümlesini anuñ bir
- (İ82b)**
- 2756 Ma‘nası bu ki sūretā ħandān
Kıatre-i şīr ile olur yeksān
- 2757 Ben ki bildüm dilini mihmānuñ
Kāsesinden şeker yidüm anuñ
- 2758 Şīrini sāğar ile kıldum nūş
Eyledüm bāde bigi cūş u ħurūş²⁹³

²⁹³ u : —, İ.

- 2759 Ya' nī oldum çü cānı pāresi anuñ
Āstānında şır-h'āresi anuñ
- 2760 Aña gönderdigüm bu hātemi
İtdigüm āşkāra 'ālemimi
- 2761 Virdigümdür rızā nikāhına
Mīldür gön'lümün şalāhına
- 2762 Baña kim ol civān-ı ferrūh-fāl
Dürr-i yek-tā kim eyledi irsāl
- 2763 Ya' nī dir kim benüm bigi gevher
Bulmayasun zamānede hem-ser
- 2764 Ben ki koşdum o dürre mişlīdür²⁹⁴
Kaşdum anda şehā bu ma' nīdür
- 2765 Sen ne denlü zarīfsün fāyık
Ben senün çifteñüm saña lāyık
- 2766 Ol ki gördi elinde dürrini
Añladı izdivāc-ı har'ini
- 2767 Görmedi şālīşe revā gevher
Mühreyi kıldı anlara zīver
- 2768 Tā ki çeşm-i bede olup perde
İrmeye germi anlaruñ serde

²⁹⁴ koşdum : şordum, İ.

- 2769 Ben ki mührin gönülde berkitdüm²⁹⁵
Mühresin cân içinde bend itdüm
- 2770 Mühresi bu serây-ı sînemde
Müht-i gencînedür hazînemde
- 2771 Fikr idüp penc rāz-ı pinhānî
Urmışam penc nevbet-i hānî
- 2772 Duhterüñ hālını çü bildi şāh
Āteş-i penbeyile buldı şāh
- (İ83a)**
- 2773 Tevsen-i girihsini gördi rām
Çalmamış ihtiyāc-ı serc ü licām
- 2774 Başladı lā-cerem ‘arūsîye
İbtidā kıldı bezm-i Rūsî’ye
- 2775 Kıydı resmince eyleyüp āyîn
Zühre’yile Süheyl’çün kâbîn
- 2776 Bezmini düzdi çün besāt-ı behişt
Meclisi kıldı müşk u ‘ūd-sirişt
- 2777 Kıldı pirāye-i ‘arūsî rast
Serv ile gül bulup nişest ü hāst
- 2778 Kendüsi çıkdı ara yirden hān
Cism ile ten kavuşdı cân ile cân

²⁹⁵ mührin : mührüñ, İ.

- 2779 Ortadan gitti çün kerān-ı cānı
Haşmet-i şāhī vü şerm-i sulţānī
- 2780 Ol sebük-rūhlar barışdılar
Şir ü şekker bigi qarışdılar
- 2781 Cān iken cānına bulup peyvest
Kān iken kān-ı la' le urdı dest
- 2782 Būse-i hiddet aldı gāh lebin
Dirđi gāhī anarlar şabın
- 2783 Sīne-i kebge çıkdı āhır bāz
Çalmadı ara yirde perde-i rāz
- 2784 Dürr-i nā-süfteyi delüp elmās
Kesdi vesvāsı fitne-i řannās
- 2785 Mühresin buldı kendü destinde
Mührini görđi çeşm-i mestinde
- 2786 Ruşları bigi sürş olup cāme
Geldiler germe şalk-ı hengāme
- 2787 Rūy-ı bařt-ı sefidine devrān
Yazdı sürş ile hüccet ü bürhān
- 2788 Cāme h'āb oldı řān-ı müstağrak
Dāmen-i çarşı tıtdı řānki řafāk
- 2789 'Alem-i sürş ile muzaffer fer
Kışver-i sürşi tıtdı ser-tā-ser

(İ83b)

- 2790 Reng-i sürhüñ göreñ fażiletini
Şāh-ı verdüñ çemende şevketini
- 2791 Lāle-i aḥmerüñ leṭāfetini
Ergāvānuñ siḥr-i ṭarāvetini
- 2792 Ƙankim oldı bende hem-çün cān
Reng-i sürḥ ile dürr-i ‘aziz-i cihān
- 2793 Māh-ı Saḳlābī ƙışşasını tamām
Eyleyince pesend idüp Behrām

(A52a)

- 2794 Çün gül-i sürḥ anı kenār itdi
Verd ile meclisin bahār itdi
- 2795 Günbed-i sürḥ içinde biñ şeb ü rüz
Ƙıldı māh ile şöḫbet-i Nevrüz
- 2796 Bülbül-i ḫoş-nevāsı ol verdüñ
Murg-ı ser-mestī ğonce-i ferdüñ
- 2797 Rāst birle düzüp nevāda ‘amel
Söyledi ter-terāneyile ğazel

ĠAZEL-İ TER-TERĀNE

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün

+ + - -/+ + - -/+ + - -/+ + -

- 2798 Severem cān ile sen ğonce-i şīrīn-deheni
Çü yiter baña ‘ızāruñ niderem nestereni

- 2799 Buldı bāzār-ı cihān içre bugün ıadr-i bülend
Sürh-reng oldığı'çün rüy-ı 'aķık-i Yemen'i
- 2800 Çeşm-i mestāne-i sürhüñ işidüp şahrāda
Ķāna bandırdı seher lāle-i hamrā kefeni
- 2801 Ruĥlaruñ rengini vaşf itdiği'çün bād-ı bahār
Sürhe boyadı gül-i bāđ-ı irem pīreheni
- 2802 'Alem-i sürhi çeküp şāh-ı gül-i Nevrüz'i
Leşker-i lāleyile tutdı serir-i çemeni
- 2803 Şubĥ-dem 'ars-ı bahār içre gül ü dürr-i semin
Yazdı sürh ü sefid ile zemīn ü zemeni
- 2804 Sīb-i sürhüñ görüben çeşm-i Ħayātī çün beh
Çehresin zerd ideyin gözledi sīb-zekānī

RŪZ-I ÇİHĀR-ŞENBE DER-EZRAĶ

(İ84a)

- 2805 Çünkim irişdi çār-şenbeye rüz²⁹⁶
Ṭālī' vü baĥt-ı şāh olup firüz
- 2806 Vaĥtine ol günü görüp elyāķ
Ķıldı şeh 'azm-i günbed-i ezraķ
- 2807 Ṭa' in idüp rüzı 'id ü Nevrüz'e
Cāmesin giydi reng-i pīrūze
- 2808 Şāh-ı deryā-mişāle çün zevraķ
Geldi bānū-yı günbed-i ezraķ

²⁹⁶ çār : çihār, İ.

- 2809 Hıdmetinde huşū^c ile tırdı
Hāk-i pāyina haddini sürdi
- 2810 Eyleyüp şehryāra medh ü senā
Devlet-i rif^c atine kıldı du^c ā
- 2811 Didi çarh ola bende-i fermānuñ
Ahter-i ferruḥ āferīn ḥ[~]ānuñ²⁹⁷
- 2812 Tālī^c uñ dāyimā sa^c id olsun
Şeb ü rūzuñ çü kıadr-i ^c id olsun
- 2813 Bu za^c ife mişāli niçe keniz²⁹⁸
Oldılar pāy-ı buseñ ile ^c aziz
- 2814 Zışt ola anda ki ola çeşme-nüş
Ger açarsam dükān-ı sır ki fūrüş
- 2815 İdeyin bir hikāyet-i ma^c kıl
Ger kılursa şadā^c ı şāh kabūl²⁹⁹
- 2816 Vardı Mışır içinde bir maḥbūb
İsmi Māhān cemāl-i manzarı hūb
- 2817 Tāl^c atı ay u gün bigi ğarrā
Yūsuf-ı Mışrī^c den daḥı zībā
- 2818 Cem^c olup dāyim iş ü yoldāşı
Nik-ḥ[~]āhı enīs ü kıardāşı

²⁹⁷ fermānuñ : fermān; ḥānuñ : ḥān, İ.

²⁹⁸ mişāli : mişāl, İ.

²⁹⁹ kabūl : maḥbūl, İ.

- 2819 Hâne vü bâğa iletüben anı
Dāyim eylerler idi mihmānı
- 2820 Bir herīfi çü bāzī āğına
Bir gün anı iletđi bāğına
- 2821 Bāğ u sebze latīf ü şirīnkār
Ser-be-ser lālezār u pür-gülzār
- (İ84b)**
- 2822 Būstān içre dostān u herīf
Çavm-i yārān u mihrbān-ı zarīf
- 2823 Buldılar ‘ayş u ‘işretiyle huzūr
Virdiler bādesiyle qalbe sürūr³⁰⁰
- 2824 Nūş idüp tābişüp(?) kırāba mey
Çıldılar gūş çeng ü ber-bağ u ney
- 2825 Mülk-i rüz oldı şāh ile çü tebāh
Çekdi şeb şāhī rāyetini siyāh
- 2826 Ser-i Māhān olup şerāb ile germ
Mey idüp qalb-i āhenini nerm
- 2827 Nā-geh ol demde şu‘le-i meh-tāb
Doqınup gözlerine kıldı şitāb
- 2828 Cānib-i māha ğurm idüp Māhān
Gün bigi kıldı yaluñuz seyrān

³⁰⁰ Virdiler bādesiyle qalbe sürūr : Virdiler bāde-i qalbe sürūr, İ.

- 2829 Geşt idüp ol diyârı çün mestân
Gördi bir güşe cümle naĥlistân
- 2830 Ol maķâm içre bir civân-ı   acîb
Ten ü tenhâ  urur çü merd-i ğarîb
- 2831 Söyleyüp şevķ ile şafâ ĥaberin
Virdi Mâhân'a âşinâ ĥaberin
- 2832 Didi dâyim senüñle ğurbetde
Yâr u enbâz idüm ticâretde
- 2833 Bildi Mâhân diyince ğüftârı
Gösterüp aña refiķ ü dildârı
- 2834 Didi ĥâlüñ nedür baña söyle
Der-i pinhânuñ âşkâr eyle
- 2835 Nite düřdüñ bu güşeye tenhâ
Neden oldu serüñde bu sevda³⁰¹
- 2836 Ferd ü tenhâ çü merdüm-i bî-nâm
Ne refiķ ü ne çâker ü ne ğulâm
- 2837 Didi devrân beni ķılıp mehcür
Eyledi yâr u hem-rehümden dür
- 2838 Geşt iderken ğam ile şahrâda
 uydum aĥbâruñı bu arada

³⁰¹ serüñde : serinde, İ.

(İ85a)

2839 Aduñı gūş idüp saña geldüm
Şoĥbet-i mǎzīyi aña geldüm

2840 Bir sefer kılmışam velī pür-sūd
İtmişem anda renc-i nā-ma‘ dūd

(A52b)

2841 Çün senüñle şürbüñ mǎyeyidem
Sen yüzi mihre ben çü sǎyeyidem³⁰²

2842 Tā ki geldüm bu şehre dil-ĥaste
Vaĥt-i tenkīdi şehri der-beste

2843 Hem şaĥındum kı lup kemāl-i ĥazer
İĥtiyāĥ eyledüm kim ire zarar

2844 Görmesün diyü mālī bācsitān
Eyledüm ĥālī gūşede pinhān

2845 Bu maĥalde kı lup hezār iĥdām
Saña geldüm kim eyleyem i‘ lām

2846 Tā gelüp sen de ĥāşuñı alasun
Bī-ta‘ ab genc-i rāygān bulasun

2847 İşidüp bu sözi olup şādān
Lā-cerem mālā meyl idüp Māhān

2848 Gitdi ol şaĥışla hemān ol dem
Māl u gencīne şevĥiyle ĥurrem

³⁰² ben : —, İ.

- 2849 Düşdi çün sāye ardına tenhā
Gitdi şūr ile vāle vü şeydā
- 2850 Hırş-ı māl ile hurrem ü dil-şād
Girdiler nışf-ı leyle dek çün bād
- 2851 Nīm-şebde yorıldı merdüm-i mest
Nīst bildi özini bilmedi mest
- 2852 Söyleyüp hem-rehine ol ser-sām
Didi bu sâ^c at eylegil ārām
- 2853 Sen bu yolu baña demişdün mīl
Çār fersah ziyādedür bu sebīl
- 2854 Eyleyüp sür^c atıyla seyr ü şitāb
Virdi Māhān'a hud^c ayile cevāb
- 2855 Şandı Māhān anı delīl-i reşād
Lā-cerem der-peyince gitdi şād
- (İ85b)**
- 2856 İtmeyüp bir maħalde h^ˆāb u cülūs
Girdiler tā kılnca bāng hūrūs
- 2857 Çün hūrūsı şabāhuñ itdi nidā
Oldı Māhān refīki nā-peydā
- 2858 Kaldı Māhān ğamıyla çün Mecnūn
Kūh-ı miħnetde yorgun u argun
- 2859 Gözleyüp her yañaya kıldı nazār
Tuymadı merd-i hem-rehinden eşer

- 2860 Āb ile püşt-i pāy mest ü ħarāb
Şabdı bir ħālī yirde eyledi ħ`āb
- 2861 Uyanup gördi tırur iki kişi
Birisi merd anuñ birisi dişi
- 2862 Gördi anları ħavf idüp Māhān
Oldı endāmi bīdveş lerzān
- 2863 ‘Avretini koyup yirinde merd
Geldi Māhān katında söyledi serd
- 2864 Didi bu menzile neden düşdüñ
Bu ħatırgāha nireden düşdüñ
- 2865 Bu ıszlıkda hem-demüñ kimdür
Mūnis ü yār u mahremüñ kimdür
- 2866 Didi merd-i ħarībüm işüm ħām
Uğradum bu belāya çün ser-sām
- 2867 Didi yokdur bu yirde ābād
Uğramaz bu ħarāba ādemī-zād
- 2868 Bu yir iblīs ü dīvler yiridür
Zūr u telbīs ü rīvler yiridür
- 2869 Şandı şeytānı ādemī Māhān³⁰³
Şüretin gördi zāhirü’l-insān

³⁰³ şeytānı : şeytān, İ.

- 2870 Didi billāh baña ihsān it
İşimüñ müşkilini āsān it
- 2871 Eyleyüp baña zūr u mekr ile rīv³⁰⁴
Tehlike yirine getürdi dīv
- 2872 Yoḥsa dün niçe yār-ı rūḥānī
Eylemişlerdi baña mihmānī
- (İ86a)**
- 2873 Ādemī şüretinde bir iblīs
Geldi sihriyle eyleyüp telbīs
- 2874 Didi dāyim ḥarīf-i nīkūñ ādem
Māl u emlāḳuña şerīk ādem
- 2875 Hırş-ı māl ile azdırup yolumu
Çıldı ḥān-ı ḥarāba menzilümi
- 2876 Gel bugün bu ġarībe ihsān it
Derdüme luṭfuñ ile dermān it
- 2877 Didi Māḥān'a ol kişi ey yār
Uydıḡuñ kimse dīv idi mekkār
- 2878 Ādemī şanma key şaḳın anı
Avudur Hābil-i beyābānī
- 2879 Azdurup mişlūñ ādemīyi hezār
Öldürüpdür bu ġuşede şad-bār

³⁰⁴ zūr u mekr : zūr-ı mekr, İ.

- 2880 Bil haqıqat ki biz saña yāruz
Tāpuña rüz u şeb nighdāruz
- 2881 Gel gidelüm itme ferāğ
İrgürelüm seni mekânına sâğ
- 2882 Güş edince bu sözleri Māhān
Gül bigi güldi lāle-i handān
- 2883 Sözleri cānına çü kār itdi
Bunlaruñla revān uyup gitdi
- 2884 Mīr Māhān refiği ol zen ü merd
Gidiler şubḥ olunca bī-gam u derd
- 2885 Çün şabāḥuñ nişānı oldı ‘ayān
Oldılar her-dü nā-bedīd ü nihān
- 2886 Qaldı Māhān yirinde ‘āciz ü ḥ’ār
Dünki ḥāli mişāli zār u nazār
- 2887 Yoğ idi nān u kūt ile zādı
Ol gam ile kılurdu feryādı
- 2888 Güşsayile dirīğ idi nānı
Yoğ idi tende kuvvet ü cānı
- 2889 Cū‘ elinden olup qarīb-i memāt
Yir idi benc-i çüb u tuḥm-ı nebāt
- (İ86b)**
- 2890 Gerçi yoğ idi tākāt-i revīşi
Tābe-şeb komadı veli gidişi

(A53a)

- 2891 Çün cihānuñ sepīdi oldı siyāh
 Qalmanı rāh-revde kuvvet-i rāh
- 2892 Gitdigi yolu terk idüp Māhān
 Kendüyi bir maḥāle kıldı nihān
- 2893 Ol maḳām içre gūşına çün şūr
 Geldi nā-geh şadā-yı pāy-ı setūr
- 2894 Tırdı Māhān yirinden ol dem şād
 Geldi yoluñ kenārına çün bād
- 2895 Gördi yol üzre bir süvār gider
 Bir setürı daḫı elinde yider
- 2896 Gördi Māhān'ı çünki çeşm-i süvār³⁰⁵
 Hışm idüp didi aña ol mekkār
- 2897 Niye geldüñ nedür senüñ ḫālüñ
 Ne kişisün bilelüm aḫvālüñ
- 2898 Kıldı Māhān da vaşf-ı ḫāli beyān
 Söyledi ser-güzeştini cümle 'ayān
- 2899 Çün süvār añladı kamu ḫālin
 Bildi anuñ mufaşşıl-ı aḫvālin
- 2900 Didi lā-ḫavle diyüben tekrār
 İki gül idi ol iki murdār

³⁰⁵ Māhān'ı : Māhān, İ.

- 2901 Mekr idüp dāyim ādemī-zāde
Her dem iletüp bu cāy-ı bī-zāde
- 2902 Merdümün kânını içerlerdi
Bang-ı şubh irecek kaçarlardı
- 2903 Neri Ğıylā vü mādesi Heylā
Ellerinden figān u vā-veylā
- 2904 İşleri dāyimā bedī vü belā
Ādemī-zāde mekr ile izā
- 2905 Hağ saña yāri kılmış ey miskīn
Kim seni şerlerinden itmiş emīn
- 2906 Sen dağı hamd-i bī-şümār eyle
Dāyimā şükr-i Kirdgār eyle
- (İ87a)**
- 2907 İşimüz ba^ç de-mā şevāb idelüm
Gel benümle yedege bin gidelüm
- 2908 Ol setūra süvār olup Māhān
Girdiler ol süvāreyile revān
- 2909 Geçdiler küh-ı zişti kalmadı saht
İndi bir deşte yolları çün taht
- 2910 Kobdı ol deşt içinde bir gavgā
Oldı Māhān o na^ç radan şeydā
- 2911 Her taraftan gelür nevā-yı sürüd
Nāle-i ber-bağ u nevāziş-i ^çūd

- 2912 Tutdı şahrā yüzini leşker-i gül
Toldı ‘ālem şadā-yı nā-ma‘ kŭl
- 2913 Kıbladı kŭh u deşti zümre-i dīv
Kıobdu hevl-i kıyāmet ile gırīv
- 2914 Her tarafından hūrūş olurdı ziyād
Döymez idi o hevle ādem-zād
- 2915 Eyledikçe gırīvi Māhān gūş³⁰⁶
Eyler idi serinde mağzı cūş
- 2916 Geçdi bu hevl ile bir sā‘ at
Kaldı Māhān çü mürde bī-tāķāt
- 2917 Gördi nā-gāh arķadan ol mehcūr
Zāhir oldu niçe meşā‘ il-i nūr
- 2918 Çün yakīn oldu gördi ol dil-bend
Bir ‘aceb kavm-i sehm-nāk u bülend
- 2919 Dīvler şanki zengiyān-ı siyāh
Cümle kıatrān-kabā vü kır-kŭlāh
- 2920 Pīl bigi kıamusı hortumdār
Gāvveş şāhdār u bed-girdār
- 2921 Her biri çün zebāniyān-ı sefer
Ellerinde kıutar kıamusı şerer

³⁰⁶ gırīvi : gırīv, İ.

- 2922 Demlerinde olan celâciller
Yirlere irgürüp zelâziller
- 2923 Nağmesinden cünūd-ı şeytānuñ
Rağşa girdi setûrı Māhān'uß
- (İ87b)**
- 2924 Kıldı Māhān çü merkebine nazār
Gördi bir mār çār-pāy u dü-ser³⁰⁷
- 2925 Kendüy[i] gördi tu^ç m-ı mār olmış
Ejder-i heft-sere süvār olmış³⁰⁸
- 2926 Ejdehā uylığında hem-çü debūr
Her tarafından çü berķ olur manzūr
- 2927 Şubḥ olunca çeküp şikence-i cān
Gördi gūruñ ^ç azābını Māhān
- 2928 Çün seher ki tağıldı leşker-i gül
Oldı dīvüñ sipāhisi ma^ç zül
- 2929 Kaldı Māhān yirinde āvāre
Dermend ü zelīl ü bī-çāre
- 2930 Nazār idüp cevānibi gördi
Hayrete vardı bir zamān tırdı
- 2931 Gördi deryā-yı rīg rīḥ-be-rīḥ(?)
Kān bigi sürḥ ü germ çün dūzaḥ

³⁰⁷ u : —, İ.

³⁰⁸ heft-ser : dü-ser, İ. A nüshasında bir önceki beyitte de “dü-ser” sözcüğü kullanıldığı için anlam yönünden tutarlılık açısından “dü-ser” sözcüğü kullanılmalıydı. Vezne uygunluk kaygısıyla böyle bir değiştirim yapılmış olmalı.

- 2932 Bir beyābān ki mişlini anuñ
Görmedi dīdesi bu devrānuñ
- 2933 Gerçi ğāyet za‘īf idi Māhān
Kalmış idi çü kāl̄b-i bī-çāre
- 2934 Kalmamışdı teninde kuvvet-i rāh
Kendüye āh̄ir eyleyüp ikrāh
- 2935 Fikr ü rāyın zarūrī cem‘ itdi
‘Ākıbet bir yola düşüp gitdi
- 2936 Ser-ḫalāşī’çün eyleyüp tedbīr
Gitdi Māhān şitāb ile çün tīr
- 2937 Çin-i seherden şabā bigi esdi
Ol beyābānı Şām’a dek kesdi
- 2938 İrdi bir cāya sebz ü āb-ı revān
Köhne-i baḫtı oldı tāze-civān
- 2939 Açdı sūdın yudı her endāmın
Fikr idüp söyledi ser-encāmın³⁰⁹
- 2940 Tālī‘ -i şūmını añup yirini
Aradı ceḫd idüp tayaḫ yirini
- (A53b) (İ88a)**
- 2941 Dün gice çekdiği belālardan
Gördiği şekl-i nā-sezālardan

³⁰⁹ söyledi : söyle, İ.

- 2942 almamışdı huzuru Māhān ’uñ
 oru dūřmiřdi cānına anuñ
- 2943 Cidd ü cehdiyle eyleyüp ikdām
 İstedı ol diyārı cümle tamām
- 2944 Buldı āhır ol be’ ada bir cāh
 İstedı a’ r-ı āha inmege rāh
- 2945 Gördı bir nerdbān-ı mukem ār
 Hışt-sengin hezār pāyesi vār
- 2946 Nerdbān yolını utup Māhān
 İndı āha ü Yūsuf-ı Ken’ ān
- 2947 şan ılırken Hümā bigi pervāz
 Bāl aup buldı āřiyānını bāz
- 2948 āh içinde birāz arār itdi
 Uyuya vardı ‘ āıbet yatdı
- 2949 Nā-gehān urdu uyudan mamūr
 Gözlerine görindi řu’ le-i nūr ³¹⁰
- 2950 urdu her gūřeye gūzer ıldı
 Varup ol raneye naar ıldı
- 2951 Gördı bir bāg u sebze-i gülşen
 Manar-ı hūb u dil-keř ü rūřen

³¹⁰ řu’ le-i nūr : meř’ al-i nūr, İ.

- 2952 Raḥne-i tengi eyleyüp sūrāḥ
Nāḥun u çengiyile kıldı ferāḥ
- 2953 Girdi sūrāḥ içinden ol bāğa
Şanki çāh-ı saḳardan uçmağa
- 2954 Gördi ol bāğı mişl-i bāğ-ı behişt
Toprağı ‘ anber ü ‘ abīr-sirişt
- 2955 Her taraf sebzezār u āb-ı revān
Sīb ü emrūd u āb-ı dermān
- 2956 Serv ü şimşād u sünbül ü nesrīn
Gülşen-i tāze eşk-i ḥuld-i berīn
- 2957 Sīb-i la‘ lini şanki cām-ı raḥīḳ
Nār-ı sürḥi mişāl-i dürc-i ‘ aḳīḳ
- (İ88b)**
- 2958 Mağz-ı bādām u şehd-i incīri
Gülşenüñ ḥavz u şekker ü şīri
- 2959 Şanki pālūdedür dehān içre
Yā lebin cūydur cinān içre
- 2960 Būstān-ı cinānda her ne ki var
Bī-ḳuşūr anda var idi eşcār
- 2961 Mīvesi ḳamunuñ resīdeydi
Her birinden şeker çekīdeydi
- 2962 Dirdi Māhān semenleri bisyār
Her birinden çoğ eyledi iḳtār

- 2963 Nā-gehān ҡopdı bir şadā-yı ʿ acīb
Naʿ ra-i hevl-nāk u şavt-ı ğarīb
- 2964 Bir kişi çağırur ıtutuñ düzdi
Kim ki ıtutarsa virüben müzdi
- 2965 Çüb elinde hücüm idüp bir pīr
Sürʿ atıyle gelür şanasun tīr
- 2966 Geldi Māhān ҡatında itdi sükün
Қıldı bī-çāreyi zelīl ü zebün
- 2967 Didi kimsün ne kişisün ey ħām
Kim bu vech ile eyleyüp iķdām
- 2968 Gelüben bāĝ-ı şāhīye giresün
Mīvelerden uğurlayın diresün
- 2969 Nāmuñı aşluñı beyān eyle
Fāş idüp rāzuñı ʿ ayān eyle
- 2970 Didi Māhān menem ğarīb ü faķīr
Қalmışam ʿ ālem içre ħor u ħaķīr
- 2971 Āşinālardan eyleyüp mehcūr
Қıldı devrān beni yirümnden dūr
- 2972 Çārĥ elinden şikāyetüm çoķdur
Ser-güzeşt ü hikāyetüm çoķdur
- 2973 Nāliş idüp niyāz ile tekrār
Қıldı pīre tazarruʿ -ı bisyār

- 2974 Hālını işidünce Māhān' uñ
Raḥm idüp nālışine pīr anuñ
- (İ89a)**
- 2975 Güle baqdı yüzine bī-kīne
Toldı nūr-ı şafāyile sīne
- 2976 Hālını çünki bildi Māhān' uñ
Qışşāsın sordı ser-be-ser anuñ
- 2977 Ser-güzeştin diyüp qamu Māhān
Derdini dökdi pīre cümle ' ayān
- 2978 Bāgbān çünki hālını bildi
Lā-cerem aña merḥamet kıldı
- 2979 Didi şükr eyle Hāliq'e bī-hadd
Hamd-i vāfir sitāyiş-i bī-' add
- 2980 K'ölmiş iken seni diri kıldı
Vartadan cānını beri kıldı
- 2981 Geldigüñ yir senüñ çü cāy-ı saqar
Menzil-i gül idi maḥall-i ḥaṭar
- 2982 Ol beyābāniyān-ı zengī-sār
Dīvlerdür qamusı merdüm-ḥ'ār
- 2983 Eyleyüp siḥr ile füsün u firīb
Gösterüp ādemīye gendüm-i ṭayyib
- 2984 Cev ile ' aqıbet boyarlar idi
Merdümüñ cānına kıyarlar idi

- 2985 Şimdiden şoñra hurrem ol dil-şād
K'oldı cānuñ beliyyeden āzād
- 2986 Bu gice rāhat ol huzūr ile yat
Emn ile h'āb idüp sürür ile yat³¹¹
- 2987 Bil haqīkat ki bu mu'azzam cāy
Gülşen ü bāg u büstān u serāy
- 2988 Cümlesi mülk-i bī-cidālümdür
Şübhesiz pāk u şāfi mālumdur
- 2989 Zer ü sīm ü cevāhirüm çoqdur
İhtiyāc u zarūretüm yoqdur
- 2990 Bir ğamum var velīkin ey dil-bend
Çekerem dāyimā ğam-ı ferzend
- (A54a)**
- 2991 Gerçi kim bī-nihāyet gencüm var³¹²
Yoqdur oğlum ziyāde rencüm var
- (İ89b)**
- 2992 Sende çün nūr-ı mihterī gördüm
Resm ü āyīn-i serveri gördüm
- 2993 Seni oğullığa qabūl itdüm
Sen civāne bu pīri qūl itdüm
- 2994 Ger qılursañ übüvvetüm maqbūl
Eyler iseñ bu 'ahd u şart qabūl

³¹¹ sürür ile : huzūr ile, İ.

³¹² gencüm : mālum, İ.

- 2995 Vireyin saña māl u emlāküm
Zer ü sīm ü cevāhir-i pāküm
- 2996 Ger olursañ bu qavlüme rāzı
Vireyin saña hücçet-i qādī
- 2997 Tā ki qalbūñ bulup teselli-i tām
Olasun cān u dilden emrüme rām
- 2998 Hem bulayın senüñ'çün ey mihter
Bir perī-çehre sīm-ten duhter
- 2999 Ol mehi tapuña ' arūs ideyin
Ol tiz-reve seni hurūs ideyin
- 3000 Güş idüp bu suhenleri Māhān
Düşdi pīrūñ ayığına bī-cān
- 3001 Didi tek hıdmete qabül olayın
Nice oğul qapuñda qul olayın
- 3002 Cān u dilden qabül idüp sözini
Pīre ışmarladı civān özini
- 3003 Didi bildüm seni atā yirine
Göreyin pīr ü muqtedā yirine
- 3004 Şād olasun kim eyleyüp beni şād
Eyledüñ bu harābumı ābād
- 3005 Dest-būs itdi lā-cerem Māhān
Qıldı pīr ile şarq u hem peymān

- 3006 Pîr dahı tıttup civān elini
Gıtdiler bāġ u sebzeve ŧalıını
- 3007 Vardı anda bir serāy-ı bülend
Bārgāh-ı ‘ azīm ü bî-mānend
- 3008 Süddesi irmiŧ idi tābe-simāk
Saġfıyidi berāber eflāk
- (İ90a)**
- 3009 Ferŧ ü dîvārı sengiyidi ruġām
Rūŧen ü ŧāf idi çü nuġre-i ħām
- 3010 Ger göreydi o ħaŧrı bî-minnet
Añlayaydı ħuŧūrını cennet
- 3011 Gülŧen ü bāġ u ħaŧr-ı ŧāhāne
Gösterüp cümlesini Māhān’e
- 3012 Didi gitme otur bu bāġ içre
Sākin ol ġūŧe-i ferāġ içre
- 3013 Ben dahı ŧehr ü ħal’ aya varayın
Her ne var ise maŧlaġat göreyin
- 3014 Lāzım olan mühimleri alayın
Sür’ at ile gine dönüp geleyin
- 3015 Ĥāṭıruñ ger dilerse ħısm-ı ġadā
Süfre pürdür ġeliçe vü ħelvā
- 3016 Dahı çoġdur ṭa’ āmuñ aġsāmı
Rāzıħuñ feyz ü cūd u en’ āmı

- 3017 Hazzūn oldıķça eyleyüp iftār
Şükrüñi Kirdgār'a ķıl bisyār
- 3018 Key şaķın kimse sözine uyma
Yirüñi bekle kendüñi yorma
- 3019 Da' vet eylerse ger seni hūrā
Varma şoĥbetlerine yat tenhā
- 3020 Bu dıraĥt üzredür çü taĥt-ı sürür
H'āb idüp menzilüñde eyle huzūr
- 3021 Eyleyüp bu naşāyiĥi taķrīr
Şehre toĥru teveccüh eyledi pīr
- 3022 Kaldı tenhā yirinde çün Māhān
Kıldı 'azm-i teferrüc-i büstān
- 3023 Ol kerimüñ görüp keremlerini
Büstānuñ yidi ni' metlerini
- 3024 Vaķt-i h'ābında 'azm idüp Māhān
Taĥtına geldi ol gice çün hān
- 3025 Süfreyi açdı yidi ni' metler
Her biri virdi niçe lezzetler
- (İ90b)**
- 3026 Nüş idüp der-peyince āb-ı zülāl
Eyledi şükr-i mün' im ü müte' āl
- 3027 Çün ta'ām işini tamām itdi
Uyĥuya varuban biraz yatdı

- 3028 Uyanup açdı gözlerin Māhān
Gördi bir şem^c-i rüşen ü tībān
- 3029 Der-peyince çü ārız-ı hūbān
On yidi şem^c-i dil-keş ü rahşān
- 3030 Her biri çün kamer-i pūr-ārāyiş
Kıldılar bir maḥalde āsāyiş
- 3031 Geçdi taḥta oturdı sulṭānı
Geldi yirlü yirine erkānı
- 3032 Düzdiler bezmgāh-ı şāhāne
Kıldılar ‘ayş-ı pādşāhāne
- 3033 Şaldılar şahn-ı bezmgāha besāṭ
Buldılar behre-i sūrūr u neşāt³¹³
- 3034 Mehter-i kavm ü gülşenüñ verdi
Dürretü’l-tāc [u] cevherüñ ferdi
- 3035 Oturup bezmgāh-ı ‘ulyāda
Mesned-i bārgāh-ı i‘ lāda
- 3036 Māh-rūlar kamu şifār u kibār
Her biri mesnedinde kıldı qarār
- 3037 Her birisi nevāya başladılar
Derd-i ‘aşqa devāya başladılar

³¹³ u : —, İ.

- 3038 Çün hezār eyleyüp qamusı hurūş
Bülbül-i cânı kıldılar hāmūş
- 3039 Gūş idüp bu şadaları Māhān
Hem-çü çarḥ-ı felek olup gerdān
- 3040 Kaş d ider bu dıraḥt-ı ʿāliden
Maḳʿ ad-ı şıdḳ u taḥt-ı ʿāliden
- (A54b)**
- 3041 Kendüy[i] ol dem idüben pür-tāv
ʿĀlem içinde eyleye ber-çāv
- 3042 Pendi pīrūñ gine olup māniʿ
Ol hacāletleri olur dāfiʿ
- (İ91a)**
- 3043 Çün biraz kıldılar sürüd u nevā
Eyleyüp dilleri hevā-yı ğıdā
- 3044 Şeh buyurdu çekildi niʿ metler
Her biri pāk ü pür-ḥalāvetler
- 3045 Görmemiş hiç birisi āteş ü āb
Ḳoḥusı müşg-i nāb u ʿūd u gül-āb
- 3046 Girdelerdür sepīd çün kāfūr
Nerm ü nāzük çü püşt ü sīne-i ḥur
- 3047 Berre-i şīr-ḥāre murğ-ı semīn
Pāk ü hoş-bū muzʿ afer u müşgīn
- 3048 Māhī-i tāze köhne-i mey-i nāb
Kebg ü dürrāc ile küleḡ kebāb

- 3049 Çün bu tertîb ile konıldı ni' am
 Qalmanı bir gönülde zerrece ğam
- 3050 Şāh-ı hūrā buyurdı bir hūra
 Bir perī çehre tal' ati nūra
- 3051 Didi bir bũ gelür meşām-ı dile
 Kim virür zevk-i cānı kām-ı dile
- 3052 İrdi bu cāna āşinā nefesi
 Gönüm ol nūkhete kıllur hevesi
- 3053 Bu dıraht üzre gizlü bir ādem
 İndirũn anı olalum hem-dem
- 3054 Gelsün insün bile ni' am yiyelüm
 Yāra irdük dağı ne ğam yiyelüm
- 3055 Tuıdı dildār-ı sīm-ten anı
 Ol dıraht üzre buluban anı
- 3056 Servini taht-ı sīme bindürdi
 ' İzz ü nāz ile tutup indürdi
- 3057 Murğ-ı cānı çü dāne isterdi
 Bir sehilce bahāne isterdi
- 3058 Uıdı sehv ile duğtere çü püser
 Gelmedi hātırına pend-i peder
- 3059 Geldi çün meclisũn miyānına
 Şāh-ı hũbān geçürdi yanına

(İ91b)

- 3060 Eyleyüp zayfa resm-i hıdmetler
 Kıldı haddeden ziyāde hürmetler
- 3061 Çün yenildi ni‘ am tamām oldu
 Nevbet-i ‘ ayş u vaqt-i cām oldu
- 3062 Şeh buyurdu getürdiler mey-i nāb
 Mīve-i ābdār u nuql u kebāb
- 3063 Sākī-i şāh elinde şundu kadeh
 Meclise virdi revnağıyla ferāh
- 3064 Mey götürdi çü perde-i şermī
 Virdi āhen-göñüllere nermī
- 3065 Māha mihmān ziyāde germ oldu
 Āteşiyle hadīdi nerm oldu
- 3066 Lā-cerem şermī oturup Māhān
 Bī-hicāb urdu la‘ line dendān
- 3067 Bāğa girdüm şanup dirāyetsüz
 Dirdi şeftālüler nihāyetsüz
- 3068 Germ iken bu hayāl ile Māhān
 Çeşmini nā-geh ki açdı ol nā-dān
- 3069 Gördi hūrı derūnı bir ‘ ifrīt
 Kaldı Māhān çün āteş ü kibrīt

- 3070 Bir ‘aceb zişt ü bed-liķā münker
Ehremen şekl ü ejdehā peyker
- 3071 Dişleri pīl ü cüşsesi çü neheng
Döymeye zūruna hizber ü peleng
- 3072 Aldı Māhān’ı çengine çün şīr³¹⁴
Daķdı boynına āteşin zencīr
- 3073 Qalb ü cānına uruban pençe
Qıldı Māhān’a bī-ħadd işkence
- 3074 Didi sen misin isteyen būse
Qand u bādām u nuql u senbūse³¹⁵
- 3075 Vireyin būse yirine saña nīş
Ser-be-ser cismūni qılayın diş
- 3076 Böyle diyüp qılurdu īzārı
Dirdi Māhān görme mi ferdāyı
- (İ92a)**
- 3077 Şubħa dek çekdi bu şikenceleri
Cānına geçdi ğuşşa pençeleri
- 3078 Çün şabāħ irdi gitdi dīv-i dālāl
Bātıl oldu qamu firīb ü ħayāl
- 3079 Qaldı Māhān ħayāl ile meftūn
Gōnli renc-i şebāneden maħzūn

³¹⁴ Māhān’ı : Māhān, İ.

³¹⁵ bādām u nuql : bādām nuql, İ.

- 3080 Kendüy[i] buldı cāy-ı ħar-gelede
Bir ribāṭ u ħarāb u mezbelede
- 3081 Çevresi kūh u kendü ‘azm-i remīm³¹⁶
Buldı bāġ-ı behiştini çün cāhīm
- 3082 Gördi şimşād u servini ħās u ħār
Mīvesin mūr u mīvedārın mār
- 3083 ‘Ūd u ḳānūn u ber-baṭ u ṭanbūr
Cümlesi üstüḥān-ı mürde-i gūr
- 3084 Ol ki reyḥān u rāh idi ḳamu
Şāşa-i müsterāḥ idi ḳamu
- 3085 Bu ḥayālātı fikr idüp Māhān
Ḳıldı ney bīgi nāle vü efgān
- 3086 Başladı rabbine münācāta
Ol ḥaṭā-pūş[a] ‘arz-ı ḥācāta
- 3087 Cān u dilden ḳılup Ḥudā’ya niyāz
Didi ey kār-sāz u bende-nevāz
- 3088 Dest-gīr ol bu bī-kes ü zāra
Ḳıl teraḥḥum ġarīb ü ġam-ḥāra
- 3089 Yaḳma nār-ı firāḳ ile cigeri
Ḳaldığı yerde ḳoma bendeleri

³¹⁶u : —, İ.

- 3090 Fazluñ ile bu mürdeyi dirgür
Şağ u sālīm diyārına irgür
- (A55a)
- 3091 Hālī olmaz çü dün gün āhından
Geç bu ‘āşī kuluñ günāhından
- 3092 Güm-rehüm baña toğru yolu göster
Nüşha-i ‘ömrümi kıoma ebter
- 3093 Çünki kıldı bu hāletiyile niyāz
Bī-şümār oldı şūrişiyile güdāz
- (İ92b)
- 3094 Kālbine nāzır idi çünki Hudā
Raḥm idüp hācetini kıldı revā
- 3095 Bu niyāz içre zār u endühgīn
Secdeye varmış idi ol miskīn
- 3096 Başını kıldırınca ol bī-hūş
Gördi hāzır turur bir aḫzar-pūş
- 3097 Şubḫ bigi cemāli nūrānī
Cāmesi sebze-i gülistānī
- 3098 Tāl‘ atiyile çü nūr-ı a‘ zām-ı pīr
Enbiyā şūretinde ekrem-i pīr
- 3099 Ol civān gördi çünkim ol pīri
İrdi bildi nişānına tīri
- 3100 Düşdi pīrūñ ayağına der-hāl
Didi kimsün eyā ḥamīde-ḥışāl

- 3101 Didi haķırüm geüp reh-i zılmāt
İçmişem eşmesinden āb-ı hayāt
- 3102 Şimdiki demde bu yaña geldüm
Dest-gır olmağa saña geldüm
- 3103 ün niyāz eyledüñ haķķa sen kıl
Hācetüñ kıldı haķ senüñ maķbül
- 3104 Beni gönderdi hāliyā Sübhān
Kim seni āb-ı rüy ile āsān
- 3105 Gine ol bāg u gülşene iledem³¹⁷
Şāğ isen şehr ü meskene iledem³¹⁸
- 3106 Yum gözüñ didi yapışup eline
Ol dem anı iletdi menziline
- 3107 Hızr’uñ emriyle açuban gözini
Gördi ol bāg içinde kendüzini
- 3108 Göñli Māhān’uñ oluban hurrem
Geldi yārānı ķatına ol dem
- 3109 Gördi yārānı pür-ğam u hāmüş
ün felek her birisi ezraķ-püş
- 3110 Öldi diyü ü mātem itmişler
Cümle yārānı gūne batmışlar

³¹⁷ bāg u gülşen : bāg-ı gülşen, İ.

³¹⁸ iledem : iletem, İ.

(İ93a)

- 3111 Gördi Māhān ki ḥalkı tıttup yās
Boyamışlar ḳamu kebūda libās
- 3112 Ol daḥı eyleyüp muvāfaḳatı
Gözleyüp ‘ādet-i murāfaḳatı
- 3113 Giydi Māhān da cāme-i ezraḳ
Düşdi deryā-yı nīliye zevraḳ
- 3114 Rengini çarḥuñ idinüp muḥtār
Cāme-i ezraḳ içre ḳıldı ḳarār
- 3115 Ezraḳ oldur kim āsmān-ı bülend
Bulmadı andan özge reng-i perend
- 3116 Her ki bu çarḥ ile ola hem-reng
Hem bu mīzān-ı dehr ile hem-seng
- 3117 Ḳurş-ı ḥ‘ān ola süfre sen de ḳamer
Bağlaya ḥıdmetine çarḥ-ı kemer
- 3118 Çünkü māh itdi ḳışşasını tamām
Şāh Behrām idüp şikārını rām
- 3119 Çekdi muḥkem kenārına ol şeb
Ḳıldılar şubḥ olunca ‘ayş u ḫarab
- 3120 Ol gice muḫribi nigārīnūñ
Zühre’si bezmgāh-ı Pervīn’üñ

- 3121 Nağme-i kavline düzüp ' ameli
Söyledi ol gāzāle bu gāzeli

ĠAZEL

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 3122 Tutmışam merg-i raķībūñ guşşasından çünki yās
Giymişem ol mātemiyle çün felek ezraķ libās

- 3123 Boyadı çünkim beni rengine şabāh-ı felek
Kılsalar benden hālāyık tañ degül havf [u] hirās

- 3124 Esbāb-ı nil-gūnuñ rengini itmek ' aceb
Lāciverd ile urılmışdur bu bünyāda esās

- 3125 Reng-i ezraķdan bulupdur rif' at u ķadr-i felek
Kaldılar esfelde reng-i mā-sivādan ķamu nās³¹⁹

- 3126 Mātem-i firķat tütupdur var ise çarķ-ı kebūd
Ol firāķ ile giyübdür egnine çinī palās

(İ93b)

- 3127 Olmuşuz ğamdan hāmīde ķāmet ü çinī ķabā
Şimdi bu çarķ ile vardur aramızda iķtibās

- 3128 Derd-i hāsretten gögermişdür Hāyātī çün felek³²⁰
Rengini şimdi bu ezraķdan kılupdur iķtibās

RŪZ-I PENC-ŞENBE DER-ŞANDĀLĪ

- 3129 Günler içre çü geldi rŪz-ı hāmīs
Tālī' oldı sa' ādetiyle celīs

³¹⁹ Bu beyit, İ nüshasında makta beytinden bir önce (3126. beytin yerine) yazılmıştır.

³²⁰ derd-i hāsret : reng-i hāsret, İ.

- 3130 Rūz-ı sa‘ diydi hurrem ü merğüb
Kevkeb-i Müşteri’ye hem mensüb
- 3131 Ol günü hoş görüp şeh Behrām³²¹
Günbed-i şandalīde düzdi maḳām
- 3132 Ol maḳām içre idüp āsāyiş
Virdi rüy-ı zemīne ārāyiş
- 3133 Rüy-ı ḥākī çü gördi şandalfām
Şandalī giydi cāmesin Behrām
- 3134 Bānū-yı kaşr-ı şandalī meh-i Çin
Lu‘bet-i Çinī reşk-i hürü’l-‘in
- 3135 Eyleyüp şāha ‘izzet ü tekrīm
Gösterüp rüy-ı hürmet ü ta‘zīm
- 3136 Māh-ı Çinī pür eyleyüp sāğar
Şundı Behrām’a mey diyü kevşer
- 3137 Eyleyüp Kirdgār’a medḥ ü şenā
Devlet-i şehryāra kıldı du‘ā
- 3138 Didi ḥāk oldığınca cāy-ı qarār
Döndügünce bu günbed-i devvār
- (A55b)**
- 3139 Üstüvār ola çün felek-i tahtuñ
Päydār ola mülk ile bahtuñ

³²¹ şeh : —, İ.

- 3140 Bār-ı ğamdan çü serv olup āzād
Gül bigi gönlüñ ola ħurrem ü şād
- 3141 Çün du‘ āyı bitürdi lu‘ bet-i Çin
Didi şāh āferin ü şad taħsın
- 3142 Çün severdi ħikāyeti dil-i şāh
Başladı dāstāna lā-büd māh
- (İ94a)**
- 3143 Didi mülk-i ‘Acem’de iki civān
Birbirisiyle idişüp peymān
- 3144 Eyleyüp ‘azm-ı rāh u қаşd-ı sefer
Düzdiler zād u tüşe-i yek-ser
- 3145 Yirlerinden çıkup ol iki civān
Oldılar şehr-i Çin’e toĝru revān
- 3146 Birinüñ adı Ĥayr u biri Şer
Gıtdiler ħüb u zişt ü nef‘ ile žar
- 3147 Cünbiş eyler çü nāmı bigi kişi
Adına göre bunlaruñ da işi
- 3148 Yolları irdi bir beyābāna
Rīg-i bī-āb u pür-muĝaylāna
- 3149 Bed-hevāyidi çün tennūr-ı germ
Mümveş āheni kılurdu nerm
- 3150 Cāy-ı ħuşk idi ol zemān-i ħarāb
Bī-giyāh idi ser-be-ser bī-āb

- 3151 Şer haberdār idi ki bu menzil
Rāh-ı zūr idi çekmesi müşkil
- 3152 Meşkini kıldı āb-ı cūy ile pūr
Şaqladı cāmesinde hem-çün dūr
- 3153 Hāyr-ı miskīn çü mest-i lā-ya‘ kııl
Düşdi bu rāha sehv ile gāfil
- 3154 Yoğ idi zād u tūşesi Hāyr’uñ
Yirdi nān u loğmasın ğayruñ
- 3155 Gıtdiler bu zemīn-i vīrāna
Cāy-ı pūr-mihnet ü beyābāna
- 3156 Ğayret ile giderdi Hāyr-ı faķır
Şiddet ile çekerdi derd-i keşir
- 3157 Rāh-ı germāda gürisne vü ‘ atşān
Olmış idi çün āteş-i sūzān
- 3158 Yanmış idi ol āteş ile ciger
Kalmamışdı mecāl-i seyr ü sefer
- 3159 Şer şuyından içerdı pinhānī
Dehler idi nihānī Hāyr anı
- (İ94b)**
- 3160 İstemezdi velīkin andan şu
‘ Ār iderdı geçerdı bī-ķayġu
- 3161 Çünki cū‘ itdi nefsine cebri
Giderek gitdi tāķat u şabrı

- 3162 Hem-rehinden zārūrī istedi su
Virmedi ‘illet idüp ol bed-ḥū
- 3163 Vardı şaḳlu bir niçe sengi
Ḳıymeti la‘l-i āteşin dengi³²²
- 3164 Kesmedi çünki şudan umusını
Kīsesinden çıkardı ḳamusını
- 3165 Virdi Şerr’e didi ki ḥayra gīr
Baña raḥm eyle bir içim şu vir
- 3166 Didi gülme saḳaluma yoldāş
Ben degülven senüñ bigi ḳulmaş³²³
- 3167 Kim viresün baña zarūretde
Alasun gīne cāy-ı rāḥatde
- 3168 Ben bu bāzāra olmazam rāzı
Yüz biñ olursa hüccet-i ḳāzı
- 3169 Neylerem kānī ḥākinüñ ḥacerin
Ger virürseñ baña gözün güherin
- 3170 Vireyin saña bir ḳadeḥ ṭolu āb
Ḳılayın teşne cānını sīr-āb
- 3171 Gūş idüp bu kelāmı Ḥayr-ı ‘alīl
Eyleyüp derd ile fiḡān-ı ṭavīl

³²² la‘l-i āteşin : la‘l ü āteşin, İ.

³²³ degülven : degülem, İ.

- 3172 Didi bu kande olıcağ işdür
Bu suhenler feşār u pür-ğışdur
- 3173 Kalmadı çünkim arada perde
Virmedi Hayr'a şuyını Şer de
- 3174 'Ākıbet Hayr'un oldı tākati tāk
Giderek üstüh'āna irdi bıçağ
- 3175 Kıymadı çünki āfet-i serine
Kıydı āhır dü çeşm-i gevherine
- 3176 İrmeye şandı çeşmine zarrı
Kıymaya dirdi kendüye şerri³²⁴
- (İ95a)**
- 3177 Oldı rāzı her işine bī-bīm
Eyledi Şerr'e kendüyi teslim
- 3178 Eyleyüp Şer de Hayr'a hayf u dirīg
Gözleri gevherine urdı tīg
- 3179 Nergisin tīg ile idüp gül-gün³²⁵
Güher-i tācın eyledi bīrūn
- 3180 Aluban rahtınuñ kāmı vārın
La'l ü yāķūt u dürr-i şehvārın
- 3181 Virmedi Hayr'a şuyı gitdi Şer
Esdı hem-çün nesīm-i şubh u seher

³²⁴ kendüye : çeşmine, İ.

³²⁵ nergisin : nergisi, İ.

- 3182 aldı nā-dīde ayr-ı bī-āre
Zār u dil-teşne eşmi pür-yāre
- 3183 Neyleyüben nedecegin bilmez
anaruya gidecegin görmez³²⁶
- 3184 Rīg-i mihnetde āciz ü ayrān
Āteş-i ahr ile ciger biryān
- 3185 Seng ile ār iinde üftāde
albınurdı ü māhī şahrāda
- 3186 almış idi amıyla bī-am-ār
Eyler idi ü ney figān ile zār
- 3187 Var idi ol zamānede bir Kūrd
Şāfina dehrūn olmış idi dūrd
- (A56a)**
- 3188 Ol diyār idi cāy u māvāsı
Üştür ü gūsfendi merası
- 3189 Rīg iinde bilürdi şü yirini
Ol maallerde hem yirini
- 3190 Bir ızı var idi gūzīde ü ūr
Mihr ü meh bigi peykeri pür-nūr
- 3191 avż u cūdan giderken ol duter
Yolı uş oldu ol araya meger

³²⁶ görmez : bilmez, İ.

- 3192 Gūş idüp āh u nālesin Ḥayr'ũñ
Zāriyile 'alālesin Ḥayr'ũñ
- 3193 Derdmendũñ ġıriv ü āvāzın
İşidüp geldi bilmeye rāzın
- (İ95b)**
- 3194 Gördi bir kişi kıana ġarķ olmiş³²⁷
Çeşmi gitmiş yirine kıan tölmiş
- 3195 Rīg içinde çü ġüy olup ġerdān
Kalmış üftāde ney bigi nālān
- 3196 Şordı Ḥayr-ı fakīrũñ aḥvālin
Çeşminũñ bilmek istedi ḥālin
- 3197 Didi bu teşne-cāna āb irġür
Cānuña ḥayr ile şevāb irġür
- 3198 Evvelā şu virüp beni şād it
Teşnelikden bu cānı āzād it
- 3199 Şoñra ḥālüm hikāyetüm bilesün
Çarḥ elinden şikāyetüm bilesün
- 3200 Vardı arķasında meşġ-i pür-āb
Kıldı ol demde teşneyi sīr-āb
- 3201 Raḥm idüp aña yapışup eline
İstedi k'ilete anı menziline

³²⁷ kıana : kıanda, İ.

- 3202 Yidüben kendi küyına toğru
Suyı ağıtdı cüyına toğru
- 3203 Yolda şordı ğaribüñ ađvālin
Kışşa-i derd-i çeřminüñ hālin
- 3204 Hāyr-ı miskīn de derdini bir bir
Ser-be-ser kıldı ol mehe taqrīr
- 3205 Rahm idüp hāline anuñ dildār
Ağladı derdmend ile bile zār
- 3206 Çün biraz gitdi Hāyr ile ol māh
Eyleyüp ‘azm-i hāne vü hargāh
- 3207 Yolda bir çākerine ol māh-rū
Virüben Hāyr’ı gitdi kendü ilerü³²⁸
- 3208 Didi rencīde olmasun haste
Bu za‘ifī götürsün āheste
- 3209 Varup ol dem yitişdi hānesine
Kışşa-ı Hāyr’ı didi atasına
- 3210 Didi niçün getürmedüñ anı
Koyuban gitdüñ anda mihmānı³²⁹
- (İ96a)**
- 3211 Didi virdüm anı bir oğlana
Şadıķu’l-va‘d emīn Müslümān’a

³²⁸ Virüban Hāyr’ı gitdi kendü ilerü : Verdi Hāyr’ı kendü gitdi ilerü, İ.

³²⁹ getdüñ : geldüñ, İ.

- 3212 Şimdi yolda anı getüriyorur
Dermendi saña bitüriyorur
- 3213 Geçmedi sâ' at irdi ol mihmân
Raḥm idüp aña mâder-i cânân³³⁰
- 3214 Çeşminüñ merhem urdı yâresine
Dermendi yetürdi çâresine
- 3215 Gösterüp zayfa 'âdet ü âyîn
Virdi bî-mâra bister ü bâlîn
- 3216 Hem yidürdi gadâ-yı nâfi' ü pâk
Cismini yudı kıomadı nâ-pâk
- 3217 Şâhib-i hâne geldi ol sâ' at
Gördi bî-mârı eyleyüp şefkat
- 3218 Şordı hâlüñ garîb ü mihmânuñ
Didiler Kürd'e kışşasın anuñ
- 3219 Didi bu yirde bir dıraḥt-ı dü-şâḥ
İki şâḥ ortası ziyâde ferâḥ
- 3220 Nîmenüñ bergi küre nâfi' dür
Nîmenüñ bergi şar' ı dâfi' dür
- 3221 Dögüben bergin idesiz merhem
Çeşm-i mihmâna urasız ola em

³³⁰ Geçmedi sâ' at irdi ol mihmân / Raḥm idüp aña mâder-i cânân : Geçmedi sâ' at irdi mihmânı / Raḥm idüp aña mâder-i cânı, İ.

- 3222 Gözleri açılup ola bīnā
Gicelerde göre çü vaqt-i duḥā
- 3223 Ol dıraḥtuñ mekânın itdi beyân
Duḥteri Kürd'ün anı bildi 'ayân
- 3224 Şevḳ ile tırdı lā-büdd ol duḥter
İstedi ol diyârı ser-tā-ser
- 3225 Buldı āḥir dıraḥt-ı 'ulyāyı
Serv-i ra' nā nazîr-i tûbāyı
- 3226 Bār ile dirdi bergini ol dem
Dögüben kıldı anı çün merhem
- 3227 Uruban yāresine ğamġinüñ
Gözlerine ğarîb ü miskînüñ
- (İ96b)**
- 3228 Bir niçe gün bu resme kıldı 'ilâc
Köhne-i ḥaste buldı tâze-mizâc
- 3229 'Ākıbet irişüp ḥayır sâ'at
Buldı emr-i Ḥudâ'yile şıḥḥat
- 3230 Gördi çeşmi gine bayaġı bigi
Gözlerinüñ ezelki şâġı bigi
- 3231 Çünkü ma' dūmı ḳâdir ü pür-cūd
Kıldı luḡf-ı ḳadîm ile mevcūd
- 3232 Buluban Ḥayr-ı köhne tâze vücūd
Şükr idüp Ḥâlîḳ'ma kıldı sücūd

- 3233 Gözleri gördi çünkü mihmānuñ
Gördi ‘ālem dü çeşmini anuñ
- 3234 Küllisi geldi başına üşdi
Ol da Kürd’üñ ayağına düşdi
- 3235 Eyleyüp Kürd’e hādsiz alkışlar
Çıldı yüz biñ niyāz u nālişler
- 3236 Çul bigi turuban çapusunda
Rüz u şeb dāyimā çapusunda³³¹
- 3237 Gitdi gāhī koyuna geh deveye
Kelle-i tağa yaydı gāh ovaya
- (A56b)**
- 3238 Eyleyüp şādīkāne hıdmetler
Rüz u şebde çekerdi zahmetler
- 3239 Hıdmete ‘aşk ile kuşanmışdı
İşigi hākine döşenmişdi
- 3240 Göñli düşmişdi ol nigārına
Duhter-i Kürd ü zühre āyīne
- 3241 Kendüye tuş olan yüzi māha
Hızr’veş dest-gİR hem-rāha
- 3242 Müsfikāne işitmiş idi sözün
Görmemişdi kemāliyile yüzün

³³¹ u : —, İ.

- 3243 Görmüş **idi** eli nermligini
 Tuymuş **idi** teni germligini
- 3244 Derdine duḡter eyler **iken** em
 Gözlerine urur **iken** merhem
- (İ97a)**
- 3245 Bulmaz **idi** çü vaşlı kūyına rāh
 Eglenürdi ḡayāl ile her-gāh
- 3246 Yoğ **idi** çün naşībi mūyından
 Būy alurdi nesīm-i kūyından
- 3247 İzini ḡuru yirde izlerdi
 Sırrını cān içinde gizlerdi
- 3248 Gāh olurdi hevā yüzi ḡālib
 Eyler **idi** vişāline ḡālib
- 3249 Gāh olurdi dūrerdi kendüzini
 Atmaz **idi** yanar oda özini
- 3250 Bu ḡayāliyle degzinüp ṣeb ü rūz
 Eyler **idi** ʿ al ʿ āle-i dil-sūz
- 3251 ʿ Āḡıbet fikr ü zārın idüp rāst³³²
 Gözledi rāh-ı rāst u nān u māst
- 3252 Gitmege düzdi rāy u tedbīrin
 Sevmedi Ḥayr işinde nā-ḡayrīn

³³² zārın : rāzın, İ.

- 3253 Dirdi kendüye ey cünün ahmâk
Olma sehv ile cāhil-i muṭlâk
- 3254 Çünki yoḡ sende genc ü mülk ile māl
Gele mi sen faḡire māh-ı cemāl
- 3255 Āḡıl iseñ geḡüp bu sevdādan
Kendüñi fāriḡ eyle ḡavgādan
- 3256 Yoḡ yire ḡāk u pāy-māl olma
Yañılup ṭālib-i muḡāl olma
- 3257 Şabr olunmaz çü ‘ aşḡ-ı meh-rūya
Hem yetilmez vişāl-i dil-cūya
- 3258 Lā-cerem seyr ü riḡlet evlādur
Bu yuvadan da hicret evlādur
- 3259 Bu ḡayāliyle ol gice yatdı
Bār-ı efkārı bir yire çatdı
- 3260 ‘ Aḡlını ‘ āḡıbet ḡılup destūr³³³
Diledi Kürd’den isteye destūr
- 3261 Şubḡ-dem ṭuruban yataḡından
Ḳalḡuban ḡūşe-i ferāḡından
- (İ97b)**
- 3262 Geldi Kürd’üñ öñünde oturdı
Zār u kerbiyle ḡöḡsin ötürdi

³³³ ḡılup : idüp, İ.

- 3263 Didi ey h'āce-i velī-ni' met
Menba' -ı cūd u māye-i devlet
- 3264 Bu ġarībe olan himāyetinüñ
Luţf u ihsān ile ri' āyetinüñ
- 3265 Şerh olunmaz nihāyeti yoġdur
Cūdınüñ ġadd ü ġāyeti yoġdur
- 3266 ılduñ evvel 'iţā dü çeşm-i sürür
Ol dü çeşme baġısladuñ hem nür
- 3267 Seni ıldı sebep Ĥudā-yı kerīm
K'eyleyüp baña şefkat ü tekrīm
- 3268 Mürdeyiken teni diri ıldıñ
Göz ġamından beni berī ıldıñ
- 3269 Yüzyıl olsam apuñda ġıdmetkār
'Ömrüm oldıġça olsam bī-kār
- 3270 Biñde birüñ senüñ keremlerinüñ
Yıdigüm nān ile ni' metlerinüñ
- 3271 Cān u dil gerçi ġaġġa nāzırdur
Şükrynüñ şemmesinden āşırdur
- 3272 Yitecek deñlü eyledüñ zahmet
Şimdiden girü idelüm riġlet
- 3273 Çoġ zamāndur kim olmuşam mehcūr
Vaţanumdan abāyilümden dūr

- 3274 Keremüñden eyā ğarīb-nevāz
Himmetüñ kıl bu bendeye dem-sāz
- 3275 Ölmeden gine mevlide varalum
Yār u aşhāb u qavmimüz görelüm
- 3276 N'ola ger ğitsevüz bu menzilden
Haqq-ı nānuñ unutmazuz dilden
- 3277 Ğāyib ise beden gönül hātır
Āstānuñda rüz u şeb nāzır
- 3278 Bir dağı bu nihāyet-i maqşūd
Eyleyüp bu faķire himmet ü cūd
- (İ98a)**
- 3279 Bendeye luţf-ı ber-kemāl idesün
Ni' met ü nānuñı helāl idesün
- 3280 Söyleyüp bu aşıllu söz tekrār
Eyleyüp Kürd'e bī-' ādet a' zār
- 3281 Buldırup her söze nihāyetini
İstedi ğitmege icāzetini
- 3282 Ğüş idüp bu kelāmını Kürd-i faķir
Eyledi zār ile bükā-yı keşir³³⁴
- 3283 Merd ü zen hānesinde her ne ki var
Kıldılar cümle ğirye-i bisyār

³³⁴ ğüş idüp : işidüp, İ.
zār ile : zār, İ.

- 3284 Toldı Kürd'üñ maħallesi ğavġā
 Çopdı ŧankim kıyāmet-i ğirā
- 3285 Sākin oldı biraz çü girye vü sūz
 Başladı Kürd-i kāmīl açmaġa söz
- 3286 Didi Ħayr'a eyā civān-ı ʿazīz
 ʿĀlim ü pür-ferāset ehl-i temīz
- 3287 Kendüñi ol diyāra varduñ tut
 Çavmüñi aħrabānı ğördüñ tut
- (A57a)
- 3288 Hem-rehüñden zamānede bisyār
 Verd ü nesrīn yirine ğördüñ ħār
- 3289 Bir daħı ğörmege heves kıлма
 Ġülŧeni bülbüle ħafes kıлма
- 3290 Bir civānsun bugün kemālüñ var
 Ġün bigi bī-bedel cemālüñ var
- 3291 Her ne var ise mülk ü māl u menāl³³⁵
 Ġüsfend ü ŧütür ħuyül u bigāl
- 3292 Yoġ u vārum yedüñde bī-minnet
 Hep senüñdür bu ħāne vü niʿ met
- 3293 Gerçi çoġdur ħatumda niʿ met ü çiz
 Bir kızum var velī çü cān-ı ʿazīz

³³⁵ māl u menāl : māl menāl, İ.

- 3294 Andan ayru cihānda nesnem yok
 Hāne vü hānmānda nesnem yok³³⁶
- 3295 Duhter-i mihrbān u hıdmet-i dost
 Bahtiyār u ‘afife devlet-i dost
- (İ98b)**
- 3296 Baña düşmez ki eyleyem ta‘rif
 Yā anuñ hüsni idem tavsif
- 3297 Nāfede gerçi müşg-i pinhāndur
 Būy likin çü mū perişāndur
- 3298 Ger kılsañ kelāmumuz maqbūl
 Eyler iseñ bizümle anı qabūl
- 3299 Şamını bahtuñuñ şabāh ideyin
 Duhterüm tapuña nikāh ideyin
- 3300 ‘Ālem içre bülend olup ādem
 Olasun devlet ile dāmādum
- 3301 Her ne var ise gūsfend ü reme
 Hāne vü hānmān u māl-ı heme
- 3302 Eyleyüp saña cümlesin temlik
 Tapuñı eyleyem ri‘āyet-i nīk
- 3303 Gūş idince Hayr bu güftarı
 Bildi kim kıldı devlet-i yarı

³³⁶ hānmānda : hānmānumda, İ.

- 3304 Eyleyüp şükr ü Bārī kıldı sücūd³³⁷
Kürd'e de biñ niyāz u medḥ ü dürūd
- 3305 Hızr bigi geçüp reh-i zūlmāt
Mürde-i cāmı buldı āb-ı ḥayāt
- 3306 Mürdeyiken firāk ile pür-gam
Zinde kıldı nesīm-i 'İsī-dem
- 3307 Çün qabūl itdi qūlını dāmād
Ḥātırı Kürd'ün oldu ol dem şād
- 3308 Lā-cerem sūra başladı ta' cīl
Eyleyüp sūruñ emrini tekmīl
- 3309 Sā'at-i sa'īd ü vaqt-i es'adde³³⁸
Rūzgār-ı şerīf ü emcedde
- 3310 Kıydılar Ḥayr u maha' aqd u nikāh
Buldılar emn-i ḥātırıyla felāḥ
- 3311 Māh ile cem' olup bir araya
İrdi ḥākisteri Şüreyyā'ya
- 3312 Qavuşup birbirine ḥasretler
Sürdiler 'ayş u zevk ü 'işretler³³⁹
- (İ99a)**
- 3313 Bār-ı gāmdan çü serv olup āzād
Birbiriyle dirildiler dil-şād

³³⁷ ü : —, İ.

³³⁸ sā'at-i sa'īd ü : sā'at-i sa'īdde, İ.

³³⁹ 'işretler : şoḥbetler, İ.

- 3314 Һayr ile ol nigār-ı lāle-‘ izār
 Қıldılar bir zamān o yirde қарār
- 3315 ‘ Āqıbet dilleri sefer dildi
 Menzil-i āhire gūzer dildi
- 3316 Göçmege idicek қamu niyyet
 Һayr-ı miskīnde fikr idüp һikmet
- 3317 Vardı dār u dirāhtına der-һāl
 Şāһına çün yitişdi fāriğ-bāl
- 3318 Dirdi berg-i dü şāһı eyledi bār
 Gizledi ilden anı çün dīnār³⁴⁰
- 3319 Çünki tutmışdı dilleri nefret
 Ol zemīnden қılıp қamu rıһlet
- 3320 Vardılar āһir ile bir şehre
 Buldı Һayr ol şehirde çoқ behre
- 3321 Duһteri var idi şeh-i şehrūñ
 Nādiriyidi һüsn ile dehrūñ
- 3322 Zaһmet-i şar‘ a uğramışdı velī
 Virmiş idi mizācına һalelī
- 3323 Peyker-i bedrini қılıp çü hilāl
 İtmiş idi şanavberini һılāl

³⁴⁰ ilden : elden, İ.

- 3324 Çok ʔabīb itmiş idi gerçi ‘ ilāc
Virmemişdi birisi ʔayyib-mizāc
- 3325 Derdine ʔılmamışdı kimse devā
Rencine gelmemişdi bŷy-ı şifā
- 3326 Gŷş idŷp bu kelāmı H̄ayr-ı ġarīb
Eyleyŷp ŷeklini ʔŷ ŷekl-i ʔabīb³⁴¹
- 3327 Uruban lāf u da‘ vī-i hikmet³⁴²
Söyledi pādşāha bī-dehşet
- 3328 Didi ŷeh-zādeye ‘ ilāc ideyin
Bir sehil demde hoş-mizāc ideyin
- 3329 Derdine dārŷ-yı havāş ideyin
Ol belādan ŷehi hālāş ideyin
- 3330 Añlayup ŷeh murāduñı H̄ayr’uñ
Şordı ol demde adını H̄ayr’uñ
- 3331 Didi ādem-i H̄ayr dimiş pederŷm
Aduma ġoredŷr benŷm hŷnerŷm
- (İ99b)**
- 3332 İşidŷp nāmın oluban hoş-hāl
Ťutdı ŷeh nāmını mŷbārek-fāl
- 3333 Bes buyurdı ʔabībe şāh ol dem
K’eyleye derd-i h̄asteye em-i sem

³⁴¹ 3324 ve 3325. beyitler İ nüshasında yer almamaktadır.

³⁴² u : —, İ.

- 3334 Hayr-ı ferhunde de turup der-ḥāl
Eyleyüp gitmesinde isti' cāl
- 3335 Görmege vardı duḥter-i şāhı
Gördi varmış ḥusūfa ol māhı
- 3336 Gözleyüp lā-cerem reh-i hikmet
Bergiyile düzetdi bir şerbet
- 3337 Hayr-ı bī-çāre kılmāğa çāre
Şerbetini içürdi bī-māre
- (A57b)**
- 3338 İçdigi birle ḥaste buldı şifā
Derdine derdmendüñ irdi devā
- 3339 Ḥāba vardı ḥuzūr ile duḥter
Pister-i berg içinde çün gül-i ter
- 3340 Duḥteri şeh velī velāyetiyle
Buldı şıḥhat ḥaḳḳuñ ' ināyetiyle
- 3341 Şerbetiyle soyundi şafrāsı
Şākin oldı serinde sevdāsı
- 3342 Ol marāz ' ırḳını kesüp bu ' ilāc
Ḥasteye virdi i' tidāl mizāc
- 3343 Duḥter-i şeh çü buldı şıḥhat-i tām
Kıldılar şāha şevḳ ile i' lām
- 3344 Şāh işidüp neşāṭ ile turdı
Varuban nūr-ı ' aynını gördi

- 3345 Gülşen-i hüsne çü kıldı nazār
Gördi bāğında gülleri gine ter
- 3346 Bāğ-ı pejmürdesi irüp yaza
Gülleri nev şüküfesi tāze
- 3347 Mevsim-i dī gidüp bahār olmuş
Her dırahtı şüküfedār olmuş
- 3348 Eyleyüp şükr-i kâdir ü mennān
Şordı hālını duğtere pinhān
- (İ100a)**
- 3349 Didi şāhā şahīh ü dil-şādum
Himmetüñle çü serv-i āzādum
- 3350 Mürde çeşmüm bulup hayāt-ı cedīd
Bulmuşam devletüñde baht-ı sa‘īd
- 3351 Çün şehenşeh murādına yitdi
Döndi hurrem serāyına gitdi
- 3352 Şāhuñ ardınca duğteri ol dem
Gönderüp şehryāra bir maḥrem
- 3353 Didi şāhuñ mezīd ola cehdi
Var imiş ḥaqq ile velī ‘ahdi
- 3354 Eylesün ‘ahd üzre cidd ile cehd
İtmesün ḥalf-i va‘d u naqz-ı ‘ahd
- 3355 Naqz itmen çü naqış-ı imāndur
İtmez anı şu kim Müselmān’dur

- 3356 ‘Ayb ola şehryāra lāf itmek
İtdügi va‘ deye hilāf itmek
- 3357 Maḥremi duḡterüñ revān ol dem
Vardı şāhuñ ḡuzūrına ḡurrem
- 3358 Sırr ile dāstān-ı peymānı
Söyledi şehryāra pinhānı
- 3359 Şāh-ı ‘ādil çün añdı peymānı
ḡayr’ı ol dem қағırdı pinhānı
- 3360 Var idi ‘ahdi ḡaḡḡ ile şāhuñ
Zaḡmetin kim giderse ol māhuñ
- 3361 Duḡterini aña vireydi hemān
İtmeyeydi ol işde reyb ü ḡümān
- 3362 Gösterüp rüy-ı şevḡ ü raḡbetler
Baḡşıḡ itdi şahāne ḡil‘ atler
- 3363 Söleyüp āşkāre pinhānı
Tāze kıldı ḡadīş-i peymānı
- 3364 Söyledi ḡuş-ı ḡayr’a her ḡālī³⁴³
Heb ḡanışdı anuñ ile aḡvāli
- 3365 ḡuş idüp bu kelāmı ḡayr-ı faḡīr
Eyleyüp Kirdḡār’a şükr-i keşīr

³⁴³ söyledi : söyleyüp, İ.

(İ100b)

- 3366 Kadem-i şehryāra yüz sürdi
 Bendeler bigi karşıda tırdı
- 3367 Şeh dahı gösterüp himāyetler
 Luṭf u ihsān ile ri‘āyetler
- 3368 Eyleyüp sūr-ı pādşāhāne
 ‘Ādet üzre rüsüm-ı şāhāne
- 3369 Kıydırup duḡterine şer‘i nikāh
 Kıldı Ḥayr’uñ mesāsını çü şabāh³⁴⁴
- 3370 Duḡter-i şāh ile bulup vuşlat
 Sürdi şāhāne devlet ü ‘işret
- 3371 Egleyüp fāl-i baht-ı firūzın
 Şoḡbet ile geçürürdi her rüzın
- 3372 Var idi bir vezīri ol şāhuñ
 Maḡrem-i ḡāşiyidi dergāhuñ
- 3373 Bir kıızı var idi çü bedr-i münīr
 Āftāb olmaz idi aña nazīr
- 3374 Nā-gehānī anup kazā-yı semā
 Gözlerin itmiş idi nā-bīnā
- 3375 Duḡterüñ ḡālını vezīr-i hümām
 Eyleyüp Ḥayr’a sırr ile i‘lām

³⁴⁴ mesāsını : şāmını, İ.

- 3376 Şordı anuñ ‘ ilācı hālinden
Ağladı başınuñ zevālinden
- 3377 Hıyr-ı ‘ āķıl diyüp kelām-ı şavāb
Böyle virdi vezire şāfi cevāb
- 3378 Ger olursa icāzet-i sultān
Eyleyem derdüñe senüñ dermān
- 3379 Çünki gūş itdi bu kelāmı vezīr
Vardı şāhuñ öñünde öpdi yir
- 3380 Bilmezem daķı neyledi n’itdi
Hālını şehryāra ‘ arz itdi
- 3381 Şeh daķı Hıyr’a eyledi fermān
K’eyleye derdine anuñ dermān
- 3382 Hıyr-ı ‘ āķıl daķı düzüp şerbet
Gözleyüp rāy ile reh-i hikmet³⁴⁵
- (İ101a)**
- 3383 Söyleyüp ‘ ārifāne hikmetden
Virdi ol hasteye de şerbetden
- 3384 Ol daķı Tañrı’nuñ ‘ ināyetiyle
Evliyānuñ daķı velāyetiyle
- 3385 Buluban çeşmi şıhhat-i maṭlūb
Oldı bīnā bayāğıdan daķı hūb

³⁴⁵ gözleyüp : söyleyüp, İ.

(A58a)

- 3386 Mihre karşı açıldı nergis-i hür
‘ Ālemi gördi şanki çeşme-i nūr
- 3387 Ol vezīrūñ de şeh bigi cehdi
Var idi itmiş idi ol ‘ ahdı
- 3388 Ol dahı şāha ‘ arz idüp hālın
Söyledi ‘ ahd u şart u āhvālin
- 3389 Şeh dahı ‘ ahdini görüp maqbūl
Gösterüp ol kelāma rüy-ı kabūl
- 3390 Virdi çünkim rızāyla destūr
Lā-cerem emr-i şāh ile destūr
- 3391 Eyleyüp rāy u fikret ü tedbīr
Duhterūñ virdi Ḥayr’a bī-te‘ hīr
- 3392 Kıydı ‘ ālimler aña da kābīn
İtdiler resm ü ‘ ādet ü āyīn
- 3393 Aluban anı Ḥayr-ı bī-pervā
Sürdi ol duhter ile dahı şafā
- 3394 Ḥayr-ı āzāde hurrem ü dil-şād
Bulmuş idi çü devr içinde murād
- 3395 Rūz u şeb ‘ ayş u ‘ işret eylerdi
Dil-rübālarla şöhet eylerdi
- 3396 Duhter-i şāh ile sürerdi şafā
Çoğ olurdu anuñla vaşl u liķā

- 3397 Gāh olur duḡter-i vezīr ile
Şehd-i şāfī olurdı şīr ile
- 3398 Gāh olur duḡteriyile Kürd'ün
Şīre-i şāfisiyile dürdüñ
- 3399 Hem-dem olurdı çün mey ile gül-āb
Karışurlardı şāñki kıand ile āb
- (İ101b)**
- 3400 Ḥayr-ı 'ākıl çü pādşāh-ı cihān
Giçürürdi bu ḡālet ile zamān
- 3401 Günler içre meger ol ešnāda
Seyre gitmişdi Ḥayr-ı āzāde
- 3402 Gördi yol üzre hem-rehi Şerr'i
Añdı ol demde itdigi żarrı
- 3403 Bir Cehūd ile eyleyüp bāzār
Eyler idi anuñla Şer güftār
- 3404 Ol Cehūd'a Ḥayr diyüp tekrār
Kıldı aña şipāriş-i bisyār
- 3405 Kim bu şahşı şaķın yitürme getir
'Aķabınca benüm bu bāğa getir
- 3406 Çün nüzül itdi bāğa Ḥayr-ı emīr
Bilesince niçe şaġīr ü kebīr
- 3407 Ḥalķ oturdı ķamusı büzürg ü ḡurd
Tiġ elinde tūrurdi ķarşıda gürd

- 3408 Şer'i ol dem Cehūd alup geldi³⁴⁶
 Hayr anı gördi hayrete taldı
- 3409 Geldigi birle adını şordı
 'Aqabınca murādını şordı
- 3410 Didi adum mübeşşir-i seferī
 Bulmuşam tamāmıyla her hüneri
- 3411 Didi Hayr aña söyleme böyle
 Egrisin dime toğrusın söyle³⁴⁷
- 3412 Yoğsa tığ ile boynuñı ururam
 Bu dem içinde kayduñı görürem
- 3413 Şer gine gösterüp ruḥ-ı inkār
 Söyledi didigi sözi tekrār
- 3414 Didi öldür beni gerekdür gür
 Dimezem iki sözümi bir gör
- 3415 Hayr aña kaqıyup çün āteş-i tiz³⁴⁸
 Didi ey dūn u süfle vü hūn-riz
- 3416 Şer degül mi ḥaḳikatā aduñ
 Tıynetüñde esās u bünyāduñ
- (İ102a)**
- 3417 Sen sen ol kim beni qoyup bī-āb
 Eyleyüp cānuma 'azāb u 'ikāb

³⁴⁶ Cehūd : Cehū, İ.

³⁴⁷ dime : söyleme, İ.

³⁴⁸ aña : hemān, İ.

- 3418 Almaduñ mı benüm niçe güherüm
Yağmaduñ mı ‘azāb ile cigerüm
- 3419 Urmaduñ mı benüm dü çeşümüme tīg
İtmedüñ mi baña bu hayf-1 dirīg
- 3420 Minnet-i haq bugün beni Yezdān
Kıldı şimdi zamānede sulţān
- 3421 Eyleyüp nūr-1 çeşümümi ihsān
Viridi hūr-1 cinān ile ğilmān
- 3422 Mülk ü māl u cevāhir-i bī-ḥadd
Ester ü esb ü üstür-i bī-‘add
- 3423 Viridi kādır kamusını vāfir
Her neyise murād-1 dil-ḥāzır
- 3424 Sen gine zillet ü haqāretde
Hıssat ü naqş ile ḥasāretde
- 3425 Ḥayr’uñ aqvālin işidince hemīn
Kendüyi yire urdı Şerr-i la‘īn
- 3426 Didi şāhā ‘abeş yola gitdüm
Nik ü bed neyise ben baña itdüm
- 3427 Anı fikr it ki kār-sāz-1 qadīm
Baña Şer didi saña Ḥayr-1 kerīm
- 3428 Ezelīdür baña bu rüy-1 siyāh
Nām-1 ziştüm yiter günāha güvāh

3429 Bu kelāmı diyince üftāde
Gelür inşāfa Ḥayr-ı āzāde

3430 Eyledi Şerr'i ol zamān āzād
Ol kelāmıyla gitdi Şer dil-şād

3431 ʿAķabınca nihānī gitdi Kürd
Eyleyüp ḥamr-ı şāfiyi çün dürd

3432 Kānını aķıdup revān Şer'üñ
Başını kesdi bī-amān Şer'üñ

3433 Arayup buldı ol iki güheri
Aluban Ḥayr'a virdi mā-ḥazari

(İ102b)

3434 Ḥayr-ı ʿāķıl görüp güherlerini
Kesdi andan ṭamʿ-ı nażarlarını

3435 Eyleyüp Kürd'e anları inʿām
Didi bu cānib işi oldı tamām

3436 Gözleri gevherine urup dest
Söyledi Kürd suḥen-i nerm ile pest

3437 Didi sensün bu gevhere rehber
Baña senden yitişdi bu gevher

(A58b)

3438 Bu güherler sañadur erzānī
K'eyledüñ çeşm-i cānı nūrānī

3439 Ḥayr ile kārı Ḥayr'üñ oldı tamām
ʿĀlem içre kazandı ḥayr ile nām

- 3440 Aña kim devlet ola yār u müşīr
Āheni sīm ola pelāsı Һarīr
- 3441 Her kime fāl-i sa‘ d ola rehber
Һār Һurmā ola Һicāresi zer
- 3442 Gāh gāh ol dırahta varurđı
Қarşusunda çü bende Һururđı
- 3443 ‘İzzet ile virürdi aña selām
Eyler idi selām ile ikrām
- 3444 Ol dıraht idi çünki şandal-büy
Ol hevāyile Һayr-ı şükr-güy
- 3445 Cāmesin şandalī giyerdi müdām
Şandalīyle iderdi nüş-ı müdām
- 3446 Büy-ı şandal virür çü hāna neşāt
Cān bağışlar kamu cihāna neşāt
- 3447 Büy-ı şandal şudā‘ -ı ser giderür
Derd-i dil tābiş-i ciger giderür
- 3448 Türk-i Çīnī hikāyetini tamām
İttigi birle mähını Behrām
- 3449 Қapuban dīdeden nihān itdi
Meskenini derūn-ı cān itdi
- 3450 Ol gice muṭribini lu‘ bet-i Çīn
İtmiş idi bu maṭla‘ ı telķīn

GAZEL-İ TERĀNE*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün***(İ103a)**

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 3451 İsterem derd-i serümden yār-ı şandal-būy-ı men
Ağlaram yād eylesem dildār-ı şandal-būy-ı men
- 3452 Giymişem būy-ı nigāruñ firķatinden şandalī
Sevmişem bir serv-i hoş-refţār-ı şandal-būy-ı men
- 3453 Būy-ı cān-bahş-ı ğamından gözlerem her ğuşede
Çeşm-i mestī āhū-yı Tātār-ı şandal-būy-ı men
- 3454 Ol yūzi ğül būy-ı şandal ħasretinden dāyimā
Hem-çü bülbül ķo ħarem her ħār-ı şandal-būy-ı men
- 3455 Bir 'izār-ı erğuvānī dil-berüñ şevķiyile
Söylerem şol nesteren ruĥsār-ı şandal-būy-ı men
- 3456 İhtiyār itdüm ğöñüldeñ 'ūd u şandal-būy için
Çin [ü] Māçin içre bir 'atţār-ı şandal-būy-ı men
- 3457 Şā'ir-i Rūm'um Ħayātī'yem ki dilden sevmişem
Tütī-i ğüyā-yı hoş-ğüftār-ı şandal-būy-ı men

RŪZ-I CUM' A DER-SEFİD

- 3458 Rūz-ı cum' a ki bu muķarnes-i bīd
Āftāb ile ķıldı cāme-i sefīd
- 3459 Her libāsın sepīd idüp Behrām
Gitdi ğünbed-i sefīdine hoş-kām

- 3460 Bānū-yı günbed-i sefid çü mäh³⁴⁹
Eyleyüp dest-būs u hıdmet-i şāh
- 3461 Haşmet-i pādşāha medh ü şenā
Devleti rıf'atine kıldı du' ā
- 3462 Didi kadrüñ şehā bülend olsun
Micmeründe bu dil sipend olsun³⁵⁰
- 3463 Tāli' vü fālüñ ola sa' da qarīn
'Avn-ı haq tapuña naşır ü mu' in
- 3464 Ol semen-ber du' ānuñ ardınca
Şāha medh ü şenānuñ ardınca
- 3465 Didi şahuñ bahārı var olsun
'Andelībi çü min hezār olsun
- (İ103b)**
- 3466 Hātır-ı şeh çü dāstān diledi
Bī-zamāndan hadiṣ-i cān diledi
- 3467 İdeyin ben de bir hikāyet-i hūb
Tab' -ı şāha mülāyim ü mergūb
- 3468 Kim diyüpdür baña zarīfāne
Bir semen-ber ki nāmı efsāne
- 3469 Dil-firīb-i cihān idi ol mäh
Çāker-i hüsniyidi mīr ü sipāh

³⁴⁹ çü : çün, İ.

u : — , İ.

³⁵⁰ micmeründe : micmerinde, İ.

- 3470 Güft ü gūyın işitse zevkından
Murğ u māhī uyurdu şevkından
- 3471 Hoğka-i la'l ü dürre virdi güşād
Kıldı bir hoş hikāyete bünyād
- 3472 Didi var idi bir civān-ı zarīf
Sözleri dürri ābdār u laṭīf
- 3473 'İsī vaqt idi fezāyilde
Yūsuf-ı 'aşr idi şemāyilde
- 3474 Vardı ol melekveşüñ hurrem
Bir 'aceb bāğı misl-i bāğ-ı irem
- 3475 Hāk-i pür-'anber ü 'abīr-sirişt³⁵¹
Hoş hevā āb u mīvesi çü behişt
- 3476 Tiz-hār idi çār dīvārı
İrmesün diyü çeşm-i bed-hārı
- 3477 Bī-bedel kaşr-ı 'ālī bāğ idi
Her tüvānger dilinde dāğ idi
- 3478 Heftede bir gün ol civān-ı zarīf
Kendünüñ mişli niçe yār-ı laṭīf
- 3479 Seyre varurlar idi ol bāğa
Çün melāyik şanasun uçmağa

³⁵¹ 'abīr : 'anber, İ.

3480 Rūz-ı heftümde heftede her-bār
 ‘Ādet olmışdı anlara bu kār

3481 Nā-gehān bir gün ol civān çü şāh
 Vaqt-i pīşīn içinde tutup rāh

3482 Gidüben kaçır u bāğına vardı
 Şandı cāy-ı ferāğına vardı

(İ104a)

3483 Varuban gördi bāğı der-beste
 Turuban kapusunda dil-ḥaste

3484 Seng ü müştiyle kapuy[1] dögdü
 Bāğbāna çağırdı çok sögdü

(A59a)

3485 Bulmadı ol yirada bir dem-sāz
 Kapudan taşra çıkmadı āvāz

3486 Līkin işitdi taşradan eşvāt
 Ğulgule bāguñ içi şan ‘araşāt

3487 Nāle-i ‘ūd u nāy u nefḥa-i şūr
 Nağme-i çeng ü ber-baḥḥ u ṭanbūr

3488 Taşradan nağme-i hoş-elḥānı
 İşidüp yandı ḥācenüñ cānı

3489 Geşt idüp ol diyārı degzindi
 Şöyle döndü ki başı çegzindi

3490 Bir gedük daḥı bulmadı ki eşe
 Bir dem öñürdüden içerü düşe

- 3491 ‘Ākıbet bir yiri kılup sūrāḥ
Eyleyüp çeng ü nāḥun ile ferāḥ
- 3492 Girdi sūrāḥ içinden ol bāğa
Gözlerin döñdi şol ile şāğa
- 3493 Meger ol gün güzelleri şehrūñ
Her biri ḥūb u nādiri dehrūñ
- 3494 Seyre varmışlar idi ol bāğa
Cāy-ı ḥālī maḳām-ı bīlāğa
- 3495 Meger ol meh-liḳālaruñ ikisi
Serv-ḳadd-i dil-rubālaruñ ikisi
- 3496 Bir kenār avlayup temāşāya
Seyre gitmişler idi tenhāya
- 3497 Gözler iken cevānibi nā-gāḥ
Ḳıldılar ḥāce cānibine niḡāḥ
- 3498 Gördiler bir kişi turur bī-kes
Uğrı şanup yügürdiler çü ‘ases
- 3499 Ṭutdılar anı bend idüp ol dem
Ḳayd u bendini Ḳıldılar muḥkem
- (İ104b)**
- 3500 Dögüben Ḳıldılar niçe izā
Şāḥib-i bāḡı itdiler rūsivā
- 3501 Şāḥibi bāḡuñ idüben feryād
Dir idi Ḳılmañ bī-kesi bī-dād

- 3502 Mülküne gelmişem benümdür bāğ
Bu serāy-ı sürūr u cāy-ı ferāğ
- 3503 H̄āceye şordılar ‘ alāmātın
Kaşrınıñ bāğınıñ emārātın
- 3504 Diyüvirdi kamu nişānlarını
İçini taşını mekānlarını
- 3505 Gördiler heb didükleri taḥḫīḳ
Eyleyüp cümle ḳavlini taşdıḳ
- 3506 Lā-büdd anuñ ḫalāş idüp ḳaydın
Çözdiler dest ü pāyınıñ bendin
- 3507 H̄āceye dest-būs idüp tekrār
Ḳıldılar çoḳ tazarru‘ vü a‘ zār
- 3508 Çünkü ‘özür işini bitürdiler
H̄āceyi meclise getürdiler
- 3509 Gördi ḫ̄āce ki bāğını ḫūrā
Cāy idinmiş çü cennet-i me‘vā
- 3510 Gördiği birle gülleri güldi
Ḳalbi nūr-ı şafāyile ṭoldı
- 3511 Çünkü bülbül yitişdi gülzārā
Başladı güller ile bāzāra
- 3512 Söyleyüp sīm-berlerüñ ikisi
H̄āceye didi zenlerüñ ikisi

- 3513 Şehr içinde güzellerüñ vārı³⁵²
Şehrüñüñ her güzide dildārı
- 3514 Cem^ç olup şöhet itmege çün hūr
Geldiler bāguña çü ravzaya hūr
- 3515 Gerçi kim saña çok cefā kılduğ
Cānuña cevri-nā-sezā kılduğ
- 3516 Gel bizüm bu haṭāmuzı ^çafv it
Şād u hoş-dil bizümle seyre git³⁵³
- (İ105a)**
- 3517 Bir nefes geşt-i bāğ u şahrā kııl
Bu semen-berleri temāşā kııl
- 3518 Kağı dildār olursa maṭlūbuñ
İhtiyāruñ gönülde maḥbūbuñ
- 3519 Ol nihānuñ bize ^çayān eyle
Gūşe-i çeşm ile beyān eyle
- 3520 Sen biraz bunlaruñla seyrān it
^çĀlemi bülbül ü gülistān it
- 3521 Eyleyüp soñra ^çazm-ı kūy-ı bütān
Kendüñi bir tarafda eyle nihān
- 3522 İletelüm saña anda dildāruñ
Kendü irsün ayağına yāruñ

³⁵² güzellerüñ : güzellerin, İ.

³⁵³ seyre git : seyr it, İ.

- 3523 Cāy-ı hālīde yār ile tenhā
Sür murādınca ʿ ayş-ı bî-pervā
- 3524 Eyleyüp h̃āce bu suhenleri gūş
Şehveti hufteyiken itdi hurūş
- 3525 Gerçi ʿabʿında vardı taqvā
Ġālib oldu bu cūş ile sevdā
- 3526 Kıldı zenler aña şu deñlü firīb
Kalmadı sīnesinde şabr u şekīb
- 3527 ʿĀkıbet kıldı zenlerüñ sözi kār
Bir zamān itdi anlaruñla qarār
- 3528 Vardı bāğ içinde bir ġurfe
Gūşe-i hālī cāy idi ʿurfe
- 3529 Bunlaruñla biraz kılup seyrān
Varuban h̃āce oldu anda nihān
- 3530 Ġurfenüñ şahını cāy idi çü cinān
Sebze vü lālezār u āb-ı revān
- 3531 Sünbül ü yāsemīn ile süsen
Serv-i şimşād u bīd ile gülşen
- 3532 Geldiler ol maqāma şahidler
Nār-ı pistān u sīm-i sāʿidler³⁵⁴

³⁵⁴ nār-ı pistān : nār u pistān, İ.

3533 Māh-rūlar çerāğ-ı dīde kıamu
Mīve-i dil-keş ü resīde kıamu

(İ105b)

3534 Var idi ol çemende bir havza
Āb u cāy çü kevşer ü ravza³⁵⁵

(A59b)

3535 Toprağı ‘ anberīn ü sengi rücām
Pāk u şāfi kıamu çü bāde vü cām

3536 Geldiler meh-liķālar ol havza
Yağdılar cūy u gülşen ü ravza³⁵⁶

3537 Āftāb ile germ-i bāziden
Sebzeler içre pūy u Tāzī’den

3538 Dirilmişlerdi şanki dūrd ü gül-āb³⁵⁷
Lebleri teşne dilleri pertāb

3539 Şanasun ‘ ide irdiler kıamu
Germ ile havza irdiler kıamu

3540 Havz u cūya batan hargāhi
Girdiler şanki māh ile māhī

3541 Her biri āb içinde şankim baṭṭ
Çekdiler levḫ-i āba sīmīn ḫaṭṭ

3542 Ğurfeden ḫāce eyleyüp sūrāḫ
İtmemişdi velī ziyāde ferāḫ

³⁵⁵ Āb u cāy çü kevşer ü ravza : āb-ı cārī çü kevşer-i ravza, İ.

³⁵⁶ u : —, İ.

³⁵⁷ ü : —, İ.

- 3543 İtmeyüp ḥāce havf-ı nās u hazer
Hafiyeten bunlara kıldı nazar
- 3544 Ḥāce gördi çü bütleri ‘üryān
Havz u āb içre gülleri handān
- 3545 Ḥācenüñ gitdi tākāt-i cānı
Kalmadı sīnesinde imānı
- 3546 Mey bigi şu içinde mehveşler
Cānına urdı çünkim āteşler
- 3547 Ḥācenüñ de ziyād olup cūşı
Gitdi şabr u qarār ile hūşı
- 3548 Kaşd ider ḥāce germ ile pertāb
Kendüyi havza ata çün sürh-āb
- 3549 Havf idüp līkin ol güzellerden
Utanur kavm-i bī-bedellerden
- 3550 Eyleyüp ḥāce cānına cevri
İtdi kaşrı taḥammül ü şabrı
- (İ106a)**
- 3551 Ḥāceye söyleyen perīveşler
Yandıran sīnesinde āteşler
- 3552 Ol meleklerden oluban pinhān
İrdiler ḥāceye çü mürdeye cān
- 3553 Didiler aña ey fülk-i rif‘at
Kağı hūrīye eyledüñ rağbet

- 3554 angı mehdür atuñda malūbuñ
Cān u dilden nigār u mabūbuñ
- 3555 Var idi ilerinde bir engi
Zūhre'y[i] māt iderdi āhengi
- 3556 Nār-ı pistānı gōrmeyūp dendān³⁵⁸
Dūrr-i nā-sūfteyidi ol cānān
- 3557 Zūlf ile hāli dām u dāne-i dil
amze-i ūhı dūzd-i hāne-i dil
- 3558 Hūāce gōsterdi anlara anı
Feradeyne ū māh-ı tābānı
- 3559 Didi bu Leylī'ye menem Mecnūn
Fitne-i eūm-i mest ile meftūn
- 3560 Buldılar hūācenūñ ū Leylī'sin
Ol zamān ittigi temennāsın
- 3561 Lā-cerem ūv ile urup ūdān
Vardılar meh-liālara hūandān
- 3562 Sa' y idūp yūzlerin āgartdılar
Dil-ber-i engīyi ayartdılar
- 3563 Āl ile hūāceye iletdiler
Sihr ile bāgını il itdiler

³⁵⁸ nār-ı pistān : nār u pistān, Ī.

- 3564 Sırr ile vardı ğurfeye o melek
Düşmedi kimse sırrına dehlek(?)
- 3565 H̄āceyile çü vardı oturdı
Aradan h̄āce şermi götürdi
- 3566 Şorup ismüñ nedür didi didi Nūr
Didi çeşm-i bed ola senden dūr
- 3567 Didi yanuñdağı nedür didi sâz³⁵⁹
Didi şive ne şivedür didi nâz
- (İ106b)**
- 3568 Didi cānā olur mı buse kenār
Didi cāyız қatumda olsa hezār
- 3569 Didi senden beter mi bu maқşūd
Didi maқşūd ki irersün zūd
- 3570 H̄āce gördi nigārını çün ehil
Yār ehliyle kār olur diyü sehil
- 3571 H̄ācenüñ h̄ūn u mağzı eyledi cūş
Қıldı h̄āce çü bebir ü şir h̄urūş
- 3572 Eyleyüp h̄āce āhūy[1] naḥcīr
Çengine aldı şaydını çün şir
- 3573 Uğru bigi çü bāğı buldı ısuз
Dürdi şeftālüsün nihāyetsüz

³⁵⁹ yanuñdağı : yanuñdaki, İ.

- 3574 Olmayup ḥāce būṣeye ḳāni‘
Oldı göñli ziyādaye ṫāmi‘
- 3575 Başladı mihrine el urmağa
Hoḳḳa-i la‘l ü dūrri açmağa
- 3576 Ḥāceye virmeyüp nigārın el
İderek birbirine ceng ü cedel
- 3577 Ol maḳāmuñ bozuldı dīvārı
Āṣkār oldı ḥācenüñ kārı
- 3578 İki biribirinden olup dūr
Bir yaña ḥāce ḳaçdı bir yana Nūr
- 3579 Çünki süst oldı ḥācenüñ çengi
Götürüp ḳaçtı çengini çengi
- 3580 Geldi şermiyle āşınālarına
Vardı düşdi gine aralarına
- 3581 Ḳaldı ḥāce ğam-ı hacālet ile
Gūşe-i ḥalvetinde ḥayret ile
- 3582 Bu ṫarafda gine nigārınler
Virdiler bezm-i ‘ayşa tezyīnler
- 3583 Ol iki nāzenīn-i ḳadd-i şimşād
Eyleyüp derd-i ḥāceyi gine yād
- 3584 Bezmgehdēn ayaḳ göturdiler
Buluban ḥāceyi geturdiler

(A60a) (İ107a)

- 3585 Geldi h̄āce oturdı fāriğ-bāl
 Tuymadı kimse h̄āceden ahvāl
- 3586 Bir zamān içüben mey-i bī-ğış
 Kıldılar ‘ayş u ‘işret-i dil-keş
- 3587 Çeng ü ney dahı bulmadan pāyān
 Çeng ile h̄āce eyledi peymān
- 3588 Kim çü alar ikisi tenhāya
 Koymayup işlerini ferdāya
- 3589 Oluban birbiriyle şehd ü gül-āb
 Hasteler cānı bula şāfi cevāb
- 3590 Ol maħalde olunca şeb-i hengām
 Kıldılar ‘ayş u nūş ile ārām
- 3591 Şām irişdikde gün kılup ğıybet
 ‘Ālemüñ tıtdı çehresin zıulmet
- 3592 Kalkuban gitdi h̄āce pinhānī
 ‘Aķabınca nigār-ı nūrānī
- 3593 Birbiriyle varup buluşdılar
 Kocuşup bir zamān yoluşdılar
- 3594 Zāyil oldı çü h̄ācenüñ hūşı
 Vardığınca ziyād olup cūşı

- 3595 Anı aşd itdi kim işitmeye nās
Dürr-i nā-süfteye ura elmās
- 3596 Bir dıraht üzre anda nā-gehān
Gürbe-i vaḥři olmiş idi nihān
- 3597 Gördi nā-geh yir üzre bir mūři
almayup řabr u řāat u hūři³⁶⁰
- 3598 ün azā mūřa tođru düřdi hemān
Ḥācey[i] ıldı bīdveř lerzān
- 3599 açdı bir künce ḥāce-i bī-kām
engin alup nigār-ı sīm-endām
- 3600 Ḥavf ile geldi bezm-i hūrāya
İrmedi cānı ayş-ı tenhāya
- 3601 Ḥāce açup yirinden oldu nihān
Ṭutdı řāḥ-ı dıraht iinde mekān
- (İ107b)**
- 3602 Pür-dıraht idi ol mekān-ı cedīd
Serv ü řimřād idi ḥadeng ile bīd³⁶¹
- 3603 Bezmgāh ire bu yaña engī
Uruban engine gine engī
- 3604 Söyler idi terāne-i řirīn
azel-i ḥūb u ıř a-i rengīn

³⁶⁰ u : —, İ.

³⁶¹ ü : —, İ.

- 3605 Ol iki yār-ı mihrbān u delīl
H̄ācey[i] yād idüp gine ta^c cīl
- 3606 T̄uruban gitdiler aramağa
Gūşe gūşe yayıldılar bāğa
- 3607 ^c Ākıbet buldılar mekanında
Şanasun bāzi āşiyānında
- 3608 Şordılar hālını hikāyetini
Kışsa-i derdini şikāyetini
- 3609 H̄āce de ser-güzeştini bir bir
Eyledi dil-rubālara taqrīr
- 3610 Gūş idüp bildiler kamu hālın
T̄uydılar h̄ācenüñ her ahvālın
- 3611 T̄uruban her biri gidüp şādān
Geldiler meclise gine h̄andān
- 3612 H̄ācenüñ hālın āşkār u nihān
Kıldılar yār u hem-demine beyān
- 3613 Raḥm idüp h̄āceye iki dil-bend
Kıldılar çengiye naşīhat u pend
- 3614 Eyleyüp h̄āceye gine irsāl
Mürdeye cānın itdiler īşāl
- 3615 Varuban nāz ile kıdd-i bālā
H̄ācey[i] buldı gūşede tenhā

- 3616 Ḥāce gördükde dil-berini çü mäh
Dögdürüp āsmāna t̄ac u külāh
- 3617 Gül bigi güldi göñli açıldı³⁶²
Āteş-i cānına şü şaçıldı
- 3618 Ḥāce tuş oldu verdine bī-ḥār
Buldı gencīnesini hem bī-mār
- 3619 Cāy-ı halvet nigār-ı pür-şefkat
Olmaya bundan özge bir devlet
- (İ108a)**
- 3620 Ḥācenūñ qalmayup teninde revān
Çökdi yārın kenārına bī-cān
- 3621 Başladı destini uzatmağa
Qal' aya tīrini uzatmağa
- 3622 İstedi kim kıla hişārı harāb
Āteş-i şehvet üstüne qoya āb
- 3623 Ol maħalde tururdu niçe kedū
Bağlamışlardı ip ile aşılı
- 3624 Mūş-ı deştī çü gürbe-i çālāk
Gördi nā-geh kedūları bī-bāk
- 3625 Anlara toĝru oluban perrān
İplerin kesdi tīz idüp dendān

³⁶² Gül bigi güldi göñli açıldı : Gül bigi göñli güldi açıldı, İ.

- 3626 Mūş-ı deştî kesince ol ھاbli
Yire düşdi kedūlaruñ ھاbli
- 3627 Ol kedūlar çü düşdiler bî-ğıl
Bir şadā urdı her biri çü dühül
- 3628 Gitdi bang u şadāları niçe mīl
Şandılar kim uruldı kūs-ı raḫīl
- 3629 Bu ḫayālāt-ı fāsīd ile çü bāz
Ḥāce ḫavfindan eyleyüp pervāz
- 3630 Ḥāce şandı ki şaḫne-i bāzār
Geldi kūs-ı raḫīl ile sugvār
- 3631 Muḫtesib daḫı boyanup renge
Geldi pūr-kīne seng ile cenge
- 3632 Kefşini koyuban revān qaçdı
Pā-būrehne niçe cidār aşdı
- 3633 Yār-ı çengī bu ḫavf ile ğam-gīn
Şīr elinden çıqup çün āhū-yı Çīn
- 3634 Bezme irgürdi kendüyi ol dem
Geldi oturdı yirine pūr-ğam
- (A60b)**
- 3635 Dil-ber-i çengī çengine urup el
Söyleyüp vaşf-ı ḫālını çü ğazel
- 3636 Sāz bīgi miyānını bükdi
Gūş-ı yārāna derdini dökdi

(İ108b)

- 3637 Cümle yārānı bildiler hālīn
Şordılar günehiyle aḥvālīn
- 3638 Vāḳı' an dīdi bunlara hālūñ
Her ne geçdiyse vaşf-ı aḥvālūñ³⁶³
- 3639 Ol iki dil-nevāz nīk-refīḳ
Ḥ'āceye mihrbān u yār-ı şefīḳ
- 3640 Gūş idüp hālīni sesirgediler(?)
Özleri göyünüp esirgediler
- 3641 Tıruban yel bigi yelişdiler
Varuban ḥ'āceye bulışdılar
- 3642 Göñlüne taldurup şafā-yı tamām
Virdiler ḥ'āceye teselli-i tām
- 3643 Didiler biz saña hevādāruz
Her ğamuñda senūñ ile ğam-ḥ'āruz
- 3644 Gel bu dem bir ḥaşīn mekān bulalum
İkimüz saña pāsban olalum
- 3645 Sen nigāruñla zevḳ-i pinhān it
Cānuñı hem-nişīn-i cānān it
- 3646 Gezdiler bāğı buldılar bir cā
Mevzi' -i hālī mehreb ü melcā

³⁶³ hālūñ : hālīn; aḥvālūñ : aḥvālīn, İ.

- 3647 Yāsemīn altı gūşe-i pinhān
Bulmaya anda ādemī şeytān
- 3648 Varuban dil-beri getürdiler
H̄ācenüñ katına yetürdiler
- 3649 H̄āce gitdi nigār ile dil-şād
Gūşe-i emne servveş āzād
- 3650 Başlayup h̄āce ceng ü bāzīye
Dil-rubā mihr ü dil-nevāzīye
- 3651 Dürre elmāsı degdigi sā‘at
Vāqı‘ oldı gine ‘aceb h̄ālet
- 3652 Var idi ol yire yakın bir gār
Anda rübehler itmiş idi qarār
- 3653 Anları tuymış idi nā-geh gürk
Olmış idi bulardan aña kürk
- (İ109a)**
- 3654 Kaşd idüp anlara harāmivār
Eyleyüp cümle gürk-i merdüm-h̄ār
- 3655 Yürüyüp üstlerine ol cellād
Tağıdup anları çü hırmen-i bād
- 3656 H̄ācenüñ üstüne iletdi kamu
H̄āceye kıldı cenneti kamu
- 3657 H̄ācenüñ cānına düşüp qorhu
Dest ü çenginde dahı ol meh-rū

- 3658 Süriyüp kaçdı ol nigārını
Hāk-rüb itdi ca^c d-ı müşgīni
- 3659 Karşu geldi ol iki mehveşler
Serv-i ra^c nā mişāli ser-keşler
- 3660 Tütuban h̄[~]āceyi yeñemediler
Yā kaçup bir yaña siñemediler
- 3661 Alamayup elinden ol māhı
Kıldılar sūz u zārī vü āhı
- 3662 Gördiler ^c aql u hūşını merfū^c
H̄[~]ācey[i] belki şandılar maşrū^c
- 3663 ^c Ākıbet h̄[~]āce oluban yorgun
Eyledi bir maḥalde şabr u sūkūn
- 3664 Varuban katına ol iki hümmām
Virdiler h̄[~]āceye niçe düşnām
- 3665 Didiler fi^c li nā-sezā kılduñ³⁶⁴
Bī-günāha ^c abeş cezā kılduñ
- 3666 Tıynetı pāk ü ārīdür anuñ
Cevheri şāfdur bu cānānuñ
- 3667 Sehvine h̄[~]āce and içüp tekrār
Kıldı bunlara bir niçe a^c zār

³⁶⁴ fi^c li : fikri, İ.

- 3668 Eyleyüp cān u dilden istiġfār
Her günāhına idüben iqrār
- 3669 Didi çoġ idi kārumuñ ħalli
Kıldı Bārī ‘ ināyet-i ezeli
- 3670 Ol çörekden bu cismi sāġ itdi
Ol günehten beni ıraġ itdi³⁶⁵
- (İ109b)**
- 3671 Eyleyüp qalb [ü] cānumı muħliş
Ol ħarām işden eyledi ħāliş
- 3672 ‘Avn-ı Bārī olursa ger reh-ber
İdinem anı şer‘ ile hem-ser
- 3673 Ol mehe kıyduram nikāħ-ı resül
Şer‘ ile eyleyem ħişāra duħül
- 3674 Gördiler ħ‘ācenüñ çün inşāfın
Şıdķ u pāk u ‘aķīde-i şāfın³⁶⁶
- 3675 Eyleyüp ħ‘āceye qamu taħsīn
Kıldılar āferīn ile tezyīn
- 3676 Nāzını terk idüp semen-berler
Şaçdılar feraķ-ı ħ‘āceye zerler
- 3677 Yār olup ħ‘āceye ‘ ināyet-i ħaķ
Ĥ‘āce de eyledi ferāset-i ħaķ

³⁶⁵ Ol çörekden bu cismi sāġ itdi / Ol günehten beni ıraġ itdi : Ol günehten beni ıraġ itdi / Ol çörekden bu cismi sāġ itdi, İ.

³⁶⁶ şıdķ u pāk : şıdķ u şāf, İ.

- 3678 Çünki bāğ içre buldı behre
Gitdi fikriyle lā-cerem şehre
- 3679 Çün şabāh oldu toğdı çeşme-i nūr
Zulmeti kıldı encümden dūr
- 3680 H̄'āce turdı şabāh ile pür-cüş
Cām-ı düşīneden dağı bī-hüş
- 3681 Añuban kışsa-i nigārını
Yād idüp şevk-i yār u yirini
- 3682 İtmeyüp göñli bir dem ārāmī
İsteyü gitdi ol dil-ārāmī
- 3683 Bulana şarf idüp hazīne vü māl
Aldı mähını şevk ile der-hāl
- 3684 Kıydurup aña şer^c ile kābīn
Eyleyüp resm ü ^c ādet ü āyīn
- (A61a)**
- 3685 İrgürüp tīrini nişānına
Dil-rubāsın getürdi yanına
- 3686 Geşt iderseñ bu ^c ālemi yek-ser³⁶⁷
Bu hevā içre bulasun ekşer
- 3687 Devlet anuñ kim içdi āb-ı zülāl
Şavdı nān-ı harāmı yidi helāl³⁶⁸

³⁶⁷ iderseñ : idersen, İ.

³⁶⁸ harāmı : harām, İ.

(İ110a)

- 3688 Buldı bir çeşme h̄āce çün hūrşid
Şanki sīm-i sebīke pāk u sefid
- 3689 Rūşenādur sefid ile ruḥ-ı rūz
Māh-tāb-ı felek cihān-ı efrūz
- 3690 Ehl-i taḳvā nişānidur bu libās
Ekşer anı giyürdi mefḥar-ı nās
- 3691 Ol semen-sīne sözlerini tamām
İttigi birle şevḳ idüp Behrām
- 3692 Çekdi anı çü rüh-ı sīnesine
Şaldı mähisini sefinesine
- 3693 Şaluban çarḥ-ı çārına bisāt
Ol gice anuñ ile sürdi neşāt
- 3694 Muḫribinüñ meh-i semen-sīne
Virmiş idi bu şi'ri yārine

GAZEL-İ TERĀNE

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 3695 Tañ degül meyl itse rüy-ı ebyāza ḥalḳ-ı cihān
Ebyāz olmışdur çün āb-ı kevşer ü cüy-ı cinān³⁶⁹
- 3696 Nūr ile ta'rif idüpdür anı çün mihr āferin
Ol sebebden ağ olupdur rüy-ı mäh-ı āsmān³⁷⁰

³⁶⁹ ü : — , İ.

³⁷⁰ ol : o, İ.

- 3697 Cismüñe nisbet kılpdur kendi benzer ki sîm
Anuñ içündür bugün maḥbûb kılp ins ü cân
- 3698 Nûr-ı ḥaddüñden kılpdur rûz-ı envâr iktibās
Ol ziyâyile ağarmışdur ruḥ-ı rûz-ı zamân
- 3699 Benzemişdür dişlerüñ dürrine lü'lü'-i ' Aden
Zer bigi olsa ' aceb mi zîver-i tâc-ı keyân
- 3700 Nâr-ı ḳahrından şaḳındı şeybe nûrum didi ḫaḳ
Zâhir areng-i sefid oldı şüyûḫa müjdegân
- 3701 Bu Ḥayâtî çünki sevmişdür beyâz nûruñ
Ol muḥabbetden bulur âḫir na'îm-i câvidân
- 3702 Ḥusrev-i ḫâverî gelüp ḫamele
Müşteri hem ḳarîn olup Züḫal'e
- (İ110b)**
- 3703 Pîr-i ḫâk olmuş idi tâze civân
Virmiş idi maḫar o meyteye cân
- 3704 Kisvet-i Ḥızr'ı giymiş idi zemân
Zîb ü fer virmiş idi mâh-ı mu'în
- 3705 ' Âlem olmuş idi gülşen-i ḫadrâ
Gülmiş idi bu merkez-i ḡabrâ³⁷¹
- 3706 ' Andelîb eyler idi nâme-i ' üd
Her seḫer ki çü naḡme-i Dāvud

³⁷¹ gülmişidi : bulmuşidi, İ.

- 3707 Her ʔarafda ʔuyūr-ı hoş-elhān
Lālezār içre eyler idi fiġān
- 3708 ʔālī^ç-i māh u sāl olup pīrūz
Hem-dem olmışdı ^çīd ile nev-rūz
- 3709 Gelmiş **idi** çün eşref-i eyyām
Şeref-i rūz içün şeh Behrām³⁷²
- 3710 Şalmış **idi** bisāt-ı şāhāne
Meclis itmışdı pādşāhāne
- 3711 ʔurmuş **idi** şāhāne dīvānı
İrmiş **idi** semāya eyvānı
- 3712 Nā-geh ol demde irişüp bir peyk
Atdı dīvāna kendüy[i] çün kebk
- 3713 Hāk idüp şāh öñünde rūy-ı niyāz
Eyleyüp şāha āferīn-i dırāz
- 3714 Didi şāh-ı nigār hāne-i Çīn
Çīn ü Māçīn'in eyleyüp tezyīn
- 3715 Şavletiyle düzetdi bir leşker
Kim ʔutupdur zemīni ser-tā-ser³⁷³
- 3716 Çīn'den ^çahdine vefā umma³⁷⁴
Derd-i meyden şehā şafā umma

³⁷² şeh : —, İ.

³⁷³ zemīni : cihānı, İ.

³⁷⁴ Çīn'den : Çīnī'den, İ.

- 3717 Olmaya bî-vefâda şihhat-i ‘ahd
İçidür tolu zehr ü taşî şehd
- 3718 Bir deñizdür ki boyanup hûna
Mevci geldi yitişdi Ceyhûn’a
- 3719 Bu fitneden çü şâh olup âgâh
Eylemezse buña tedârik şâh
- (İ111a)**
- 3720 Çin’ler çok hasâret eylediler³⁷⁵
Kışver-i Fûrs’i ğarķ eylediler
- 3721 Çünki tıydı bu kışşayı Behrâm
Bildi zâhir kim olısar bed-nâm
- 3722 Evvelâ çekdi kendüy[i] meyden
Şoĥbet-i çeng ü ber-baĥ u neyden
- 3723 Sâniyâ şâh idüp ferâset ü rây
Didi mülke uzatsa düşmen pây
- 3724 Şâha ol dem gerek sipâh ile genc
K’anlaruñ nuşretiyle çekmeye renc
- 3725 Mâl u leşker şehi kılup manşür
Düşmen mülkin eyleye maĥhür
- 3726 Gördi şeh leşkerini bi-ķuvvet
Eylemişler ĥazânesin ğâret

³⁷⁵ Çin’ler : Çinîler, İ.

- 3727 almayup lekerinde at u silh
Görmeyüp ah iinde ayr u alh
- 3728 Gözlerine cihn olup zindn
aldı ‘ ciz ü ir-i b-dendn
- 3729 Var idi bir veziri ol ahun
anasun imıyidi Allah’un
- 3730 N-hud teresdi ud’dan dr
Kendye virmi idi ayli urr
- 3731 Virben mlke ulm ile bmi³⁷⁶
Virmi idi arba ilmi
- 3732 Eyleyüp aha sir-i mekr  firib
Eyler idi nie suan tertib
- (A61b)**
- 3733 Söyler idi bu sözleri her-dem
ah ile alvet oluban hem-dem
- 3734 Dirdi ah gerek re‘ y dn
ehryr u siph elinde zebn
- 3735 Süflen mlı olıca vfir
idmetinde ehn olur ir
- 3736 Genc  ml ile dn olup od-bn
kr eyleyüp ‘ advet  kn

³⁷⁶ mlke : mlkine, .

(İ111b)

- 3737 Kalmayup sînesünde ihlâşı
‘ Āķıbet şāhına olur āşī
- 3738 Bunları eylemek gerek yoĥsūl
Tā ki ĥıdmete olalar çün ķūl
- 3739 Bu re‘ āyā ki ķavm-i bedlerdür
Ādemī şūretinde dedlerdür
- 3740 Şūretā gerçi kim şīrlerdür
Gürg ü segden velī betelerdür
- 3741 Görmeyicek serinde bunlar tīĝ
Çoĝ ider birbirine ĥayf u dirīĝ
- 3742 Yigrek oldur kim oluban maĝlūb
Eksūk olmaya serlerinden çūb
- 3743 Şehryārā işitmedüñ mi bedān
Şeh Siyāvūş’ı ķıldılar bī-cān
- 3744 Şāh Cemşīd’i ĥ’ār idüp sugvār
Şāh Dārā’y[1] itdiler ber-dār
- 3745 Şehryāra bu resme iĝvālar
Eyleyüp ķıldı ceng ü ĝavĝālar
- 3746 Azdırup şāhı siĥr ile çün ĝūl
Eyleyüp sāz u şoĥbete meşĝūl

- 3747 Kendü mülke uzatdı cevr elini
Şāhımuñ yıqıdı zılm ile ilini
- 3748 Halk-ı ʿālemde kıomadı bir çiz
Gevher ü sım ü zer gülām u keniz
- 3749 Ol sebebden yıkıldı kışverler
Hāyın oldı sipāh u leşkerler
- 3750 Bu tarıķ üzre geçmeden şeş sāl
Kılmadı memleketde māl u menāl
- 3751 Şehr ü kıarye harāba yüz tıtdı
Memleket ıztırāba yüz tıtdı
- 3752 Alınup cümle kışverüñ mālı
Şehr ü kıarye kıamu kıalup hālī
- 3753 Zılm-i evcinden harāb olup iklīm
Gelmez oldı hıızāneye zer ü sım
- (İ112a)**
- 3754 Görđi şāh-ı ʿAcem hazīne tehī
Kılmamış leşkerinde rüy-ı behī
- 3755 İtmek isterdi hān ile hem ceng³⁷⁷
Kııldı Behrām'ı bu fikir dil-teng
- 3756 Ol vezirüñ gezendi havfindan
Mekr ü āl ile bitdi havfindan

³⁷⁷ hem : çün, İ.

- 3757 Bir kişi açmaz idi řāha dehān
Kimse bu rāzı idemezdi beyān
- 3758 Geçdi bu fikr ile zamān-ı dırāz
Āşkār itmedi kimesneye rāz
- 3759 Bu ğam u derdi idinüp pīşe
Cānına geçdi āhir endīşe
- 3760 Def^c iyiçün bu ğuşşanuñ nā-çār
Qalmasun diyü hātırında figār
- 3761 řāh Behrām idüp hevā-yı řikār
Oldı bir ğün sa^c ādet ile sūvār
- 3762 Yek-tene çün sūvār olup ğitdi
Tağ u yazıda niçe şayd itdi
- 3763 Ol řikār ile řāh olup dil-şād
‘Uqde-i hātırına geldi ğuşād
- 3764 Döndi geldi o şevk ile şehre
Bulmadı anda şādiden behre
- 3765 Lā-cerem şayda eyleyüp rağbet
Gine çıkdı řikāra şeh halvet
- 3766 Ten ü tenhā çü bāz idüp pervāz
Qırdı bebir ü peleng ü şir ü ğürāz
- 3767 Germ-i şayd ile oluban ‘atşān
Şeh tutıřdı çün āteş-i sūzān

- 3768 Gerçi şu istemekde kıldı şitâb
Bulmadı ol zemînde kıatre-i âb
- 3769 Eyleyüp şâhı teşnelik dil-rîş
Çekdi ol miḥnet ile çok teşvîş
- 3770 Gitmege niyyet itdi ol dem şâh
Nâ-gehâni görindi dūd-ı siyâh
- (İ112b)**
- 3771 Bir ‘aceb dūd-ı ejdehâ-peyker
Âsmân-ı bülend ile hem-ser
- 3772 Didi bu âteş olmaya bî-âb
Yüriyüp dūda toĝru kıldı şitâb
- 3773 Gidūben aşdı niçe pūşte vü kūh
Geçdi deşt ü maĝâralar enbūh
- 3774 ‘Âkıbet ol maķâma varup şâh
Gördi dūduñ yanında bir ḥargâh
- 3775 Şâhib-i ḥâne oturur bir pîr
Kâmil ü kârdân u bā-tedbîr
- 3776 Virdi şeh pîre ‘izzet ile selâm
Ol daḥı şâha eyleyüp ikrâm
- 3777 Luṭf ile şâhı atdan indürdi
‘İzz ile ḥargehine ķondurdi
- 3778 Teşneyidi şeh-i cihân pertâb
İstedi sür‘ at ile ol dem âb

- 3779 Vardı bir şu getürdi mişl-i gül-âb
İçirüp şâhı eyledi sîr-âb
- 3780 Devletiyle şeh-i muzaffer fer
Oturup her yañaya şaldı nazar³⁷⁸
- 3781 Gördi şeh kim ğarîmi başmışlar
Bir segi bir dırahta aşmışlar
- 3782 Bulmayup hikmetine anuñ râh
Anı muhkem ta' accüb eyledi şâh
- (A62a)**
- 3783 Gördi şâhı çü şâhib-i hâne
Bir civân-ı zarîf ü ferzâne
- 3784 Didi hâlî kişi degül mihmân
Yaraşur olsa kişvere sultân³⁷⁹
- 3785 Şâha bu vech ile idüp nazarı
Vardı ni' met getürdi mâ-ħazarî
- 3786 Didi nân-ı ğaķîri tut ma' zûr
Kim bu yir şeh ü ğaryedendür dür
- 3787 Nân bulunmaz bu buķ' ada fâyıķ
Yâ ğıdâ ki ola tapuña lâyıķ
- (İ113a)**
- 3788 Şeh didi yoķdur iştiĥâ-yı ta' âm
Söyleşelüm velî senüñle kelâm

³⁷⁸ şaldı : kıldı, İ.

³⁷⁹ Yaraşur olsa kişvere sultân : Yaraşur kişvere olsa sultân, İ.

- 3789 Müşkilüm var benüm beyān eyle
Hikmetin sırrıñuñ ‘ayān eyle³⁸⁰
- 3790 Bu segi niçün itdüñüz ber-dār
Sırrını anuñ eyleñüz izhār
- 3791 Eyleyüp pīr-i haste şāha hıṭāb
Virdi ta‘zīm ile su‘āle cevāb
- 3792 Didi pīr ey civān-ı zībā-rūy
Diyeyin saña neyise mūy-be-mūy
- 3793 İş bu seg kellemüñ emāniydi
Hem nigehdār u hem nişāniydi
- 3794 Yaz u kış gündüzin şebān idi
Tire-şeblerde pāsban idi
- 3795 Kellemi heb buña inanmışdum
Kendüme bunu toğru şanmışdum
- 3796 Bir mühim düşse gitseyidüm dūr
Göñlüm olurdı dāyimā mesrūr
- 3797 Qalbüme gelmez idi endişe
Meyl iderdüm bu şevk ile ‘işe
- 3798 Qoyunum bu sege inanurdum
Ṭālī‘ümle buña güvenürdüm

³⁸⁰ sırrıñuñ : sırrını, İ.

- 3799 Gündüziyle güderdi şaqlardı
Giceyile ağılda beklerdi
- 3800 Niçe yıl gösterüp baña şefkat
Rāstlık birle eyledi hıdmet
- 3801 Göñlüme düşdi nā-gehān bir gün
Kim varup koyunum[1] şayam ol gün
- 3802 Varuban ol koyunları şaydum
Gördüm olmuş yidi koyunum kem
- 3803 Sehve mehel eyledüm bunı gitdüm
Bunuñ üstine çend gün geçdi³⁸¹
- 3804 ‘Ākıbet bir dağı görüp şaydum
Ol koyunları gine kem buldum
- (İ113b)**
- 3805 İtmedüm sırrımı kimesneye fāş
Tuymadı rāzumı benüm evbāş
- 3806 Ben dağı lā-cerem zarīfāne
Vākıf olmağa sırr-ı pinhāne
- 3807 Gözledüm kellebānı pinhāni
Dehledüm karşı sırr ile anı
- 3808 Kelleye karşı varuban geldüm
Niçe gün bunuñ üstine öldüm

³⁸¹ — : çend, İ.

- 3809 Tuymadum gerçi hānede sırrın
Gördüm anuñ velī öküş zarrın
- 3810 Oldı günden güne koyunum kem
Eyledi guşşa göñlümi derhem
- 3811 Niçesin dahı ‘āmel-i şad-ķat
Zulm ile aldı gerçi adı zekāt
- 3812 Geçdi bu şüret ile çoğ ezmān
Gusfend ile eyledüm seyrān
- 3813 ‘Āķıbet bir maħalde itdüm ḥ‘āb
Uyanup gördüm anda kār-ı ħarāb
- 3814 Geldi bir gürg-i māde görindi
Gizlenüp bir dıraħtı büründi
- 3815 Tuıdı seg dört yañaya ħalındı
Buldı ol gürgi vardı yalandı
- 3816 Gördüm anı ħatıldı ol güрге
Şehvetiyle ħatıldı ol güрге
- 3817 Viridi şonuñda güрге ücret-i kān
Bir semiz gusfendi ħün ħurbān
- 3818 Gerçi bu vaz‘ ı niçe kez gördüm
Görüben gine görmeze urdum
- 3819 Āħiriyle benüm baña yitdi
Acısı dahı cāna kār itdi

- 3820 ‘Ākıbet buldum ikisin canlu
Bir kelām itmedüm eyü yanlu
- 3821 Kaydını ol dem anlaruñ gördüm
Māde-i gürgi anda öldürdüm
- (İ114a)**
- 3822 Ol seg-i düzdi eyledüm ber-dār
Hāyynuñ menzolidür āhir kār
- 3823 Hāli budur hıyānet eyleyenüñ
Hı̄acesine hıyānet eyleyenüñ
- 3824 Çünkü pīr itdi kışşasını tamām
Kışşadan hişşe aluban Behrām
- 3825 Çeşm ü cānı açıldı Behrām’uñ³⁸²
Añladı ‘uqdesini encāmuñ
- 3826 Bu suhenden tuyup niçe ‘ibret
Qalbine açılup der-i hikmet
- 3827 Tıydu pīrūñ çün istifāzını
Añladı kārınuñ saqāmetini
- 3828 Remz ile fehm idüp işāretini
Bildi o zā‘ inüñ rekāketini
- 3829 Şehryār imrenüp bu tedbire
Şad-hezār āferīn didi pīre

³⁸² ü : —, İ.

3830 Bu 'acebdür ki bir şubān-ı haķır
Ögredür şāha şehliĝ u tedbīr

3831 Şeh de inşāf idüp didi vallāh
Olmış idüm bu yolda ben gümrāh

3832 Begligi bir şubāndan ögrendüm
Her yolu şimdi andan ögrendüm

(A62b)

3833 Fehm ider şol kim ehl-i hikmetdür
Ben şubānum gele rü' yetdür

3834 Şol vezīrüm ki hem-nişinümdür
Rā' i-yi memleket emīnümdür

3835 Şoruban genc ü leřkerüñ hālin
Bu re' āyānuñ andan aĥvālin

3836 Ne sebebden ezildi ĥalk-ı sipāh
Leřkerüñ hāli niçün oldı tebāh

3837 Ne cihetden bozıldı bu leşker
Neden oldı ĥarābe bu kişver

3838 Şeh-i kişver bu fikr ile gitdi
Şubĥa dek geldi taĥtına yitdi

(İ114b)

3839 Ol vezīr idi rāst Rūřen nām
Şāhı kılmışdı 'āleme bed-nām

3840 Şāh anı da' vet eyleyüp pinhān
Şordı emvāli āřkār u nihān

- 3841 Hem buyurdı getürdiler defter
Ser-be-ser deftere de kıldı nazar
- 3842 Gördi cümle ‘ulüfe maḳṫū‘ in
Hem rüsüm-ı ḳadīme merfū‘ in
- 3843 Ol sebebden ḥazīn olup dil-i ṣāh
Çeşmine rüz-ı devlet oldı siyāh
- 3844 Mā-ḥaşal ṣāha geldi ‘ilm-i yaḳīn
K’eylemiş gūsfende gürgi emīn
- 3845 ‘Āḳıbet eyleyüp ferāset-i tām
Bildi ḥabṫ u ḥaṫāsını Behrām
- 3846 Lā-cerem kıldı rāy ile tedbīr
K’eyleyüp her ḥarābını ta‘ mīr
- 3847 Feyz ider bu cihāna ‘adl u ṣalāḥ³⁸³
Her fesādını eyleye işlāḥ
- 3848 Şubḥgehdēn ṫurup ṣeh-i devrān
Eyleyüp fikr ü niyyet-i dīvān
- 3849 Taḥt-ı ṣāhīde oturup Behrām
Cümle ḥalkā virüp icāzet-i ‘ām
- 3850 Geldi dīvānına ḳamu ümerā
Meclise virdi revnaḳı ‘ulemā

³⁸³ ider : ide, İ.

- 3851 Geldiler cümle mün‘am u yoĥsül
İrdiler ĥıdmetine ĥ~āce vü ĥül
- 3852 Buñlaruñ ba‘ zısı oturdılar
Ekşeri karşıusunda tırdılar
- 3853 Nā-gehān ġafletiyile geldi vezīr
Yüridi ĥurb-ı şāha bī-tedbīr
- 3854 Ķahr idüp ol vezīr-i pür-züre
Ĥışm ile baĥdı rüy-ı destüre
- 3855 Didi şāh ey muĥīl-i rüy-ı siyāh
Vey sitemkār u zālīm ü bed-ĥ~āh
- (İ115a)**
- 3856 Senden oldu ĥazīneme noĥşān
Hem sen itdüñ bu mülkümi vīrān
- 3857 Bu cihānı ĥarāba sen virdüñ
Ķişveri ıztırāba sen virdüñ
- 3858 Leşkerüñ kuvvet ü zādını kesdüñ
Ķişverüñ ‘adl u dādını kesdüñ
- 3859 Müflis ü dün olup emīr ü sipāh
Cümle ĥūr oldılar çü ĥāk-i siyāh
- 3860 Bilmedüñ ĥaĥĥ-ı nān u ni‘ metümi
Bāda virdüñ na‘īm [ü] ĥürmetümi
- 3861 Leşker ü gencüme iderdüñ renc
Ķomadüñ bende ne sipāh u ne genc

- 3862 ‘Aql u hūşum uġurlayup çün ğül
Beni kılduñ mey ü neye meşġül
- 3863 Öyle şanduñ ki ‘ālemi avutdum³⁸⁴
Mest ü lā-ya‘ kıl ādemī avutdum
- 3864 Bil ki sen didüġüñ degüldür kār
Her ne deñlü olursa serde ħumār
- 3865 Memleket fikrini unutmazam
Mest ü bī-hūde ħālī yatmazam
- 3866 Aldıġı’çün ele qarābe-i cām
Şanma kim tīġi unuda Behrām
- 3867 Meyden olsam ne denlü lā-ya‘ kıl
Olmazam dehr ü ħileden ġāfil
- 3868 Şāh Behrām-gūr açup deheni
Söyleyüp bu aşıllu çoġ suġeni
- 3869 Yüklere heb vezīre yükletdi
Ol ħarı bāriyile yükletdi
- 3870 Ĥalk içinde çalup yüzine siyāh
Ĥomadı kendü gerdeninde ġünāh
- 3871 Ĥılmış iken vezīr ehl-i behişt
Şeh buyurdı niçe zebānī zişt

³⁸⁴ şanduñ : şandın, İ.

- 3872 Tutuban segler anı çün naħcîr
Urdılar dest ü pâyına zencîr
- (İ115b)**
- 3873 Dağdılar boynına ‘ imâmesini
Dürdiler defteriyle nâmesini
- 3874 Eyleyüp anı suħre-i ‘ âlem
 Çayd u bendini kıldılar muħkem
- 3875 Şeh nidâ kıldı mecma‘ -ı dehre
 Şaldı ol dem münâdîler şehre
- 3876 Didi bu bed-ħişâl diyü şiyem
 Her kime kılmış ise zılm u sitem
- 3877 ‘ Adl u dâd isteyen baña gelsün
 Ol sitem-dîde bu yaña gelsün
- 3878 Güş idüp bu şadây[ı] ħalk-ı cihân
 Dergeh-i şâha geldiler yeksân
- 3879 Her birisi çü nây olup nâlân
 Kıldılar şâha karşı zâr u figân
- 3880 Ehl-i zindânı yâd idüp Behrâm
 Didi bir sâ‘ at eylemeñ ârâm
- 3881 Anlaruñ daħı cümlesin getürüñ
 Bî-tevaħkuf ħuzûruma yetürüñ
- 3882 Varuban çamusın getürdiler
 Şâha karşı gelüp oturdılar

(A63a)

- 3883 Togrusı yoğ idi şümār artuğ
Var idi cümlesi hezār artuğ
- 3884 Her birinüñ yüzine kıldı nigāh
Cümlesinüñ cevābın aldı şāh
- 3885 Bunları gerçi bahtiyār itdi
Cümleden heftin ihtiyār itdi
- 3886 Heft mazlūm idüp şehi dil-rîş
Bunlaruñ hālın eyledi teftîş
- 3887 Evvelā geldi şāha bir mazlūm
Kıldı hāl u şikāyetin ma‘lūm
- 3888 Didi zārīyle şehā bu vezīr
Eyledi ben faķire zulm-i keşīr
- 3889 Var idi bir birāderüm key hūb
Bī-nazīr-i cihān idi maħbūb

(İ116a)

- 3890 Anı işkenceyile öldürdi
‘Ālemi cümle baña güldürdi
- 3891 Her nemüz var ise mevāşī vü māl
Zer ü sīm ü cevāhir ü emvāl
- 3892 Varumuz cümle zulm ile aldı
Şīşe-i ‘ārumuz taşa çaldı

- 3893 omadı abbemüz alil ü keşir
almadı anemüzde köhne aşir
- 3894 Ben fairi řikāyet ide diyü
řāha ālin ikāyet ide diyü
- 3895 řaldı zindāna ūnī bigi beni
Eyledi ‘ālem ire or u denī
- 3896 Bunca yıldur k’esir-i zindānum
Gūře-i dār-ı ğamda giryānum
- 3897 řāh işidüp bu bī-kesün ālin
Bī-uřūr alıvirdi emvālin
- 3898 Varını nad-i sīm ile zerinün³⁸⁵
ūn bahāsın bile birāderinün
- 3899 Cānını urtarup mezālimden
Cümlesin alıvirdi zālimden
- 3900 Bā‘ dehū seb‘ adan gelüp řānī
Eyleyüp řāha arşu efgānī
- 3901 Didi var idi bir güzel bāğum
Ol idi yiryüzinde uçmāğum
- 3902 Seyre varan kiři alurdı aňa
Atamuň yādigāriyidi baňa

³⁸⁵ nad-ı sīm : nad u sīm, İ.

- 3903 Nā-gehān bu vezīr-i zālīm ü dūn
Bāğuma geldi seyr'çün bir gün
- 3904 Vararağ bāğumı pesend itdi
İştirāsın gönülde bend itdi
- 3905 İsteyüp bāğı eyledi ibrām
Ol dem itdi şerāsete iqdām
- 3906 Şatmazam diyü eyledüm feryād
İtmedi cānib-i Hūdā'yı yād
- (İ116b)**
- 3907 Zūr idüp altınını şatdurdı³⁸⁶
Bāğumı cebrī baña şatdurdı
- 3908 Şoñra vehminden eyleyüp bühtān
Söyleyüp iftirālar ile yalān
- 3909 Şaldı zindāna bī-günāh u faķīr
Cānumı habs içinde kıldı esīr
- 3910 Bī-güneh bu kemīne oldı dü sāl
Bend ü zindān içindeyüm bed-ħāl
- 3911 Şāh işidüp şikāyetin anuñ
Aşlını bildi zūr u bühtānuñ
- 3912 Lā-cerem zulumünüñ kesüp bāğın
Şāhib-i bāğa ħükm idüp bāğın

³⁸⁶ altınını : altını, İ.

- 3913 Bār-ı ğamdan çü serv olup āzād
Bāġını alıvirdi eyledi şād
- 3914 Şālisen geldi şāha bir mazlūm
Eyleyüp hālını şehe ma^c lūm
- 3915 Didi şāhā kemīneyūm ednā
Bu vilāyetde t̄ā hadd-i deryā
- 3916 Seyr idüp cihānı baħr ile kān
Kīş-i baħrini itmişem seyrān
- 3917 Almış idüm ben anda lü'lü'ler
Dürr-i şeh-dāne kıymeti gevher
- 3918 Her biri çün sitāre-i raħşān
Gevher-i şeb-çerāġ idi t̄abān
- 3919 Nā-gehān işidüp vezīr anı
İstedi bu faķīri pinhānī
- 3920 Didi cevherlerüñ getür göreyin
Her birine yüce bahā vireyin
- 3921 Ben daħı cümle gevherüñ varın
Lü'lü' -i ābdār u şehvārın
- 3922 Heb getürdüm ħuzūrına yeksān
Gördi cevherleri olup ħandān³⁸⁷

³⁸⁷ olup : —, İ.

3923 Didi ʔursun bular gine gelesen
Her neyise bahāların alasan

(İ117a)

3924 Ne nişānın ne kıymetin buldum
Virmedi varı geli yorıldum

3925 ʕ Āķıbet ʔuya diyü şāh anı
Bu faķiri iletdi pinhāni

3926 Bir bahāneyle şaldı zindāna
Dürlerüm ʔod düşerdi ʕ ummāna

3927 Ol benüm dürlerümle buldı cāh
Ben şadef bigi gördüm andan çāh

3928 Çünki şāh oldı kışşadan āgāh
Dürleri ʕ aynile getürdüp şāh

3929 Bī-ķuşūr eyleyüp aña teslīm³⁸⁸
Ĥācenüñ kıldı ĥātırını selīm

(A63b)

3930 Geldi dergāha rābiʕ mazlüm
Didi şāhā baña vezirüñ şüm

3931 Eyleyüpdür taʕ addī-i fāḥiş
İşleyüpdür zaʕ ife olmaz iş

3932 Bendeyüm bu kemīne sāzende
Rind ü ber-baḥ-nevāz u güyende

³⁸⁸ Bī-ķuşūr eyleyüp aña teslīm : Bī-ķuşūr anları eyleyüp teslīm, İ.

- 3933 Var idi zer-ḥarīde bir meh-rū
Māh-ı Çīn idi ol hilāl ebrū
- 3934 Şaymış idüm bahāsına çok zer
Sīm-i şāfiydi kıymeti gevher
- 3935 Bir Hümā'yidi ʿandelīb-āvāz
Aña taʿlīm idüp tururdum sāz
- 3936 Rūz u şeb hem-nişīn-i yek-ḥāne³⁸⁹
Yār u hem-dem çü şemʿ ü pervāne
- 3937 Olmuş idük mişāl-i sebze vü bāğ
Yā şeb-i tīreyile şemʿ ü çerāğ
- 3938 Rāst Rūşen kılup bu bendeye zūr
İtdi pervānedən çerāğın dūr
- 3939 Şemʿ ini kıldı bezmine zīver
Şaldı pervāne cānına āzer
- 3940 Ḥasret-i Leylī'yile çün Mecnūn
Eyledüm firḫatinde niçe cünūn
- (İ117b)**
- 3941 Ol sebebden beni tutup muḥkem
Şaldı zindāna bī-mecāl ol dem
- 3942 Çār sāl oldı kim belā çekerem
Ḥasret-i yār u ibtilā çekerem

³⁸⁹ u : —, İ.

- 3943 Şāh işidüp bu sūzişi bu sözi
Raḥm idüp bu ġarībe yandı özi
- 3944 Bir nefes virmeyüp amān u mecāl
Alıvirdi kenīzini der-ḥāl
- 3945 Ol kenīz ile şāh-ı devlet-i yār
Virdi ber-baṭ-nevāza çün dīnār
- 3946 Virdi çünkim ‘arūsa şīr-i behā
Kıldı anı ‘arūsiyile rehā
- 3947 Çün tamām oldı kışsa-i nekbet
Geldi mazlūm-ı ḥāmise nevbet
- 3948 Ol daḥı ney bigi kılup feryād
Eyledi bir hikāyete bünyād
- 3949 Didi şāhā muṭī‘ -i dergāhum
Hem re‘īs-i fülān raşadgāhum
- 3950 Çoğ idi bende mülk ü māl u menāl³⁹⁰
Ni‘ met ü miknet eyledüm ḥoş-ḥāl
- 3951 Nān virürdüm hemīşe bī-nāna
Hem ḳabālar faḳīr ü ‘üryāna
- 3952 Devleti izdiyād çün şāhun
Ṭül-ı ‘ömri’çün ol şehenşāhuñ

³⁹⁰ u : —, İ.

3974 Hıdmet-i şāhı eyler idüm edā
Yoğ idi hıdmetümde çün ü çerā

(İ118b)

3975 Hıdmet idüp atum daḥı şāha
Çāker idi ḳadīmi dergāha

3976 Olsa düşmen buyidi tebdīrüm
Cān vireydüm elümde şemşīrüm

(A64a)

3977 Şāh'çün başumı hebā ḳıldum
Cānumı yolına fedā ḳıldum³⁹³

3978 Ni' metinden faḳīre şāh-ı cihān
İtmiş idi ' atıyye ḳıṭ' a-ı nān

3979 Ni' met-i şāhı nūş idüp ben-i ḳül
Olmış idüm du'āsına meşḡül

3980 Mezra'um var idi benüm çü behişt
Sāl-ber-sāl öñürdi anda geşt

3981 Rāst Rūşen beni ḥalāş itdi
Ol zemīnüm özine ḥāş itdi

3982 Çoğ idi çākeründe gerçi 'ıyāl³⁹⁴
Yoğ idi andan özge māl u menāl

3983 Hālümi söyleyüp aña tekrār
Aḡlayup ḳapusunda ḳıldum zār

³⁹³ Şāh'çün başumı hebā ḳıldum / Cānumı yolına fedā ḳıldum : Şāh'çün cānumı hebā ḳıldum / Başumı yolına fedā ḳıldum, İ.

³⁹⁴ çākeründe : çākerinde, İ.

- 3984 Kovdı dāyim teraḥḥum eylemedi³⁹⁵
 Bir nefes ŧefḳatiyle söylemedi
- 3985 Çünki bildüm virilmedi ol cā
 Āḥir andan kesüp ümīd ü recā
- 3986 İstedüm ğayr yirde vech-i ma‘ āḣ
 İtmedüm dārumı kimesneye fāḣ
- 3987 Virmedi ğayr yirde de bir cā
 Bulmadum ‘ ālem içre bir melcā
- 3988 Kālbī ŧankim ḥadīd idi ya ḥacer
 İtmedi āḥ u nālem aña eḣer
- 3989 Eyledüğümce dāyimā ibrām
 Söyledüğümce baña derdi müdām
- 3990 Şāḥ-ı bī-düşmen ü zamān-ı ḥuzūr
 Emn ü ŧıḥḥat mekān-ı ‘ ayḣ u sürūr
- 3991 Düşmeninden çü yok ḣehūñ ḥazeri
 Neylesün ŧeh sipāḥīy[i] nökeri
- (İ119a)**
- 3992 Bes ne ḥācet bu deñlü ḥoryadlıḳ
 Bir ḳavī tensün eyle ırğadlıḳ
- 3993 Olmadı çünki līnet ile bu ḥāl
 Āḥirü’l-emr idüp anuñla cidāl

³⁹⁵ dāyim : dā‘ im, İ.

- 3994 Didüm ey nâ-bekâr u aḥmaḳ u ḥâm
Şâhı kılduñ bu fi' ille bed-nâm
- 3995 Sen tutarsun müdâm elüñde ḳalem
Kâr u pîşüñ kitâbet ile raḳam
- 3996 Ben tutarvan elümde tîġ ile tîr
Düşmen-i şâh' çün çeküp şemşîr
- 3997 Şeh yolında serüm fedâ kıldum
'Ömrümüñ varını hebâ kıldum
- 3998 Vir baña şâhumuñ hediyyesini
Kesme en'âmını 'aṭiyyesini
- 3999 Yoḥsa ḥâlüm şehe beyân iderem
Zulmüñi 'âleme 'ayân iderem
- 4000 İşidincek bu sözleri ol dūn
Ḳaḳıyup gitdi 'aḳlı çün Mecnūn
- 4001 Didi ḳorḳutma şâh ile cānum
Şeh degüldür baña viren nānum
- 4002 Pādşehler benüm zebānumdur
Her biri pāy-māl u dūnumdur
- 4003 Bendeyi ol maḥalde tutdurdı
At u ṭonum neyise şatdurdı
- 4004 Hışm idüp bu faḳîre şâhâne
Hüniler bigi şaldı zindâne

- 4005 Alt[1] yıldur şehā giriftārum
Gūşe-i ğamda ney bigi zārum
- 4006 Şāh işidüp bunūn hikāyetini
Añladı aşl ile şikāyetini
- 4007 Ol pelidūñ çü bildi firyesini
Raħm idüp virdi gine ҡaryesini
- 4008 Aña bir kūy dahı ҡılup manzām
Eyledi şeh ʿ aṭāsını müdgām
- 4009 Geldi dergāha heftüm mazlūm
Her neyise muḥaşşıl mefhūm³⁹⁶
- (İ119b)**
- 4010 Söyleyüp şehryara bā-tafşil
Didi şāhā ҡaziyyemi key bil
- 4011 Zāhid-i vaḳt idüm ḥudāy-perest
Çekmiş idüm bu fānī evden dest
- 4012 Māh u sālūm zamān u sāʿ atüm
Ṭāʿ at ile geçerdi evḳātum
- 4013 Ҙomazam şimdi dahı ṭāʿ atümi
Zikrümi fikrümi ʿ ibādetümi
- 4014 Lezzet-i dünyeden çü bī-behrem
Ḳāyimü'l-leylī vü şāyimü'l-dehrem

³⁹⁶ muḥaşşıl : mufaşşıl, İ.

- 4015 İtmezem kimseyile ceng ü hilâf³⁹⁷
Dürr-i nâ-süfteyem derûnum şâf
- 4016 Ben-i ğulâm muḥabbetüm her cā
Sevmezem buĝz u kîn ü cevr ü cefâ³⁹⁸
- 4017 Anmazam nîk ü bed rıza-cūyam
Ser-be-ser ‘āleme du‘ā-gūyam
- 4018 Rāst Rūşen beni tıttup nā-gāh
Da‘vet itdi faķiri ol bed-ḫāh
- 4019 Didi senden yavuz gümān iderem
Mā-ḫaşal buña ḫavf-ı cān iderem
- 4020 Ḳorķaram kim baña ḳıllup nefrîn
Eyleyüp buĝz ile ‘adāvet ü kîn³⁹⁹
- 4021 Süz-ı şekle derûnumı yaķasun
Nālişüñle serāyumı yıķasun
- 4022 Ḫāliyā ben seni esir ideyin
Çeşm-i bed-bīnūñi ḍarir ideyin
- 4023 Baĝlayayın dü destüñi çün ded
K’itmeyesün baña du‘āyı bed
- 4024 Bu gümān ile baĝladı elümi
Minnet-i ḫaķ ki kesmedi dilümi

³⁹⁷ — : ü, İ.

³⁹⁸ cevr ü cefâ : cevr cefâ, İ.

³⁹⁹ — : ü, İ.

- 4025 Gerden ü destüme urup zencîr
Şaldı zindāna bî-güneh bu vezîr
- (A64b)**
- 4026 Ol baña urdıyise qahr ile dest
Ben de kıldum bülend iken anı pest
- (İ120a)**
- 4027 Ol benüm daqdıyise boynuma bend
Ben dağı daqdum aña tavq-ı kemend
- 4028 Hāliyā şükr ü minnet Allah'a
Kim yetişdürdi bendeyi şāha
- 4029 Bu maqālātı gūş idüp Behrām
Hātırı pārsāya olup rām
- 4030 Zühde meyl ü muhabbeti düşdi
Zāhidi germ olup öpüp qocdı
- 4031 Ol vezîre hıṭāb idüp Behrām
Didi ey bî-ferāset ü ser-sām
- 4032 Bed du' ādan çün eyledüñ pür-hîz
İstedüñ pür melāz u cāy-ı kerîz
- 4033 Böyle mi olunur belā def' i
Ya qazānuñ bu vech ile ref' i
- 4034 İstemişsen egerçi def' -i belā
Eylemişsen velī belāya şalā
- 4035 Sen elüñle belā getürmişsen
Başuña çok qazā getürmişsen

- 4036 Ol du' ādan ḥarāb olup kāruñ
Gitdi āḥir ser ile destāruñ
- 4037 Her neye mālik ise dest ü zīr
Nik ü bed ḥušk u ter ḳalil ü keṣīr
- 4038 Cümlesin zāhide virüp Behrām
Andan ayru çoğ eyledi en' ām⁴⁰⁰
- 4039 Tutmayup şeh kelāmını maḳbūl
İtmedi pārsā birini ḳabūl
- 4040 Çün felek pārsā girüp çarḥa
Virmedi cevherini bu narḥa
- 4041 Didi sen pārsāya virme derem
Bihterin vir ki bihterini virem
- 4042 Bu sözi söyleyüp hemān gitdi
Kendüyi dīdeden nihān itdi
- 4043 Pārsā ḳıldı çünki ṭayy-ı mekān
Ḳaldı yirinde ṣāh olup ḥayrān
- (İ120b)**
- 4044 Ol gice yatmadı taḥassürden
Pārsā gitdi key taḥayyürden
- 4045 Miḥnet-i rüzgār ile dil-teng
Şubḥa dek kendüyle eyledi ceng

⁴⁰⁰ en' ām : ikrām, İ.

- 4046 Şubhgehden vezîri yâd itdi
Cünbişi bir yola dağı gitdi
- 4047 Yâd idüp ol şubân hikâyetini
Ol sege itdigi siyâsetini
- 4048 Eyleyüp ol yasağı şeh de qabûl
Oldı emr-i siyâsete meşgûl
- 4049 Bes buyurdi şeh-i şahîh efkâr
Dikdiler qapusında bir yüce dâr
- 4050 ‘Aqabınca şeh eyleyüp dîvân
Geldi yirlü yirine heb erkân
- 4051 Virdi dîvânına icâzet-i ‘âm
Hâzır oldı kamu havâş u ‘avâm
- 4052 Çünkü tûrdı kemâl ile dîvân
Geldiler bârgâha halk-ı cihân
- 4053 Şeh buyurdi o demde der-bânân
Ol vezîri getürdiler ‘üryân
- 4054 Gerden ü desti beste-i zincîr
Mecma‘-ı nâs içinde h̄âr u haqîr
- 4055 Şeh buyurdi hemân o dem tekrâr
Ol sitemkârı aşdılar sugvâr
- 4056 Didi her kim ki kendüyi görse
Dâmen-i zulm u hayfe dest ursa

- 4057 Ni^ç met-i şāha gösterüp küfrān
Şehryārına eylese ^ç işyān
- 4058 Derse renc ile ^ç ālemüñ gencin
Alsa bāy ile yoĥsuluñ gencin
- 4059 Ol sitemkār eliyle āĥir kār
Kendüyi seg bigi kıllur ber-dār
- 4060 Ol şubānı buyurđı şāh ol dem⁴⁰¹
^ç İzzet ile getürdiler ĥurrem
- (İ121a)**
- 4061 Eyleyüp ĥātırın ri^ç āyet-i tām
Ĥıl^ç at u beglig eyledi en^ç ām
- 4062 Mülk ü berātın itmege ta^ç mīr
Eyledi ĥüsn-i rāy ile tedbīr
- 4063 Zülmini ^ç ālemüñ getürdi tamām
Köhne-i dehre virdi tāze niżām
- 4064 Leşkeri ^ç adl ile tutup şevket
Geldi şāhuñ cenābına rif^ç at
- 4065 Güş idüp bu ĥaberleri ĥāķān
İttigi fi^ç le oluban nedmān
- 4066 Şoñ işinden ziyāde ĥavf itdi
Yüz şuyiyle gine dönüp gitdi

⁴⁰¹ şāh : şeh, İ.

- 4067 Çün ‘Acem’den yüzini döndürdi
Özür idüp şāha ilçi gönderdi
- 4068 Nāmeler yazuban şehe tekrār
Eyleyüp nāmesinde çok a‘zār
- 4069 Didi şāhuñ gulām u çākeriyem
Mihterümdür kemīne kemteriyem
- 4070 Benden olmadı bu edebsüzlük
İtmez idüm bu resme yüzüzlük
- 4071 Rāst Rūşen diyüp baña her-bār
Gönderüp niçe nāmeler tekrār
- 4072 Dirdi bu mülküñ işi bitmişdür
Bu diyārun niżāmı gitmişdür
- 4073 Şāhıyise ipin uzatmışdur
Nāmını çeng ü nāya şatmışdur
- 4074 Her demi dāyimā şarāb iledür
Şoĥbeti çeng ile rebāb iledür
- 4075 Leşkeri qalmayup tağılmışdur
Memleket şöyle hālī qalmışdur
- (A65a)**
- 4076 Bir idüp her dü-rūze menzilüñi
Yumayasun başuñdağı gülüñi
- 4077 Sür‘at ile yaraĥuñı göresen
Kendüñi bu yire irişdüresen

(İ121b)

- 4078 Muntazırdur kudūmuña kişver
Yüz tutarlar saña kamu leşker
- 4079 Bendeüm bendeğine bābuñda
Turmuşam hıdmet-i cenābuñda
- 4080 Bu günehkāri ol kabīh ef^c āl
Eylemişdi bu vech ile ızlāl⁴⁰²
- 4081 Yoḥsa benden degüldi bu āşār
Şādır olmazdı bendeden bed-kār
- 4082 Ben gine turmuşam qarārumda
Çāker-i Çinī'yem diyārumda
- 4083 Duḥterüm ḥod gine kenizüñdür
Āstānuñda kefçe-lizüñdür
- 4084 Ol vezirüñ kamu mekātibini
‘ Arz idüp şāhına merātibini
- 4085 Şāh-ı Çin eyleyüp kamu irsāl
İtdiler şāha cümlesin işāl
- 4086 Nazar idüp mekātibe Behrām
Hātırı şāh-ı Çin’e oldı rām
- 4087 Şāh Behrām’a ḥāşıl oldı yaķın
İtmedi şāh-ı Çin’e niyyet-i kīn

⁴⁰² eylemişdi : eylemişdür, İ.

- 4088 Ol vezîrûñ tütüp nihâyetini
Nâmelerden bilüp hıyânetini
- 4089 Hâfırı eyleyüp gine nefret
Şad-hezâr itdi cānına la‘ net
- 4090 Eyleyüp şeh taşadduğ-ı bisyār
Kıldı şükr-i müheymin-i settār
- 4091 Halkı şāhuñ çü başına üşdi
Göñlüne bir heves dağı düşdi
- 4092 Kālbine şıdık ile gelüp ihlāş
Kıldı ma‘ būdına teveccüh-i hūş
- 4093 Āhîr inşāf idüp didi Behrām
Niçe bir ‘ayş u ‘işret mey ü cām
- 4094 Şimdiden şoñra ‘azm-i kār idelüm
Rüz u şeb zikr-i Kirdgār idelüm
- (İ122a)**
- 4095 Nām u cāmum çü tütüdi āfākı
Heft-Günbed şadāsına tākı
- 4096 Çıkarup fikr-i günbedi dilden
Geçelüm yād-ı günbed-i gilden
- 4097 Günbed-i hāk-i esfeli nidelüm
Günbed-i āsmāna ‘azm idelüm
- 4098 Günbede varalum ki olmaya pest
Hem fenā dāmenine urmaya dest

- 4099 Yidi Mūbid getürdi şāh ol dem
Her biri ehl-i şehre-i ʿālem
- 4100 Günbed-i hefti heftine virdi⁴⁰³
Göñli şāhuñ murādına irdi
- 4101 Mūbid-i heft ile yidi dergāh
Maʿ bed-i ʿālem oldı āteşgāh
- 4102 Şıdķ ile şāh olup Hudāy-perest
Çekdi bu günbed-i fenādan dest
- 4103 İsteyüp hātırı meger ki şikār
Oldı bir gün şeh-i zamāne süvār
- 4104 Gerçi şāh itdi şaydı kendüye kayd
Kendüyi kıldılar velikin şayd⁴⁰⁴
- 4105 Şāh alup destine kemān ile tır
İtdi gūr u ğazāleler naħcır
- 4106 Seyr iderken şeh-i cihān mesrūr⁴⁰⁵
Uğradı nā-geh öñüne bir gūr
- 4107 Kaçdı şāhuñ öñünce ol naħcır
Düşdi şāh ardına çeküp şemşir
- 4108 Şāh u gūr eyleyüp temāşālar
Geçdiler niçe kūh u şahrālar

⁴⁰³ günbed-i hefti : günbed-i heft, İ.

⁴⁰⁴ Kendüyi kıldılar velikin şayd : Kendüyi kıldı velik āħir şayd, İ.

⁴⁰⁵ seyr : şayd, İ.

- 4109 Ol kadar gitdiler beyābāna
Vardılar āhriyle vīrāna
- 4110 Var idi ol ḥarābede bir gār
Çāh-ı düşvār u jerf idi hem tār
- 4111 ‘Āķıbet gārı gözleyüp naḥcīr
Der-peyince şeh-i cihān çün şīr
- (İ122b)**
- 4112 Kendüyi gāra atdı ol ḥar-gūr
Gitdi ardınca at ile şeh-i kūr
- 4113 ‘Aķabınca yitişdi bir niçe ḥāş
Geldiler bāb-ı gāra cümle ḥavāş
- 4114 Baķdılar gāra gördiler bir çāh
Sa‘y idüp istediler inmege rāh
- 4115 Degzinüp gārı sākin olmadılar
İnmege çāha çāre bulmadılar
- 4116 Genc-i şāh oldı kār içinde nihān⁴⁰⁶
Olmadı kimseye nişānı ‘ayān
- 4117 Degzinürken bular der-i gārı
Geldiler cümle leşkerüñ varı
- 4118 Şordılar bunlara şehüñ ḥālin
Didi bunlar da cümle aḥvālin

⁴⁰⁶ genc-i şāh oldı : genc oldı, İ.

- 4119 Ekşerî bu söze inanmadılar
Şehlerin çāha düşdi şanmadılar
- 4120 Didiler bu hayāl-i fāsiddür
Bu suhen māye-i mefāsiddür
- 4121 Her biri oluban şehi cūyan
Girdiler her cevānibe pūyān
- 4122 Raḥşinuñ izine eremediler
İzinüñ tozını göremediler
- 4123 İstemekden çün olmadı çāre
Geldiler ‘ākıbet gine ğāre
- 4124 Bozdılar ol mağāra kapusını
Yıkdılar seng ü hışt u yapusını
- (A65b)**
- 4125 Baḳuban bir eşer göremediler
Ḳa‘ rına ol çehüñ eremediler
- 4126 Ḳaldılar her birisi āvāre
Deng ü hayrān u zār u ğam-ḥāre
- 4127 Çünki tıydı bu mātemi ‘ālem
Lā-cerem şehre şaldılar ādem
- 4128 Şāh u ğūruñ ḳāziyyesini tamām
Māder-i şāha itdiler i‘ lām
- (İ123a)**
- 4129 Tıydığı sā‘ at irdi māder-i şāh
Gördüğü birle çāhı eyledi āh

- 4130 Ağlayup zār ile fiġān itdi
 Āh ile gökleri duġān itdi
- 4131 Yaş ile yiryüzi bahār oldı
 Ğāruñ eṭrāfi lālezār oldı
- 4132 Leşker-i şāhı cümle divşirdi
 Halk-ı rüy-ı zemīni üşürdi
- 4133 Qazdılar ol maġāreyi çil rüz
 Görmedi bir kişi ne iz ü ne toz
- 4134 Ol kadar qazdılar ki şuya indi
 Nıl ü Ceyhūn mişāli cūya indi
- 4135 İsteyüp her makām u cālarını
 Kesdiler ‘āqıbet recālarını
- 4136 Eyleyüp şāh’çün ulu mātem
 Giydi mātem libāsını ‘ālem
- 4137 Üşürüp sāġar u sebūlarını
 Yoldılar cümle rīş ü mūlarını
- 4138 Eyleyüp çehresini ‘ālem hāk
 İtmiş idi libāsın ādem çāk
- 4139 Gözleri yaşı cūy olup çün Nıl
 Her biri olmuş idi ġarqa-i Nıl

- 4140 Böyledür resm ü ‘âdet-i ‘âlem
Gâh olur sūr u gâh olur mâtem⁴⁰⁷
- 4141 Böyledür bu zamâne bünyâdı
Ğuşşadur âdemîde geh şādî
- 4142 Görmedi kimse bunda rûy-ı sūrūr
Kendüñe dâr-ı ğamda virme ğurūr
- 4143 Bu ribât içre bir misâfirsün
Sen seni şanma kim mücâvirsün
- 4144 Ğâfil olma sefer yarağın gör
Ğurbını görmeyüp ırağın gör
- 4145 ‘Âkıbet cism ü cân olur mağfūr
Şoñ nedâmet kişiyे itmez sūr
- (İ123b)**
- 4146 Çün tamâm oldu va‘de-i Behrâm
Buldı anuñ da devleti encâm⁴⁰⁸
- 4147 Biz dağı fikr-i ihtitâm idelüm
Ğışşanuñ nazmını tamâm idelüm
- 4148 Ey Hayâtî çoğ eyledüñ ‘isyân
Geçdi ‘ömrüñ hevâyile yeksân
- 4149 Şimdiden şoñra ‘azm-ı tã‘at kııl
Rabbüñe söz tutup inâyet kııl

⁴⁰⁷ u : —, İ.

⁴⁰⁸ encâm : itmâm, İ.

- 4150 Çün Hudā'dur muhibb-i tevvābīn
Müntehīdūr maḳām-ı evvābīn
- 4151 Sen daḫı tevbe-i naşūḫ eyle
Cānuñı māye-i fütūḫ eyle
- 4152 Bī-ḫalel tā ki menzile iresün
Ol ḫabībūñ cemālini göresün
- 4153 Baḫşış idüp rızāsını Sübhān
Maḫşer içinde eyleye iḫsān
- 4154 Kendüñi süfleyiçün itme zebün
Olma dünyā-yı dūn'çün maḫzūn
- 4155 Ğam yime ger ḫaḳīr ise cāhuñ
Cāh u rif'at yiter saña şāhuñ
- 4156 Levh-i sīneñ ṭolu ma'ārifdür
Ḳadrüñi ol bilür ki 'ārifdür
- 4157 Açılıpdur saña der-i 'irfān
Ma'rifet cevherine sensün kān
- 4158 Ḥāṭıruñ menba'-ı fezāyıldür
Fazluña dāniş ehli ḳāyıldür
- 4159 Şadef-i ḫāṭıruñ muṭahhardur
Her kelāmuñ çü lü'lü'-i terdür
- 4160 Güyiyā āftāb-ı ḫāversün
Ma'rifet nūr ile münevversün

- 4161 Çāk idüp sīneñi çü revzen kııl
Çehre-i rüzgārı rüşen kııl⁴⁰⁹
- (İ124a)**
- 4162 Gülşen-i fażl u bāğ-ı ‘ irfānsun
‘ Andelīb-i suhen hoş elhānsun
- 4163 Şīt-i fażluñ tütupdur āfākı
Ol virüpdür nevā-yı ‘ uşşākı
- 4164 ‘ Aşr içinde tütalum olduñ ferd
Lāf idüp söyleme kelāmuñ serd
- 4165 Bu kemālātı bilme kendüñden
Çeşme-i şāfi kıılma dürdüñden
- 4166 Bu ‘ ulüm u feżāyıl ü hūnerüñ
Luţf-ı şab‘ u ferāset ü nażaruñ
- 4167 Feyzdür kân-ı cüd u ihsānuñ
Mıldür kaçresine deryānuñ
- 4168 Tābdur zerresine hırşīdūñ
Mihrdür bendesine Cemşīd’üñ
- 4169 Nażar-ı kīmyāsı çün cevher
Eylemişdür mis-i vücūduñ zer
- 4170 Şehryār-ı zamāne Aḥmed Ḥān
Ḥān bin ḥān Sikender-i devrān

⁴⁰⁹ rüzgārı : rüzgār, İ.

- 4171 Buldı dünyā vücdıyile niẓām
Muğtenim cüdiyile cümle enām
- 4172 Hüsrev-i a‘ del ü dāduñ evşāfi
‘ Ālemüñ dürdüñ eyledi şāfi
- 4173 Bāğ-ı dehri çü fazl-ı ferverdīn
Bād-ı ‘ adlūñdür eyleyen tezyīn

SONUÇ

XV. yüzyılın ikinci yarısıyla, XVI. Yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Ahmed-i Rıdvān, Türk edebiyatının hamse sahibi şairlerinden biridir. “Tütünsüz” veya “bī-duhān” sanıyla anılan Ahmed-i Rıdvān, Ohri’de ya da o çevrede doğmuş, devşirme olarak alınıp yetiştirilmiş, bir ara defterdarlık yapmış, sonra da Anadolu ve Rumeli’nin farklı yerlerinde sancakbeyliği görevinde bulunmuştur. Dimetoka yakınlarındaki Fakihlü (Ece) Köyü kendisine II. Bayezid tarafından mülk olarak verilen şair, 1528-1539 yılları arasında Edirne’de ölmüştür.

Ahmed-i Rıdvān’ın Çalışmamıza konu olan Heft-Peyker’inin; ilki Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Agah Sırrı Levend Yazmaları 369/2(A nüshası)’de, ikincisi İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty. 7575(İ nüshası)’de bulunan iki nüshası mevcuttur. Söz konusu iki nüshayı karşılaştırarak, eserin aslına en yakın metnine oluşturmayı amaçladığımız bu çalışmada iki nüshanın birbirinden ayrılan yönleri olduğunu tespit ettik.

Öncelikle, iki nüsha arasında beyit sayıları bakımından bir farklılık söz konusudur. A nüshasının 4173 beyitten, İ nüshasının ise 4157 beyitten oluştuğunu ve ikinci nüshanın birinciden 16 beyit eksik olduğunu gördük. 42 yapraktan mürekkep ilk nüshanın her bir yüzünde ortalama 50 beyit, 124 yapraktan oluşan İkinci nüshada ise yaprakların her yüzünde ortalama 16 beyit bulunduğunu belirledik. İ nüshasında her bölüme ait başlıklar bulunmaktayken, A nüshasında başlıklar bulunmamaktadır. Mesnevinin belli bir düzene oturtulması ve anlatılan hikayelerin ana hikayeye bağlandığı ve ana hikayeden koptuğu noktaları belirgin kılması bakımlarından çalışmamızda İ nüshasındaki başlıklara yer verdik.

Heft-Peyker’in mevcut iki nüshasını karşılaştırmak suretiyle oluşturduğumuz metinde, iki nüsha arasındaki beyit, mısra, sözcük ve ek düzeyindeki farklılıkları dipnotlar yoluyla gösterdik. Özellikle sözcük ve eklerin yazımı konusunda farklılıklar olduğunu belirtmeliyiz. Bu hususlar haricinde İki nüshanın birbirinden çok da farklı olmadığını, A nüshasında görülen hataların, eksiklik ve belirsizliklerin genel olarak İ

nüshasında da görüldüğünü ve birinin diğerinden kopya edildiği ihtimalinin kuvvetle muhtemel olduğunu söylemek gerekir.

Heft-Peyker mesnevisi, İran Hükümdarı Behrām-gur'un av maceralarını, komşu devletlerin hükümdarlarıyla yaptığı mücadeleleri, önce cariyesi sonrada yedi iklim hükümdarlarının yedi kızıyla geçirdiği günleri anlatan bir mesnevidir. Eser bu yönüyle sanat yönü ön planda olan, okuyucunun edebi zevkine hitap eden, ana çizgisini aşk ve macera konularının oluşturduğu mesnevi gurubu içinde değerlendirilmelidir.

Nizāmī'den tercüme yoluyla oluşturulan ve aruzun hafif bahrinin fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün kalıbıyla yazılan eserde aynı zamanda farklı vezinlerde bir kaside ve sekiz gazel kullanılmıştır. Şehzade Ahmed'e övgü amacıyla yazılan 19 beyitlik kaside, klasik mesnevi tertibi içinde konumlandırılmıştır. Mesnevide Rıdvān'ın yer verdiği gazeller, mesnevinin kurgusuna paralel bir şekilde sıralanmıştır. Bir ana hikaye (Behrām-gür'un hikayesi) ve bu ana hikayeye bağlı alt hikayelerden oluşan mesnevide her gazel, bir hikayenin ardından gelmekte ve o hikayenin anlatıldığı Heft-Günbed(yedi kümbet)'ten birinin hakim rengini konu edinmektedir. Her hikaye ardından söylenen gazel aracılığıyla okur, ana hikayeye tekrar geçiş yapar. Mesnevi, bu açıdan bir bütünlük arz etmektedir. Heft-Peyker'in bu kurgu özelliği ve anlatılan olayların tertibi onu ilgi çekici kılan taraflardandır.

Heft-Peyker'de Rıdvān'ın, vezni sağlamak kaygısıyla, Türkçe asıllı sözcük ve eklerin Arap harfli asli imlalarında değiştirimlerde bulunduğunu belirtmek gerekir.

Eserin, kullanılan deyimler ve dönemine ait Türkçe sözcükler açısından zengin bir mesnevi olduğunu, bu bakımdan incelemeye tabi tutulabilecek bir potansiyele sahip olduğunu söylemeliyiz. Eserde yer yer atasözlerine ve atasözü niteliğindeki özlü sözlere rastlanmaktadır.

Sonuç itibariyle, Ahmed-i Rıdvān'ın Nizāmī'den tercüme ederek yazdığı Heft-Peyker mesnevisi, gerek muhtevası gerekse de biçim ve kurgu özellikleri açısından bir bütünlük arz etmekte, yazıldığı dönemin diline, kültürüne, sosyal hayatına, düşünce ve inanç dünyasına dair zengin malzeme içermektedir.

BİBLİYOGRAFYA

AKTAŞ, Şerif : Roman sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, 5. Baskı, Akçağ Yay. Ankara, 2000.

ATEŞ, Ahmet : “Mesnevi”, İslam Ansiklopedisi, c. 8.

AKSOY, Ömer Asım : Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, İnkılap Yayınevi, İstanbul.

BANARLI, Nihad Sami : Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB, İstanbul, 2001, c. 1.

ÇELTİK, Halil : “Ahmed-i Rıdvan Divanına Göre Eski Harfli Metinlerde Vezin-İmlâ İlişkisi”, Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic (Prof. Dr. İsmail Ünver Adına İmlâ Özel Sayısı), S.3, 2008.

DEVELLİOĞLU, Ferit : Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, 16. Baskı, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 1999.

DİLÇİN, Cem : Yeni Tarama Sözlüğü,TDK Yay., Ankara, 2009.

İPEKTEN, Haluk : Eski Türk Edebiyatı(Nazım Şekilleri ve Aruz), 3. Baskı, İstanbul, 1999.

İSEN, Mustafa : Latîfi Tezkiresi,1. Baskı, Ankara, 1999, s.110-111.

MENGİ, Mine : Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Tarihi-Metinler, Genişletilmiş Beşinci Baskı, Akçağ Yay., 1999.

PALA, İskender : Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, 15. Basım, Kapı Yay., İstanbul, 2007.

PARLATIR, İsmail : Omanlı Türkçesi Sözlüğü, 2. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara, 2009.

REDHOUSE, Sir James W. : A Turkish and English Lexicon, New Edition, Libraire Du Liban, Beirut, 1996.

Şemseddin Sami : Kāmūs-ı Türkî, Çağrı Yay., İstanbul, 2007.

ŞAHİN, Hatice : Eski Anadolu Türkçesi, 1. Baskı, Ankara, 2003.

ŞÜKUN, Ziya : Farsça-Türkçe Lūgat, Gencinei Güftar, Ferhengi Ziya, MEB, İstanbul, 1984, c. 1, 2, 3.

TAVUKÇU, Orhan Kemal : Ahmed-i Rıdvān, Hüsrev ü Şirin (İnceleme-Metin), Atatürk Ün. SBE., Doktora Tezi, Erzurum, 2000.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri : Osmanlı Türkçesi Grameri, İstanbul, 1997.

TDK : İmlā Kılavuzu, Ankara, 2004.

TDK : Türkçe Sözlük, 10. Baskı, Ankara, 2005.

ÜNVER, İsmail : Ahmed-i Rıdvān'ın Hayatı, Eserleri ve Edebi Şahsiyeti, Ankara Ün. DTCF, Basılmamış Doçentlik Tezi, Ankara, 1982.

ÜNVER, İsmail : “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” Türkoloji Dergisi, XI. c., S.1, s.51-89.

ÜNVER, İsmail : “Ahmed-i Rıdvān”, TTK Belleten, c.: L/ S.196, 1986, s. 73-125.

ÜNVER, İsmail : “Mesnevi” Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), S.: 415-416-417 / Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.430-563.

YILMAZ, Nebi : Ahmed-i Rıdvān ve Rıdvāniyyesi, (Metin-Dizin-Tıpkıbasım), Ankara Ün. SBE., Ankara, 2006.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

A

ˆAcem, 73, 77, 93, 107, 164, 165, 169,
 171, 172, 350, 409, 440
 Aˆcām, 90, 164
 ˆAden, 74, 84, 110, 292, 404
 Aḥmed, 5, 6, 52, 60, 65
 Aḥmed Ḥān, 449
 Aḥmed-i Muḥtār, 49
 Allah, 98, 153, 186, 192, 205, 208, 407,
 436
 ˆAmmānī, 185
 Āmül, 14, 24, 26, 200
 ˆAnḳā, 210, 245
 ˆArab, 73, 74, 106, 108
 ˆArabī, 59
 ˆĀsım, 49
 Aşkar, 90, 95, 96, 137
 ˆAzrā, 155

B

Bābil, 56, 294
 Bārī, 66, 134, 219, 221, 304, 366, 401
 Bāyezīd, 6, 60, 65
 Behrām, 5, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16,
 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 45,
 71, 72, 74, 77, 83, 84, 85, 87, 88, 89,
 90, 91, 92, 95, 96, 97, 99, 106, 109,
 110, 111, 112, 114, 115, 117, 118,
 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129,
 130, 132, 133, 134, 139, 140, 141,
 148, 150, 156, 157, 158, 159, 162,
 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169,
 170, 171, 173, 175, 182, 186, 187,
 188, 191, 201, 203, 204, 205, 241,
 269, 290, 316, 347, 349, 379, 380,

403, 405, 406, 409, 410, 416, 418,
 420, 421, 436, 437, 441, 442, 447
 Behrām-gūr, 22, 93, 104, 112, 123, 149,
 188, 195, 243
 Behrāmī, 72, 84
 Belḳīs, 225, 253, 254, 255, 256, 257
 Berāhīm, 69
 Berāt, 66
 Beşr, 16, 24, 25, 270, 271, 273, 275,
 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282,
 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289
 Beşr-i Perhīzkār, 16, 270
 Betül, 52
 Beytü'l-Muḳaddes, 272
 Bübekr, 52
 Buḥārī, 58
 Buḳraṭ, 274
 Bulḡār, 299

C

Cāmiˆ ü'l-Ḳurˆ ān, 52
 Cehūd, 375, 376
 Cemşīd, 61, 119, 125, 129, 243, 408,
 449
 Ceyḥün, 146, 166, 406, 446
 Cibrīl, 102, 253, 254

Ç

Çīn, 14, 15, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 26,
 58, 68, 77, 83, 102, 128, 154, 165,
 168, 169, 172, 173, 182, 187, 210,
 247, 249, 258, 261, 262, 292, 295,
 296, 299, 330, 349, 350, 379, 380,
 397, 405, 406, 427, 441
 Çīnī, 128, 154, 166, 170, 172, 206, 244,
 252, 349, 379, 405, 441

- D**
- Dāvud, 404
Derī, 58
- E**
- Ebu'l-Kāsim, 49
Edhemī, 69
Ehremen, 343
Elbrüz, 96, 158
Erdeşir, 12, 63, 108, 118
- F**
- Fağfūr, 179, 182
Fars, 20, 108, 110, 118
Farsī, 135, 168
Ferhād, 191, 302
Ferīdün, 119
Firdevsī, 58
Fitne, 13, 23, 138, 139, 140, 141, 143,
144, 145, 146, 147, 148, 154, 157,
158, 159, 160, 390
Furāt, 85
Fūrek, 102
Fürs, 110, 112, 113, 117, 162, 166, 167,
168, 406
Fürsī, 185
- G**
- Ġıylā, 327
Ġiv, 118
- H**
- Hābil, 324
Ĥālik, 85, 86, 131, 220, 289, 334, 358
Ĥallāk, 270
Ĥārezm, 102, 188
Hārūt, 56
- Ĥavernağ, 80, 83, 94, 99, 100, 101, 152,
191, 195
Ĥayātī, 59, 62, 64, 161, 175, 203, 243,
268, 291, 317, 348, 380, 404, 447
Ĥayr, 105, 116, 350, 351, 352, 353,
354, 355, 356, 358, 360, 364, 365,
366, 367, 368, 369, 371, 372, 373,
374, 375, 376, 377, 378, 379
Ĥazret-i Belķis, 252
Hebenneğ[a], 217
Heft-Günbed, 1, 5, 26, 193, 198, 199,
202, 442
Heft-Peyker, 1, 3, 5, 6, 10, 22, 23, 26,
38, 39, 40, 41, 42, 45, 101, 102, 103,
104, 105, 186
Herāt, 296
Heylā, 327
Ĥızr, 269, 346, 359, 366, 404
Hind, 14, 15, 26, 102, 182, 187, 204,
242
Hindī, 102, 182, 187, 205, 206, 241
Hindūy, 292
Ĥorasan, 166
Ĥudā / Ĥudāy, 59, 78, 127, 126, 129,
160, 183, 202, 255, 257, 268, 276,
344, 345, 358, 362, 407, 424, 443,
448
Ĥurşid, 202
Ĥusrev, 60, 62, 65, 126, 158, 162, 201,
264, 267, 404, 450
Ĥūt, 72
Hümā, 265, 297, 331, 427
Hümāy, 103
- I**
- ‘Irāk, 244
- i**
- İbrāhim, 190

İlyās, 269
 İrān, 108, 109, 166, 185
 İşfahān, 135
 İsfendiyār, 63
 ʿİsī, 86, 190, 366, 382
 ʿİsī-perest, 86

K

Kaşr-ı Şirīn, 302
 Kaşar, 65, 103, 179, 182, 187
 Kelīm, 190
 Keniz-fürüş, 16, 24, 246
 Kenʿān, 225
 Keşmirī, 298
 Keykāvūs, 103
 Keyvān, 177, 201
 Kıyād, 63
 Kirdgār, 94, 126, 253, 254, 277, 301,
 327, 338, 349, 371, 442
 Kisrā, 12, 13, 14, 103, 108, 109, 122,
 124, 188
 Kuds, 272, 288
 Kürd, 354, 357, 358, 359, 361, 363,
 364, 366, 375, 378

L

Leylī, 103, 205, 255, 284, 390, 427
 Leyl-i Qadr, 66, 193
 Loqmān, 274

M

Māçin, 20, 24, 26, 165, 173, 380, 405
 Mağrib, 102, 187
 Mağribī, 185
 Māhān, 18, 25, 318, 319, 320, 321, 322,
 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329,
 330, 331, 332, 333, 334, 336, 337,
 338, 339, 340, 342, 343, 344, 346,
 347
 Maḥmūd, 50

Mānī, 103, 191, 296
 Mārūt, 56
 Mecnūn, 8, 103, 205, 255, 284, 322,
 390, 427, 433
 Medhūşān, 15, 24, 211
 Mennān, 85
 Merrih, 202
 Mısr, 77, 318
 Mışrī, 185, 282
 Mübid, 21, 26, 175, 443
 Muḥammed, 6, 50, 62, 65
 Muştafā, 51, 52, 60
 Müleyhā, 273, 275, 276, 278, 280, 282,
 283, 285
 Münzir, 11, 12, 22, 23, 75, 87, 88, 91,
 93, 100, 119
 Müselmān / Müslümān, 356, 370
 Müslim, 51
 Müşterī, 72, 103, 202, 222, 259, 349,
 404

N

Nāz-perī, 102
 Nersī, 14, 23, 163, 168
 Nesrīn-nüş, 102
 Nevrüz, 175, 188, 246, 316, 317
 Nīl, 446
 Nuʿmān, 11, 12, 22, 23, 74, 75, 76, 78,
 79, 80, 82, 85, 86, 88, 91, 93, 100,
 109, 110, 111, 119, 183, 185, 200,
 201
 Nūr, 19, 26, 51, 83, 119, 267, 268, 391,
 392, 403, 404

O

ʿOşmān, 52
 ʿOsmānī, 60

Ö

ʿÖmer, 52

P

Pārsī, 89, 113, 114, 115, 119, 120, 175,
298
Pervīn, 72, 154, 225, 347

R

Rayzān, 262
Rey, 13, 26, 135
Rūm, 11, 14, 16, 22, 23, 24, 26, 77, 78,
128, 187, 270, 292, 380
Rūmī, 14, 77, 128, 190, 206, 244, 298
Rūs, 292
Rūsī, 292, 314
Rūšen, 20, 24, 242, 337, 417, 427, 431,
435, 440
Rüstem, 63, 177

S

Saḥbān(?), 175
Saḳlāb, 102, 188, 291
Saḳlābī, 316
Sāmri, 56
Selīm, 6, 60, 65
Selmān, 175
Sikender, 5, 449
Sīmurġ, 207
Sīnmār, 11, 14, 23, 77, 78, 79, 82, 191,
192, 195, 200
Siyāvūş, 408
Sūfestā, 276
Sübḥān, 47, 59, 346, 448
Sübḥānī, 60
Sūheyl, 314
Süleymān, 16, 56, 68, 225, 252, 253,
254, 256, 257
Süleymānī, 56, 244
Şüreyyā, 366

Ş

Şām, 77, 150, 243, 264, 330, 393
Şer(r), 18, 25, 350, 351, 352, 353, 375,
376, 377, 378
Şirīn, 7

T

Taberī, 58
Tañrı, 373
Tātār, 380
Tātārī, 140
Tāvūs, 103
Tāzī, 58, 73, 74, 89, 107, 108, 119, 185,
283, 388
Tāziyān, 175
Türk, 3, 7, 8, 10, 228, 379, 451, 452
Türknāz, 15, 24, 228, 229

U

‘Uṭārid, 202

V

Vāmıq, 155

Y

Yaġmanaz, 102
Yemen, 11, 22, 23, 26, 74, 75, 78, 84,
110, 292, 317
Yezdān, 59, 65, 105, 132, 133, 176,
203, 268, 275, 377
Yezdānī, 58, 89
Yezdgürd, 11, 12, 22, 23, 71, 72, 90,
107, 108, 113, 115, 122
Yūsuf, 190, 382
Yūsuf-ı Ken‘ān, 331

Yūsuf-ı Mısrī, 318

Z

Zeliḩā, 225

Zerāvendād, 163

Zeytūn, 103

Zūḩal, 72, 404

Zūhre, 72, 84, 202, 243, 252, 293, 314,
347, 390

EL YAZMASI METİN